Интерклуб

Чтец-декламатор

II

4 акт

84
У-88

1937

84
Ս-188.

20 APR 2006

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՍԻՆԷՎԷՊ

ՔՍԱՎԻԷ ՏԸ ՄՕՆԹԷԲԷՆ

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

ՀԱՏՈՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

13

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻԻՆ
1937

ՏՊԱՐԱՆ ՆԵՂՈՍ ԳԱՇԻՐԷ

04.07.2013
6775

ՀԱՅԱԳՈՐԾ ԿԻՆԸ

Բ. ՄԱՍ

ՕՎԻՏԻ
ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Ա.

Յաջորդ առտու, չատ կանուխ, Բօլ Հարման, գրասենեակին առջեւ նստած, կարգի կը դնէր դիզուած թուղթերը և հասած նամակները կը բանար։ Իր ճամբորդութեան ատեն ժամանած նամակներուն մէջ կը գտնուէր Միացեալ Նահանգներու դրոշմաթուղթը կրող նամակ մը։ Մատոդ ածապարանքով մը բացուգայն, որովհետեւ Օվիտ Սօլիվոյի գիրը ճանչցած էր։ Այդ նամակը կը բովանդակէր հետեւեալ տողերը.

«Սիրելի գարմիկս,

«Քու մեկնումդէդ ի վեր, դառն յուսախաբութիւններու կը մատնուիմ։ Նախկին ձէյմս Մօրթիմէր և

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀԱՍՌ-Арм.ССР
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
им. А. Мясникяна
I 7988-58

Բօլ Հարման տան —որուն յաջորդն եմ— գործերը կը նուազին օրէ օր։ Ինչ մեկնումդ աղէտալի հարուածի մը տուաւ գործարանին և եթէ երբեք այսպէս չարուեր նակէ, ապագան վրդովիչ կ'երեւայ ինծի։

«Շատ կը ցաւիմ որ Ֆրանսայ չգացի քեզի հետ, մնաց որ, արենակցական կապերն ալ զօրաւոր են ու պատուոյ խօսք, ինծի դժուար կը թուի քեզմէ հեռու ապրիլ...։ Ով գիտէ, թերեւս կարծուածէն աւելի չուտ իրար տեսնենք դարձեալ...։

«Մինչ քոյդ, սիրելիս Բօլ, անձնուէր զարմիկդ

ՕՒԻՏ ՍՕԼԻՎՕ»

Բօլ Հարման սոյն նամակը կարդացած պահուն դոյնը նետեց։ Ընթերցումը աւարտելէն յետոյ, մատներուն մէջ ճմռթկեց զայրոյթով նամակը։

— Ուրեմն, մրմնջեց Հարման, թշուառականը կործանելու վրայ է այն գործարանը, զոր ձեռքէս առաւ չանթաժով։ Ցայտնի է թէ գործարանը կործանելու վրայ է։ Օվիտ Սոլիվօ անանկութեան կը դիմէ...։ Բայց ինչո՞ւ...։ Ա՜հ, ինչպէս...։ Խաղամոլութիւնը կը բացատրէ ամէն ինչ...։ Տիմարը կը խաղայ ու կը կորսնցնէ։ Իր խաղաքարտերը պիտի փճացնեն արքայական հարստութիւն մը իսկ։ Ինչ տանջէն, անկուտի պիտի մնայ։ Ձեկմա Մօրթիմէր գործարանը պիտի փլի կանաչ սեւերին վրայ։ Այն պահուն երբ կը կարծէի որ այդ անզգամէն օձիքս ազատած եմ, ան կ'ապառնայ քովս գալ։ Ուստի իր ամօթապարտ չանթաչը պիտի վերսկսի։

Բօլ Հարման կրակը նետեց իր ինքնակոչ զարմիկին նամակը ու սկսաւ աշխատիլ։

Բայց ամենամեծ մտատանջութիւնները կը պաշարէին միտքը ու խորունկ խոլչումներ առաջ կուգային ճակտին վրայ։

Մէրի ալ այդ առտու կանուխ ելած էր։ Աւրիորը չուտով երեւ, պչրանքով իր սենեակէն դուրս եկաւ, սենեկապանը կանչեց ու բսաւ անոր։

— Կը յիշէ՞ք այն անձը, որ երէկ հոս ներկայացաւ, Գ. Տարիէի մէկ նամակով։

— Այո՛, օրիորդ։

— Այդ անձը այսօր ժամը իննուկէսին պիտի գայ հոգրս տեսնելու համար։ Իմ քովս պիտի տատիանդէք, փոքր սալօնը, ուր պիտի սպասէ անոր։

Մէրի սալօն գնաց։ Փոխանակ կրակին առջեւը նստելու, պատուհանի մը քով կեցաւ, ուր բակին վրայ կը նայէր ու հանկէ կը տեսնուէին վանգակոմը և փողոցին վրայ նայող փոքր դուռը։ Մանկուժարդ աղջկան այնպէս կը թուէր որ գար մը գինքը կը բռնէր այն վայրկեանէն, երբ դուռը պիտի բացուէր ու Լիւսիէն լապրուճ նետ պիտի մտնէր։

Ժամը իննը հնչեց։ Միեւնոյն ատեն հնչեց այդ ելեքթրիքեն մը ծանուցանող զանգակը։ Լիւսիէն դէպի սրտապատուէթը ուղղուեցաւ։ Բօլ Հարմանի աղջիկը ձեռքը սրտին տարաւ, ուր սրիւնը կը խուժէր։ Հազիւ տասներկու նոպայ մը րզքանց կատ֊ը։ Լիւսիէն ներս մտաւ ու սենեկապանը անոր ետեւէն գոցեց դուռը։ Մէրի զօրաւոր ճիգ մը ըրաւ, չուշնչ տանելու, իր վրդովումը զսպելու համար ու անվստահ ձայնով մը բսաւ։

— Պարո՛ն Լիւսիէն, հոգրս վերադարձաւ, քիչ յետոյ անոր պիտի ներկայացնեմ ձեզ։

— Օրիորդ, իմ մտախոհութիւնս անոր հետ, հարցուց ժիւլ լապրուճ գաւակը։

— Ո՛չ..., բան մը չըսի տակաւին, միայն տեղեկացայ թէ հայրս ունէ մէկը չէ ընտրած ձեր փափաքած պաշտօնին համար... Ես ուզեցի որ ձեր ներկայութեան խօսիմ... Եկէք և յոյս դրէք իմ վրաս։

Ու միաժամանակ, Մէրի իր տենդոտ ձեռքը երկարեց երիտասարդին, որ բռնեց զայն ու զգաց թէ կը դողար ան։ Ցետոյ Մէրի փոքր դահլիճէն դուրս ելաւ Լիւսիէնին հետ ու գրադարանին յարակից սենեակին մէջ կանգ առաւ։

— Հոս ինձի սպասեցէք ու ձեռքերնուդ մէջ բռնեցէք ձեր բարեկամին ժօրժ Տարիէի նամակը։

Մանկամարդ աղջիկը մեղմօրէն բախեց գրադարանին դուռը ու սեմէն անցաւ։

— Դո՞ն ես, սիրելի աղջիկս։ Կանուխ ելեր ես։

— Ի՞նչ կ'ըսես, հայր, ժամը լինն ու կէսը կանո՞ւխ է։

Բոլ Հարման փղձկումով ողջագուրեց Մէրին ու յարեց.

— Նախաճաշի՞ տանելու երկար։

— Ո՛չ։ Ինչ յետոյ սեղան պիտի նստինք։ Հոս եկայ, գործի վրայ խօսելու համար քեզի հետ։

— Գործի՞ վրայ։ Ինչ ալ լուրջ չեչտով կ'ըսես։

— Այո՛, շատ լուրջ գործի վրայ։

— Շատ լաւ, խօսէ՛, աղուորս, ականջ կտրած եմ։

Մէրի հօրը քով նստաւ ու սկսաւ խօսիլ.

— Երեւակայէ որ քմահաճոյք մը ունեցայ։ Ինծի որ պիտի կատարես ընելիք խնդրանքս։

— Դուն չատ լաւ գիտես որ, եթէ կարելի բան մը ըլլայ, կը կատարեմ ըսածդ, մինչեւ հիմա բան մը մնաժա՞ծ եմ քեզի։

— Ճիշդ է...։ Ահա՛ իմ քմահաճոյքս, ես կը փափաքիմ որ գործարանիդ համար վարձելիք առաջին պաշտօնեադ իմ կողմէս ներկայացուի։

— Անուշս, ըսել կ'ուզես թէ մէկը պաշտպանութեանդ տակ առած ես ու ինծի պիտի յանձնարարես զայն։

— Ճիշդ այդպէս։ Ասկէ առաջ ըսած էիր թէ աշխատութեանդ տնօրէնի մը պէտք պիտի ունենաս քիչ առենէն, հսկելու համար գծագրիչներուդ այն աշխատանոցին վրայ զոր պիտի հաստատես։ Դուն պէտք ունիս ուսեալ, ուշիմ և գործունեայ մարդու մը, որուն կարենաս վստահիլ...։ Այսպէս չըսի՞ր միթէ։

— Ըսի ու կը կրկնեմ ալ։ Այդպիսի հազուագիւտ պաշտօնեայ մը գտա՞ր արդեօք։

— Այո՛ ու զայն պաշտօնի պիտի կոչես իմ և փոստաբանիդ Պ. ժօրժ Տարիէի հովանաւորութեան տակ։

— Ա՜հ, իմ փոստաբա՞նս ալ կը պաշտպանէ զայն։

— Ժօրժ Տարիէի բարեկամն է...։ Մտերիմ բարեկամը... քօլէժի ընկեր մը։ Պ. Տարիէ իր անձին պէս կ'երաշխաւորէ զայն։ Եթէ իմ միջնորդութեամբս պաշտօն յանձնէիք անոր, ձեր նոր գործին բախտաբեր պիտի ըլլայ ու երկուքս միասին բարի գործ մը կատարած պիտի ըլլանք։ Պ. Տարիէի և իմ պաշտպանեալս ընտանեկան մեծ դժբախտութիւններ կրած է, բերնէն փախած քանի մը խօսքերէն հետեւցնելով։ Անիկա արժանի է իր նկարագրին, իր արժանիքին պատշաճ դիրք մը ունենալու և այդ դիրքը պիտի չնորհես անոր, այնպէս չէ՞։

Միլիոնատէրը կուրծքին վրայ քաշեց աղջիկը ու նորէն համբուրեց զայն։

— Բայց դուն փաստաբանիս ալակերան ես ըսաւ Բօլ Հարման ժպտելով։ Այնքան համոզումով կը խօսիս որ ամէն դատ կրնաս չտիլ։

— Այս դատը չհոգաւածծ է, հարցուց Մէրի։

— Ինչ մը ետքը պիտի տեսնենք։ Պէտք չէ որ սիրտը յուզէ գլխին։ Իմ ալ բազուկս եղող անձը, իմ փոխանորդս մանաւանդ և հոգուազդիւտ ձիրքերով օժտուած ըլլալու է։ Շատ կը փափաքիմ հաճելի ըլլալ Տարիէի և մանաւանդ քեզի։ Բայց ամէն բանէ առաջ կ'ուզեմ ապահովուիլ թէ իրաւոյ առարկայ անձը կարող է բարձր վստահութիւն պահանջող պաշտօն մը կատարել, որպէս զի կարենամ առանց մտահոգութեան և առանց վարանումի անոր յանձնել իմ իշխանութիւնս։ Ուստի հիմա ձեր պաշտպանեալին նամակ պիտի գրեմ, որպէս զի հոս գայ և ինձի հետ տեսակցի։

— Աւելորդ պիտի ըլլայ գրելը, ըսաւ Մէրի։ Յարակից սենեակին մէջ կը գտնուի ան և իր հետ բերած է Պ. Տարիէի յանձնարարական նամակը։

— Ուրեմն դատապրութիւն մըն է պարզապէս, ըսաւ մելիոնատէրը, դարձեալ ծիծաղելով։

— Ճշմարիտ դատապրութիւն մըն է, հա՛յր, ուր դուն ալ պիտի մասնակցիս անոր, քանի որ չպիտի մերժես փաստաբանիդ լաւագոյն բարեկամը տեսնել։

— Ոչ, անտարակոյս։

Մէրի ուրախութեամբ վազեց դրան քով ու բացաւ զայն։

— Ներս մտի՛ր, պարո՛ն Լիւսիէն, գոչեց մանկամարդ աղջիկը։ Հայրս ձեզի կ'սպասէ։

Լիւսիէն, դղրդոջուն, յանձնարարական նամակը ձեռքը բռնած, ներս մտաւ։

Բօլ Հարման արագ ակնարկ մը ձգեց Լիւսիէնի վրայ։ Առաջին քննութեան արդիւնքը նպաստաւոր եղաւ խնդրարկուին, որովհետև միլիոնատէրին քիչ մը բռնազբօսիկ դէմքը պայծառացաւ։

— Պարո՛ն, ժօրժ Տարիէէն նամակ մը բերի՞ր, հարցուց Բօլ Հարման բարեացակամ շեշտով մը։

— Այո՛, պարո՛ն... Անտեսանիկ։

Ու պահարանը ճարտարագէտին տուաւ։ Այս վերջինը չարուեստակեց.

— Աղջկանս կողմէ ալ մանաւանդ յանձնարարուած էք։ Ասիկա ինծի փափաք կը ներշնչէ ձեզի հաճոյ թուելու, բայց գործը գործ է, ինչպէս դուք ալ գիտէք։ Հետեւաբար չեմ կրնար որոշում մը տալ, ձեզի հետ լրջօրէն խօսելէ առաջ։

— Շատ ճիշդ է, պարո՛ն։

— Հա՛յր, պարո՛նը ձեզի հետ կը ձգեմ, ըսաւ Մէրի։ Անհամբերութեամբ պիտի սպասեմ ձեր խօսակցութեան արդիւնքին։

Մանկամարդ աղջիկը դուրս ելաւ, խրախուսիչ նայուածք մը ձգելով երիտասարդին վրայ, որ խնարհութիւն մը ըրաւ։ Բօլ Հարման ձեռքով ցոյց տուաւ աթոռ մը, ուր իր դիմաց նստաւ խնդրարկուն, որուն յուզումը կը աստիճանար հետզհետէ, քանի կը մօտենար վճռական վայրկեանը։

— Աչխատանոցներուս անօրինութեան պաշտօնը կը խնդրէք, հարցուց Բօլ Հարման։

— Այո՛, պարո՛ն ու հաւատացէք որ բնաւ չեմ ծանկեր այդ պաշտօնին բարձր կարեւորութիւնը և անոր պահանջած ձիրքերը... Բայց այս տեսակցութիւնը չարուեստակելէ առաջ, համեցէք կարդալ այն նամակը, զոր ձեզի յանձնելու պատիւն ունեցայ։ Ձեզ

լու ճանչցողի մը կողմէ գրուած է, ան երաչխաւոր կ'ըլլայ ինծի։

Ժաք կարօ թուղթերուն վրայ գրած նամակը առաւ, բացաւ զայն ու առաջին պարբերութիւնները կարդաց, յետոյ առանց աւարտելու, գրասեղանին վրայ դրաւ նամակը։

— Ժօրժ Տարիէ ձեզ կը յանձնարարէ ձեր արժանիքին վրայ վատահ մարդու մը պէս, յարեց Ժաք կարօ։ Տափակ կերպով չի խօսիր ձեր վրայ։ Արհեստներու և Արուեստներու վարժարանը ուսած էք։

— Այո՛, պարոն, երկաթուղիներու մեքենագիտութիւնը ուսայ մանաւանդ։ Թևերու ըսածին նայելով, այդ խնդիրը ձեզ կը զբաղեցնէ այս պահուս։ Միայն տեսականով չեմ զբաղած, այլեւ գործնականով պարապած եմ։ Ես կրնամ մամլակի մը առջեւ անցնիլ խարտոցը և մուրճը ձեռքս առած, գործաւորներուն ցոյց տալու համար թէ ինչպէս կը դարբնեն ու կը յարդարեն։

— Ինչ որ ցոյց կուտայ ձեր մեծ ուչիմութիւնը, կը չնորհաւորեմ ձեզ։ Աւելորդ է հարցնել թէ գծագրի՞չ էք։

— Եթէ գծագրիչ չըլլայի, չէի համարձակեր ձեզի ներկայանալ։ Պաշտօն մը չունենալուս համար, Սէնթ Ուանի մէջ հաստատուած Սիմբնս և Ընկերութիւն Տան գծագրիչի պաշտօնը ընդունեցի, զոր կը վարեմ հիմա։

— Ի՞նչ, Սիմբնս և Ընկերութիւն Տան գծագրի՞չն էք, յարեց Բօլ Հարման, աչքերը նորէն յառելով երիտասարդին վրայ... Քանի՞ տարու էք։

— Քսանըեօթը տարու։

— Բարիզցի՞ էք։

— Ոչ բոլորովին, որովհետեւ Ալֆորվիլի մէջ ծնած եմ։

«Ալֆորվիլ» անունը պաղ տուչի մը ազդեցութիւնը գործեց Բօլ Հարմանի վրայ։ Այս վերջինը սարսուռ մը զգաց, յետոյ չնչտակի նայելով Լիւսիէնի, յարեց.

— Ձեր հայրը ո՞ղջ է։

— Ոչ, պարոն։

— Մայրերնիդ կ'ապրի՞։

— Ոչ, պարոն... երկուքն ալ մեռած են...։ Մայրս զիս ծնած տանն մեռած է... իսկ հայրս մանկութեանս չըջանին...։

Ժաք կարոյի մտահոգութիւնը ակնհայտ ըլլալու աստիճան կը սաստկանար։

— Ըսել է ընտանիք չունիք...։ Ձեր հայրը ի՞նչ կ'ընէր...։

— Հայրս մեծ արժանիքի տէր ճարտարապետ մըն էր ու կարեւոր գործարան մը ունէր Ալֆորվիլի մէջ։

Ժաք կարօ մեռելի մը պէս դունատեցաւ։

— Անունդիդ ի՞նչ է, հարցուց դեղեւուն։

— Լիւսիէն Լապրուս, պատասխանեց երիտասարդը։

— Լիւսիէն Լապրուս, կրկնեց միլիոնատէրը, դող մը զգալով մազերուն մէջ։

— Այո՛, պատասխանեց Լիւսիի նչանածը, գործարանատէրին ակնհայտ ապշութեան վրայ զարմացած։ Հայրս կը ճանչնայի՞ք արդեօք։

Այս հարցումին վրայ Ժաք կարօ իր պաղարիւնը վերստացաւ, փոխանակ չփոթելու բոլորովին։

— Այո՛, ձեր հայրը ճանչցած եմ, ըսաւ կարուկ չհչտով մը։ Գործի ու բարեկամութեան յարաբերու-

թիւններ ունեցած եմ անոր հետ, եթէ երբեք ժիւլ Լապրուս կը կոչուէր ան։

Այո՛, այդպէս կը կոչուէր։

— Ուրեմն կ'ըմբռնէք իմ ունեցած յուզումս, երբ յանկարծ խօսքը ըրիք մարդու մը զոր կը սիրէի և որուն եղերական վախճանը ցաւով իմացայ Մխիթարեան Նահանգներուն մէջ։

— Ա՜հ, իմացա՞ք թէ հայրս ինչպէս մեռած էր։

— Այո՛, պարո՛ն, այրելու վրայ եղող գործարանին մէջ ապառնուած է, մրմնջեց ժաք կարօ ամբողջուն։

— Այո՛, պարո՛ն, գործարանը կրակի առաջ ոճրագործին կողմէ ապառնուած է, պատասխանեց Լիւսիէն։

— Եթէ լաւ կը յիշեմ, մարդասպանը կին մըն էր, գործարանին գոնապանուհին, ըսաւ ժաք կարօ բացարձակ պարզարիւնութեամբ մը։

— Դատաւորները ժանն Ֆօրթիէն դատապարտած են այն հաւատքով թէ յանցանքը ապացուցուած է··· Բայց ես չեմ հաւատար։

Բօլ Հարման նորէն ամբոստաց։

— Դուք կը կարծէ՞ք որ անմեղ էր այն կինը, որուն անունը առիթ քիչ մը առաջ։

— Այո՛, պարո՛ն։

— Բայց ինձի այնպէս կը թուի որ այդ կնոջ վրայ ծանրացած ամբաստանութիւնները բացայայտօրէն կ'ապացուցանեն իր յանցապարտութիւնը։

— Ձեր մեծցուցած ազգականուհիս խօսքերէն կը հետեւցնեմ որ ոչ թէ դատապարտել կինը, այլ ուրիշ մէկը չահ ունէր հօրս մահուան մէջ։

— Ուրիշ մէկը, կրկնեց Բօլ Հարման, ինքզինքը

զսպելով յարաճուն ապրումին դէմ։ Ո՞վ կրնայ ըլլալ այդ մարդը։

— Գործատանին փաստաբէր մէկ գործակիցը··· Հայրս անոր վրայ մեծ վստահութիւն ունենալուն, իր նոր գիւտերուն գաղտնիքը յայտնած էր, այդ գաղտնիքին միակ տէրը դառնալու համար, այդ կըրկնակ ոճիրը գործած էր։

— Այդ գործակիցին անունը ի՞նչ էր։

— Ժաք կարօ··· Այո՛··· կը յիշեմ այդ անունը։

— Բայց կ'ըսէին թէ հրդեհին մէջ կորսուած մտանուած է, իբր զոհ իր անձնուիրութեան։

— Ես չեմ հաւատար ոչ անոր անձնուիրութեան և ոչ ալ անոր մահուան։ Ու կը խորհիմ որ գտչելի կատակերգութիւն մը խաղացած է այդ թշուառականը։

— Ապացոյցը ունի՞ք, դոչեց ժաք կարօ, կոկորդը անձկութեամբ սեղմուած։

— Ոչ, դժբախտաբար։ Բայց ժաք կարօ որ ժանն Ֆօրթիէի սիրահարուած էր, անոր ուղղուած նամակով մը խոստովանած ու ծանուցած էր իր ոճիրը։

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ ժանն Ֆօրթիէ այդ նամակը ցոյց չէ տուած, ինքզինքը արդարացնելու համար։

— Քովը չէր գտնուէր··· Հրդեհին մէջ այրած էր ան։

Բօլ Հարման գլուխը ցնցելով ըսաւ.

— Առանք տարօրինակ բաներ կան, ենթադրութիւններու վրայ հիմնուած։

— Լաւ՛, պատասխանեց Լիւսիէն։ Բայց գաւակ մը իր նախազգացումներուն մէջ չի խորտուբոր։ Ուշ կամ կանուխ, լոյսը պիտի փարատէ խաւարը··· Գա-

տիժին օրը պիտի գայ... Սպասնուած հօրս վրէժը լուծելու եմ...:

Պազ քրտինք մը կը թրջէր մարգասպանին քունքերը: Սակայն, անիկա յանդգնութիւն ցոյց տալով ըսաւ.

— Էհ, ինչ կրնաք ընել: Քառասերկու տարիներ անցած են Ալֆօրվիլի առումէն ի վեր... Ժամանակը անցած է, ենթադրելով իսկ որ ժաք կարօ ողջասպարած է ու ողջ է հիմա:

— Ինչ փոյթ ժամանակին անցած ըլլալը: Օրէնքէն չէ որ արդարութիւն պիտի պահանջեմ, եթէ երբեք ողջ ըլլայ ու դիմացս ելլէ ան... Թշուառականը իր ոճրին չնորհիւ հարստացած, անշուշտ անունը փոխած ու ամուսնացած է: Գոյթակղութիւն առաջ պիտի գայ իր չուրջ, իրեններուն սակրութիւնը և անարգանքը պիտի բաւեն իմ վրէժս լուծելու:

Միլիոնատէրը ոտքի ելաւ, սոսկալի վրդովումի մը մատնուած: Քանի մը երկվայրկեան անհնակը չափչըփեց անդադին: Յանկարծ կանգ առաւ ու փոխուած ձայնով մը ըսաւ.

— Համամիտ եմ որ ձեր հօր վրէժը լուծէք, բայց կը տարակուսիմ որ ձեր նպատակին հասնիք: Հիմա դառնանք քիչ մը առաջուան մեր խօսքին... Դուք կը խնդրէք գործարանիս մէջ պաշտօն մը ունենալ, որ ոչ միայն ձեր ներկան, այլեւ ապագան ապահովէ... Լա՛ւ, այդ պաշտօնը կը յանձնեմ ձեզի:

— Ա՜հ, պարո՛ն...:

Ու երախտագիտութեան խոյանքի մը մէջ Լիւսիէն բռնեց ժաք կարոյի ձեռքերը, որոնք պաղ էին: Միլիոնատէրը քաշեց ձեռքերը, առանց ձեւականութիւն ընելու եւ ըսաւ.

— Դուք ուսեալ և կարող երիտասարդ մըն էք, ճիշդ որ, ձեր կարողութիւնը ապացուցած էք Սիմպնա և Ընկերութիւն Տան մէջ: Ինձի գործակից կ'ընեմ ձեզ: Իմ փոխանորդս պիտի ըլլաք: Աչխատութեանց անօրէնի ձեր տիտղոսով բացարձակ իրաւասութիւն պիտի ունենաք աչխատաւորներուն մէջ: Դուք պիտի ընտրէք գծագրիչները, գործապետները, գործաւորները ու անոնք ձեր հրամանին տակ պիտի գործեն: Մէկ վայրկեան իսկ մի կորսնցնէք... կը փափաքիմ որ երեք օրէն պատրաստ ըլլայ գծագրութեան այն աչխատանոցը, զոր կը փափաքիմ առաջարար հաստատել հոս: Կատարած ճամբորդութենս չնորհիւ ստացած եմ այնպիսի յանձնարարութիւններ զոր պէտք է գործադրել ամենակարճ ատենի մէջ: Օրուան ամէն ժամուն պէտք պիտի ունենամ ձեզի: Հետեւաբար, իմ մօտս բնակելու էք: Իբր սկզբնաւորութիւն ատաներկու հազար ֆրանք տարեթոչակ պիտի վճարեմ: Բաւարո՞ր է:

— Անշուշտ, պարո՛ն, չէի համարձակեր այդքան պահանջել:

— Կարճ խօսքով, կ'ընդունի՞ք:

— Կատարեալ երախտագիտութեամբ:

— Լա՛ւ, համաձայնեցանք, յարեց Բօլ Հարման: Վաղը ընէ իսկ սկսէք, հակիրճ համար կանոնադրութեան վրայ յարակից անհնակի մը, որ պիտի կրնայ տանիկուքի չափ գծագրիչ բովանդակել: Այսօր, պիտի այցելեմ Բուբալ ու այլ չինութիւնները: Ինձի ընկերացէ՛ք, աչքով տեսնելու համար իմ գործարանիս կատարելագործութիւնը:

— Շուտով ճաշի կ'երթամ ու կը վերադառնամ, ըսաւ Լիւսիէն:

— Մեզի հետ պիտի ճաշէք…։

— Պարո՛ն, կը յղիանայէք դիս…։ Ձեր չնորհիւ, այնքան մեայլ եղող ապագան ճառագայթագեղ կը դառնայ…։ Ի՞նչպէս չնորհակալ ըլլամ ձեր բոլոր համար…։

— Իմ աղջկանս, ձեր ժօրժ Տարիէ բարեկամին ու վերջապէս ձեր արժանիքին կը պարտիք ձեր չնորհակալութիւնները, պատասխանեց Բօլ Հարման։ Ուրեմն, համաձայն ենք, այնպէս չէ՞, երիտասարդ բարեկամս։ Դահլիճին ճամբան պիտէք արդէն, հոն գտնէք ու Մէրիի քով ինձի սպասեցէք…։ Անոր իմաց տուէք որ հինգ վայրկեանէն ձեզի պիտի միանամ ու միասին պիտի ճաշենք։

Լիւսիէն դուրս ելաւ, ուրախութենէն արբշիռ ու դէպի դահլիճ ուղղուեցաւ։ Այն տան ժամ կարօտ ամուռի մը վրայ ինկաւ չգացած ու անէացած։

— Լիւսիէն Լապրո՞ւ, մրմնջեց ժամ, խեղդուկ ձայնով մը։ Սպասնած մարդուս զաւակը։ Ու իմ աղջիկս է որ կը պաշտպանէ զայն… աղջկանս հովանաւորութեամբ ինձի կը ներկայանայ…։ Լիւսիէն Լապրուս այս տան մէջ։ Ու ան կը հաւատայ ժանն Ֆօրթիէի անմեղութեան… ժամ կարոյի յանցապարտութեան…։ Լիւսիէն Լապրուս քանըմեկ տարի յետոյ կ'ուզէ հօրը վրէժը լուծել դաւթակղութեամբ… որ պիտի անպատուէ թէ՛ զիս և թէ աղջիկս…։ Ոչ… ոչ, այդ բանը ըլլալու չէ…։ Այդ բանը ըլլալու չէ։ Լիւսիէն ինձմէ բաժնուելու չէ այլևս։ Պէտք է որ իմ քովս մնայ, որպէս զի իր բոլոր գործերը պիտանի, իր բոլոր մտածումներուն հետևիմ ու ի տարկին ընտրջինջ ընեմ զայն, ինչպէս ըրի հայրը, եթէ երբեք ան կասկածի թէ հարուստ ճարտարապետ Բօլ Հարման նոյն ինքն ժամ կարոն է։

Մէրի անձկութեամբ կ'սպասէր հօրը և Լիւսիէնի միջև իր սարքած տեսակցութեան արդիւնքին։

Երբ մանկամարդ աղջիկը տեսաւ Լիւսիէնի ճաճանչագեղ դէմքը, հարցուց։

— Շուտո՛վ ըսէք։

— Ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ։

— Հայրս կ'ընդունի՞ ձեզ։

— Այո՛, օրիորդ, այսօրուընէ սկսեալ, նոր գործարանին պաշտօնէութեան մաս կը կազմեմ ու աչխատութեանց անօրէնի տիտղոսը ունիմ։

Մէրի չկրցաւ կատարելապէս զսպել իր յուզումը ու հազիւ ատքի վրայ կեցած, տախտակեցաւ կարասի մը կռթնիլ։ Լիւսիէն խոյացաւ անոր թեւէն բռնելու համար։

— Անհանգի՞ստ էք, օրիորդ, թոթովեց Լիւսիէն։

— Ոչ, պատասխանեց Մէրի… Ուրախութենէս է… Շատ կը փափաքէի որ հայրս ընդունէր ձեր խնդրանքը… Ներեցէք տկարութեանս… Անցաւ…։ Հանդարտեցայ։

Արդարև մանկամարդ աղջիկը հանդարտած էր, գէթ երեւութապէս։

— Հիմա պէտք է երախտագիտութիւնս յայտնեմ ձեր վեհանձն պաշտպանութեան համար։ Ձեզի կը պարտիմ յաջողութիւնս… երբեք չպիտի մոռնամ զայն ու ամբողջ կեանքիս մէջ երախտապարտ պիտի մնամ…։

Մէրի ձեռքը երկարեց Լիւսիէնի։

— Տեսնենք, պիտի յիշե՞ք, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը ժպտուն։

Ժիւլ Լապրուի զաւակը բռնեց երկարած փոքրիկ ձեռքը ու շրթունքներուն տարաւ յարգալից կերպով։

Մէրի անբացատրելի ցնցում մը զգաց սրտին մէջ։

— Ահ, կը սիրեմ զայն, կը զգամ որ կը սիրեմ զայն, ըսաւ Մէրի մեղմաձայն։

Յետոյ իր վրդովումը զսպելով հարցուց.

— Ուրեմն պաշտօնի պիտի ձեռնարկէք մօտերս։

— Օրիո՛րդ, վաղուընէ սկսեալ...։ Այսօր Տուբպլվուա կ'երթամ, Պ. Հարմանի ընկերակցութեամբ։

— Ուրեմն, մեզի՞ հետ կը ճաշէք։

— Այո՛, օրիորդ...։ Ձեր պարոն հայրը ինձի յանձնարարեց ձեզի իմաց տալ։

— Սքանչելի...։ Շուտով երթամ հրամաններ տամ։ Ներեցէք, վայրկեան մը ձեզ առանձին պիտի ձգեմ։

Մէրի հեռացաւ դահլիճէն, սենեկապանին ըսաւ որ մէկ սպաս աւելի դնէ ու հօրը քով գնաց։ Բոլ Հարման աղջկան ներս մտնելը տեսնելով ոտքի ելաւ ու ըսաւ.

— Անուշի՛կս, պաշտպանեալիդ հետ խօսեցա՞ր... գո՞հ ես...։

— Այո՛, այո՛, հայր, գոչեց ան, չատ գոհ եմ, քու կարծածէդ աւելի գոհ... ու կը սիրեմ քեզ...։

Միլիոնատէրը աղջկան երեսը նայեցաւ, որուն համայիլ դէմքը ուրախութեան արցունքներով ողողուած էր։ Ձակատը կծկուեցաւ, յիշատակ մտածում մը անցաւ ուղեղէն ու տարտամ սակուամ մը պատեց հոգին։

Ան կը վախնար մանկամարդ հիւանդին արցունքներուն պատճառը հասկնալէ, բայց կարծք առաւ իր վշտին։

— Ճաչի երթանք, նանոչիկս։

Սեղանին վրայ, Բոլ Հարման իր պաշտօնեային հարցումներ ըրաւ արհեստի վերաբերեալ գործերուն

մասին։ Ժիւլ Լապրուի սրդին Մէրիի հօրը հասկցուց թէ ինք ճշմարիտ արժանիքի աչքը օժանդակ մը կրնար ըլլալ ու ապագան ալ վայլուն էր։ Մէրի չատ ուրախ էր։

Իրիկուան, Լիւսիէն գործ չունենալէն գոհ, ժօրժ Տարիէի քով գնաց, իր դիմաբիներուն արդիւնքը անոր հաղորդելու համար, յետոյ նշանածին մօտ գնաց որ կրնար զարմանքի ու մտահոգութեան մատնուիլ եղկատաւոր բացակայութեանը պատճառով։

Լիւսի առանձին չէր, բայց ուշադրութեամբ մարկ կ'րնէր առնդուելէն եկած ամենափոքր ազմուկները։ Հացագործ կինը, Ժանն Ֆօրթիէ, զոր մայր Լիզոն կը կոչէին իր արհեստակիցները, Լիւսիի սենեակը կը գտնուէր։ Խորհրդաւոր և անդիմադրելի քնազդ մը գէպի Լիւսին կը մղէր Ժաննը ու ժամ մը առաջ ան զարկած էր գործատուրուհիին դուռը։ Թեւէն տակ ունէր փոքր ծրար մը։

— Դո՞ւք էք, մայր Լիզոն, ըսաւ Լիւսի, տեսնելով որ Ժանն ներս կը մտնէր։ Կը յուսամ որ վաղը առաւտեան հացը չէ որ կը բերէք ինձի։

— Ոչ, սիրուհիկ օրիորդս, պատասխանեց Ժանն, սենեակէն ներս մտնելով ու դուռը գոցելով իր ետեւն։ Ձեզմէ ծառայութիւն մը խնդրելու եկած եմ։

— Սիրայօժար պիտի ընեմ, եթէ կարողութեանս սահմանին մէջ գտնուի։

— Շատ դիւրին է։

— Լա՛ւ, նստեցէ՛ք դիմացս ու ինձի ըսէ՛ք թէ ինչ բանի վրայ կը գտնուի խնդիրը, այդ միջոցին ես պիտի աշխատիմ առ չրջագեստին վրայ, որ վաղը իրիկուն պատրաստ պիտի ըլլայ։

Ժանն սկիզբ մը առաւ մանկամարդ աղջկան քով

1783-58

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ
Гос. Библиотека
ZUUП-Арм.ССР
им. А. Мясникяна

նստաւ ու գորովալից նայուածքով մը պարուրեց զայն։

Ահա՛ իմ խնդրանքս, օրիորդ Լիւսի...։ Ասկէ առաջ, նորաձեւութեան վաճառատան մը առջեւէն անցայ։ Դուրսը ցուցափեղկին մէջ չատ աժան սպրանքներ կային։ Փորձութեան մատնուեցայ ու գրեթէ ոչինչ գինով մը առի կերպասի կարօն մը։

— Շրջազգեստ մը չինել տալ կ'ուզէք։

— Այո՛, օրիորդ Լիւսի, եթէ երբեք բարի ըլլաք այս ծառայութիւնը ինծի մատուցանելու։

— Ըսի թէ պատրաստ եմ այդ բանը ընելու։ կարօնը բերած էք։

— Ահաւասիկ։

— Լա՛ւ, հոս դրէ՛ք զայն։ Ձեռքիս գործը լմնցընելուս պէս ձեր չափերը պիտի առնեմ։ Ինչ մը սպասելու տանն ունի՞ք։

— Այո՛։ երկրորդ պատյտս աւարտեցաւ ու մինչեւ վաղը առտու ազատ եմ...։ Հետեւաբար, մի աճապարէք...։

— Ես արագ աշխատելէ հաճոյք կ'զգամ։

Լիւսի ասիղը տենդոտ արագութեամբ չարժելով մերթ նայուածքը կ'ուղղէր դէպի դուռը։ Ժանն կը նշմարէր որ մանկամարդ աղջիկը մտահոգ էր, բայց չէր կրնար կռահել այդ մտահոգութեան պատճառը։

— Երկա՞ր տեսնէ ի վեր կարով կ'զբաղիք, սիրելի օրիորդս, հարցուց Ժանն յանկարծ, մանկամարդ աղջկան անցեալի մասին բան մը իմանալու փափաքէն տարուած։

— Վեց տարիէ ի վեր, մայր Լիզոն։

— Բարիզի՞ մէջ սորվեցաք կարը։

— Այո՛, աղէկ կարելը հոս սորվեցայ...։ Բայց

կարի սկսայ այն անկեղանոցին մէջ, ուր մեծցած եմ...։

Ժանն ամբողջ մարմնով դողաց։

— Անկեղանո՞ց մէջ մեծցած էք, հարցուց Ժանն։

— Այո՛, պատասխանեց Լիւսի, տխուր ժպիտով մը։ Ո՛չ հայրս ճանչցած եմ և ոչ ալ մայրս...։ Շատ պզտիկ տարիքիս մէջ, ընկերիկ մանուհիներուս անկեղանոցը գրած են զիս։

Աչխատութեամբ պարապած ըլլալուն, Լիւսի չէր կրնար տեսնել այն խոր յուզումը, որ Ժաննի դիմագիծերը կ'ալեկոծէր։

— Որքա՞ն տարի առաջ։

— Քսանըմէկ տարի...։

— Քսանըմէ՞կ տարի, կրկնեց Ժանն, իր ցաւագին հեռատեսր օրերը յիշելով։ Քանի՞ տարուս էք։

— Ինծի ըսուածին նայելով, քսաներկուս տարուս եմ գրեթէ։

— Գիտէ՞ք թէ որոնց կողմէ հոն ձգուած էք, ձեր ծնողքի՞ն թէ այն օտարականներուն կողմէ, որոնց յանձնուած էիք։

— Ո՛չ։

— Բայց անկեղանոցին մէջ գիտնալու են։

— Անկեղանոցին մէջ պարտաւոր են ազգ չյայտնել թէ որոնց կողմէ յանձնուած են։ Գէթ է որ ազան յանձնողը կամ փոխանորդը պահանջէ, յանձնումի թուականը և օրը յայտնելով, ինչպէս նաև խանձարուրին կցուած նշանները, յաւելչկային դիւրացնելու համար հետազօտութիւնները։

— Ուրեմն գուք չէ՞ք գիտեր որ, այդ կարգի նշաններ կան։

— Գիտեմ որ կան։

— Լիւսի անունը ո՞վ դրած է, հարցուց Ժանն։

— Անկէ առնց դրուած եմ Ս. Լիւսիի օրը։ Թուրեաս ատոր համար է որ այդ անունով մկրտած են զիս...։

— Ուրեմն դիպուածաբար այդ անունը առած է, խորհեցաւ Ժանն սրտի սեղմուքով, մինչդեռ ես տարտամօրէն կը հաւատայի... կը յուսայի, առանց գիտնալու թէ ինչու...։ Օ՜ն, անուրջներուս վախճանն է սա...։

Այդ պահուն ոտնաձայն մը լսուեցաւ սանդուխին վրայ։ Լիւսի խոյացաւ դէպի դուռը, բացաւ զայն, յետոյ ականջ դրաւ, գլուխը կէպի առաջ։ Ոտնաձայները դադրեցան երրորդ յարկը։

— Ան չէ, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը ու ներս մտաւ մռայլ դէմքով մը։

Ժանն իսկոյն նշմարեց Լիւսիի դէմքը մթագնող ամպը։

— Օրիորդ Լիւսի, մէկո՞ն կը սպասէք, հարցուց Ժանն։

— Այո՛, մայր Լիզո՛ն... կը ճանչնաք... պարոն Լիւսիէնն է...։

— Ա՜հ, դիմացի սենեակը բնակող երիտասա՞րդը։

— Այո՛, ապագայ ամուսինս, մայր Լիզո՛ն։ Անհամբերութեամբ կը սպասեմ անոր, ինչ որ դիւրաւ պիտի հասկնաք, երբ ձեզի ըսեմ թէ ան այս առաւօտ իսկ դիմումը ըրաւ, պաշտօն մը ձեռք բերելու համար, ուրկէ կախուած ունի մեր երջանկութիւնը...։ Եթէ այդ պաշտօնը ձեռք բերէ, Լիւսիէնն մէկ տարիէն պիտի ամուսնանայ ինծի հետ, ինչպէս խոստացած է։

Նորէն ոտնաձայն մը լսուեցաւ սանդուխին վրայ։

— Ա՜հ, այս անգամ չեմ սխալիր, ան է, գոչեց մանկամարդ աղջիկը, յուզումէն գունատած։

Լիւսի հազիւ ըսած էր այս խօսքը, երբ դուռը բացուեցաւ յանկարծ։ Փիլ Լապրուի որդին վոթրիկի մը պէս ներս մտաւ ուրախ դէմքով մը։

— Յաղթութի՛ւն, սիրելի Լիւսի, յաղթութի՛ւն, գոչեց Լիւսիէն։

— Յաջողեցա՞ք, թոթովեց մանկամարդ աղջիկը, աչքերը լեցուած ուրախութեան արցունքներով։

— Կատարեալ յաջողեցայ...։ Իսկոյն ձեռք բերի այն պաշտօնը, որուն կը բաղձայի...։ Ձայէն յետոյ միասին գացինք այցելելնիք Գուրպը-Վուազի չինուածիւնները...։ Բարիզ վերադարձիս բարեկամիս Ժօրժ Տարիէի քով գացի, իր յանձնարարական նամակին բարեացակամ արդիւնքը հաղորդելու համար։ Ի վերջոյ հոս եկայ, սիրելի Լիւսիս, ձեզի ըսելու համար թէ չատ երջանիկ կը զգամ ինքզինքս ու երջանկութիւնն է որ կը լերեմ, քանի որ քիչ առնէն պիտի ամուսնանանք։

Լիւսիէն նշանածին ձեռքերը բռնեց, շրթունքներուն վրայ սեղմեց ու խօսքը չարունակեց ժպտուն.

— Աչխատութեանց տնօրէնի պաշտօնիս համար տասներկու հազար ֆրանքի տարեթոշակ մը պիտի տանիմ։

— Տասներկու հազա՜ր ֆրանք, կրկնեց Լիւսի, հազիւ իր ականջներուն հաւատալով։ Հարստութիւն մըն է։

— Եթէ ոչ հարստութիւն, գէթ անոր սկզբնաւորութիւնն է։ Վաղուընէ սկսեալ պաշտօնի պիտի ձեռնարկեմ։ Մէկ տարիէն իմ տնտեսիկ Լիւսիս կինս պիտի ըլլայ ու հինգ վեց տարիէն, չնորհիւ կարգ կանոնի ու մեծ խնայողութեան, երեսուն հազար ֆրանքի չափ գումար մը մէկդի դրած պիտի ըլլանք։ Այն

առեն պիտի կրնամ սեփական գործ ունենալ ու վերաշինել խեղճ հօրս աշխատանոցները Ալֆօրվիլի գետնին վրայ։

Ժանն Ֆօրթիէ սարսռաց, այդ խօսքերը լսած պահուն, ինչպէս միևնոյն օրը սարսռացած էր ինքնակոչ Բօլ Հարմանն։

— Ձեր հայրը Ալֆօրվի՞լ կը բնակէր, հարցուց Ժանն մարած ձայնով մը։

— Այո՛, մայր Լիզօն։

— Ի՞նչ էր ձեր հօր անունը։

— Ժիւլ Լապրուս։ Բանըմէկ տարի առաջ սպանուած է քոցերու մատնուած իր դարձարանին մէջ։

Ժանն զգաց որ իր սրունքները կը կքէին։ Մութ սոսկում մը պատեց իր հոգին։ Ինք անմեղ ըլլալով հանդերձ, դատապարտուած էր երրեակ ոճիրներով իբր հրձիգ, գող և մարդասպան։ Ինք Բլէրմօնէն փախած, Ժիւլ Լապրուի զաւակին դիմաց կը գտնուէր, որ իր զոհն էր, դատարանի վճռին համաձայն։

— Խեղճ հօրս մահը առնօք չատ ազմուկ հանած է, յարեց Լիւսիէն, խօսքը Ժաննի ուղղելով։ Դուք բան մը չէ՞ք լսած։

— Այո՛, պատասխանեց հացագործ կինը։

— Կին մը դատապարտուած է... կը յիշէ՞ք։

— Այո՛, կը յիշեմ...։

— Երդուեալներու մարմինը արձակած է իր վճիռը, բայց տարաբախտ կինը ոճրագո՞րծ էր իսկապէս, յարեց Լիւսիէն։ Կեղծ երեւոյթներու ու դատական սոսկալի սխալի մը զոհ գացած չէ՞ միթէ։ Ինծի համար առեղծուած մըն է այդ գործը։

— Դատապարտեալ կնոջ անմեղութեան կը հաւատա՞ք միթէ, հարցուց Ժանն անհամբերութեամբ։

— Բանի մը չեմ հաւատար... կը տարակուսիմ... ու պիտի տարակուսիմ մինչեւ այն օրը, երբ հանդիպիմ այն մարդուն, որուն համար կ'ըսեն թէ իր անձնասիրութեան զոհ գացած է, թէեւ իմ կարծիքովս սոսկալի կատակերգութիւն մը խաղացած է, որպէսզի կարենայ խոյս տալ ու հանգարտօրէն վայելել կողոպտուած հարստութիւնը։

Բիչ մնաց որ, Ժանն ինքզինքը մատնէր։ Ժաք Կարօ անունը չրթունքներուն վրայ կը զգար, պատրաստ արտաբերելու, բայց լռելու ուժը ունեցաւ. բանականութիւնը կը հրամայէր լուռ մնալ, որովհետեւ չպիտի կրնար բաւարար կերպով ապացուցանել իր անմեղութիւնը։ Արդ փաստերը կը պակսէին, ինչպէս իր դատապարտութեան առեն։ Սակայն անհուն, անակնկալ, անյաւսալի ուրախութիւն մը կը զգար...։ Իր կարծեցեալ զոհին զաւակը չէր հաւատար որ ինք ոճրագործ Ժանն էր։

Մէկ երկու վայրկեանի լռութենէ մը յետոյ, Ժանն հարցուց։

— Ի՞նչ պիտի ընէք, եթէ այդ մարդը գտնէք, որուն ողջ ըլլալուն մասին ենթադրութիւն կ'ընէք։

— Եթէ ատուգիմ որ իմ հօրս սպանիչն է ան, չարիքը չարիքով պիտի փոխարինեմ ու խստօրէն պատժուած մարտիրոսութիւնին պատուոյ վերահաստատումը պիտի պահանջեմ, պատասխանեց Լիւսիէն։

— Թերեւս մեռած է ան, մրմնջեց Ժանն։

— Թերեւս, բայց քիչ առնէն ընելիքս պիտի որոշեմ...։ Իմ բարեկամներէս մէկը, փաստաբան մը, որ մեծ համբաւ կը վայելէ դատական պաշտօնատան մէջ, դիմումներ պիտի ընէ, հասկնալու համար թէ Ժանն Ֆօրթիէ ո՞ր բանտը տարուած է... Եթէ այդ

է, պիտի երթամ տեսնեմ զայն... : Ժանն Ֆօրթիէ չպիտի ատէ ինծի... : Պիտի խոստանամ ամէն ինչ ընել, անոր ազատ արձակումը ապահովելու համար ու խօսքս ալ պիտի բռնեմ, որովհետեւ քնազդ մը ինծի կ'ըսէ թէ ուշ կամ կանուխ պիտի գտնեմ հօրս սպանիչը... :

Ժանն Ֆօրթիէ երկրորդ անգամ ըլլալով քիչ մնաց որ ինքզինքը մատնէր: Իր չրթունքները երեսցին, Լիւսիէնի երեսն ի վեր ազաղակելու համար.

— Ձեր փնտռած կինը մեռած չէ... : Ձեր մօտ կը գտնուի... : Ես եմ... :

Բայց սարսուռ մը անցաւ մարմինին վրայէն, ու շրթները չկրցին աղաղակ մը արտաբերել: Անգգամանապահութիւն մը պատճառ պիտի ըլլար որ Ժանն ձերբակալուի, քանի տարուի ու այն տեղ պիտի ստիպուէր ոեւէ յոյս չկինկալել ու ու տեսնէր հրաժարիլ զաւակներուն երեսը տեսնելէ: Սակայն Ժանն երիտասարդին վրայ յառելով աչքերը, համարձակութիւնը ունեցաւ սա խօսքը ընելու.

— Բայց այդ տարաբախտ կինը զաւակներ ունէր: Ի՞նչ եղած են անոնք:

— Ձեմ գիտեր, ըսաւ Լիւսիէն:

Բիլր Ֆօրթիէի այրին չէր կրնար աւելի պնդել: Գլուխը ծռեց ու լռեց: Լիւսիէն յարեց, իր նշանածին ուղղելով խօսքը.

— Ուրեմն երջանիկ է՞ք, սիրելի Լիւսի:

— Այո՛, շատ երջանիկ եմ:

— Միայն թէ չպիտի կրնանք իրար տեսնել յաճախ:

— Ինչո՞ւ, հարցուց աղջիկը դողդոջար:

— Պ. Հարման, որ կ'ուզէ զիս իր մօտ պահել միշտ, կը փոփաքի որ Մուրիլլօ փողոցին չրջակաները բնակիմ:

— Կը հաւնամ, բարեկամս, յարեց Լիւսի համակերպութեան չեշտով մը: Ձեր ներկայութիւնը անհրաժեշտ է հոն, արդարեւ: Ինչ մը տխրութիւն կը զգամ, բայց խնդիրը ձեր պարտականութիւնը կատարելուն վրայ կը դառնայ, ուստի կը համակերպիմ: Առաջին օրերը, կղզիացումը դժնդակ պիտի թուի ինծի, բայց երբեմն քանի մը վայրկեան միջոց պիտի ունենաք, հոս գալու համար: Ձեր բոլոր կիրակիները ինծի պիտի նուիրէք:

— Աստուած գիտէ թէ ինչ ուրախութեամբ, գոչեց Լիւսիէն: Սիրելի պաշտելիս, ինքզինքս երջանիկ կը զգամ, ձեր խոհականութիւնը տեսնելով: Ցոյսը պիտի սրտապնդէ մեզ ու չարաբաները պիտի սահին... : Վաղն իսկ սենեակէս պիտի ելլեմ:

— Որքան ալ ատենը չուտ անցնի, ես առանձին պիտի մնամ դարձեալ:

— Պարոն Լիւսիէն, ո՞ւր է ձեր վճարած վարձքը, հարցուց Ժանն, խօսքը ուղղելով Լիւսիէնի:

— Հարիւր յիսուն ֆրանք ու կանխիկ վճարուած է վարձքը եռամսեային, որուն երեք քառորդ մասը չէ ապառած տակաւին:

— Կը փոփաքէի վարձել ձեր բնակած սենեակը:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, մայր Լիզօն, գոչեց Լիւսի:

— Այո՛, իմ սիրելի և սիրունիկ օրիորդս: Ես հաճոյք պիտի զգամ ձեր մօտ բնակելէն: Չէք կրնար երեւակայել թէ ո՞րքան կը սիրեմ ձեզ ու ինչպէս կը սիրեմ նաեւ Պ. Լիւսիէնը: Ամենամեծ ուրախութիւնս պիտի ըլլայ ամէն օր անոր վրայ խօսիլ ձեզի:

— Շա՛տ լաւ, մայր Լիզօն, ինծի պէս դուք ալ

ձեր կարասիները փոխադրեցէք ու եկէք իմ սենեակս բնակեցէք։ Դոն պիտի ըլլամ իմ նշանածիս մօտ ձեր բնակութենէն։ Անոր հետ միասին պիտի խօսիք իմ վրաս, ամբողջ հոգեվս կը սիրեմ նշանածս ու անոր համար միայն կ'ապրիմ...։ Հիմա ձեզի կը յայտարարեմ թէ, ախորժակս բացուած ըլլալուն, չատ անօթի եմ։ Եթէ երբեք մինիկ Լիւսիս հոճոյակատար գըտնուի, դիս ճաշի պիտի հրաւիրէ մայր Լիզոնի ընկերակցութեամբ։

Լիւսիի ձեռքերը իրարու զարկաւ։

— Իմ ուզածս ալ հաճոյակատար ըլլալ է, գոչեց մանկամարդ աղջիկը աչխոյժօրէն, ես սեղանի ապասը պիտի դնեմ ու մեր աղնիւ բարեկամուհին ալ ուսուելիք գնելու պիտի երթայ։

Ժանն ուրախութենէն կ'արտասուէր, երջանիկ ըլլալուն համար։ Տարօրինակ երջանկութիւն, որ արցունքներով միայն կրնար արտայայտուիլ։

Բ.

Յաջորդ օրն իսկ, արուած որոշման համաձայն, Լիւսիէն պաշտօնի ձեռնարկած էր Բօլ Հարմանի քով։ Մէրիի ընկերակցութեամբ, որ պատրուակներ կը փնտռէր, Լիւսիէնի մօտենալու համար, երիտասարդը գծագրութեան աշխատանոցի կը վերածէր գրադարանին մօտ գտնուող մեծ սենեակը, յատոյ քանի մը գծագրիչներու դիմումը ըրաւ, որոնց արժանիքը կը գնահատէր։

Լիւսիէն երեք փոքր սենեակ վարձեց Միրօմէնիլ փողոցի մէկ տան չորրորդ յարկին վրայ, մինչ Ժանն Ֆօրթիէ կը տեղաւորուէր Լիւսիի դիմացի սենեակին մէջ։ Ան բնազդօրէն կը սիրէր մանկամարդ աղջիկը։

Լիւսիէն չափազանց զբաղած, ինչ Պուրպոնէն հեռանալէն ի վեր, մէկ վայրկեան իսկ չէր գտած, նչանածին այցելութիւն տալու համար։ Լիւսի անհամբերութեամբ կ'սպասէր կիրակի օրուան և երբ այնքան ըղձացուած օրը հասաւ, երկու նշանածները ու Ժանն կատարեալ երջանկութիւն մը վայելեցին։

Լիւսիէնի մուտքը միլիոնատէր Բօլ Հարմանի տունը, զուարթութիւն առաջ բերած էր Մէրրի սովորաբար միօրինակ եղող կեանքին մէջ։ Երիտասարդը Մուրիլլօ փողոցի յարտահս հիւրը դառնալէ յետոյ, Մէրիի հիւանդութիւնը կասեցաւ կարծես։

Այդ յեղափոխութիւնը չէր կրնար խուսափիլ ժաք կարոյի աչալուրջ նայուածքներէն։ Ուսուի մն եղբայացուց որ բնաւ չէր սխալած, Մէրիի սրտին մէջ երեսան հանելով բուռն սէր մը փիլ Լսպրեսի զաւակին նկատմամբ։ Ժաք կարօ սոսկութեամբ կը դիտէր այդ սէրը, մանաւանդ անոր կարելի հետեւանքները ու անձկութեամբ կը սպասէր այն վայրկեանին, երբ Մէրի իրեն պիտի յայտնէր սէրը, քանի որ իր աղջկան նկարագիրը գիտէր։

Մէկ ամսուան ընթացքին, սէր փոխոխութիւն առաջ չեկաւ մեր հերոսներուն կացութեան մէջ։ Սակայն Մէրիի սէրը Լիւսիէն Լսպրեսի նկատմամբ, կը առատկանար հետզհետէ։ Երիտասարդն ալ կը նչմարէր մանկամարդ աղջկան մեծ բարեացակամութիւնը իրեն հանդէպ։

Լիւսիէն կը նեղուէր, այդ բարեացակամութիւնը տեսնելով, որուն ինչ ըլլալը կը հասկնար, որվհետեւ առաջիկ կը սիրէր Լիւսին, աչխարհի բոլոր միլիոնները չպիտի կրնային գինքը համոզել, իր սրտին հետ իրաւախոն ըլլալու։ Լիւսիէն յոյսը գրած էր

Բուրպըվլուայի մէջ աչխատանոցներու մօտալուտ բացման վրայ, որպէս զի Ծր. Հարմանի հետ հաստատած յարաբերութիւնը խզէ։

Իրողութիւնը նախ Լիւսիէնի իրաւունք տուաւ։ Գործարանին բացուիլը ոչ թէ տաճն մը մարեցուց, այլ կասեցուց Մէրիի սէրը։ Լիւսիէն չատ քիչ անգամ կը տեսնուէր Բօլ Հարմանի բնակարանին մէջ։ Աչխատութեանց հոկողութիւնը, Բուրպըվլուայի մէջ իր ներկայութիւնը կը պահանջէր։

Մէրի լռիկ կը տառապէր, Լիւսիէնի հեռու մնալուն համար, մերթ ոեւէ պատրուակով, կ'երթար իր հայրը կը գտնէր գործարանին մէջ, Լիւսիէնը տեսնելու, քանի մը խօսք փոխանակելու համար անոր հետ։ Այդ հազուագիպ ու կարճատեւ տեսակցութիւնները քիչ մը երջանկութիւն կը պարգեւէին անոր։ Շաբաթ իրիկուն մը, Լիւսիէն նամակ մը ստացաւ Ժօրժ Տարիէէն։ Երիտասարդ փաստաբանը յաջորդ օրուան ճաչին կը հրաւիրէր զայն։ Իր նամակին մէջ կ'աւելցնէր թէ ըսելիք մը ունէր։ Լիւսիէն որոշեալ ժամուն գնաց Պօնապարթ փողոց, Ժօրժի բնակարանը։ Հոն գտաւ նկարիչ Էթիէն Բոսթէլը։ Այս վերջինը Ժօրժէն իմացած էր թէ Բօլ Հարմանի գործարանը ընդունուելով, Լիւսիէն կարեւոր դիրք մը կը գրաւէր հոն։

— Ձեր յաջողութիւնը կը չնորհաւորեմ, պարոն Լապլաս, ըսաւ նկարիչը, անոր ձեռքը սեղմելով։ Այդ պաշտօնին արժանի էք ու կը կարծեմ որ գեղեցիկ ապագայ մը կը պարզուի ձեր առջեւ։

— Պարո՛ն, ես ալ այնպէս կը կարծեմ... կը յուսամ, պարոն, պատասխանեց Լիւսիէն։ Քանի որ ինձմով կը չահադրգռուիք, ձեզմէ չպիտի ծածկեմ իմ մեծ փառասիրութիւնս։

— Ալֆօրվիլի մէջ ձեր հօր գործարանը վերաչինել կը խորհի՞ք, երբ տաճնը գայ։

— Այո, այդ բանին վրայ կը խորհիմ...։ Իմ պարտականութեանս մէջ չպիտի թերանամ։ Հարկ եղած դրամը մէկդի ընելուս պէս, չինութեան պիտի ձեռնարկեմ փոքր չափով։ Հօրս յիչատակը պիտի արտայայտէ զիս։

— Բարեկա՛մ, կը չնորհաւորեմ տուած որոչումդ, իբր բարի զաւակ ու մեծ սրտի տէր մարդ, ըսաւ Ժօրժ։ Քանի որ անցեալին վրայ կը խօսիք, ձեզի պիտի տեղեկացնեմ այն դիմումները, զոր ձեր խընդրանքին վրայ կատարեցի ի մասին դատապարտուած կնոջ, իբր հրձիգ ու մարդասպան։

— Ժանն Ֆօրթիէի համա՞ր կ'ըսէք...։ Ի՞նչ եղաւ։

— Ցանցապարա կամ անմեղ, հէք կինը չատ տառապած է։ Դատապարտութենէն յետոյ խելագարած է ան...։

— Խելագարա՞ծ, գոչեցին Լիւսիէն և Էթիէն Բոսթէլ միաբերան։

— Այո՛... տասը տարի խելակորոյս մնացած է Սալպէթրիէրի մէջ։

— Հոնկէ ելա՞ծ է հիմա։

— Այո՛։ Պաչարման տաճն իր տղաքարին վրայ ինկած ուժգին մը հրդեհ առաջ բերելով սարսափի ենթարկած է այդ կինը։ Ցանկարծ անոր յիչողութիւնը արթննալով, խելագարութիւնը բուժուած է։ Ասոր վրայ Քլէրմօնի կեդրոնական բանտը փոխադրուած է, ուր պիտի մնար մինչեւ կեանքին վերջը, մչանջենական բանտարկութեան դատապարտուած ըլլալուն համար։

— Մեռա՞ծ է, հարցուց Լիւսիէն։

— Ոչ. բայց երկու ամիս առաջ, բանտապահներու հակողութիւնը իզձերս հանելով, փախած է, հիւանդանոցի գիշերեան քայլերէն մէկուն զգեստովը ծպտուած։

— Փախա՞ծ, գոչեց Էթիէն Բասթէլ։ Հետքը չե՞ գտնուած մինչ։

— Ոչ մինչեւ հիմա, բայց չատ քիչ հաւանական է որ իր ազատութիւնը երկար տեւէ։ Իր դիմանիչերը ամէն կողմ զրկուած են, ոչ կամ կանուխ, տարաբախտ կինը պիտի ձերբակալուի։

— Խե՛ղճ կին, մրմնջեց Ժիւլ Լապրուի զաւակը։ Իրաւունք ունէիր ըսելու թէ չատ տառապած է ան։ Արդեօք պիտի կրնա՞մ անոր երեսը տեսնել։ Որքա՜ն կը փափաքէի զայն տեսնել. հետը խօսիլ...։ Փախուստի գաղափարը ո՞երկէ յղացած է...։

— Այդ մասին ենթադրութիւններէ անդին չենք կրնար անցնիլ, պատասխանեց Ժօրժ։ Բայց քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, ան դիմումներ ըրած է, իր երկու զաւակներուն վիճակը հասկնալու համար, որոնցմէ բաժնուած էր իր ձերբակալութեան առեն։ Այդ դիմումները ապարդիւն ճնշացած ըլլալուն, հաւանական է որ խոյս տուած է ան, անձամբ փնտռելու համար իր մանչ զաւակը և աղջիկը։ Իր ազատը փնտռած տեղն օձիքը ձեռք պիտի տայ։ Գէթ այնպէս կը կարծեն գաղտնի և ոստիկանական շրջանակներուն մէջ։

— Խե՛ղճ սրտրած, հէ՛ք մայր, ըսաւ Լիւսիէն, Բանի մը օր առաջ, անոր վրայ կը խօսէին ինծի։

— Ո՞վ, հարցուց Ժօրժ։

— Կին մը, որ առնօք հետեւած է գաղտնարուեստին։ Ան ինծի ըսաւ թէ ժանն Վալժիէ գաւակները ունէր ատուգիս։

— Ի՞նչ տեսակ կին է, հարցուց նկարիչը հետաքրքրութեամբ։

— Լիզ Բէրըէն կոչուող հացագործ կին մը։

Այնուհետեւ խօսակցութիւնը փոխուեցաւ։

Ճաշը գշերթօրէն վերջացաւ։

Լիւսիէն չէր մոռնար որ իր նշանածին խոստացած էր չուտով վերադառնալ, ուստի փոյթէն թոյլ տուութիւն խնդրեց կանուխ մեկնելու և Ռուբաւնի ճամբան բռնեց։

Մայր Լիզօնի ընկերակցութեամբ, որուն անբաժանելի ընկերը եղած էր, Լիւսի կը սպասէր իր նշանածին։ Ժանն հազար ու մէկ միջոցներ կը գտնէր, ծառայութիւն մատուցանելու համար Լիւսիի։ Հացագործ կինը չատ խնամքով կը մաքրէր երկու սենեակները, փոքր գործերը կը տեսնէր, այնպէս որ Լիւսի այդ հոգերէն ազատած, կրնար իր ամբողջ ժամանակը նուիրել աշխատութեան։ Մանկամարդ աղջիկը կը սկսէր որդիական սէր մը զգալ իր դրացուհիին նկատմամբ։ Այդ բարեկամական արտայայտութիւնները յաճախ արցունք կը խլէին խեղճ մօր աչքերէն։ Մերթ կ'երեւակայէր թէ Լիւսի իր աղջիկն էր իսկապէս։ Երբ Ժանն տեսաւ որ Լիւսիէն Լապրուս ներս կը մտնէր ուզեց սենեակէն հեռանալ։

— Հոս կեցէ՛ք, պընիւ մայրիկ, ըսաւ նորեկը։ Այսօր, սիրելի Լիւսիխս ծնանիմբութեան օրն է։ Դուք ալ պիտի մասնակցիք։

Ժաննի ուզածն ալ սա էր։

— Ա՛հ, ո՛րքան բարի էք, Լիւսիէն, յարեց Ժանն յուզումով։ Դուք չա՛տ կը սիրէք մեր սիրելի օրիո-

դը, բայց ես ալ ձեզի չափ կը սիրեմ զայն։ Բնաւ չեմ ուզեր անկէ բաժնուիլ։

— Այդ օրն ալ պիտի գայ...։ Երբ ամուսնանանք, Լիւսիի հետ յարկաբաժին մը պիտի բնակինք։ Առանին գործերը տեսնողի մը պէտք կայ։ Այդ հոգը դուք պիտի ստանձնէք, եթէ ուզէք մեզի հետեւիլ։

— Հարկաւ կ'ուզեմ ձեզի հետեւիլ, գոչեց Ժանն։ Ձեզի հետ բնակելու գաղափարն իսկ ուրախութիւն կը պատճառէ սրտիս։

— Բարեկամս, հիանալի գաղափար մը յղացեր էք, բաւ Լիւսի։ Եթէ մայր Լիզօն ալ կը վախազարձեմ։ Ինձի այնպէս կը թուի որ մայր մը կը գտնեմ անոր մէջ։ Ես բնաւ չեմ ճանչցած իմ մայրս։

— Իսկ ես ձեզ կը պաշտեմ, սիրունիկս, իբր թէ իմ աղջիկս ըլլայիք, գոչեց Ժանն, իր թեւերուն մէջ առնելով ու կուրծքին վրայ սեղմելով Լիւսին։

Երկու կիները անպատում յուզում մը ունեցան, առանց գիտնալու թէ արհնակցական սեղմ կապեր իրարու կը միացնէին զիրենք։ Ինքուզ գորովանք մը իրարու կը մօտեցնէր երկու կիները։

— Մայր Լիզօն, բաւ Լիւսիէն պահ մը յետոյ, կը յիշէ՞ք, երկու-երեք շաբաթ առաջ, հօրս վրայ խօսած առիթնիս. դժբախտ կնոջ մը մասին խօսք բացուեցաւ որ ոճիրի մը համար դատապարտուած էր, թէեւ ես անմեղ կը կարծեմ զայն։

Ժանն սարսռաց։

— Այո՛, այո՛, կը յիշեմ պատասխանեց հացագործ կինը։

— Երկու ամիս առաջ բանտէն փախած է ան, բաւ Լիւսիէն։

— Փախա՞ծ, գոչեց Լիւսի։ Ուրեմն հիմա ազատ է ան...։

— Այո՛, բայց երկար ատեն ազատ չպիտի մնայ, ըստ երեւոյթին, որովհետեւ կ'ենթադրուի որ ան խոյս տուած է, իր զաւակները գտնելու համար։ Այդ անխոհեմ դիմումներուն վրայ յոյս դրած են, Ժանն Ֆօրթիէն ձերբակալելու եւ կեդրոնական բանտը դնելու համար։

Ժանն կը սարսռար։ Գլուխը անդին դարձուց, իր սաստիկ գունատութիւնը ծածկելու համար։

Աւելի քան երբեք հասկցաւ որ լուռ մնալու եւ իր ինքնութիւնը ծածկելու էր...։

. . . . . .

Նոյն կիրակի առաւօն, Մէրի սովորականէն աւելի կանուխ ելած էր անկողնէն։ Միլիոնատէրին աղջիկը չատ մտայղ ու ախուր դէմք մը ունէր։ Մինչեւ նախաճաշի ատեն սենեակէն դուրս չելաւ, խորհելով Լիւսիէնի վրայ, որուն ակնարկը անտարբերութիւնը վիրաւորիչ ու անըմբռնելի կը թուէր իրեն։

Մէրի իսկապէս կը տառապէր։ Սէրը արագ յառաջդիմութիւն գործած էր մանկամարդ աղջկան թարմ սրտին մէջ։ Մէրի ազատ բարքերու եւ ամերիկեան սիրաբանութիւններու չրջանակին մէջ մեծացած, իր ընթացքով Լիւսիէնի հասկցուցած էր ներչնչած սէրը։ Ուրեմն ինչո՞ւ ան չգիտնալ կամ արհամարհել կը ձեւացնէր այդ տարփանքը։ Մէրի միշտ կը խորհէր այդ անլուծելի առեղծուածին վրայ։

Լիւսիէն նչմարած էր մանկամարդ աղջկան զգացումը, բայց կը խորհէր որ Բօլ Հարմանի անպիտան հարստութիւնը անպուճդ մըն էր իր և Մէրիի միջեւ,

մնաց որ Լիւսիէն այլամերժօրէն կը սիրէր Լիւսին։ Հետեւաբար կրկնակ պատճառներով չհանդուրժել կը ձեւացնէր Օր. Հարմանի սիրոյ նախաքայլերը ու յարգալից ցրտութեամբ կ'ընդունէր զանոնք։

Այդ ցրտութիւնը զարմանք ու զայրոյթ կը պատճառէր Մէրիի, բարոյական խոր վրդովումի մը առաջ կը բերէր անոր մէջ, այդ վրդովումը կը հակազդէր իր ֆիզիքական վիճակին վրայ, որ աւելի կը վատթարանար։ Ատեն մը անհետացած հիւանդութիւնը կը վերսկսէր։ Մանկամարդ աղջիկը մերթ կը պայքարէր այդ ակներեւ իրողութեան դէմ ու մտովի կ'ըսէր.

— Թերեւս ան կը սիրէ զիս, բայց ընչազուրկ և հօրս քով պարզ պաշտօնեայ մը ըլլալուն, չի համարձակիր յայտնել իր սէրը, ինքզինքին դէմ կը պայքարի և ինձմէ կը ծածկէ իր անյոյս կարծած սէրը։ Այսպէս ըլլալու է, անտարակոյս։ Պէտք է լուսաբանել, պիտի մեռնիմ, եթէ անոր կինը չըլլամ...։

Ո՞մանկամարդ աղջիկը մտքի այդ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէր, երբ սենեկապանուհին իմաց տուաւ որ ճաշը պատրաստ էր։ Մէրի վար իջաւ ու հօրը քով գնաց, փոքր դահլիճին մէջ։ Բօլ Հարման աղջիկը դիմաւորեց ու երկու-երեք անգամ համբուրեց զայն։

— Անուշիկս, սովորականէն աւելի ոչ ելեր ես սենեակէդ։ Տկա՞ր ես արդեօք, հարցուց Բօլ Հարման։

— Ինչ մը, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը, բայց ասոր համար չէ որ սենեակը մնացի... մտածումներու մէջ թաղուած էի։

— Լա՛ւ, սեղան նստի՛նք։

Ճաշասարան գացին ու Մէրի հօրը դիմաց նստաւ։

— Տեսնե՛նք, ի՞նչ լուրջ բաներու վրայ կը խորհէիր, յարեց Բօլ Հարման ժպտուն, աղջկան սպասաւորկելէ յետոյ։

— Մտովի կ'ըսէի թէ կեանքի մէջ աւելի ստուեր կայ քան թէ արեւ, աւելի տառապանք կայ քան թէ ուրախութիւն։

Բօլ Հարման չկրցաւ զարմանքի չարժուեիլ մը դսպել։

— Ի՞նչ կը պակսի քեզի երջանիկ ըլլալու համար։

— Թոյլ կ'ուտա՞ս որ անկեղծօրէն խօսիմ։

— Ոչ միայն կը թոյլատրեմ, այլեւ կ'ապաղեմ։

— Այո՛, քու քովդ երջանիկ եմ... ցոյց տուած գորովիդ համար, բայց հօր մը գորովը չի բաւեր լեցնելու մանկամարդ աղջկան մը սիրտը...։ Ես տղայ չեմ այլեւս...։ Ինչ տեսնէն տասնըվինը տարեկան պիտի ըլլամ...։ Ձիս ամուսնացնելու վրայ չե՞ս խորհիր։

Բօլ Հարման թեթեւ ատրսուռ մը ղդաց։ Մէրիի մօտեցաւ ու թեւերովը չրջապատեց զայն։

— Ինչ ամուսնացնեմ, որպէս զի ինձմէ բաժնուի՞ս, անուշս, մրմնջեց միլիոնատէրը։ Բայց դուն գիտես որ քու ներկայութիւնդ զիս կը մղէ գործունէութեան, կորով, արիութիւն և փառասիրութիւն ունենալու։ Եթէ երբեք հոս իմ քովս չգտնուէիր, ամէն ինչ պիտի կործանէր, ինծի այնպէս կը թուի որ մահը պիտի նախընտրէի։

Բօլ Հարման ճշմարտութիւնը կ'ըսէր։ Ծրանատպառնալէն ի վեր, խղճի խայթերը կ'ունենար յաճախ ու աղջկան նայած պահուն միայն կը յաջողէր մոքէն վանել զանոնք։ Մէրի միայն ուժ կը պարզեւէր անոր, իր յիշատակներուն դէմ պայքարելու համար։

— Բայց կրնամ ամուսնանալ, առանց քեզմէ բաժնուելու, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը։

— Աւելի լաւ պիտի չըլլա՞յ որ այս վիճակին մէջ մնանք։

— Հա՛յր, եսասէր մարդու մը պէս կը խօսիս, ինչ որ գէշ բան է։ Սակայն դուն խորհելու ես որ պիտի գայ օր մը, երբ սիրաս քեզի չպիտի պատկանի միայն։

— Անշուշտ, խորհած եմ այդ մասին։ Յաճախ խորհած եմ տառապանքով։ Մտովի ըսած եմ թէ սըրտիդ մեծագոյն մասը ուրիշի մը պիտի տաս, ափսո՜ս։ Գիտեմ թէ այդ օրը պիտի հասնի, բայց կը փորձեմ յետաձգել։ Մնաց որ, անուրջ մըն ալ հիւսած եմ։

— Ինչ անուրջ։

— Իմ դիզած հարստութիւնս թոյլատու է որ ամենէն գեղեցիկ խնամութիւնը կնքեմ։ Ես կ'ուզեմ որ դուն փայլուն դիրքի տէր ամուսին մը ունենաս... ամուսին մը որ անձնասիրութիւնդ գգուէ։

— Ի՞նչ հարկ անձնասիրութիւնս գգուելու, բաւ Մէրի։ Իմ կարծիքովս անտիտութեան գոնացում տալով չէ որ մարդ երջանիկ կ'ըլլայ։

— Ո՛վ պիտի չսիրէ քեզ, դարձեց Բօլ Հարման։

Մէրի գլուխ որ աչքերը արցունքներով կը լեցուէին։ Ան կը խորհէր Լիւսիէն Լապրուի վրայ։ Յետոյ գլուխը վեր առաւ ու բաւ.

— Ինչ մը առաջ ձեր յայտնած կարծիքներուն տրամագծապէս հակառակ գաղափարներ ունիմ ամուսնութեան մասին։ Փայլուն ամուսնութեան մը չեմ փափաքիր, ոչ ալ կ'ուզեմ հարուստ մէկու մը հետ կարգուիլ։ Երկաք յատկութիւն կը պահանջեմ, անկեղծութիւն, վճռականութիւն եւ արիութիւն։ Այս ձիրքերուն չնորհիւ, ամենէն հասարակ պաշտօնեան իսկ մարդ կ'ըլլայ։ Կը գնահատեմ սիրոյ քան արժեթուղթերը եւ ֆրանքները։

Բօլ Հարման անզգած կերպարանքով մը մտիկ կ'ընէր իր աղջիկը ու իրեն այնպէս կը թուէր որ իր առջեւէն կ'անցնէին ընդհանրական բաներ, կամ աւելի ճիշդը, տափակութիւններ։ Ան չատ լաւ կ'ըմբռնէր թէ Մէրի ակնարկութիւն կ'ընէր իր սիրած մարդուն, Լիւսիէն Լապրուի։

Այդ սէրը թերեւս չէր հասած այն կէտին, ուր ամէն բան տեղի կուտայ տարփանքին առջեւ, բայց ան գոյութիւն ունէր ու մեծ սարսափ կը պատճառէր միլիոնատէրին։ Որքան ալ քարացած ըլլար իր հոգին, իր աղջիկը Լիւսիէն Լապրուի տալու գաղափարը սոսկում կ'պզդէր Բօլ Հարմանի։ Մահացու պզտութիւն մը կը սառեցնէր իր երակները, խորհելով որ աղջկանը ձեռքը պիտի դնէր այն մարդուն ձեռքը, որուն հայրը սպաննած էր։

Երկար լռութիւն մը յաջորդեց մանկամարդ աղջկան խօսքերուն։ Հայր ու աղջիկ նեռամիտ վիճակի մը մէջ կը գտնուէին։ Բօլ Հարման խզեց լռութիւնը։

— Դուրս պիտի ելլենք այսօր, հարցուց Բօլ Հարման,

— Եթէ կ'ուզես, հայր։ Այցելութիւններ պիտի տանք։ Պէտք է այցելութիւն մը տանք տիկին Ուիլսընի, որուն աղջիկը բարեկամուհիս է։

— Այո՛։ Բարեկամուհիդ այցեյատ պահուդ, ես ժօրժ Տարիէի քով պիտի երթամ, զոր չեմ տեսած վերադարձէս ի վեր։

— Օհ, ես ալ քեզի հետ պիտի գամ, զայն տեսնելու համար, բաւ Մէրի, որուն դէմքը յանկարծ պայծառացած էր, խորհելով որ ժօրժ պիտի խօսէր Լիւսիէնի վրայ։

— Լաւ... պիտի ընկերանամ...: Ժօրժ Տարիէ ինծի նամակ գրեց ու ես տակաւին ատեն չունեցայ պատասխանելու:

— Անշուշտ, քեզի չնորհակալութիւն կը յայտնէր, իր յանձնարարութեամբ Պ. Լապրուին պաշտօն տուած ըլլալուդ համար:

— Այո՛, բայց այդ պարագային մէջ ես իր երախտապարտն եմ: Ճշմարիտ ծառայութիւն մը մատուցած է ինծի, իր բարեկամը յանձնարարելով:

— Շա՞տ գոհ ես Պ. Լապրուէն:

— Այո՛, իսկապէս արժանիք ունեցող երիտասարդ մըն է...:

— Ու որքա՜ն ալ բարեկիրթ, ուշադիր, ճշդութիւնն երիտասարդ մըն է, յարեց Մէրի: Հա՛յր, ինչպէս կը տեսնես, չէի սխալեր, երբ առաջին ակնարկով մը անոր մէջ տեսած էի բոլոր այդ յատկութիւնները:

Առանց պատասխանելու, Բօլ Հարման աչքերը յառեց իր աղջկան: Մէրի կատ-կարմիր կարմցաւ ու պահ մը մեղադրեց ինքզինքը, մեծ խանդավառութեամբ խօսած ըլլալուն համար...:

Կէս ժամ յետոյ, անշուշտ անոր մասնաւոր գործատան մը մէջ պատրաստուած ու գեղեցկօրէն զարդարուն սրընթաց ինքնաչարժ մը, հայրն ու աղջիկը կը փոխադրէր դէպի Պօնապարթ փողոցը: Ժամը ըրեթէ երկուքն էր, երբ կառքէն վար իջան երիտասարդ փաստաբանին տան առջև: Լիւսիէն Լապրուս տասը վայրկեանէ ի վեր բաժնուած էր իր բարեկամէն: Ժօրժ իր նախկին խնամակալ Էթիէն Բաթէլի հետ կը խօսէր, երբ պատուս ապասուհին Մատլէն ներս մտաւ:

— Պարո՛ն, ըսաւ ապասուհին, Պ. Բօլ Հարման և իր օրիորդը եկած են...: Դահլիճ առաջնորդեցի զանոնք:

— Զարմանալի բան, անա այցելութիւն մը որուն չէի սպասէր բնաւ: Սիրելի խնամակալս, ձեզ պիտի ծանօթացնեմ մեր ժամանակի ամենէն մեծ ճարտարապետներէն մէկը... Լիւսիէն Լապրուս բարեկամիս գործատէրը:

— Շատ գոհ պիտի ըլլամ զայն տեսնելով:

Երկուքը միասին դահլիճ գացին:

— Սիրելի Պ. Հարման և դուք օրիորդ, բարի եկաք, ըսաւ Ժօրժ, ձեռքը երկարելով մելիոնատէրին ու խոնարհութիւն մը ընելով մանկամարդ աղջկան առջև, անա այցելութիւն մը որ ուրախութեամբ կը լեցնէ զիս:

— Սիրելի փաստաբանս, կուգամ անձամբ չնորհակալութիւն յայտնելու այն նամակին համար, զոր ինծի ղրկած էիք քանի մը օր առաջ, պատասխանեց Բօլ Հարման:

— Փոխանակ նամակ գրելու, ես պարտաւոր էի անձամբ գալ չնորհակալ ըլլալու ձեզի և օրիորդին, իմ պաշտպանեալիս ըրած ձեր լաւ ընդունելութեան համար: Կ'ուզէի այդ այցելութիւնը տալ, բայց ծանր աշխատութիւններ արգելք եղան կատարելու պարտականութիւն մը, որ միեւնոյն ատեն հաճելի էր: Ներողամիտ գտնուեցէք այդ մասին ու թոյլ տուէք որ իմ խնամակալս Էթիէն Բաթէլը ձեզ ներկայացնեմ, որուն անունը իմացած էք անշուշտ:

— Ոչ միայն Պ. Բաթէլը, այլ և իր նկարներէն մէկ քանին կը ճանչնամ, յարեց Մէրի: Իր տաղանդին վրայ մեծ ակնածութիւն մը կը տածեմ:

— Ես ալ, ըսաւ Բօլ Հարման։ Վատահ եմ որ չեմ սխալիր, որովհետեւ Պ. Քոսթէլի գովեստը լսած եմ նկարչուհիներու բերնէն, որոնք ձեռնհասութենէ զուրկ չեն ինծի պէս։

— Պարո՛ն Հարման, չեմ կրնար ըսել թէ որքա՜ն երջանիկ զգացի ինքզինքս, իմանալով որ սիրելի բարեկամս Լիւսիէն լապրուն ձեր տան մէջ առած է, յարեց Ժօրժ։ Հաւատացէք որ երախտապարտ եմ ձեզի։

— Կ'երեւայ որ մենք երախտապարտ ենք ձեզի, յարեց Մէրի։ Հայրս կ'ըսէ թէ Պ. Լապրուն յանձնարարելով իրեն, ճշմարիտ նուէր մը ըրած էք։

— Արդարեւ, ձեր պաշտպանեալը թանկագին աչխատակից մըն է ինծի համար, ըսաւ Բօլ Հարման։

— Կը յուսայի որ այդպէս պիտի ըլլար։ Նոյնիսկ կրնամ ըսել թէ կանխաւ վստահ էի, որովհետեւ կը ճանչնայի բարեկամիս մեծ ու լուրջ յատկութիւնները։ Այսուհանդերձ, ան երախտապարտ է ու իր բարերարը, ազատարարը կը նկատէ ձեզ և իրաւունք ալ ունի։ Եթէ երբեք դուք ձեռք չկարկառէիք, յուսահատութեան պիտի մատնուէր ան։

— Ծուսահատութե՜ան, կրկնեց Մէրի, բաբախուն սրտով։

— Ինչ բանի համար, հարցուց Բօլ Հարման։

— Լիւսիէն Լապրու թէ ինքզինքին և թէ իր ապագային վրայ կը սարսակուսէր։ Արդ, սարսակոյսը վհատութեան ու այս վերջինն ալ յուսահատութեան կը մղէ մարդը։ Լիւսիէն չատ տառապած է անիրաւօրէն։ Ալ տանը հասած էր որ քիչ մը երջանկութիւն ապիացնէր ցաւագին անցեալի մը պատճառով գոյացած վէրքերը։

Բօլ Հարման չատ նեղուեցաւ փաստաբանին խօսքերէն։ Ոտքի պիտի ելլէր, մեկնելու համար, երբ Մէրի խօսք առաւ, որուն համար չսեկանուհիէն ունէր Լիւսիէնի վերաբերեալ ամէն բան։

— Պ. Լիւսիէն ընտանեզուրկ է, այնպէս չէ՞, հարցուց մանկամարդ աղջիկը։

— Այո՛, օրիորդ... Ոճիր մը հետեւանքով որբ մնացած է ան, պատասխանեց Ժօրժ։

Մանկամարդ աղջիկը սարսռաց ամբողջ մարմնովը։

— Ոճի՜ր մը, գոչեց Մէրի։ Այդ մասին բան մը չէ ըսած ինծի։ Հա՛յր, քեզի ըսա՞ծ է։

— Անտարակոյս, մրմնջեց միլիոնատէրը։ Բայց հարկ չդատեցի քեզի կրկնելու այդ մռայլ պատմութիւնը։

— Ինչո՞ւ։ Պ. Լիւսիէն իմ պաշտպանեալս ալ է և ես կ'ուզեմ գիտնալ անոր անցուցած փորձանքները, որպէս զի քեզի հետ աչխատիմ զանոնք մոռցնել։

— Ահա ազնիւ զաւակ մը, խորհեցաւ նկարիչը, հօր և աղջկան նայելով։

Մէրի չարուեստակեց.

— Պարո՛ն Տարիէ, դուք կ'ըսէիք թէ ոճիրի մը պատճառով Պ. Լիւսիէն որբ մնացած է... Այդ առաւմը պատմեցէք ինծի, եթէ կրնաք։

— Կրնամ քանի մը խօսքով պատմել... Լիւսիէնի հայրը Ժիւլ Լապրու կարճատեւ ճամբորդութենէ մը կը վերադառնար։ Գիշերը Ալֆօրվիլ հասած ու քաղաքէ մէջ եղող գործարանին առջեն անցած ատեն սպանուած է ան։

— Բայց սոսկալի բան է ատ, մրմնջեց Մէրի դողդոջուն ձայնով մը։ Այնպէս չէ՞, հա՛յր։

— Այո՛, սոսկալի բան է...։

— Ո՞վ էր մարդասպանը և հրձիգը, հարցուց Մէրի։

— Մէկ հոգի, եթէ հաւատաք ընծայենք դատական վճռին... կին մը... գործարանին պահապանուհին...։ Եղեռնագոտ Աւետանին կողմէ ցկհանս քանտարկուածի դատապարտուած է։

— Այդ կինը հրէշ մըն է, ըսաւ Մէրի, զարհուրանքի չարժուձեւով մը։

— Մարախրոսուհի մը կրնայ ըլլալ, պատասխանեց Ժօրժ Տարիէ։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, պարո՛ն։

— Լիւսիէնի հօրաքրոջ կողմէ, որ պատուական կին մ'էր, որուան տեղեկութիւններուն վրայ յենլով բարեկամիս մտքին մէջ տարակոյսներ առաջ եկած են այդ կնոջ յանցապարտութեան մասին։

— Դատարանը չէր ունեցած այդ տարակոյսները։

— Ոչ, օրիորդ։ Բոլոր ամբաստանութիւնները կը ծանրանային մեղադրուած կնոջ վրայ։

— Ինչ, պ. Լիւսիէն տակաւին կրնա՞յ տարակուսիլ։

— Փաստերը համոզիչ չեն թուիր իրեն։ Դատական սխալներէն մէկը կը համարէ, որոնք յաճախադէպ են, ախո՛ն։ Լիւսիէն կը յուսար դատապարտեալ Ժանն Ֆօրթիլէն բացատրութիւններ ստանալ, որոնք գինքը պիտի դնէին բուն յանցաւորին հետքին վրայ։ Դժբախտաբար այս պահուս չի կրնար գտնել այդ կինը։

Բօլ Հարման զգաց որ պզտիկ քրտինք մը կը թրջէր իր մազերուն արմատը։

— Ինչպէս կրնայ գտնել այդ կինը, հարցուց Հարման ուժգին չեչտով մը։ Դատապարտեալը բանտարկուած է հարկաւ։

— Ժանն Ֆօրթիլ երկու ամիս առաջ խոյս տուած

է Քլերմօնի կեդրոնական բանտէն, ուր բանտարկուած էր։

— Ո՜յ տուած է, կրկնեց նախկին գործապետը, ուրուականի մը պէս մռնիր կարած դէմքով։

— Հաւանական է որ չուտով ձերբակալեն զայն, յարեց Ժօրժ Տարիէ։ Լիւսիէն տակաւին այս առտու չէր գիտեր Ժանն Ֆօրթիլէի փախուստը։ Ճաշի առեն իմացուցի անոր, որովհետեւ ինձմէ խնդրած էր որ տեղեկութիւն քաղեմ։ Լիւսիէն ցաւ զգաց, խորհելով որ չատ բան կ'սպասէր այդ կնոջ հետ ունենալիք տեսակցութենէ մը։

— Բայց ան չի կրնար բան մը ընել բաւական ժամանակ անցած ոճրի մը հեղինակին դէմ, ենթադրելով իսկ որ իր նախազգացումները չեն խաբեր զինքը, յարեց միլիոնատէրը։

— Ներեցէ՛ք, պարո՛ն, չատ բան կրնայ ընել։ Եթէ երբեք մարզապանը պատուաւոր դիրք մը գրաւած է իր կողոպտած դրամին չնորհիւ, պիտի կրնայ զայն պատժել դատարկզուրթեամբ մը։ Կարգ մը պարագաներու մէջ, հանրային նախատինքը համարժէք է դատապարտութեան ու յանձապարտին կը մնայ անձնասպանութեան դիմել միայն։

— Մե՛ն, արդարութիւնը այդպէս կը պահանջէ, դոչեց Մէրի։ Իզո՞ւր թէ Լիւսիէն յաջողի իր ձեռնարկին մէջ ու հօրը վրէժը լուծէ...։

Բօլ Հարման զգաց որ կը դեղնէր։ Այդ խօսքերուն տակ գլուխը ակամայ ծռեց։ Ժօրժ Տարիէ յարեց.

— Լիւսիէնի անուրջն է աշխատանքի և խնայողութեան չնորհիւ հաւաքել բաւարար գումար մը, իր հանգուցեալ հօր գետնին վրայ վերաշինելու հա-

մաը հրկիզուած աչխատանոցներուն մկկ մասը, տյն ատեն իր հարստութիւնը ինք չտեսած պիտի ըլլայ։

— Շատ գովելի նպատակ մըն է ատ, գոչեց Մէրի։ Պ. Լիւսիէն Լապրուս արժանի է յաջողելու, ուշ կամ կանուխ, պիտի յաջողի ան, բայց եթէ դուն ուզես, հա՛յր, այդ յաջողութիւնը չուտով պիտի գտնէ։

— Ինչպէս հարցուց, Բօլ Հարման։

— Երկու-երեք օր առաջ կ'լսէիր թէ աչխատութիւնները չատ ընդարձակուած են։ Նոյնպէս կ'լսէիր թէ պիտի ստիպուիս երկրորդ գործարան մը շինել տալ ու Ռուբպըվուայի մէջ պահել երկաթուղիներուս չինուածանիւթերուս աչխատանոցները միայն...։ Պ. Լապրուս չատ լաւ պիտի վարէ քու նոր գործդ...։

— Անոր վրայ յոյս դրած եմ ուրկէն։

— Ուրեմն չանհնակերդ ըրէ զայն։

Ժօրժ Տարիէ և Էթիէն Բասթէլ յարաճուն չահադրգռութեամբ մտիկ կ'ընէին մանկամարդ աղջիկը։

— Բայց, ըսաւ Բօլ Հարման։

— Բայց չկայ, ընդմիջեց Մէրի։ Դուն բաւական հարուստ ես, որով դրամագլուխ չպիտի պահանջես պ. Լիւսիէնէն, տաղանդ, երիտասարդութիւն և արիւթիւն ունի ան։ Բոլոր ատոնք անարժէք բաներ չեն։ Ու դեռ խօսքը չեմ ըներ մեր պարտականութեան, այսինքն մեզի պէս չատ հարուստ հզոր մարդոց պարտականութեան, որով պէտք է միջոց ընծայել պ. Լապրուի զաւկին, որպէս զի ան տիրանայ իր հօրը կացութեան։

— Այնինչ սիրտ, ըսաւ Էթիէն Բասթէլ մտովի։

— Անա վհատանձն մտածում մը, որ պատիւ կը բերէ ձեզի, օրիորդ, ըսաւ Ժօրժ Տարիէ, բայց կ'ըմբռնեմ որ ձեր պարոն հայրը ատոր վրայ խորհելու միջոց ուզէ։

— Ինչ կայ խորհելու, պատասխանեց Մէրի ուշխուժով։ Պ. Լապրուս իր արժանիքին չնորհիւ ճարտարապետութեան իչխանութիւնն մէկը պիտի ըլլայ, անտարակոյս։ Հետևաբար, անոր հետ գործակցութիւն մը նպաստաւոր պիտի ըլլայ ամէն տեսակէտով...։ Հա՛յր, որոչումդ տո՛ր...։

Բօլ Հարման բռնազբօսիկ ժպիտ մը չրթունքներուն վրայ, պատասխանեց.

— Հիմա եթէ որոչում տամ, թեթևաօրէն գործած պիտի ըլլամ, ինչ որ իմ սովորութիւններուս հակառակ է։ Այդ գաղափարը ուսումնասիրութեան պէտք ունի, բայց սկզբունքով չեմ մերժեր զայն։

Այս խօսքէն յետոյ Բօլ Հարման առաջ եկաւ, իր աղջիկը բռնազատելով որ նոյն բանը ընէ։ Ան կ'ուզէր վերջ տալ խօսակցութեան մը, որ չարչարանքի կը մատնէր զինքը։

— Մեկնելէ առաջ անգաղտնապահութիւն մը պիտի ընեմ։ Ես կը փափաքիմ հօրս բնակարանին մէջ սարքել վարպետ նկարիչներուս գծած պատկերներուս փոքր ցուցահանդէս մը ու երկու բան կը խնդրեմ պ. Բասթէլէն։

— Ինչ բան, հարցուց արուեստագէտը ժպտուն դէմքով մը։

— Նախ իր նկարներէն մէկը և յետոյ իր խորհուրդները այդ նկարներուն ընտրութեան մասին, որոնք պիտի չրջապատեն իր նկարը։

— Ինձի համար մեծ բարեբախտութիւն մըն է ձեզի ծառայել, օրիորդ։

Հայր ու աղջիկ մեկնեցան փաստաբանին բնակարանէն։

— Սիրելի խնամակալս, յարեց ժօրժ Տարիէ, գիտէ՞ք թէ ինչ երեւան հանեցի Պ. Հարմանի և Օր. Մէրիի այցելութեան պահուն։

— Ի՞նչ բան, հարցուց Էթիէն։

— Միլիոնատէրին հմայիչ աղջիկը աւելի քան բարեկամական եռանդով մը կը պաշտպանէ Լիւսիէնի դատը։

— Ես ալ դիտեցի քեզի պէս, ըսաւ նկարիչը։

— Լիւսիէնի մուտքը Բօլ Հարմանի տան մէջ մեծ փոփոխութեան պիտի ենթարկէ Օր. Մէրիի կեանքը, որովհետեւ ան կը սիրէ, յարեց փաստաբանը, դուք ալ միեւնոյն կարծիքը չունի՞ք։

— Այո՛։

— Լիւսիէն կրնայ անոր հետ ամուսնանալ։

— Չեմ կարծեր, պատասխանեց Էթիէն ցուրտ չեչտով մը։

— Ինչո՞ւ։

— Ձեր խօսած պահուն դիտեցի որ մեծահարուստ ճարտարագէտը բռնազբօսիկ, նեղուած ու գրեթէ չուարուն երեւոյթ մը ունէր։ Իր աղջկան խօսքերը մերթ չարչարանքի կը մատնէին զինքը։

— Ի՞նչ կ'եզրակացնէք ատկէ։

— Կ'եզրակացնեմ որ Պ. Հարման ուրիշ դաղափարներ ունի։ Այդ մարդը Օր. Հարմանի չի նմանիր։ կը տարակուսիմ որ սրտի տէր մարդ մը ըլլայ ան։

— Սակայն իր աղջիկը կը սիրէ։

— Անշուշտ կը սիրէ, բայց իր հակցած եղանակով, որ լաւագոյնը չէ։ Բօլ Հարման չատ հասուկ մարդու մը տպաւորութիւնը կը ձգէ իմ վրաս։

— կարճ խօսքով, չե՞ք համակրած անոր։

— Չեմ համակրած։ Թերեւս իրաւունք չունիմ մէկ անգամ աւեւած մարդս դատելու, բայց գիտեմ թէ մարդ իր տպաւորութիւնները դէմ չի կրնար հակազդել։ Ես առաջին տպաւորութեան կը հաւատամ, որով այդ մարդէն կը խորշիմ։ Այո՛, դէշ տպաւորութիւններ կրեցի։ Բօլ Հարման խելացի մարդ մը, անշուշտ, քաղաքական ճարտարագէտ մը կրնայ ըլլալ, բայց անկեղծ մարդ մը չէ ու չի կրնար ըլլալ։

Բօլ Հարման և իր աղջիկը նստած էին այն կառքին մէջ, որ փաստաբանին դրան առջեւ կ'սպասէր։ Երկուքն ալ լուռ կը մնային։ Մէրի քիչ մը չփոթահար վիճակ մը ունէր այն յանշուշտն առաջարկութեան պատճառով, զոր հօրը ըրած էր Լիւսիէնի մասին։ Հայրը Ժանն Ժօրթիէի փախուստի լուրին պատճառած զարմանքին ու սոսկումին ազդեցութեան տակ կը դանուէր։

— Ժանն Ժօրթիէ ազա՞տ, կ'ըսէր Հարման մտովի։ Ժանն Ժօրթիէ կրնայ Բարիզ գալ, ինծի հանդիպիլ, ահա՛ սոսկալի վտանգը։ Միշտ նոր անձկութիւններ պիտի ունենամ։ Օրո՞ւն մտքէն կ'անցնէր թէ քսանըմէկ տարի յետոյ Ժանն Ժօրթիէի և Լիւսիէն Լապրեւի առջեւ պիտի դոդայի։

Այս մտածումները ունեցած ատեն թշուառականին քունքերը պազ քրտինքով մը կը թրջուէին։ Բօլ Հարման երկչոտ նայուածք մը ձգեց Մէրիի վրայ։ Մանկամարդ աղջիկը կը գոցէր աչքերը, ապագայի անուրջներուն մէջ ինքնամոռնալու համար։

Նախկին գործապետը կը յարէր մտովի.

— կը կարծեմ, կը յուսամ որ այդ կինը պիտի ձերբակալուի։ Բայց չուտով ձերբակալուելու է, որպէս զի աղէտ մը առաջ չգայ... Կրնայ ըլլալ որ ինծի հանդիպի, գիս ճանչնայ ու մատնէ... Պէտք է արձակուն գանուիլ։

Ժանն Ֆօրթիէի և Լուսիէնի ազդած վախէն զատ, Բօլ Հարման ուրիշ սարսափ մըն ալ կը զգար, այն է իր ինքնակոչ զարմիկին, Օվիտ Սօլիվոյի մօտալուտ ժամանումը Բարիզ։ Օվիտ Սօլիվօ գրած էր իր նամակին մէջ. «Ո՞վ գիտէ, թերևս մօտ ատենէն իրար պիտի տեսնենք։» Այդ խօսքը չատ պայծառօրէն կը յայտնէր Օվիտի մտադրութիւնը, մօտենալու այն մարդուն, որուն խորհրդաւոր անցեալը գիտէր ու կրնար ուզածին պէս չահագործել զայն։

Նիւ Եօրքի մէջ ի՞նչ պատահած էր որ Օվիտ ստիպուած էր այդ նամակը գրել Բօլ Հարմանի։ Դիւրին էր գուշակելը։ Գործարանին տիրացած ու առանձին մնացած, Սօլիվօ մեծ թափով անձնատուր եղաւ խաղամոլութեան։ Բօլ Հարմանի կողմէ դրամարկղին մէջ ձգուած մեծ գումարները չուտով ցնդեցան ու Օվիտ Սօլիվօ ստիպուեցաւ փոխառութիւններ կնքել։ Գործէ չէր հասկնար և տան հին համբաւը պահելու չափ խելացութիւն չունէր, յաղթականօրէն պայքարելու համար մրցումներուն դէմ։ Ուստի ամէն բան գէշ գնաց ու մօտալուտ կործանումը անխուսափելի դարձաւ։

Օվիտ բաւական ողջմտութիւնը ունեցաւ այդ բանը հասկնալու, ուստի ուզեց հնչուն դրամով ծածկել կործանման դիմող գործարանը։ Գնորդներ ներկայացան, բայց քայքայումը ակներեւ ըլլալուն, արժէքէն չատ վար գին տուին։ Օվիտ Սօլիվօ վտռնեց ամուր կենալ, բայց գիշեր մը բախտախաղին մէջ կորսնցուց չիսուն հազար տոլար ու պարտական մնաց։ Յաջորդ օրը, Օվիտ ընդունեց երեք օր առաջ տրուած գինը, քիչ մը դրամ անցաւ ձեռքը, խաղի պարտքերը վճարեց, իր սեղանաւորին ալ դրամ տուաւ ու ձեռքը

մնաց վաթսուն հազար ֆրանք։ Այդ պահուն էր որ Բօլ Հարմանի գրեց այն նամակը, որ մեր ընթերցողներուն ծանօթ է։ Երբ կը գրէր թէ գործերը գէշ կ'ընթանային, իր կործանումը կատարեալ էր արդէն և իր գործարանը ուրիշներու ձեռք անցած էր։

Օվիտ մնացած վաթսուն հազար ֆրանքով ալ խաղաց ու օրին մէկը, խաղարանէն դուրս ելած պահուն մէկ սու չկար քովը։

— Կարծեմ, ատենը եկած է Ֆրանսա մեկնելու, ըսաւ ինքնիրեն։

Առանց ատեն կորսնցնելու, Սօլիվօ ծախեց ժամացոյցն ու քանի մը գոհարեղէններ, հարկ եղած գումարը ձեռք անցուց, Բ. կարգի տոմսակ մը առնելու և պայուսակ մը գնելու համար։ Իր պայուսակին մէջ դրաւ մէկ քանի ձերմակեղէններ և գոյքերը։ Հոն զետեղեց նաեւ Գոնստատինին հայթայթած ըմպելիէն չիշ մը, որուն չնորհիւ խօսեցնել տուած էր Բօլ Հարմանը։ Ցետոյ անդրադարձ մնաման չոգենաւ մը նստաւ, որ դէպի Հավր կ'երթար։ Նաւադնացութեան միջոցին կը խորհէր.

— Պտիկ յանցանքներ ունէի խղճիս վրայ, ասոնց ժամանակը անցած են։ Ուրեմն վախնալու բան չունիմ ու կրնամ սիրելի զարմիկիս դէմ խաղալ ու վտանգօրէն չահիլ, քանի որ բոլոր յաղթաքարտերս ձեռքիս մէջ ունիմ։ Չիս տեսնելուն պէս դէմքը պիտի թթուեցնէ...։ Հիմակուընէ խնդալս կուգայ։

Գ.

Առաւօտ մը, ժամը եօթին, Օվիա Սօլիվօ հասաւ Մուրիլլօ փողոց ու Բօլ Հարմանի դրան զանգակը հնչեցուց։ Օվիա դէշ հագուստ չէր, բայց ճամբորդութեան միջոցին զգեստը ուրուած էր։ Ճախաղուխեան մէջ խնայուով նորէն, երբեմնի թափթփած երեսոյթը առած էր, կարճ խօսքով շատ հեռու էր չնորհքով կերպարանք մը ունենալէ։ Իր խցիկին սեմին վրայ կայնած, դռնապանը կասկածոտ աչքով մը նայեցաւ այդ այցելուին, որուն երեսոյթը և զգեստը վատահոգութիւն չէր ներշնչէր։

— Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց դռնապանը չոր ու անհրապոյր ձեւտով մը։

— Պ. Բօլ Հարման հո՞ս կը բնակի։

— Այո՛։

— Կրնա՞մ զայն տեսնել։

— Առաւօտեան ժամը եօթին, գոչեց դռնապանը ապշահար դէմքով մը։

— Գիտեմ որ պատշաճութեան քիչ մը հակառակ է այս ժամուն այցելութիւն տալ, բայց սոխպղտիկան շատ սոխպղտական գործի մը վրայ կը դառնայ խնդիրը, սիրելի պարոնս։ Պ. Հարման պիտ կը ճանչնայ ու շատ դո՛ պիտի մնայ, պիտ տեսնելով։

— Իր գործարանն է...։ ժամը ճիշդ վեցին մեկնեցաւ։

— Ե՛րբ պիտի վերադառնայ։

— Չեմ գիտեր։ Թերեւս, կէսօրին, թերեւս իրիկուան։ Գործարան դիմեցէ՛ք, եթէ երբեք մեքենական գործերու կամ աշխատանքի համար եկած էք։

— Ո՞ւր հաստատուած է գործարանը։

— Քուրպըվուայի մէջ, ամբնիւ Նէօյիի ծայրը։ Հանրակառքը մինչեւ հոն կը տանի։

Մէկ ժամ յետոյ, Օվիա հանրակառքէն կ'իջնէր ու Սէնի եզերքը կը հասնէր, ուր չատ ոգեւորեալ տեսարան մը կը պարզուէր։

Օվիա ընդհատ հասաւ բարձր դրան մը դիմաց, որուն ճակատին վրայ պղինձէ խոշոր գիրերով կը կարդացուէր սա անունը։

Բօլ Հարման
Շինուածոց Աշխատանոց

Օվիա ուղղուեցաւ դէպի փոքր դուռ մը, որ կը գտնուէր մեծ դրան մօտ ու սա վերտառութիւնը ունէր. Մուտք։ Դուռը զարկաւ։

Մուրիլլօ փողոցին մէջ եղածին պէս, դռնապանը դիմաւորեց այցելուն։

— Պ. Բօլ Հարմանը հո՞ս է, հարցուց Օվիա Սօլիվօ։

— Գործի՞ համար է։

— Ոչ, անձնական գործի համար։ Պ. Հարմանի հետ տեսնուիլ կ'ուզեմ։

— Հաճեցէք գրասենեակ երթալ, որ խորը կը գտնուի, ձախակողմը։ Հոն տեղեկութիւն պիտի տան ձեզի։

Օվիա յառաջացաւ դէպի մատնանշուած տեղը։ Գրեթէ հարիւր մէթր երկարութիւն ունեցող չէնքին դռնապան մասերուն վրայ, որոնք արդեամբ ծածկուած գետնայարկէ մը կը բաղկանային, Օվիա հեռուէն նշմարեց սա վերտառութիւնը. Գծագրութեան աշխատանոց, Դրամատիրոջ, Աշխատութեանց տնօրէնի գրասենեակ, Տնօրէնի գրասենեակ, եւայլն։

— Պիտի կրնամ հոս մարդս գտնել, ըսաւ Օվիտ ինքն իրեն, անօրէնին սենեակը նչմարելով։ Ներս մտնենք զուարթօրէն։ Կարծես կ'երեւայ անոր գլուխը։ Պզտիկ աղջկան մը պէս խնդալս կուգայ հիմակուընէ։

Պաշտօնեայ մը փութաց սենեակին դուռը բռնել ու հարցուց, տեսնելով որ Օվիտ ձեռքը կը դնէր խնձորակին վրայ.

— Պ. Հարմանի գրասենեակը գո՞րծ մը ունիք։

— Այո՛, պարոն։ Կը փափաքիմ Պ. Հարմանի հետ տեսնուիլ անձնական գործի մը համար։

— Ներեցէք պիտի սահպուիք սպասել։ Պ. Հարման աշխատութեանց անօրէնին հետ կը խորհրդակցի։

Մինչեւ վերջը պիտի սպասեմ։

Օվիտ աթոռ մը առաւ ու սկսաւ բթամատերուն հետ խաղալ։ Լիւսիէն Լապրուի հետ Բօլ Հարման կը խորհրդակցէր կարգ մը փոխոխութեանց վրայ այն մեքենային, որուն փորձը կատարուած էր այդ առաւոտ, տակաւին գործածուելու մէջ չէր գտնուէր ան։ Մէկ ժամէ աւելի տեւեց այդ տեսակցութիւնը։ Սօլիվօ այդ ժամանակամիջոցէն օգտուեցաւ, իր պայքարի ծրագիրը պատրաստելու համար։

Վերջապէս, զանգակի ուժգին հարուած մը թնդաց նախասենեակին մէջ։ Գրասենեակին սպասաւորը ոտքի ելաւ իսկոյն ու դէպի աշխատասենեակին դուռը գնաց։

— Ձեր գործատիրոջ զանգակն է, հարցուց Սօլիվօ։

— Այո՛, պարոն։

— Կ'աղաչեմ, ըսէ՛ք որ մէկը կը փափաքի իրեն հետ տեսնուիլ անձնական գործի համար։

— Ի՞նչ է ձեր անունը, պարոն։

— Ըսելու պէտք չկայ... Պ. Հարման չի ճանչնար զիս...։

Քանի մը վայրկեան յետոյ, սպասաւորը դուրս դալով Օվիտի նշանացի հասկցուց թէ կրնար ներս մտնել։

Օվիտ ներս մտաւ ու դուռը գոցեց։ Բօլ Հարման կանգնակը դարցուցած էր, երկու պատուհաններուն միջեւ զետեղուած դրամարկղը գոցելու զբաղած ըլլալուն համար։ Նորեկին ոտնաձայնը լսելուն պէս, եաին դարձաւ ու յանկարծ գունատած, ապշութեան և սոսկումի ճիչ մը արձակեց, իր դիմաց տեսնելով Օվիտ Սօլիվօն։ Այս վերջինը իրարմէ հեռու գտնուող սըրունքներուն վրայ կեցած էր, երկու ձեռքերը գրպաններուն մէջ, գլխարկը գլուխը, դէմքը չափազանց հեգնական արտայայտութիւն մը ունէր։

— Բարե՛ւ, զարմիկ... Գործերը ի՞նչպէս կ'երթան, ըսաւ Սօլիվօ, ժպիտ մը ուղղելով, որպէս զի հասկնայ անոր առաջ բերելիք ապաւորութիւնը։

— Դուն հո՛ս, դուն հո՛ս, գոչեց ժաք կարօ։

— Նոյնինքն, զարմիկ, հոգեւով ու մարմնով... Բայց ինչո՞ւ խռոված երեւոյթ մը ունիս... Կարծես քեզի անհաճոյ կը թուի իմ ներկայութիւնս... Անա՛ նուազ վայրիայիչ ընդունելութիւն մը, որ պատիւ չի բերեր քու ընտանեկան ոգիիդ։

Բօլ Հարման կը դողար ջերմէ բռնուած մարդու մը պէս։ Օվիտի տեսքը սարսափի կը մատնէր գործատէրը։ Այդ մարդուն Բարիզ ժամանումը ազէտի մը, կործանումի նախանշանը կը թուէր Հարմանի։ Սակայն, քանի մը երկվայրկեան յետոյ, ան յաջողեցաւ իր յուզումը փարատել ու դէպի այցելուն յառաջանալով, ձեռքը երկարեց անոր։

— Ինչո՞ւ Ֆրանսա վերադարձար։

— Որովհետեւ չէի կրնար հոն մնալ։

— Ինչո՞ւ հոս եկար։

— Գնդէ աշխատութիւն ուզելու համար։

— Ուրեմն նամակիդ բովանդակութիւնը ճիշդ էր... Բարգաւաճ վիճակի մէջ քեզի ձգած գործատանս ինչ եղաւ։

— Ապշեցուցիչ արագութեամբ մը կործանեցաւ ու այլեւս ինծի չի պատկանիր։ Խնդմ բարեկամս, ինչ կրնայի ընել։ Գնդի պէս յատկութիւններ չունէի, առանկ խոշոր գործ մը գլուխս հանելու համար։ Այդ գործին տակ կ'ընկճուէի, յարեց Սօլիվօ, ամբոխ մը առնելով ու նատելով։

— Բայց դուն խաղամոլ էիր։

— Այո՛, չատ ճիշդ կ'ըսես, խաղամոլ էի։ Վատահ եղիր որ ամենէն գէշ պերութիւնս է այս։

— Այդ պատճառով քանի մը ամսուան մէջ անտգին գումարներ կո՞ւլ տուիր։

— Այո՛։ Ցամաս ու անճշմարտանմանի ձախողանք մըն է։ Անօգուտ պիտի ըլլայ մանրամասնութիւններ ուզել ինքզինքիս, քանի որ կորնցուցած դրամս նորէն ձեռքս չպիտի անցնի։ Նիւ Եօրքէն մեկնեցայ Բ. կարգի տոմսակ մը առնելու չափ դրամով միայն։ Հիմա դրպանիս մէջ քանի սու ունիմ ու անկէ ալ կանակիս զգեստները։ Կառաբնակ խնդճութեան մէջ կը գտնուիմ, բայց փոյթս չէ։ Իմ բախտիս վրայ վատահ եմ։ Ես աղքատ եմ, բայց դուն հարուստ ես։ Տիպար գործարան մը չինել տուած ես, որուն վրայ կը խօսի ամբողջ աշխարհ... Փառաւոր աշխատանոցներ ունես։ Բազմաթիւ պաշտօնեաներ մը կը գործածես։ Ինչպէս Ամերիկայի մէջ, հոս ալ պզտիկ գործ մը

պիտի տաս զարմիկիդ զոր այնքան կը սիրես ու կը սիրուիս անկէ...։

Միլիոնատէրը սարսռաց գլխէն մինչեւ ոտքը։

— Հոս... գործարանին մէջ... անկարելի է գործ տալ քեզի։

— Ինչո՞ւ, հարցուց Օվիա յարձակողական խիստ չկտաւ մը։

Բօլ Հարման վարանեցաւ։ Չէր կրնար սա պատասխանը տալ։

— «Որովհետեւ հոս կը գտնուի իմ կողմէս սպանուած մարդուն զաւակը։ Եթէ այս տան մէջ աշխատիս, անոր հետ յարաբերութեան մէջ պիտի գտնուիս չարաշնակ ու մէկ անխոհեմ, անմիտ խօսքդ պիտի բաւէ անոր յայտնելու անցեալը։»

— Ինչո՞ւ կրկնեց Օվիա։

— Որովհետեւ չեմ ուզեր, պատասխանեց Բօլ Հարման ըրտօրէն։ Մնաց որ, բան մը չեմ պարտիր քեզի։ Ամերիկայի մէջ պահանջատիրոջդ գոհացում տուի։ Հարստութիւն մը պարգեւեցի քեզի։ Ցանցանքը ի՞մս է, եթէ չկրցիր պահել զայն։ Ինծի ինչ քու կործանումդ։

— Անօգուտ խօսքեր, ըսաւ Օվիա։ Պարտաւոր էիր, որովհետեւ ուժէ միջոց չունէիր հակառակելու։ Դուն երբէք չպիտի հաւանիս որ մօտաւոր ազգականդ թշուառութեան մէջ իյնայ... մանաւանդ որ ան չատ բան գիտէ...։

— Մէկ խօսքով, ինծի հակիրնել կ'ուզես թէ սպրելի քան երբէք քու գերիդ եմ։ Ինչպէս Նիւ Եօրքի մէջ, հոս ալ պանակը կոկորդիս վրայ դրած ես։

— Լռէ՛, լռէ՛, ինչ ագեղ խօսք կ'ընես, զարմիկ, յարեց Օվիա։ Ես բնաւ մտքէս չեմ անցըներ քեզի պատռնալ։ Միայն քու յիշատակներդ կոգեկոչեմ։

— Մտովի կ'ըսես։ Անոր գաղանիքը դիտեմ։ Միչտ պիտի դողայ իմ առջեւս ու վախը ամէն բան ընել պիտի տայ անոր։

— Է՛հ, առանկ բան մը կրնայ ըլլալ։ Իրաւունք չունի՛մ մինչ։

— Անպատիւ կը դանեմ քու ընթացքդ։ Գարչելի չանթաժ մը կ'ընես ինծի դէմ։

— Նորէն բերանդ մի աւրեր։ Ֆրանսայի օդը քեզ անհամբոյր մարդ մը դարձուցած է, Ամերիկայի մէջ աւելի հաճոյակատար էիր։ Ընտանեկան զգացումդ ինչ եղած է։

Խուլ գայրոյթ մը կը ղողար ժաք կարօ։

— Վերջացուր այդ ապուշ կատակներդ, ըսաւ ժաք սուլող ձայնով մը։ Քու կարծածիդ պէս խաղալիք չեմ դառնար քեզի։

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, զարմիկ։ Ի՞նչպէս կ'ըլլայ։

— Այո՛, կրնաս մէկ խօսքով կորստեան մատնել զիս։ Բայց ի՞նչ պիտի չահիս։ Կը կարծես որ ո՞ղջ պիտի մնամ, դայթակղութիւնը տեսնելու համար։ Առաջին զրոյցին վրայ, ուղղակի պիտի պայթեցնեմ ու հարստութեանս մէկ սուն իսկ չպիտի ստանաս, որովհետեւ ամբողջովին իմ ազդեցութեանս կը պատկանի։ Ուստի քու չահդ կը պահանջէ խնայել ինծի։ Ինքզինքիդ հակառակ չարժած պիտի ըլլաս, ինծի դէմ գործելով։

Օվիա հասկցաւ որ ժաքի ըսածը չատ ճիշդ էր։ Գործարանատէրը յուսահատութեան մղելով, իր առջեւ առ չաւէտ գցած պիտի ըլլար դրամարկղը, ուրկէ ուզածին չափ դրամ քաշելու յոյս ունէր։ Ուստի մեղմութեամբ գործելու էր և ոչ թէ բռնութեամբ, չուանը բրդելու ատիճան։ Օվիա խելոյն փոխեց իր չեչտը ու դիմագծութիւնը։ Մեղսածորան կերպարանքը ընաւ։

— Բայց դուն բարի սիրտ մը ունիս... ու չպիտի ձգես որ ազգական մը թշուառութեան մատնուի։

— Այո՛, չպիտի ձգեմ։ Նոյնիսկ բարեկեցիկ կեանք մը պիտի ապահովեմ քեզի։

— Ինչպէ՞ս հնարես։

— Այո՛։ կ'ուզեմ որ կարելի եղածին չափ քիչ տեսնենք իրար։

— Ահա՛ անչնորհք բան մը։ Բայց ես բարի տղայ մը ըլլալուս, պիտի կրնամ լռեցնել իմ օրինաւոր դիւրազգածութիւնս և ինչ որ ընես, պիտի ընդունեմ։ Միայն թէ ինծի պիտի թոյլատրես որ գամ ձեռքդ սեղմեմ Մուրիլլօ փողոցի ապարանքիդ մէջ ու զարմուհիս տեսնեմ, զոր խենդի պէս կը սիրեմ, թէեւ ան բնաւ չի սիրեր զիս։

— Յառաջիկային։

— Լա՛ւ։ Քմահաճոյքիդ պիտի ապաւեմ։ Հիմա ըսէ թէ ինչ պիտի բնես ինծի համար։

— Տասնըվեցհազար ֆրանքի տարեկան կենսաթոշակ մը պիտի յատկացնեմ։

Այսինքն տիսը հազար ֆրանք ըսաւ Օվիա դէմքը ծամածռելով, թէեւ ներքնապէս գոհ էր, առանց ինքզինքը մատնելու։ Համեստ գումար մըն է, բայց ուրիշ ճար չկայ, պէտք է չափաւորել փափաքները ու քիչով ապրիլ։

— Հինգ հազար ֆրանք ալ պիտի տամ որպէսզի անհրաժեշտ ծախքերդ ընես։ Անոր վրայ պիտի աւելցնեմ առաջին ամսականը այն կենսաթոշակին, զոր պիտի տանաս որքան տարի որ ողջ մնամ։

— Լա՛ւ, ըսաւ Օվիա ժպիտով մը, վեց հազար ֆրանք պիտի գրպանեմ ու ամէն ամիս պիտի գամ հոս, հազարնոց դեղնցիկ պանքտոմս մը առնելու համար։

— Ոչ հոս, պատասխանեց Ժաք կարօ։ Դրամը պիտի յանձնուի ցոյց տալիք հասցէիդ։

— Վարձելիք բնակարան։ Գոնէ յոյս ներշնչէ որ իբր լաւ ազգական, առնես պիտի զաս, ձեռքս սեղմելու համար, քանի որ ինծի կ'արդիլես ապարանքդ այցելելու։

— Պիտի գամ... բայց միտքդ բեր որ մէկ անգամէն ըրի ձեռքէս եկածը։ Եթէ երբեք նոր պահանջումներ ընէիր, ապառնալիքներ ուղղէիր ինծի, երկուքիս գլուխն ալ կրնար փորձանքի մատնուիլ։

Ժաք կարօ բացաւ իր դրամեղանին գզրոցը, պանքոմանեռու արցակ մը առաւ ու անոր մէջէն վեց հատ զառեց ու նախկին ընկերոջ առաւ լուիկ։

— Շնորհակալ եմ, զարմիկս, դոչեց Օվիա, պանք ու ֆրանսի թղթադրամները գլպանելով։ Հիմա ձեզմէ պիտի խնդրեմ միասին ճաշել, որպէս զի բաժակ ի ձեռին ծանօթանք մեր միացումը։

— Այսօր անկարելի է։ Երբ բնակարանդ վարձես, ինծի իմաց կուտաս որ գամ անմիջապէս։

— Համաձայն եմ։ Միշտ լաւ բարեկամներ ենք իրարու։ Սա չափը ըսեմ որ ինձմէ գանգատելու պատճառ մը չպիտի ունենաս։ Մանր միայն մեզ իրարմէ պիտի բաժնէ։ Եթէ ինծի պէտք ունենաս միտքդ բեր որ ես հոս եմ։

Այդ պահուն դուռը թեթեւօրէն զարնուեցաւ ու դրասենեակին ապասաւորը ներս մտաւ։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Բօլ Հարման։

— Պ. Լիւսիէն Լապրուս կը փափաքի ձեզի հետ տեսնուիլ։

Օվիա սարսռաց, այդ անունը լսելուն պէս ու երիտասարդը ներս մտած պահուն նայուածքով լափեց զայն։

— Ես կը հեռանամ քանի որ դուք գործ ունիք, պարոն Հարման, Ձեր տուած խոստումին վրայ յոյս դրած եմ։

— Չպիտի մոռնամ խոստումս։

Հանրակառք նստած պահուն Օվիա կը խորհէր.

— Այդ սպասաւորը Լապրուս անունը արտասանեց. ժաք կարոյի կողմէ սպաննուած ու կողոպտուած ճարտարապետն ալ Լապրուս կը կոչուէր։ Զոհին տղան մարդասպանին ծառայութեան մէջ, զարմանալի բան։ Ասոր համար է որ սիրելի զարմիկս չուզեց ինծի պաշտօն մը յանձնել իր գործարանին մէջ։ Ժաք այդ երիտասարդին գործ տուած է, գաղտնի դաւ մը պատրաստելու համար։ Բան մը չեմ գիտեր այդ մասին, բայց պիտի ջանամ երեւան հանել զայն ու օգտուելու միջոցը գտնել։

Լիւսիէն Լապրուի մուտքը աչխատասենեակէն ներս Բօլ Հարմանի թոյլ տուած չէր Օվիոի Բարիզ ժամանման հաւանական հետեւանքներուն վրայ խորհիլ, բայց երբ ինքզինքը առանձին գտաւ կարճատեւ տեսակցութենէ մը յետոյ, աթոռին վրայ ինկաւ ու հրակէզ ճակատը ծանկեց կծկուած ձեռքերուն մէջեւ։

— Կարծես սատանան միջամտեր կ'ըլլայ իմ գործերուս, մրմնջեց Բօլ Հարման։ Ամէն բան անցեալիս վրայ կը խօսի... ուրուականներ ոգեկոչելու համար իմ աչքերուս առջեւ...։ Լիւսիէն Լապրուս, Ժանն Ֆօրթիէ, Օվիա...։ Չիս կրնար պիտի մատնէ Օվիոի մէկ խօսքը միայն։ Ու այդ մարդը ողջ է։ Ամերիկայի մէջ ոսկիով գոցեցի անոր բերանը...։ Բայց աւելի քան երբեք աղքատ կը վերադառնայ հոս... ինծի կը պատնայ... ու ես կը հնազանդիմ անոր... որովհետեւ կը վախնամ... այո՛, կը վախ-

նամ։ Ո՛հ, այդ երեք մարդոց գոյութիւնը մեծագոյն վտանգ մըն է ինծի համար, իցէ՛ թէ կարենայի բնաջինջ ընել զանոնք։

Ժաք կարօ պահ մը լուռ մնաց, չատ ծանր բեռան մը տակ ջախջախուած։ Ծանկարծ գլուխը վեր առաւ ու հասակը շտկելով ըսաւ.

— Ինչո՞ւ յուսահատիմ։ Օվիսը դրամով բռնեցի։ Լիւսիէն բարեբար կը նկատէ գիս և կ'օրհնէ իր բախտը, գինքը հոս առաջնորդելուն համար։ Գալով ժանինի, պիտի ձերբակալեն զայն։ Պարապ տեղը կը վախնայի։ Ոչ մէկ բան կորսուած մտանուած է, ոչ մէկ բան վտանգուած է։ Բանի որ իմացած եմ, արթուն պիտի գտնուիմ։

***

Հինգ օր յետոյ, Բօլ Հարման սա նամակը կը առնար.

«Սիրելի զարմիկ,

«Ավընիւ Ռիւիլի, Պաթինեօլի մէջ, թիւ 192, սիրուն բնակարան մը գտայ։ Կը յուսամ քիչ առնէն քեզ հոն ընդունելու հաճոյքը վայելել։ Առջի օրուընէ ինծի իմաց պիտի տաս, որպէս զի կերակուր բերել տամ հայր Լաթիւլի ճաշարանէն, որ լաւ տեղ մըն է։»

Բօլ Հարման նամակը կարդալէ յետոյ այրեց զայն ու յիշողութեանը մէջ քանդակեց հասցէն։ Հակառակ իր տուած վճռական որոշումին, ամէն վտանգի դէմ պայքարելու համար, միտքը պաչարող մեայլ գաղափարները թօթափելու համար, ճարտարապետը սկսաւ աշխատիլ։ Առտուն կանուխ, բնակարանէն դուրս կ'ելլէր, մինչ Մէրի կը ձանձրանար մինակը։

Մէրի մէկ անգամ միայն ընդունած էր Լիւսիէնի այցելութիւնը։ Մանկամարդ աղջիկը այնքան սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրած էր որ Լիւսիի նշանածը այդ բարեացակամութենէն ա՛լ աւելի նեղուած, կը խուսափէր Մէրիի հետ հանդիպում ունենալէ։

Միլիոնատէրին աղջիկը հոգւով ու մարմնով կը տառապէր։ Իր անգիտացուած, եթէ ոչ արհամարհուած սէրը կը ջախջախէր սիրտը ու կ'աւելցնէր իր ֆիզիքական ցաւերը, օրէ օր աւելի կը դառնանար ու կը նիհարնար, այնպէս որ Բօլ Հարման իր անձկութիւնները մոռցած, աղջկան վիճակին մասին մտահոգութիւն կը զգար։ Բժիշկները չէին վոխեր դեղերը։ Ինչպէս ճարահատ գիտութիւնը ջերմուկ կը ղրկէ յուսահատական վիճակի մէջ գտնուող հիւանդները, այնպէս ալ Մէրին դարմանող բժիշկները սա բանաձեւին տակ կը ազօղէին իրենց անկարողութիւնը։

— Ամուսնացուցէք ձեր աղջիկը...։ Ամուսնութիւնը աւելի օգտակար պիտի ըլլայ քան մեր դարմանները։

Կարճ խօսքով, ժաք կարօ երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուէր, կամ աղջիկը պիտի ամուսնացնէր անյապաղ և կամ պիտի կորսնցնէր զայն։ Հայրական սիրտը կ'արիւնէր։ Առտու մը, Մէրի որոշեց հօրը տալ այն հարուածը զոր չատոնց կը պատրաստէր, պատուհանին քով, երկայն աթոռի մը վրայ նստած, կամ աւելի ճիշդը, ընկողմանած, մանկամարդ աղջկան տխուր նայուածքները սարսռաժօրէն կը թափառէին։ Հայրը ներս մտաւ։ Մէրի ոտնաձայն մը լսելով, գլուխը կամին դարձուց, հայրը տեսնելուն պէս, սրատեսդ ժպիտ մը յառաջ եկաւ իր չրթունքներուն վրայ։ Մէրիի դէմ նահատութիւնը աւելցած էր, իր այտերուն

կարմրութիւնը ժպտուն էր, աչքերուն բիբերը ապակիի փայլ մը ունէին սեւածիր կոպերուն տակ։

Միլիոնատէրը մէկ ակնարկով հասկցաւ որ գէշ ախտանշաններ էին առնչ ու զգաց որ սիրտը կը սեղմուէր։ Ան գնաց նստաւ աղջկան քով, փղձկումով համբուրեց զայն, ձեռքերը բռնեց ու հրատապ գոռաց զանոնք։

— Նոնոչիկս, տաքութիւն ունիս, ըսաւ Բօլ Հարման յուզումով։

— Բիչ մը, պատասխանեց Մէրի։

Նոյն պահուն չոր հազ մը բզքռեց հիւանդ աղջկան կոկորդը։

— Ցաւ կը զգա՞ս, հարցուց Բօլ Հարման։

— Այո՛, ցաւ կը զգամ, չատ ցաւ կը զգամ...։

Երկու խոշոր արցունքներ սահեցան թշուառական մարդուն այտերէն, որուն մէջ իբր մարդկային զգացում հայրութիւնը միայն գոյութիւն ունէր։

— Ո՞ւր ցաւ կը զգաս, թոթովեց հայրը։

— Սրտիս մէջ։

Ժիւլ Լապրուի մարդասպանը սարսռաց։

— Մինչեւ հիմա, ո՛չ ինծի եւ ոչ ալ բժիշկին բան մը չէիր ըսած։

— Որովհետեւ նոր է...։ Հա՛յր, այսօր խոստովանութիւն մը պիտի ընեմ քեզի ու բովանդակ ճշմարտութիւնը պիտի ըսեմ, յարեց Մէրի, գլուխը ծռելով։

— Ասէ՛, սիրելիս։

Մէրի իր հօր ձեռքերը բռնեց ու անոր ուղղելով արտասուալից աչքերը, ըսաւ.

— Իմ ամենամեծ ուռւապանքս այն է որ կը վախնամ քեզի վիշտ պատճառելէ։ Ես լաւ հասկցայ որ դուն փայլուն ամուսնութիւն մը կ'երազես ինծի համար։

— Ճիշդ է։ Ես կ'ուզեմ որ բոլոր կիներուն նախանձը շարժող բարձր դիրք մը գրաւես։

— Այդ փառասիրութիւնը ունենալու չես այլեւս, որովհետեւ քու անուրջներուդ իրականացումը անկարելի է։ Միակ ամուսնութիւն մը կրնայ երջանկութիւն պարգեւել ինծի։ Եթէ չիրապնդուի ան, երբեք չպիտի ամուսնանամ։ Երկու ամիսէ ի վեր կը տառապիմ, հոգիս լեցնող գաղանիքը քեզմէ ծածկելուս համար...։ Մէկը կը սիրեմ։

Ծաք կարօ ամբողջ մարմնովը սարսռաց ու դողչեց.

— Լիւսիէն Լապրուն, այնպէս չէ՞։

— Գիտէիր, թոթովեց Մէրի, հօրը կուժքին վրայ ծածկելով գլուխը։

— Գուշակած էի։

— Այո՛, ան կը սիրեմ... կեանքէս աւելի կը սիրեմ, բացի քեզմէ, ու միշտ պիտի սիրեմ զայն։

Բօլ Հարման ալ աղջկանը պէս դողնատած էր։

— Ներէ՛ աղջիկս, անխորհուրդ բան է այդ սէրը...։

— Օ՜հ, այդ բանը մի՛ ըսեր ինծի, յարեց մանկամարդ աղջիկը։ Աշխարհի մէջ ո՛չ մէկ բան կրնայ արգելս ըլլել սէր մը, որ այսուհետեւ իմ կեանքիս մաս կը կազմէ։ Ինչո՞ւ անխորհուրդ ըլլայ այս սէրը։ Իրաւ է որ Լիւսիէն Լապրու աղքատ է ու մենք հարուստ ենք։ Բայց ինչ փոյթ։ Լիւսիէն անհնարին ծագում մը ունի, բայց մենք աղնուականութեանն կը պատկանինք։ Լիւսիէն տաղանդ, արիւնութիւն, կամք, հետեւաբար ապագայ ունի։ Կը սիրեմ զայն։ Եթէ այդ բանները ալ չունենար, դարձեալ պիտի սիրէի զայն։ Հա՛յր, դուն չես գիտեր որ քեզմէ բաժնուիմ։ Լաւ

ուբեմն, Լիւսիէն քու ընկերդ ըլլալէն յետոյ, միշտ քովդ պիտի մնամ։ Այսօրուընէ սկսելի ներքնակենցաղ, ընտանեկան յարկ մը պիտի ունենանք։ Ան ալ քեզ պիտի սիրէ, ինծի պէս։

Ժաք կարօ լուռ կը մնար։

— Հայր, կը սիրե՞ս զիս, հարցուց մանկամարդ աղջիկը։

— Անշուշտ, պաշտելի աղջիկս։ Ինչո՞ւ այդպիսի հարցում մը կ'ընես։

Ու ժիւլ Լապրուի սպանիչը սրտին վրայ սեղմեց Մէրին, հայրական գորովի փղձկուռմով մը։

— Ուրեմն չես ուզեր որ մնանիկս տեսնես։

— Ի՛նչ կ'ըսես։ կեանքս պիտի զոհեմ քուկինդ փրկելու համար։

— Ոչ թէ կեանքդ զոհելու, այլ Լիւսիէնը իբր զաւակ ընդունելու վրայ կը դառնայ խնդիրը։ Եթէ ուզես, վստահ եմ որ առաղջութիւնս պիտի վերստանամ։ Եթէ մերժես, ա՛հ, դուն սպաննած պիտի ըլլաս զիս... կը մերժե՞ս։

Ժիւլ Հարման երկու ձեռքերուն միջեւ առաւ գլուխը։ Իրեն այնպէս կը թուէր որ գանկը պիտի պայթէր։

— Սիրեցեալ աղջիկս, սիրուն զաւակս, այդ բանը մի՛ խնդրեր ինձմէ։

— Ինչո՞ւ։

— Լիւսիէն Լապրուս քու ամուսինդ չի կրնար ըլլալ։

— Սակայն, անկէ զատ ուրիշ ամուսին չեմ ուզեր... ուրիշ ամուսին չպիտի ընդունիմ։

Մէրի սրտին տարաւ ձեռքը ու չուներ պէս պէս ակօր ձայնով մը ըսաւ.

— Չպիտի մոռնամ զայն ու պիտի մեռնիմ։

Մանկամարդ աղջիկը դէպի ետ սահելով սթոռին յենարանին վրայ ինկաւ նուաղած։ Ժիւլ Հարման, սարսափահար ու խելայեղ, աղջկան ծոծկերուն առջեւ նետուեցաւ։

— Մէրի՛... սիրեցեալ Մէրիս, գոչեց ան, քու ուզածդ ես ալ կ'ուզէի... կ'ընդունիմ այս զոհողութիւնը...։ Մարիկ ըրէ՛։ Մէրի... լսէ՛ զիս, պատասխանէ ինծի...։ Լիւսիէնի կինը պիտի ըլլաս...։

Մէրի չպատասխանեց։ Մոխիր կարած էր անոր դէմքը։ Աչքերը փակ էին։ Ժաք կարօ սոսկումէն խեղդուկ գոչած էր։ Աղջկան ձեռքերը բռնեց։ Պաղ էին ատոնք։

— Մեռա՞ծ է, ողողակեց անաբակած։ Մեռա՞ծ է ան ու ես սպաննեցի զայն։

Մինչեւ չըմմնէ ցտակելով ժաք կարօ բռնեց զանգակին լարը ու սկսաւ ձգել, բրդնելու աստիճան։ Սենեկապանուհին անմեակ փութաց։

— Աղջիկս կը մեռնի՛ կոր, ըսաւ գործարանատէրը խռպոտ ձայնով մը, նուաղած Մէրին ցոյց տալով։

Սենեկապանուհին ճիչ մը արձակելով սիրուհիին վրայ խոյացաւ։ Այդ պահուն, մանկամարդ աղջիկը թեթեւ շարժուձեւ մը ըրաւ։

— Կ'սթափի, մրմնջեց հայրը, որուն մռայլ յուսահատութիւնը ուրախութեան փոխուեցաւ։

Հայրը վերցուց աղջիկը, մինչեւ անկողին տարաւ զայն ու հոն տարածեց։ Քանի մը կաթիլ արիւն եկաւ աղջկան շրթունքներուն վրայ։ Ժաք կարօ սոսկումի շարժուձեւ մը ըրաւ։ Մէրի աչքերը բացաւ, նայուածքը պտտցուց չուրջը ու ճանչցաւ հայրը.

— Լիւսիէ՛ն... Լիւսիէ՛ն, մրմնջեց Մէրի չատ ցած ձայնով ու հարցական չնչաւով մը։

— Այ՛, ըսաւ հայրը, աղջկան վրայ ծռելով։ Դուն պիտի ապրիս, զայն սիրելու համար։

Այդ բառերը ելեքտրականացուցին հիւանդը։ Մէրի ձեռքերուն մէջ առաւ հօրը գլուխը, երկու այտերէն համբուրեց ու ակոջէն բռնաձայն.

— Ինծի պիտի տա՞ս Լիւսիէնը։

— Այ՛, պիտի տամ։

— Իրա՞ւ կ'ըսես։

— Կ'երդնում եմ։

— Ա՜հ, երջանիկ եմ։ Ուրախութիւնը ինծի կը վերադարձնէ ուժերս ու քիչ առնէն պիտի վերստանամ առողջութիւնս... ես չեմ ուզեր մեռնիլ։

Բօլ Հարման սենեակէն դուրս ելաւ, իր աղջկան հետ հաղորդուելէ յետոյ։ Դրան մօտ հասած պահուն ետին դարձաւ, մտածոտ, երկիւղալից վերջին նայուածք մը ձգեց Մէրիի հմայիչ ու դէնուստ դէմքին վրայ, որուն դպած էր կարծես մահուան մատը։

— Այս իրիկուն կը տեսնուինք, զաւակս, ըսաւ ժաք կարօ, ջանալով ժպտիլ։

Բակին մէջ կ'սպասէր լծուած կառքը։ Միլիոնատէրը հոն նստաւ ու կուսապանին հրամայեց որ Ռուըպլվուա տանի։ Գլուխը կրակներու մէջ էր։ Անհրի պայքար մը կը մղէր հոգիին մէջ ու անոր ելքը տարակուսելի չէր, քանի որ Մէրին փրկելու վրայ կը դառնար խնդիրը։

— Ինչ կ'ուզէ Թող ըլլայ, ըսաւ ժաք մտովի։ Այս ամուսնութիւնը պէտք է որ տեղի ունենայ։ Այսպէս Լիւսիէն լապրուի վրէժխնդրութիւնը իմ վրայէս հեռացուցած չի՞մ ըլլար, եթէ երբեք չարաշուք դիպ-

ուածը անոր յայտնի անցեալս։ Ամուսնութիւնը կատարուելէ յետոյ Լիւսիէն պիտի համարձակի՞ գայթակղութիւն հանել այն մարդուն չուրջը, որուն աղջիկը առած է։ Անշուշտ ո՛չ։ Մէրի իմ բարի հրեշտակս է։ Այս ամուսնութիւնը որ վախ կը պատճառէր, թերեւս երջանկութիւն ըլլայ ինծի համար։

Գործարան հասնելուն պէս, միլիոնատէրը Լիւսիէնէն խնդրեց որ իր աշխատասենեակը գայ։ Հակառակ իր սովորական համարձակութեան, Բօլ Հարման զգաց որ կը նեղուէր։ Ան ի վերջոյ չիշեց որ ինչպէս ձկնմա Մօրթիմէր իր հետ վարուած էր զինքը Ամերիկա տանող չոգենաւին մէջ։ Ուսաի մէկէն ի մէկ բաւ երիտասարդին.

— Սիրելի Լիւսիէնս, ձեռնէ խնդրած էի որ հոս գաք։ Պատճառը սա է որ ամենամեծ կարեւորութիւն ունեցող բանի մը վրայ պիտի խօսիմ ձեզի հետ։ Ձեր գիրքէն գո՞հ էք։

— Ի՞նչպէս կրնամ գոհ չըլլալ, պարո՛ն, պատասխանեց Լիւսիէն։ Շնորհիւ ձեր առատաձեռնութեան, իմ ամաքիոչակիս մէկ երրորդն իսկ չեմ ծախսեր։ Հետեւաբար, քանի մը տարիէն, հարստութիւն մը պիտի ունենամ։

— Այդ հարստութեան կը տենչաք, որպէս զի իրագործէք ձեր կեանքին ամենամեծ փառասիրութիւնը։ Գովելի փառասիրութիւն մըն է ու զիտեմ ինչ ըլլալը։

Լիւսիէն անթացատրելի զարմանքով մը նայեցաւ իր խօսակցին։

— Իմ խօսքս զարմանք պատճառեց ձեզի, յարեց Բօլ Հարման։ Ձեր զարմանքը պիտի փարատի, երբ ըսեմ թէ քանի մը օր առաջ ձեր վրայ երկարօրէն

խօսեցայ իմ փաստաբանիս ու ձեր բարեկամին ծօրժ Տարիէի հետ։ Անկէ իմացայ որ աչխարհի մէջ ամէն բանէ աւելի կը փափաքիք վերաչինել ձեր հօր ուշնացած աչխատանոցները Ալֆօրվիլի այն գետնին վրայ, որ ձեզի կը պատկանի։

— Ճիշդ է, պարոն։ Արդարեւ, սա է իմ կեանքիս նպատակը և ես կը կարծեմ որ իմ խնդճ հօրս չիչտակը պատուած պիտի ըլլամ, եթէ այսպէս ընեմ։

— Համամիտ եմ ու կը հիանամ ձեր վրայ, հիմա ատոր անվիճելի ապացոյցը պիտի տամ, ձեզի միջոց ընծայելով չուտ հասնելու ձեր կեանքի նպատակին։

— Դո՞ք, պարոն Հարման։ Ի՞նչպէս։

— Շատ պարզ եղանակով։ Սիրելի զաւակս, ինչպէս կը տեսնէք, մեր գործարանը չի հասնիր յանձնարարուած գործերը կատարելու, որոնք ամէն օր պիտի աւելնան։ Դուք ալ ստուգած էք այդպէս ըլլալը, այնպէս չէ՞։

— Անկարելի է չտեսնելը, պատասխանեց Լիւսիէն։ Նոյնիսկ պատիւ ունեցայ ձեզի ըսելու թէ մօտ ատենէն պիտի ստիպուիք ուրիշ գետիններ գնելու, նոր աչխատանոցներ կառուցանելու համար հոն։

— Իրաւունք ունիք... այդ ատենը հասած է։

— Նկատի ունի՞ք կարգ մը գետիններ։

— Այո՛, ձեր գետինը...։

— Բայց չեմ ուզեր զայն ծախել, պարոն։ Դուք լաւ գիտէք այդ բանը, գոչեց Լիւսիէն։

— Ձեզի չեմ առաջարկեր որ այդ գետինը ծախէք։

Լիւսիէն դիւրահասկնալի ապչութեամբ մը նայեցաւ խօսակցին։ Իսկ Հարման յարեց.

— Երկարօրէն խորհրդակցէլէ և թեր ու դէմ կշռելէ յետոյ սա եզրակացութեան յանգեցայ թէ իմ ճարտարագործութեանս մեծ մղում տալու համար, մեծ տազանդի և փորձառութեան տէր մարդ մը իմ չահընկերս ըլլալու է կարճ ատենի մէջ։ Այդ չահընկերը դուք պիտի ըլլաք։

— Ե՞ս... ձեր չահընկերը գոչեց երիտասարդը, այդ առաջարկէն չլմորած, առանց հաւատալու իր ականջներուն։ Պարո՞ն, իմ գետինս ձեր չինուածքներուն մէկ հազարերրորդ արժէքն իսկ չունի։

— Գիտեմ և այդ չէ որ ինձի մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Պարո՛ն Լապրուս, սա թէ ինչ կատաջարկեմ ձեզի։ Ալֆօրվիլի մէջ ունեցած ձեր գետնին վրայ իմ ծախքովս կառուցանել պիտի տամ նախորդին պէս գործարան մը ու կանոնաւոր գրութեամբ մը ձեզ սեփականատէր պիտի դարձնեմ։ Այս պիտի ըլլայ ձեր բաժինը ընկերակցութեան մէջ։ Մեր երկու գործարանները միաժամանակ պիտի բանին ու ամէն տարի չահերը պիտի բաժնենք։ Ինչպէս կը տեսնէք, չատ պարզ է խնդիրը։ Ի՞նչ կ'ըսէք իմ առաջարկիս։

— Պարո՛ն, ձեր խօսքերը մտիկ ըրած պահուս կը խորհիմ թէ արդեօք չե՞մ երազեր։

— Օչ, չէք երազեր։ Ըրած առաջարկս լուրջ է։

— Ուրեմն, պարոն, չեմ համարձակիր ընդունիլ զայն։ Բան մը չեմ ըրած ատոր արժանանալու համար։

— Պարո՛ն Լապրուս, գիտե՞ք թէ ի՛նչպէս հարստացած եմ։ Գիտե՞ք թէ ես պարզ մեքենագէտ մը, կարիճ և արհեստիս մէջ ճարպիկ, ինչպէս ձեչմս Մօրթիմէրի չահընկերը եղայ։

— Աչխատութեամբ։

— Այո՛, բայց ո՛չ ձեր հասկցածին պէս։ Ամերիկացի այդ մեծ ճարտարապետը տեսնելով որ մանաւոր

ձիրքեր ունեցող աշխատասեր մըն եմ, աղջիկը ինձի հետ ամուսնացուց ու դիս չհընկերը ըրաւ։

Լիւսիէն սարսուռ մը զգաց։ Ժաք կարօ չարուեցաւ։

— Ինչու ես ալ ձէյմս Մօրթիմէրի օրինակին չի հետեւիմ։ Ինչո՞ւ անկէ նուազ վհատանձն ըլլամ։ Զէզի առաջարկած հարստութեանս բաժինը աղջկանս դրամատուն է...։

— Օրիորդ Մէրի կի՞նս պիտի ըլլայ, թոթովեց Լիւսիէն։

— Անտարակոյս, յարեց միլիոնատէրը քիչ մը բռնազբօսիկ ժպիտով։ Ինձի այնպէս կը թուի որ այդ հետաքրքրութիւնը ահաբեկիչ բան մը չէ։ Սիրելի Լիւսիէնս, աղջիկս ձեզի հաւնած է, չկայ կրնար մերժել անոր ընտրութիւնը, որովհետեւ ձեզ կը յարգեմ ու կը սիրեմ։ Ինքզինքս երջանիկ պիտի զգամ, եթէ ինձի փեսայ առնեմ ձեզ։

— Պարո՛ն, ըսաւ Լիւսիէն, ձեր ըրած առաջարկը կ'ապացուցանէ իմ մասիս ձեր ունեցած համարումն ու համակրանքը... ինքզինքս հպարտ կ'զգամ և զգացուած եմ, բայց չեմ կրնար ընդունիլ։

— Ինչո՞ւ, հարցուց Ժաք կարօ, ապշահար ու մտահոգ։

— Ասիկա չատ մեծ պատիւ է ինձի համար։

— Պարտութիւն մըն է։ Մի՛տքս չհասկցա՞ք մի՛թէ։ Քիչ մը առաջ ըսի թէ Մէրի ձեզի հաւնած էր։ Ես ըսելու էի թէ Մէրի ձեզ կը սիրէ...։ Այո՛, խեղճ աղջիկը սրտանց և բոլոր ուժովը կը սիրէ ձեզ։ Մեռնելու աստիճան կը սիրէ։

— Պարո՛ն Հարման, ըսաւ Լիւսիէն յուզուած ձայնով, ես ալ անկեղծօրէն պիտի խօսիմ ձեզի պէս։ Ես

ապերախտութիւն ըրած պիտի ըլլայի, եթէ երբեք անհամեմատ երախտագիտութիւն մը չզգայի ձեզի հանդէպ, բայց իմ երախտագիտութեանս կը խառնուի խորունկ վիշտ մը, զոր կ'զգամ, մերժողական պատասխան տալուս համար։ Սիրտս ինձի չի պատկանիր այլևս։

— Կը սիրէ՞ք։

— Այո՛, մանկամարդ աղջիկ մը, որուն հետ ամուսնանալու համար երդում ըրած եմ, աշխարհի մէջ ո՛չ մէկ բան պիտի կրնայ դրժել տալ իմ երդումս։

— Գրաւ կը դնեմ որ հարստութենէ զուրկ աղջիկ մըն է։

— Ձէք սխալիր։ Բան մը չունի ան։

— Սիրելի Լիւսիէնս, սէրը կ'անցնի, բայց դրամը կը մնայ։

— Իմ սէրս անկորնչելի է և հարստութիւնս արժէք չունի սրտի քերկրանքներուն հետ բաղդատմամբ։

— Մտածեցէ՛ք.... Ու յիշեցէք որ Մէրի կը սիրէ ձեզ...։

— Պարո՛ն, քիչ առաջ ինձի ըսիք թէ սէրը կ'անցնի։

— Խեղճ աղջիկը չատ ազդուած է։ Ան կրնայ մեռնիլ ձեր մերժումին հետեւանքով...։

— Համեստութիւնս թոյլ չի տար հաւատալու այդ բանին ու պարո՛ն, ես կը խնդրեմ որ չպնդէք աւտոր վրայ։

— Չպիտի պնդեմ, բայց անգամ մըն ալ ձեզ կը հրաւիրեմ որ խորհիք այդ մասին, ձեր ապագան վտանգի մէջ է... ապէկ խորհեցէ՛ք...։

Երիտասարդը խոնարհութիւն մը ընելով դուրս

եալ։ Լիւսիէն դուռը գոցելուն պէս, գործարանատէրը սկսաւ իր սենեակին մէջ պտտիլ վրդովուածով։

— Լիւսիէն աղքատ աղջիկ մը կը սիրէ, ըսաւ ժաք կարօ սուլող ձայնով մը... ան կը մերժէ աղջկանս հետ ամուսնանալ ու այդ մերժումը կրնայ Մէրիի մահուան պատճառ ըլլալ։ Ա՛հ, ո՛չ, այդպէս չպիտի ըլլայ, յարեց պահ մը լուռ մնալէ յետոյ։ Նախ աղջիկս...։ Ամէն բանէ առաջ, աղջիկս։ Թո՛ղ աչխարհ կորնչի, բաւ է որ աղջիկս ապրի։

Դ.

Մէրի Հարման իր հօր վերադարձին սպասեց այնպիսի անհամբերութեամբ մը զոր ուրիշի դիւրին է ըմբռնել քան նկարագրել։ Մանկամարդ աղջիկը քանի մը ժամ հանդչած էր ու քունին չնորհիւ քիչ մը կազդուրուած։ կէսօրէն առքը, իր զբաղակուհին Տիկին Օկիւսթինի աչխատանոցը գացած էր։ Լիւսի ալ միաժամանակ հոն հասած էր։

— Ա՛հ, սիրելի անուշիկս, չաո գոհ եմ ձեզի հանդիպելուս համար, որպէս զի մեղադրեմ ձեզ, ըսաւ Մէրի։

— Ի՞նչ բանի համար զիս պիտի մեղադրէք, օրիորդ, ըսաւ գործատուրուհին զարմացած.

— Զիս տեսնելու չեկաք բնաւ։

— Օրիորդը հագուստի փորձ չունենալուն համար չհամարձակեցայ հանդիսաւ խնդրարկել։

— Լիւսի, ձեր խօսքին չհաւնեցայ։ Դուք լաւ գիտէք որ ձեր ներկայութիւնը հաճելի է ինծի։ Այցելութիւն տալու էիք։ Մնաց որ Տիկին Օկիւսթինի պիտի յանձնարարեմ չաո մը չրջազգեստներ և քօսթիւմներ ու դուք փորձի պիտի գաք։

— Մեծ բարեբախտութիւն մը պիտի ըլլայ ինծի համար։

— Լիւսի, քմահաճոյք մը ունիմ։

— Ի՞նչ քմահաճոյք։

— Ձեր բնակարանը այցելել։

— Օրիորդ, դիւրին է գոհացում տալ այդ քմահաճոյքին։ Շատ համեստ խուց մը պիտի գտնէք վերերորդ յարկին վրայ, բայց հոն ձեզ պիտի ընդունի երախտապարտ ու անձնուէր սիրտ մը։

— Այդ մասին չեմ տարակուսիր։ Ձեր գրաւոր հասցէն տուէ՛ք։

Լիւսի թուղթի վրայ գրեց Ֆ Պուրպոն անունը և տան թիւը։ Մէրի այդ թուղթը պահեց վղռոկրապատ յուչատետրի մը մէջ ու յարեց.

— Լա՛ւ, այս օրերս ձեզ տեսնելու պիտի գամ։

Ժամանակը սպաննելու համար, Մէրի քօսթիւմներ ապատրեց, որոնց պէտք չունէր բնաւ ու իր բնակարանը վերադարձաւ։ Ժամը 5ն էր։ Բօլ Հարմանի վերադարձը կրնար ուշանալ տակաւին։

Բօլ Հարման դիտնալով որ աղջիկը անհամբերութեամբ կ'սպասէր, դիտմամբ կ'ուշանար, որովհետեւ սովորութեամբ կը խորհէր թէ ինչ պիտի պատասխանէր Մէրիի հարցումներուն։ Վերջապէս, ժամը վեցուկէսին, հօրկ եղաւ որ բնակարան վերադառնայ։ կառքէն վար իջած պահուն գործարանատէրը չանաց ուրախ դէմք մը ցոյց տալ ու աղջկանը յարկաբաժին եալ։ Մէրի վազեց ու հօրը վիզը փաթթուեցաւ։

— կը տեսնեմ որ աղէկ ես, սիրելի զաւակս, ըսաւ Հարման։

— Օհ, չա՛տ լաւ, հայր։ Քու մեկնումէդ յետոյ քնացայ։ Արթնցած պահուս կազդուրուած էի։ Բ յո

դուն ինչ ըրիր, հայր: Ուրախութիւն կամ գոնէ յոյս կը բերե՞ս ինծի:

Բօլ Հարման պատասխանեց անվարան.

— Այո՛, յոյս կը բերեմ, սիրելի զաւակս:

— Լիւսիէնին ըսի՞ր թէ ինչը կը սիրեմ:

— Որքա՜ն կ'աճապարես, պատչաճութիւնները յարգելու է, անուչս: Կ'երեւայ թէ մոռցած ես զանոնք:

— Ոչ, չեմ մոռցած, պատասխանեց Մէրի: Խօսքս իյայտ բերաւ մտածումս: Բայց պատչաճութեանց դէմ չարժած չէիր ըլլար, եթէ Պ. Լիւսիէնի հասկըցընէիր որ լաւ ընդունելութիւն պիտի գտնէր, եթէ ամուսնական առաջարկ մը ընէր:

— Երբեք չթերացայ այդ բանին մէջ: Ալֆօրվիլի մէջ անոր ունեցած գեանին մասին ժօրժի բնակարանը մեր ունեցած խօսակցութիւնը համառօտակի ու ուշադրութեամբ, «Այդ գեանին վրայ կառուցուելիք գործարանը աղջկանս դրամօժիտը պիտի ըլլայ:» Ասկէ աղէկը չէր ըսուեր, այնպէս չէ՞:

— Այո՛: Պ. Լիւսիէն ինչ պատասխանեց:

— Լիւսիէն Լապրուս չատ փափկանկատ ու պատուախնդիր մարդ է, չէր կրնար հաւատալ որ իմ առաջարկս լուրջ է: Ընկերակցութեան մը և ինծի հետ խնամութեան մը կարելիութիւնը անհաչտ կը գտնէր իր արդի համեստ կացութեան հետ:

— Վերջապէս, ընդունե՞ց, հարցուց Մէրի հօրը պատիպատ խօսքերէն չզազրեցուած:

— Այո՛, ընդունեց, բայց այն փափկանկատութեամբ, որուն վրայ խօսեցայ քիչ մը առաջ. պայմանով մը միայն հաւանութիւն յայտնեց:

— Ի՞նչ պայման, թոթովեց Մէրի դողդոջուն:

— Լիւսիէն պրպտող մըն է, ինչպէս գիտես: Հետազօտող մըն ալ է: Շատ լաւ մեքենայ մը հնարած է, որ կրնայ և պէտք է խիստ չահաբեր ըլլալ: Ան կը վախնայ որ մեր ծրագրերը գործադրելէ առաջ, այդ գիւտը իրականացնէ: Ասիկա պիտի ըլլայ ընկերակցութեան մէջ իր բաժինը, որ մեծ արժէք մը ունի: Այսպէս իր արժանապատուութիւնն ալ չպիտի վիրաւորուի:

Շատ ճշմարտանմանն կրնար ըլլալ մեծ ճարտարապետին ատած բացատրութիւնը, ամենապարզ երեւոյթով ու ամենաբնական չեշտով: Մէրի չէր կրնար կասկածիլ ու չկասկածեցաւ ալ հօրը սուտին վրայ:

— Ազնիւ հոգիի մը տուած որոշումն է, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը, կ'ըմբռնեմ ու կը հաւանիմ անոր: Բայց բան մը կայ, որուն վրայ բնաւ չի խօսեցար ինծի...: Լիւսիէն կը սիրէ զի՞ս:

Այդ հարցումը Մէրիի համար կարեւոր էր, իսկ Բօլ Հարմանի համար նեղացուցիչ: Մանկամարդ աղջիկը նորէն կը բռնադատէր հայրը որ ատէ, իր սիրտը չխորտակելու համար: Նուազ ինքնավստահութեամբ պատասխանեց ան.

— Ո՞վ քեզ չի սիրեր:

— Պատասխան չէ տուիկա...: կը սիրէ՞ զիս:

— Դրական խոստովանութիւն մը չըրաւ, բայց աչքերուն փայլը և դէմքին ճառագայթումը կը յայտնէին իր սէրը:

Մէրի գոչնաւեցաւ:

— Վատա՜հ ես այդ մասին, հարցուց:

— Այո՛, չատ վստահ եմ: Չկրնար սխալիլ, իր խորունկ ուրախութեան արտայայտութիւնը տեսնելով:

Մանկամարդ աղջկան դէմքը պայծառացաւ։

— Քանի որ կ'ընդունի այս ամուսնութիւնը, ուրեմն ճշմարիտ հակում մը ունի ձեզի նկատմամբ, ըսաւ Բօլ Հարման։ Լիւսիէն լապրաս իր կեանքը չվթարող, անկախութիւնը հարստութեան գոհող մարդ մը չէ, ինչ որ ալ ըլլայ։

— Հա՛յր, ես ալ կը հաւատամ որ այդպէս է։ Ըսէ՛, ըսպասումը երկար պիտի տեւէ՞։

— Չեմ կրնար պայմանաժամ մը որոշել։ Թերեւս քանի մը ամիս տեւէ Լիւսիէնի դիւանին իրապարծումը։

— Լա՛ւ, պիտի համբերեմ։ Բայց Լիւսիէն ինձի հետ պիտի սիրաբանէ։

— Գիտես որ երկչոտ է ան։

— Երկչոտութիւնը արգելք չըլլար սիրելուն եւ խօսելուն։ Աւելի յաճախ պիտի տեսնեմ Լիւսիէնը, այնպէս չէ՞։ Այսուհետեւ, կրնաս ո՛չ թէ պաշտօնեայ մը, այլ ապագայ փեսայ մը նկատել զայն ու ըստ այնմ վարուիլ...։

— Անշուշտ...։ Լիւսիէն յաճախ պիտի գայ։

— Ու ան պիտի հաստատէ՞ քիչ մը առաջ հաղորդած բարի լուրդ։

— Անտարակոյս։

— Վերջապէս գոհացում գտայ, ըսաւ Մէրի ուրախութեամբ։ Պիտի սպասեմ որքան որ հարկ ըլլայ։ Միայն թէ դուն պիտի ջանաս կարելի եղածին չափ կարճեցնել այդ ժամանակամիջոցը։

— Կը խոստանամ, ես ալ քեզի պէս կ'ուզեմ փութացնել այս ամուսնութիւնը։

— Որքա՜ն բարի ես...։ Բայց չնորհիւդ, աղջիկդ ամենէն երջանիկ կինը պիտի ըլլայ։

Ճաշի ժամը չատանց անցած էր։ Մէրի հօրը թեւը մտաւ ու ճաշասրահ առաջնորդեց զայն։ Բօլ Հարման սոսկումով կը մտածէր թէ ինչպէս դուրս պիտի ելլէր այն անելքէն, որուն մատնուած էր, իր աղջկան այնպիսի խոստումներ ընելով որոնց գործադրութիւնը իրմէ կախում չունէր բնաւ։ Ցանկարծ չոլ մը անցաւ մտքին մէջէն ու ճակտին վրայ կուտակուած մութ ամպերը անհետացան։ Մէրի խոր զուարճութեան մը մատնուեցաւ ճաշի ամբողջ ընթացքին ու իրիկուան, երբ իր անկողինը դարձաւ, բոլորովին կերպարանափոխուած էր ու հիւանդ չէր երեւար։

— Այս ամուսնութիւնը պիտի փրկէ աղջիկս, պէտք է որ տանի ուննայ այս ամուսնութիւնը։

Յաջորդ օրը, Բօլ Հարման առաուն կանուխ գնաց պլվուա պիտի երթար, անբնականերու մեծ կտորներ անասունները մէջ տեղաւորելու գործին վրայ հսկելու համար։ Ատոնք պիտի ղրկուէին Պլկարա, ուր կարեւոր գործարաններ կը չինուէին Ռօնի եզերքներուն վրայ։ Մեքենավարներու պետ մը և երկու մեքենայորպարներ պիտի ընկերանային այդ առաքումին, քանի որ մեքենաներու զետեղումին համար անհրաժեշտ էր անոնց ալակցութիւնը։ Այդ մարդոց բացակայութիւնը տասնըհինգ օր կամ երեք չաբաթ պիտի տեւէր։

Շաբաթ օր մըն էր։ Որոշուած էր մեքենաները ուղարկել յաջորդիկայ երկուշաբթի օր։ Գործարան հասնելուն, Բօլ Հարման հոն գտաւ Լիւսիէն Լապրասն իր պաշտօնին գլուխը։ Հրամաններ կուտար գործաւորներուն։ Բօլ Հարման ձեռքը երիտասարդին երկարեց սիրալիր։ Լիւսիէն, որ ցուրտ վարմունքի մը կ'սպասէր առջի օրուան խօսակցութենէն յետոյ, վշտակրումով սեղմեց անոր ձեռքը։

— Պէկարտի աշխատութիւնները կը փութացնէ՞ք, հարցուց գործատէրը:

— Այո՛, պարոն: Աշխատանքը ուսարանելու վրայ է: Ծրարումը մէկ ժամէն պիտի սկսի:

— Պէտք է որ վաղը առաւօտ կանուխ մնաուկները կատախուամբին յանձնուին...: Իմաց տուէ՛ք այն մեքենավարներուն ու գործատիներ, որոնք գետղման գործը պիտի կատարին:

— Երկուշաբթի առաւօտ պիտի մնկնին:

— Պէկարտի մէջ նոր շինութեան մը յատակագիծը պիտի պատրաստեն: Ան պիտի միացուի հիմնական չէնքին: Ու ես բանի մը վրայ կը խորհիմ: Ձեր հոն ներկայութիւնը չատ օգտակար պիտի ըլլայ:

— Պարո՛ն, վատահ եղէք որ պատրաստ եմ:

— Վատահ եմ: Ինդիրը կը գտնեմ ատեն մը վրայ, որուն հետ չատ գործ պիտի ընենք: Ես չեմ ուզեր հոն երթալ, ուստի չատմար պիտի ըլլայ որ դիս ներկայացնէք: Դուք ալ միևնոյն կրթութիւնը չունիք, սիրելի Լիւսիէնս:

— Պարո՛ն, ես ալ համոզուած եմ: Ե՛րբ պէտք է մեկնիմ:

— Երկուշաբթի առաւօտ, գործատէրն ու իր մարդոց կատախուամբով: Կէս օրէն ետքը վերջին հրահանգներս պիտի տամ ձեզի: Պիտի հակիրճ որ այս իրիկուն բեռնատարները վրայ բեռցուին ապրանքները, որպէս զի վաղը արշալոյսին, կատախուամբ սարուին:

— Պարո՛ն, հոս պիտի պառկիմ, կառքերու մեկնումին վրայ հսկելու համար: Անձամբ պիտի ընկերանամ կառքերուն:

— Շնորհապարտ պիտի ըլլամ ձեզի: Հինգ հազար ֆրանք պիտի առանուք ձեր ճամբորդութեան համար:

— Պարո՛ն, չատ է այդ գումարը:

— Ես այդպէս կ'ուզեմ: Ամէն օր ինձի պիտի գրէ՛ք, իրազեկ պահելու համար զիս Պէկարտի անցուդարձերուն մասին: Անպատճառ գրեցէ՛ք...:

— Ձպիտի թերանամ, պարո՛ն:

Գործատէրը ու Լիւսիէն իրարմէ բաժնուեցան:

Բօլ Հարման իր աշխատասենեակը գնաց:

— Դիւրաւ հասայ նպատակիս. ըսաւ միլիոնատէրը մտովի, երբ առանձին մնաց: Լիւսիէն Լոպերուի քաղաքագլուխին տասնըհինգ օր պիտի տեւէ առնուազն: Այդ միջոցին տեղեկութիւններ պիտի քաղեմ: Ո՞ր կնոջ հետ կապուած է Լիւսիէն: Ո՞ր վարպետդի կնոջ հետ ամուսնանալու խօսք տուած է: Այո՛ հաճելի բան... վա՛յ այն կնոջ, որ իմ աղջկանս սիրամրցորդն է...: Պիտի չախչախեմ զայն:

«Այո՛, պիտի չախչախեմ զայն, յարեց ժաք կարօ, պան մը լուռ մնալէ յետոյ: Քանըմեկ տարի առաջուան պէս ոճիր մը...: Այո՛, չպիտի վարանիմ, եթէ երբեք այդ ոճիրը փրկէ իմ աղջիկս: Մնաց որ, չատ գիւրին պիտի ըլլայ գործելը, առանց վտանգելու ինքզինքս: Ես բաւական հարուստ ըլլալուս, կրնամ կեն մը անհետացնել տալ դրամի ուժով:

Բօլ Հարման, որ մեծաքայլ կը չափչփէր իր սենեակը, յանկարծ կանգ առաւ:

— Մեղսակից մը գտնելու է, մրմնջաց գործատէրը: Բայց այդ մեղսակցին ազնուութեան տակ պիտի գտնեմ, ինչպէս Թշուառական Օվիտ Սօլիվոյի ձեռքը խաղալիք եղած եմ...:

Այդ անունը արտասանելուն պէս միլիոնատէրը արտասուց:

— Օվիտ Սօլիվո, կրկնեց, ինչո՞ւ անոր չդիմե՞մ

Այդ մարդուն չահը կը պահանջէ ինծի ծառայել ու դրամ չանելու հեռանկարը ամէն ինչ ընելու կարող պիտի դարձնէ զայն։ Անտարակոյս, Օվիա այն գործիքն է, որուն պէտք ունիմ, բայց ամէն բանէ առաջ, պէտք ունիմ ճանչնալու այն մանկամարդ աղջիկը, որուն հաւատարմութիւն խոստացած է Լիւսիէն։ Տեմա՞րը։ Երբ այդ մանկամարդ աղջիկը դադրի ապրելէ, Լիւսիէն ինքզինքը բարեբախտ պիտի համարէ, եթէ Մէրիի հետ ամուսնանայ ու անոր միլիոնները ընդունի։ Հիմա պէտք է ապահովուիլ թէ կարելի՞ է Օվիաի վրայ յոյս դնել։ Այս իրիկուն կը հասկնանք։

Կէս օրէն յետոյ, ժամը չորսին, Լիւսիէն Լապրուհոց տուաւ գործատէրին թէ Պէլկարա ղրկուելիք մեծ կտորներուն անուանկներու մէջ տեղաւորումը աւարտած էր ու կառքերուն վրայ բեռնաւորումով կ'զբաղէին։

— Լա՛ւ, ըսաւ Բօլ Հարման, գրասեղանին վրայէն զանազան թուղթեր առնելով։ Անուսանիկ յայտագիրը աշխատութեանց զոր պիտի վարէք Պէլկարայի մէջ, անուսանիկ յատակագիծը այն շինութեանց զոր պիտի կատարէք։ Ահա երկու վճարագիր, մէկը հինգ հազար ֆրանքի ձեր տեղափոխութեան ծախքերուն համար։ Սիրելի Լիւսիէնս, քեզի կը յայձնարարեմ մեծ գործունէութիւն ցոյց տալ։

— Պարո՛ն, յոյս դրէք իմ վրաս ու գոհ պիտի մնաք։

— Բարի ճամբորդութիւն, սիրելի զաւակս ու ամէն օր գրեցէք ինծի։

Լիւսիէն Լապրուհոց տեղեկ գործատէրին երկարած ձեռքը ու դուրս ելաւ։ Բօլ Հարման իր կառքը նստելով հրամայեց.

— Պաթինեօլ... Ավընիւ տը Ռիւիլ։ Փողոցին մուտքին վրայ պիտի կենաք...։

Ժամ կարօ իր մատնանշած տեղը կառքէն վար իջաւ։ Կառապանին հրամայեց որ իրեն ապասէ ու հետիոտն յառաջացաւ մինչեւ Օվիաի տուած հասցէն։ Հոն ինքզինքը գետնափոր մը առջեւ, որուն մէջ դուռ մը բացուած էր։ Այդ պատին եարին կը նշմարուէր տախիքը տապաւարի մը, որ ծառերով շրջապատուած էր։ Բօլ Հարման ուժով հնչեցուց զանգակը։ Քանի մը երկվայրկեաններ սահեցան։ Օվիա Սօլիօ երեւան եկաւ, նոր սծիլուած, գլուխը գլխարկ դրած, խնամով հագուստ, լաւ կօշիկներով ու ձեռնոցներով։ Դուրս ելլելու վրայ էր։ Այցելուն ճանչնալուն պէս բացագանչութիւն մը արձակեց։

— Դուն, պարմիկ, հոս, ըսաւ Օվիա։ Բախտ մըն է ատ։ Հինգ վայրկեան առաջ հոս չպիտի գտնէիր զիս։

— Կարելո՞ր գործի մը համար դուրս պիտի ելլէիր։

— Ոչ։ Ծառուղիներուն վրայ պիտի թափառէի մինչեւ ճաշի ատեն։

— Ուրեմն հոս կեցիր, որպէսզի տեսնուինք։

— Քու տրամադրութեանդ տակ կը գտնուիմ, պարմի՛կ։

Օվիա տյս խօսքը ըրած պահուն Բօլ Հարմանի դէմքը ուռուճնասիրած էր։ Մռայլ դէմք մը ունէր ան։ Ուստի Սօլիօ եզրակացուց թէ այդ այցելութիւնը լուրջ չարժառիթ մը ունէր։

— Անհամոյ խնդի՞ր մը կայ, հարցուց Օվիա մեղմաձայն։

— Սկնեակդ երթանք, հոն ամէն բան պիտի ըսեմ։

Օվիա իր նախկին գործատէրը անցուց պարէզէ մը, տաղաւարին դուռը բացաւ անոր առջեւ ու նեղ սենեակ մը մտցուց, որ պորզ այլ կոկիկ կերպով կահաւորուած ու մաքուր պահուած էր։

— Զարմի՛կ, կը տեսնե՞ս, իմ եկամուտներովս, կամ աւելի ճիշդը եկամուտներովդ ապրուելէս ի վեր, կարգ կանոնի կը հետեւիմ, քաւ Սօլիմօ ծիծաղելով։ Տանտիկին մը սենեկապանի գործ կը տեսնէ։ Չեմ կրնար պերճանքի կեանք մը վարել, սակայն կարաւիները գեղեցիկ են։ Դուն ի՞նչ կարծիք ունիս։

— Լաւ տեղաւորուեր ես, բայց խնդիրը տարր վրայ չի գառնար, պատասխանեց Բօլ Հարման։ Իմ այցելութեանս չարժառիթը կարեւոր է։ Տեսնուինք ...։ Միասին պիտի ճաշենք։ Այսօր կ'ընդունիմ քանի մը օր առաջ ըրած հրաւէրդ։

— Չե՞նք կրնար խօսակցիլ ճաշած ատեննիս։

— Ոչ։

— Օ՜հ, օ՜հ... մեր տեսակցութիւնը դժնդա՜կ պիտի ըլլայ։ Ուրեմն ծանրակշիռ խնդիր է։

— Դուն պիտի կրնաս դատել։

Բօլ Հարման ձեռքը ճակտին տարաւ ու սկսաւ խօսիլ, առանց նայելու Օվիայի կողմէ ցոյց տրուած աթոռին վրայ.

— Ռուբպըլուա տուած այցելութեանդ ատեն յայտարարեցիր որ միշտ պատրաստ կ'եր ինծի ծառայելու, եթէ պէտք ունենայի։

— Նորէն կը յայտարարեմ, ինծի ըրած ընդունելութեանդ չնորհիւ ես կրցի չատ աւելի գնահատել քեզ քան ինչ որ չէի գնահատած մինչեւ այն ատեն։ Դուն լաւ ընկերոջ մը պէս վարուեցար։ Զսակարկեցիր, չլոզեցիր դիս, ինչ որ հաճոյք մը պատճառեց

ինծի։ Հետեւաբար, քու տրամադրութեանդ տակ կը դնեմ ու պատրաստ եմ քեզի ծառայութիւն մը մատուցանելու, եթէ երբեք իմ կարգադրութեանս վիճ բան մը չէ։

— Պիտի ըսե՞ս ամէն ինչ որ քեզի պիտի ըսեմ։ Լաւ կը հասկնամ «ամէն» բառին արժէքը։

Օվիա տարօրինակ արտայայտութիւն ունեցող նայուածքներ ուղղեց Բօլ Հարմանի։

— Այո՛, կը հասկնամ, պատասխանեց Օվիա։ «Ամէն» բառը կը նշանակէ թէ պարտիմ հնազանդիլ ուեւէ հրամանի, եթէ նոյն իսկ հարկ ըլլայ պզտիկ աղուոր կրակ մը ձգել, ինչպէս ըրիր առնօք։ Ա՛ս չէ՞ ըսածդ։

— Ա՛ոկի աւելի բան մը։

Սօլիմօ ապշութեան չարժուձեւ մը ըրաւ ու մրմնջեց.

— Կրա՛զ եթէ խնդիրը կրակի վրայ չի գառնար, ուրեմն արիւնի գործ է։

— Այդ պարագային ի՞նչ պիտի պատասխանես։

— Սովորութիւն չունիմ այդպիսի բան մը ընելու։ Ես մեզմաբարոյ ու խաղաղ հակումներ ունեցող պարկեշտ երիտասարդ մըն եմ։

— Խնդիրը իմ փրկութեանս վրայ կը դառնայ։ Արդ, գիս փրկելով քեզի ապահոված դիրքդ չպիտի կորանցնես։

— Վտանգի մէջ կա՞ս, հարցուց Օվիա, վախնալով որ կենսաթոշակը կը կորանցնէ։

— Այո՛։

— Այն ատեն ամէն բան ընելու պատրաստ եմ... առանց խարութեան։ Ո՛վ որ քեզի կը սպառնայ, ինծի սպառնացած կ'ըլլայ։ Դուն իմ գրամատէրս ես,

կ'ուզեմ որ անեղծ մնաս։ Քանըմըկ տարի կետոյ անցնելը պիտի վերանորոգուի՞, ինչ փույթ. ժամանակը անցած է արդէն։

— Գայթակղութեան համար ժամանակի անցնելն չկայ ու գայթակղութիւնը գիս կորստեան կը մատնէ եղեռնագոյժ Աստուծոյ պէս։

— Անկեղծօրէն բացատրէ խնդիրը։ Գործ տեսնելու համար, պէտք ունիմ քու կացութեանդ զօրաւոր ու տկար կողմերը գիտնալու։

— Ամէն ինչ պիտի ըսեմ քեզի։ Բարիզ ժամանելէս կետոյ, դիպուածը իմ ճամբուս վրայ նետեց Փիւլ Լապրուի զաւակը։

— Այն որ դուն... այո՛... ծանօթ է... Լիւսիէն Լապրու... գիտէի...։

— Գիտէիր, կրկնեց գործարանատէրը ապշանար։

— Այո՛։ Անոր անունը պատահականօրէն իմ տուջևս, երբ գործարանի քու աշխատասենեակիդ մէջ կը դանուէի։ Ինչ մը գաղտնութիւն ունենալուս կռահեցիր թէ միւսին զաւակն էր ու ես չուս խորամանկ գտայ քեզ, տեսնելով որ այդ եղիտատարդը քովդ առած ես, ձեռքիդ տակ, աչքիդ տակ ունենալու համար միշտ, որպէս զի հսկնաս թէ ինչ կ'ընէ ան։ Պատուոյ խօսք որ, սակայն ասկի խորամանկութիւն չըլլար։

— Լիւսիէն Լապրուի մատնութեամբ գիտնալուս համար էր որ քովս առի, պատասխանեց Ժակ Կարօ։

— Ինչ մատնութեամբ...։

— Անդողդող ու անայլայլ մատնութեամբ մը։ Իր կեանքի նպատակն է հօրը վրէժը լուծել։

— Հօրը վրէժը լուծուած է, քանի որ բանիմաց եղրեւանցիները խղճմտանքութեան դատապարտած են Ժանն Ֆօրթիէնն։

— Ան չի հաւատար Ժանն Ֆօրթիէի յանցապարտութեան։

— Ինչո՞ւ։

— Որովհետև ճշմարտութեան նախազգացումը ունի։ Ժակ Կարօն կ'ամբաստանէ ու կը փնտրէ անոր մահը...։

— Կրո՛ղ, կրո՛ղ։ Իմ կարծիքս չատ կը փոխուի։ Գանի որ այդպէս է, Լիւսիէն Լապրուի ներկայութիւնը քու քովդ վտանգաւոր կ'ըլլայ։

— Այդպէս պիտի ըլլայ, եթէ երբեք ճակատագիրը իր դիմաց հանէ Ժանն Ֆօրթիէն ու այդ կինը ճանչնայ զինք։

— Ժանն Ֆօրթիէն բանտարկուած է ու քանէն գուբս չպիտի գալէ բնաւ։

— Փախած է։ Հիմա ազատ է ան։

Օվիտ Սօլիվօ ընդոստ չարժում մը ըրաւ յանկարծ։

— Ազա՜տ, կրկնեց ան։ Ինչ գէշ գործ։ Արդարեւ, անոնք կրնան իրարու հանդիպիլ։ Ուրեմն պէտք չէ որ իրարու դէմ գալեն։ կարճ խօսքով Լիւսիէն Լապրուն մէջտեղէն վերցնո՞ւ կ'ուզես։

— Ոչ, պատասխանեց գործարանատէրը։

— Ժանն Ֆօրթիէն թերեւս։

— Չեմ գիտեր անոր ուր գտնուիլը։

— Չեմ կրնար գուշակել միտքդ։

— Հիմա պիտի բացատրեմ քեզի...։ Դուն գիտես թէ աղջիկս Մէրլին կը սիրեմ։ Անոր համար կրակի կուռամ ամբողջ Բարիզը։ Աշխարհ պիտի ոչնչացընէի անոր համար, եթէ ձեռքս տար։ Այո՛, մնալու ատիճան կը սիրեմ և եթէ կենդանի ըլլայ ան...։ Դուն գիտես թէ չատ հիւանդ է։

— Պէտք է որ ապրի ան... ու կարելի եղածին չափ երկար տանի, դուչեց Սօլիվօ։ Բայց աղջիկը ինչ գործ ունի այդ ամէնուն մէջ։

— Մէրի կը սիրէ Լիւսիէն Լապրուն։

— Այդ քա՞նն է որ քեզի հոգ կը պատճառէ, յարեց Օվիա դուարթօրէն։ Լիւսիէն Լապրուի նկատմամբ Մէրիի ունեցած սէրը քու փորկրծանդ լաւան է։ Աղջիկը չուտով ամուսնացուր այդ երիտասարդին հետ։ Բազատքապեար ամուսնացնելէն յետոյ զանոնք, ալ վախնալիք բան չի մնար։ Ենթադրենք որ Լիւսիէն քու փեսադ և չահընկերդ ըլլալէ յետոյ հանդիպի Ժանն Ժօրթիլի։ Լիւսիէն ինչո՞ւ գայթակղութիւն յարուցանէ այն մարդուն չուրջը, որուն աղջկան հետ ամուսնացած է։ Այդ բանը չընես երբեք։

— Այդ հաշիւը ըրած էի, Լիւսիէնի նկատմամբ Մէրիի ունեցած սէրը իմանալուս պէս, պատասխանեց Բօլ Հարման։ Բայց այդ ամուսնութիւնը անկարելի կ՚ըլլայ։

— Ինչ կ՚ըսես...։ Երիտասարդը ամուսնացա՞ծ է միթէ։

— Ամուսնացած չէ, բայց աղջիկ մը կը սիրէ։

— Շատ հարուստ է այդ աղջիկը։

— Մէկ սու չունի։

— Ա՛ռ քեզի ախմար մը։ Շատ ապուշ, անհատապալի բան մըն է։

— Ազէկ, բայց Լիւսիէն դժբախտաբար մերժեց Մէրիի հետ ամուսնանալ։

— Կը հասկնամ։ Քու ծրագիրդ խանգարող այդ չլիքիկը ճչցնելէն վերցնելու է։

— Այո՛։

— Երբ անհետանայ ան, Լիւսիէն Լապրուն քու

ընծայած հարստութիւնդ ժխժխելու չափ տխմար չպիտի ըլլայ...։

— Այդ բանին վրայ յոյս դրած եմ, աղջիկս ազատելու համար։

— Լա՛ւ, զտրմիկս, այդ գործը վրաս կ՚առնեմ։ Քու մարդդ եմ։ Ապահով եղի՛ր, շատ չանցած Մէրի պիտի կոչուի Տիկին Լիւսիէն Լապրու։ Այդ մարդուն սիրած աղջկան անունը ինչ է և ո՞ւր կը բնակի ան։

— Ձեմ գիտեր։

— Ուրեմն ինչպէս պիտի կրնամ գործել։

— Ճիշդ է։ Բայց միջոց մը խորհեցայ, որով պիտի կրնանք հասկնալ մեր չգիտցածները։ Լիւսիէնը երեք չաբաթուան համար Պէլկուրա զրկեցի մեքենաներ գնելու և յատակագիծներ հանելու համար։

— Լաւ։ Այդ ժամանակամիջոցին մեզ հանգիստ պիտի ձգէ։

— Այս գիշեր Լիւսիէն գործարանը պիտի պատկի, որպէս զի վազը սատու կարենայ մեքենաները տեղաւորել տալ կառախառնարին մէջ ու ինք ալ պիտի ընկերանայ անոնց։ Ան երկուշաբթի օրը ճամբայ պիտի ելլէ...։

— Ուրիչ լուսք չուզեր, բաւ Օվիա...։ Հասկըցայ։ Կիրակի ազատ ըլլալուն, քանի որ երկուշաբթի պիտի մեկնի, Լիւսիէն ամբողջ օրը պիտի նուիրէ իր պաշտելիին ու արտայոյտ հրաժեշտ մը պիտի առնէ անկէ...։ Հետեւաբար, հակոդութիւն ընելու է թէ երիտասարդը ո՞ւր պիտի երթայ գործարանէն դուրս ելլելէ և մեքենաները կառախառնարին մէջ տեղաւորելէ յետոյ...։ Կը խոստանամ որ պիտի հասկնամ անոր ուր երթալը... և ես կը բռնեմ խոստումս։

— Դրամի պէտք ունի՞ս, հարցուց ժաք Կարօ։

— Ահա փափուկ խնդիր մը, ըսաւ Օվիա ծիծաղելով։ Իսկոյն կը հասկցուի որ դիմացինդ գործի մարդ մըն է։ Զարմիկ, նայէ որքան հաճոյակատար եմ, առ այժմ քան մը չեմ ուզեր։ Երբ գործը աղէկ մը ճղեմ, այն ատեն գինը կ'որոշենք։ Ինձի պիտի ըսեմ թէ որքան կ'արժէ այս գործը։ Լապրուի քանակարանը ո՞ր կը գտնուի։

— Միրօմէնիլ փողոց, թիւ 87։

— Կը բաւէ։ Պիտի հետապնդեմ զայն։ Շատ անօթի եմ։ Ճաշի երթանք։

— Նախ ես առանձին պիտի մեկնիմ։ Փողոցին մուտքին վրայ սպասող կառապանիս քով պիտի երթամ ու տուն պիտի դրկեմ զայն, իմաց տալու համար թէ դուրսը պիտի ճաշեմ։

— Ես այդ պահուն քեզի պիտի սպասեմ Հայր Լահիրի ճաշարանը։

Ժաք կարօ իրիկուան ժամը տասնըմէկին բաժնուեցաւ Օվիայէն։

Մուրիլլօ փողոցի ճամբան բռնած ատեն Բօլ Հարման կը խորհէր.

— Օվիա պէտք ուշնցած մարդս է։ Անոր չնորհիւ պիտի յաղթեմ բոլոր խոչընդոտներուն։

Օվիա ալ մտովի կ'ըսէր.

— Կենսաթոշակը պահելու վրայ կը դառնայ խնդիրը։ Գալով ընելիք աշխատութեանս վախարժէքին, պիտի ջանամ կլորիկ գումար մը ձեռք բերել։ Զարմիկս հարուստ է... կրնայ վճարել։

Ե.

Մէրի խօլ ուրախութիւն մը կը զգար այն օրէն ի վեր, երբ հայրը խոստացած էր որ Լիւսիէն Լապրուի կինը պիտի ըլլար։ Ապագան վարդագոյն կ'երեւար մանկամարդ աղջկան։ Այդ բարի լուրին վրայէն քառասնըեօթը ժամ անցնելէն յետոյ մանկամարդ աղջկան վրդովիչ գոնեատութիւնը անհետացած էր ու այտերուն կարմրութիւնը վերստացած։

Գիտենք թէ Բօլ Հարման ամբողջ կիրակին աղջկան կը նուիրէր։ Շաբաթ իրիկուն Մէրի առանձին մնացած էր։ Հայրը իմաց տուած էր թէ դուրսը պիտի ճաշէր։ Հօրը չեղակարծ բացակայութիւնը զժկամակութիւն պատճառած էր Մէրիի։ Ուստի այդ կիրակի առաւօտ մանկամարդ աղջիկը կանուխ ելաւ անկողինէն ու հօրը աշխատասենեակը վազեց։ Բօլ Հարման մտքէն կ'անցընէր որ Մէրի հազարաւոր հարցուփորձեր պիտի ընէր Լիւսիէնի մասին։ Ուստի գործարատնատէրը որոշած էր որ կարելի եղածին չափ քիչ առանձին մնար աղջկանը հետ, նեղացուցիչ կացութենէ մը ազատելու համար։ Ուստի Բօլ Հարման անհամբերութեան չարժուեմ մը ըրաւ ու ճակատը կծկեցաւ, երբ տեսաւ որ սենեակին դուռը բանալով Մէրի ներս կը մտնէր։ Մանկամարդ աղջկան աչքերէն չվրիպեցան ոչ հօրը ճակտին պրկուիմը և ոչ ալ դժկամակութեան չարժուեմը։

— Կը խանգարե՞մ քեզ, հարցուց Մէրի։

— Քիչ մը, զաւակս, որովհետեւ մեծ հաշիւներու մէջ թաղուած եմ, զոր պէտք չէ ընդհատել։ Բայց քանի որ հոս կը գտնուիս, աղջիկս, ըսէ։

Մանկամարդ աղջիկը փութաց հնազանդիլ ու յարեց։

— Ի՞նչ պիտի ընենք այսօր։

— Յապաղած չատ մը աշխատութիւններ կան, օրուան մեծ մասին մէջ այդ գործերը պիտի տեւեմ ու այս գիշեր քանի մը ժամ պիտի բացակայիմ։

— Կէս օրուան և իրիկուան ճաշերը ինձի հետ պիտի ընե՞ս։

— Ո՛չ իրիկունը։

— Ուրեմն կը ցնդի իմ աղուոր անուրջս։

— Ի՞նչ երազած էիր սիրելի աղջիկս։

— Լիւսիէն Լապրուն ճաշի պիտի հրաւիրեի։

— Կը տեսնես որ անկարելի է։

— Գոնէ ցերեկուան ճաշին։

— Ատ ալ չեմ կրնար ընել քանի որ չատ մը տեղեր պիտի երթամ իր մեկնումէն առաջ։

Մէրի սարսռաց ու գոյնը նետեց։

— Մեկնումէ՞ն առաջ, կրկնեց Մէրի այլայլած ձայնով մը։ Պ. Լապրուս ի՞նչպէս կը մեկնի Բարիզէն։

— Տան գործերուն համար։

— Ո՞ւր կ'երթայ։

— Պէլկարա, հակելու համար այն մեքենաներուս գետեղման վրայ, զոր պիտի յանձնեմ առաջնակարգ տան մը։

— Իր բացակայութիւնը որքա՞ն պիտի տեւէ։

— Գրեթէ երեք չաբաթ։ Վատահութեան ապացոյց մը ընծայած կ'ըլլամ, այդ աշխատութիւնը յանձնելով անոր։ Ասիկա նախաքայլ մըն է մօտալուտ ընկերակցութեան համար...։

— Եթէ այդպէս է, կը համակերպիմ, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը, որուն դէմքը մթագնեցաւ։ Ամբողջ օրը առանձին պիտի մնա...։

— Ես ալ քեզի պէս ցաւ կը զգամ տառը համար, բայց գործը գործ է, անոր բացակայութեան պատճառավ աշխատանքս պիտի աւելնայ։ Կը խոստանամ որ ժամերս պիտի փոխարինեմ։

— Բարով ըլլայ։

Ու Մէրի բաժնուեցաւ հօրմէն, որ առանձին մնալուն պէս գոհութիւն զգաց որ տուած բացատրութեամբ գործին մէջէն ելած էր, հակառակ նախապէս զգացած վախին։

Հօրը խօսքերուն վրայ վստահ, մանկամարդ աղջիկը չէր վրդովուեր, թէեւ տագնապած ու դժգոհ ըլլար Լուսիէնի մեկնումին համար, զոր վստահութեան ու համարումի նշան մը կը համարէր։ Այդպէս սրտապնդուած, Օր. Հարման իր յարկաբաժինը եկաւ ու հոն մնաց մինչեւ ժամը տասնըմէկ։ Յետոյ վար իջաւ չատ վայելուչ ու ճաշակաւոր արդուզարդով մը։

— Անուշիկս, ինչ աղուորցեր ես, գոչեց Բօլ Հարման։ Կը չլացնես զիս։ Ծրագի՛ր մը ունիս։

— Բարեկամուհիներուս պիտի այցելեմ։ Եթէ տունը չգտնեմ զանոնք, անտառ պիտի երթամ կառքով։ Պիտի ճանձրանամ, եթէ տունը մնամ։ Մինչեւ ճաշի ատեն դուրսը պիտի մնամ։

Ժամը մէկին, մանկամարդ աղջկան իմաց տուին որ կառքը պատրաստ էր արտագաւիթին առջեւ։ Վար իջաւ և կառքին մէջ տեղաւորուեցաւ։

— Ջէ Պուլոնի, թիւ 4, ըսաւ Մէրի կառապանին։

***

Օվիա Սօլիվոյի համար չատ դիւրին քան մը եղաւ Լիւսիէն Լապրուն հետապնդելը։ Ոմնիպիւսի պէս ծըպտուած, Լիւսիէնը հետապնդեց մինչեւ իր քնակարանը, ուր ան գացած էր կառքով, ծրարուած անտուկները մինչեւ Լիոնի կայարանը ուղարկելէ յետոյ։ Լիւսիէն իր տան մէջ գտնուած պահուն, Օվիա Սօլիվօ կառքը փոխեց ու գնաց կեցաւ քանի մը մէթր հեռու այն կառքէն, որ Լիւսիէնի կ'սպասէր։ Ան հրամայեց իր կառապանին, որ իսկոյն ճամբայ ելլէ, երբ Լիւսիէնի կառքը դէպի առաջ չարժի։

— Մէկ ժամուան համար հարիւր սու պիտի վճարեմ ու անկէ զատ պարգեւ մըն ալ պիտի տամ։

— Շատ լաւ, պարո՛ն, կառք նստեցէք, ըսաւ կառապանը, խորհելով որ Օվիա գաղտնի ոստիկան մըն է ու գող մը կը հետապնդէ։

Օվիա կառքը նստաւ, գլուխը պատուհանին տաւ, աչքերը թիւ 87 տան դրան վրայ յառած։ Ցանկարծ տեսաւ որ Լիւսիէն Լապրու տունէն դուրս կ'ելլէր, հագուստը փոխած։ Երիտասարդը քանի մը խօսք ըրաւ իր կառապանին, բայց Սօլիվօ չկրցաւ իմանալ։ Յետոյ Լիւսիէն կառքը նստաւ։

— Հիմա հետապնդենք, ըսաւ Օվիա մեղմաձայն։

— Մի վախնար, ես գործս գիտեմ, պարո՛ն։

Հետապնդումը դիւրին էր, որովհետեւ Լիւսիէն Լապրուի կառքին ձին չափազանց դնացքով մը կը յառաջանար։ Երկու կառքերը, որոնք իրարու հետեւ կը յառաջանային, Բէ Պուբպօն հասան։ Լիւսիէնի կառքը կանգ առաւ թիւ 9 չէնքին առջեւ։ Միւսը կեցաւ Բօն Մառիի առջեւ։ Լիւսիէն մայթին վրայ ցատկեց, կառապանին դրամը վճարեց, հին տան մը կամարին տակ խոյսցաւ ու անհետացաւ։ Օվիա մինչ կը դիտէր։

— Աղջիկը հոս կը բնակի, մրմնջեց Օվիա ինքնիրեն։ Հիմա ճար մը գտնելու է, հասկնալու համար անոր անունը և բնակած յարկը։

Օվիա կառքէն դուրս ելաւ։

— Տեսա՞ք թէ մարդը ուր մտաւ, հարցուց կառապանը, կարծելով որ ոստիկանական հետապնդում մըն էր եղածը։

— Այո՛։ Հոս կեցէք ու ինծի սպասեցէք։

Լիւսիէն Լապրու աջակողմի անդուխէն վեր ելաւ, նշանաձին սենեակը երթալու համար, որ փոխն Ֆօրթիէի սենեակին պէս մինեւնոյն յարկին վրայ կը գտնուէր, ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներուն։ Երիտասարդը անդուխին վրայ տեսաւ փոխն Ֆօրթիէն։

— Ա՜հ, տյօր ուչ մնացիր պարո՛ն Լիւսիէն, ըսաւ փոխն Ֆօրթիէ ծիծաղելով։ Օր. Լիւսի ճաշը պատրաստած էր ժամը տասնըմէկուկէսին համար, մինչդեռ կէս օրը անցած է հիմա։

— Ատոր համար է որ չուտ վեր կ'ելլեմ։ Ցտեսութի՛ւն։

Լիւսիէն անդուխին երկու աստիճանները մէկ անգամէն ցատկելով վեր ելաւ։ Լիւսի ճանչցած էր անոր ոտնաձայնը։ Դրան սեմին վրայ սպասեց։ Լիւսիէն թեւերուն մէջ առաւ աղջիկը ու համբուրեց անոր ճակատը և մազերը։

— Օ՜հ, կէս ժամէն սէնթի ուչցատր, յարեց Լիւսի գլմքը կարմրած ու երջանիկ։

— Այո՛, ուշացայ, բայց չանցանքը իմս չէ։ Չի կրցի սէնթի առաջ հոս գալ։

— Ինչո՞ւ։ Կիրակի օրը գործ չունե՛ք։

— Կը կարծէ՞ք։ Այս առաւօտ արշալոյսէն ժամ մը առաջ ոտքի վրայ էի։

— Արշալոյսէն մէկ ժամ առա՛ջ, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը ապշահար։ Ի՞նչ գործ կար։

Լիւսիէն բացատրեց այն գործը զոր առանձնած էր Բօլ Հարմանի պահանջումին վրայ։

— Լա՛ւ, ուրեմն ներուած է, ըսաւ Լիւսի։ Սեղան նստինք։ Անօթութենէ կը մեռնիմ...։

— Մայր Լիզօն մեզի հետ չի՞ ճաշեր, հարցուց Լիւսիէն, այն փոքր սեղանին առջեւ նստելով, որ չատ սիրուն յարդարուած էր։

— Ոչ, բակեկամս։ Խեղճ մայր Լիզօն մէկ վայրկեան իսկ ազատ չէ։ Իր գործատիրուհին Տիկին Լպրէ չատ հիւանդ է ու մայր Լիզօն անոր վրայ կը հսկէ գիշերները։ Օրը երկու անգամ ալ հոգ կը բաժնէ յաճախորդներուն։ Հազիւ անոր երեսը կը տեսնեմ։

— Այդ կինը չատ կը սիրէք, այնպէս չէ՞։ Իրաւունք ունիք։ Ես ալ չատ մեծ համակրութիւն կը զգամ անոր նկատմամբ ու վստահ եմ որ արժանի է այդ համակրութեան։

— Լիւսիէնս, ամուսնանալնուս պէս անոր տուած խոստումնիս պիտի յարգենք։ Մեր քով պիտի առնենք զայն ու պիտի երջանկացնենք անոր ծերութիւնը։

— Անուշիկ սիրելիս, մօտ առնէն տեղի պիտի ունենայ մեր ամուսնութիւնը, եթէ Աստուած ուզէ։ Որքա՜ն կը փափաքիմ չուտով երջանկութեան հասնիլ։

Լիւսիէն ուզեց նորէն համբուրել մանկամարդ աղջիկը։ Լիւսի մեղմօրէն հրեց զայն, առանց կեղծ համեստութեան։

— Ամուսնացած չենք տակաւին, ըսաւ Լիւսի ծիծաղելով։ Խնայողութեան մնատուկը դրէք այդ համբոյրները։ Ցետոյ կը վերցնենք։

— Զա՛ր...։

— Ձեր ինչքին վրայ կը հսկեմ։ Ձեր չահուն համար է որ չեմ թոյլատրեր աւարի տալ զայն։ Լուրջ ըլլա՛նք։ Հիմա կը ճաշենք ու դուք ալ ճաշին վրայ խորհեցէ՛ք։ Ի՞նչպէս կը գտնէք սա կոպիկները։ Փիլ մը չատ եփած են, չէ՞...։

— Չեմ նչմարեր։

— Պ. Հարմանի քով ունեցած ձեր պաշտօնէն գո՞հ էք միշտ։

Լիւսիէն յօնքերը պռոտեց։ Սակայն սա պատասխանը տուաւ.

— Միշտ գոհ։ Գործատէրս ամենամեծ վստահութիւն կը ցոյանէ ինծի, այս աստիճ հիմա պիտի խմացնեմ բան մը, որ տհաճութիւն պիտի պատճառէ։ Երկու կիրակի իրար չպիտի տեսնենք...։

Մանկամարդ աղջկան աչքերը արցունքներով լեցուեցան։

— Երկու կիրակի իրար չպիտի տեսնենք, կրկնեց Լիւսի։ Բայց ինչո՞ւ։

— Երկու-երեք չաբաթ պիտի բացակայիմ։ Պ. Հարման պիտ Պէլկարա կը զրկէ, իբր իր ներկայացուցիչը, մեքենաներ գետեղելու համար հոն։

— Մեր չահուն նպաստաւո՞ր է ասիկա։

— Շատ նպաստաւոր, սիրելիս։

— Ուրեմն կը համակերպիմ, քանի որ մեր ամուսնութիւնը պիտի փութացնէ։ Ինծի նամակ պիտի գրէք, այնպէս չէ՞։

— Կը խոստանամ ամէն օր գրել։ Հետեւաբար մի՛ տրտմիք մեկնումիս համար։ Երեք չաբաթը չատ պիտի անցնի։ Վերադարձիս նորէն գիրար տեսնելու ուրախութիւնը մեզի պիտի մոռցնէ բաժանումի ժամերը, կը կրկնեմ որ այս ճամբորդութիւնը չատ

նպաստաւոր է մեզի համար։ Տեղափոխութեան համար մեծ գումար մը կը տանիամ։ Մի՛ վհատիր որ դրամագլուխով գործ հաստատելու համար որքա՜ն կ'ապասիմ։

— Ինչո՞ւ այդ ամաչալոտանքը, քանի որ ձեր գործատէրին քով լաւ դիրք մը ունիք։

— Լա՛ւ եմ հոն, բայց կարգ մը բաներ անհաճոյ կը թուին ինծի։ Յաւաջիկային պիտի խօսիմ այդ մասին։

— Ձեզի ո՛վ սրգելք կ'ըլլայ հիմակուընէ խօսելու։

— Յաւաջիկային... կրկնեց Լիւսիէն Լապրուս։ Հիմա ուրիշ բանով զբաղինք։ Ես չատ գժգոհ եմ որ Բարիզէն բացակայ եղած տանիս Մայր Լիզոնը ձեր քով չպիտի գտնուի։ Այդ ազնիւ կինը հաւատարիմ պահապան չունի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ իմ վրաս։

— Իր գործատիրուհին երկու քիչ մը աւելի լաւ էր։ Ապաքինումը սկսելուն պէս մայր Լիզոն իր սովորական կեանքը պիտի վարէ դարձեալ ու օրեան մէկ մասը ինծի հետ պիտի անցընէ։ Ինչ ցաւով պիտի տեսնեմ զայն, բայց քանի մը վայրկեան միայն։ Մնաք բարով ընկերս պիտի գայ։

Թողուցինք որ երկու նշանածները տատրան իրենց ճաշը, ապագային վրայ խորհելով ու Օվիս Սոլիվոյի քով երթանք, որ կը ջանար միջոց մը գտնել, հաւկիթնատու համար թէ Լիւսիէն ո՞րուն սենեակը գացած էր։ Արդարեւ, դիւրին չէր հաւկիթը ու տատր համար ծրագիր մը պատրաստելու էր։

Դռնապանուհին հարցաքննէր։ Տատր վրայ խորհելու չէր, այդպիսի դիմումով մը ուշագրութիւն

պիտի հրաւիրէր իր վրայ ու կասկած պիտի արթնցնէր, Օվիս յոյս մը ունէր։ Ան կը յուսար որ երկու սիրահարները կէս օրէն ետոյ միասին դուրս պիտի ելլէին։ Անգամ մը որ մանկամարդ աղջիկը տեսնէր, անկէ ետքը անոր մասին տեղեկութիւն քաղելը տղայական խաղ մը պիտի ըլլար...։

Բաւական առենէ ի վեր Օվիս մայթին երկոյնքին ու լոյնքին կը պտտէր տան առջեւ։ Մերթ խմուղիէն կ'անցնէր ու չտնազդուածութեամբ կը դիտէր դանակ ծախող վաճառատան մը ցուցափեղկը, որ Լիւսիէի բնական չէնքին մուտքի դրան քով կը գտնուէր, ետոյ նորէն խմուղիէն կ'անցնէր, պատուհաններուն նայելով, երբ ուրախութեան ճիչ մը արձակեց յանկարծ։

Ամենէն վերի յարկի մէկ պատուհանը բացուեցաւ ու Լիւսիէն հոն երեւցաւ, նախ տատին, ետոյ ետին գարձաւ ու բան մը ըսաւ Լիւսիէի, որ նշանածին միացաւ։ Հակառակ հետաւորութեան, Օվիս կատարելապէս զանազանեց մանկամարդ աղջկան դիմագծերը։

— Մարդը գէշ ճաշակ չունի, աղջիկը սիրուն է, չատ սիրուն...։ Հիմա մտքիս մէջ ունիմ անոր լուսանկարը։ Մոքէս չպիտի ելլէ։

Լիւսիի ձեռքը բռնած սպիտակ դաշկինակը պատուհանին ձողերուն վրայ տարածեց ու արմունկները հոն դրաւ, պահ մը մանկամարդ աղջիկը դէպի ետ քաշուեցաւ, Լիւսիէնի համբոյրէն խուսափելու համար։ Ձողերուն վրայ փռուած թաշկինակը պարապութեան մէջ տանեցաւ ու դարձդարձիկ չարժումներով ետոյ ինկաւ Սոլիվոյի տաքերուն առջեւ, որ փութաց գետնէն վերցնել զայն։

Լիւսի պատուհանէն վար ձեռքի նշաններ

ըրաւ Օվիտի, որոնք դիւրաւ կը հասկցուէին։ Օվիտ միեւնոյն չարժուձեւերով պատասխանից թէ թաչկինակը դռնապանին պիտի յանձնէր։ Երկու նշանածները պատուհանէն հեռացան իսկոյն։ Օվիտ բակը մնաց էր, գոհ պատահած միջոցէն, որ այնքան կը դիւրացնէր իր գործը։ Ճիշդ այդ պահուն, տան առջեւ «Վիքթորիա» կառք մը վար կ'իջնէր Օր. Մէրի Հարմանն։

Դռնապանուհին տեսնելով որ օրիորդի զգեստ հագած Օվիտ Սլիվօ իր կողմը կուգար, հարցուց.

— Ի՞նչ կ'ուզէք։

— Սիրելի տիկին, ահա թաչկինակ մը զոր մանկամարդ աղջիկ մը վար ձգած է ձեր չէնքին վեցերորդ յարկէն։ Զնդի կը յանձնեմ։

Ու դռնապանուհին տեսաւ նուրբ կտաւէ շինուած թաչկինակ մը, որուն վրայ քանած էր խիստ մեղմ այլ չատ քաղցրահոտ անուշահոտութիւն մը։

— Վեցերորդ, յարեց դռնապանուհին։ Կարուհի օրիորդ Լիւսի հոն կը բնակի...։ Շնորհակալութիւն, աղնիւ մարդ, իրեն պիտի յանձնեմ։

— Ես վար կ'իջնեմ կոր, բաւ Լիւսի սանդուխին բարձունքէն։

Օվիտ բաւական բան իմացած էր։ Ան հեռանալու վրայ էր, երբ դէմ առ դէմ հակաւ Մէրիի, որ հեռէն կուգար ու ճամբան կը գոցէր։ Դիւրահասկնալի ապշութեամբ մը Օվիտ մկկի քաշուեցաւ, գլուխը անդին դարձուց, որպէս զի չճանչցուի։ Բայց Մէրի անով զբաղած չունէր։

— Կարուհի օրիորդ Լիւսի հո՞ս է, հարցուց օրիորդ Հարման։

— Վեցերորդ յարկ, դուռը ձախակողմն է, տիկին։

— Շնորհակալ եմ։

Մէրի դէպի սանդուխը ուղղուեցաւ, զգուշանալով ինքնակոչ օրիորդէն, որուն զգեստը գոռով ծածկուած էր։ Օվիտ անցքը ազատ գտնելով դուրս խոյացաւ ու արագօրէն անցաւ բակէն։ Լիւսի սանդուխին առաջին աստիճաններուն վրայ կը գտնուէր։

— Դո՜ւք, օրիորդ, այս տան մէջ, բաւ Լիւսի ուրախ չեչտով մը։

— Ինձ տեսնելու եկայ, սիրելի Լիւսիս, պատասխանեց Մէրի։

— Ա՜հ, երջանկութիւն կը պարգեւէք ինծի։ Հիմայ որքա՞ն պիտի զարմանաք։

— Ե՞ս։ Ի՞նչու համար։

— Բան մը չպիտի ըսեմ ձեզի... ձեր աչքով պիտի տեսնէք։ Օրիորդ, դանդաղօրէն ելէք, որպէս զի չատ չյոգնիք։ Վեց յարկը բարձր է...։

Երկրորդ յարկին վրայ Մէրի կանգ առաւ, չունչ առնելու համար։ Չէր կրնար վեր ելլել։ Օդը սուրալով դուրս կ'ելլէր կուրծքէն։

— Իմ վրաս կը կաթնի՞ք, հարցուց Լիւսի։

— Ամենայն սիրով։

Ու Բօլ Հարմանի աղջիկը սկսաւ իր վերելքը, մէկ ձեռքը բազրիքին վրայ, իսկ միւս ձեռքը կառչած ընկերուհիին թեւին։

— Ա՜հ, օրիորդ, որքան ազնիւ ու հաճոյակատար էք որ զիս տեսնելու կուգաք, քանի որ ինծի համար հոս կ'այցելէք։ Ձեր հպարտը պատրաստ չէ տակաւին...։

— Սիրունիկս, ձեզի համար միայն եկայ։ Շատոնց մտադրած էի այսօրուան այցելութիւնս։

— Որքա՜ն երջանիկ եմ... ու ան որքա՜ն պիտի զարմանայ...։

— Ան ո՞վ է, հարցուց Մէրի հետաքրքիր։

— Դաղանի է... անակնկալ է։ Պիտի տեսնէք։

Ամէն յարկի վրայ կանգ առնելէ յետոյ Մէրի և Լիւսի ամենէն վերի յարկը հասան։ Լիւսի իր դրան խնձորակին վրայ դրաւ ձեռքը։ Նշանածին դուրս ելլելէն քանի մը երկվայրկեան յետոյ Լիւսիէն Լապրուս պատուհանին առջեւ գտած էր։ Ան կը դիտէր տան առջեւ կանգ առած «Վիքթօրիա» կառքը։

— Զարմանալի բան կը մրմնջէր Լիւսիէն։ Այս ձիերը... այս սպասազգեստը կը ճանչնամ կարծես։ Պ. Հարմանի կառքերէն մէկն է։

Բացուող դրան աղմուկը լսելով Լիւսիէն դիտաբանէն բաժնուեցաւ։ Եաին դարձաւ ու իրմէ տասը քայլ հեռու տեսաւ Մէրին, որ դժուարաւ կը շնչէր, բայց ժպտուն էր։ Մէրի և Լիւսիէն զարմանքի ճիչ մը արձակեցին միաժամանակ։ Լիւսի փիչ մը դունատեցաւ։ Մէրի, դանդաչուն, ձեռքը կոթնցուց կուրծքին ձախակողմը։

— Ի՞նչ կ'ըսէք իմ անակնկալիս, յարեց Լիւսի, իր ուրախութեան անձնատուր, առանց նչմարելու յանկարծ իրարու դէմ ելած երկու անձերուն կրած յուզումը։

Մէրի դեղնած էր ու ցաւագին նախազգացում մը կը սեղմէր սիրտը։

— Դո՛ւք հոս, պարո՛ն, յարեց Մէրի, իր վրդովումը զսպելով։ Սա առտյգ է որ բնաւ չէի յուսար հոս գտնել ձեզ։ Ըսէ՛ք, ի՞նչ դիպուածով օրիորդին անհետակը կը գտնուի՛ք։

Լիւսիէն քանի մը խօսք պիտի թոթովէր չփոթտոնաը, երբ Լիւսի միջամտեց ու ժպտուն պատասխանեց։

— Օրիորդ, դիպուածով չէ որ հոս եկած է։ Ամէն կիրակի անպատճառ հոս կուգայ։

Մէրի զգաց որ բնազդական անձկութիւն մը կը սեղմէր սիրտը։

— Մ՛ն, չատո՞նց է որ կը ճանչնաք Պ. Լապրուն, հարցուց Մէրի դողդոջուն ձայնով մը։

— Օրիորդ, երկու տարիէ ի վեր իրար կը ճանչնանք, պատասխանեց Լիւսիէն։ Միրամէնիլ փողոցը հաստատուելէ առաջ այս տունը կը բնակէի։

— Դակից էինք, յարեց Լիւսի։ Վեցերորդ յարկին վրայ դակից եղողները իրար կը ճանչնան, իրարու հետ կը խօսակցին, լաւ բարեկամներ կ'ըլլան։

— Լա՛ւ բարեկամներ, կրկնեց միլիոնատէրին աղջիկը չոր չնչաւով մը, որ հիմա կը հասկնար իրողութիւնը և որուն արժանապատուութիւնը կ'ընդվզէր, խոհելով որ Լիւսիի պէս աղջիկ մը իր երջանիկ սիրամարդն էր։

— Իրար սիրեցինք, ինչպէս կը սիրեն պարկեշտ աղջիկ մը և ուղղամիտ երիտասարդ մը, չարունակեց Լիւսի։ Անոր վրայ կը խօսէի քեզի։ Շնորհիւ ձեր պարոն հօրը բարիքներուն, շնորհիւ իր տան մէջ Լիւսիէնի ձեռք բերած պաշտօնին, երկուքնիս պիտի կրնանք իրականացնել մեր անուրջը ու հասնիլ այն նպատակին, զոր կը հետապնդենք երկար տարիներ ի վեր։

— Պիտի ամուսնանա՞ք, այնպէս չէ՞, հարցուց օրիորդ Հարման այլայլած ձայնով մը։

Լիւսիէն իր սիրոյն խոստովանութենէն յետոյ չատ լաւ կ'ըմբռնէր թէ Մէրի որքա՜ն կը տառապէր ու կը չարչարուէր...։ Բայց ի՞նչ կրնար ընել։ Չի հրամայուիր սիրոյ։ Լիւսիէն կը սիրէր Լիւսին և ո՛չ թէ Մէրին։

— Տէ՛ր Աստուած, ի՞նչ ունիք, օրիորդ։ Բոլորովին դունատեր էք...։ Տկար կ'երեւաք...։ Վեց յարկ բարձրանալէ՞ն յոգնած էք...։ Խնդրեմ, նստեցէք...։

Այս անգամ Մէրի իր արժանապատուութեան մէջ հարկ եղած ուժը գտաւ, իր դիպուածին յաղթելու համար։

— Ոչ... ոչ, ըսաւ Մէրի բռնազբօսիկ ժպիտով մը։ Մի՛ մտահոգուիք...։ Բան մը չէ...։ Ձեզ տեսնել կ'ուզէի...։ Հիմա ցտեսութի՛ւն, տուն պիտի վերադառնամ...։

— Բայց ինչո՞ւ կ'աճապարէք, գոչեց Լիւսի, հազիւ քանի մը վայրկեան մնացիք մեր քով։

— Տուն կը վերադառնամ, կրկնեց Մէրի կտրուկ ձայնով մը։

Ցետոյ յարեց, խօսքը Լիւսիէնի ուղղելով.

— Օրիորդ Լիւսի անակնկալի մը վրայ խօսած էր ինծի։ Արդարեւ, մեծ անակնկալ մըն է, իր կարծածէն աւելի մեծ։ Հայրս ոչ նուազ պիտի զարմանայ, երբ իմանայ իրողութիւնը։

Օրիորդ Հարմանի ժամանումէն յետոյ Լիւսիէն չարչարանքի մատնուած էր, ինչպէս ըսինք, այդ չարչարանքը կը սաստկանար վայրկեանէ վայրկեան։ Գալով Լիւսիի, բան մը չէր հակնար Մէրիի կրած փոփոխութենէն։ Օրիորդ Հարման արդէն իսկ դէպի դուռը կ'ուղղուէր։ Հոն հասած պահուն կանգ առաւ, եւրին դարձաւ ու հարցուց.

— Ուրեմն մօտ ատենէն պիտի տեսնենք զա՞ք։

— Ձեր պարոն հօր ըսած էի ինչ որ կրնայի ու պարտ էի ըսել այդ մասին, պատասխանեց Լիւսիէն։

— Ձեր ծրագիրներուն մասին հօրս խօսած է՞ք, յարեց Մէրի ապշահար։ Ե՞րբ խօսած էք։

— Առջի օր։

— Ա՜հ, լա՛ւ։ Երկարատեւ երջանկութիւն մը կը մաղթեմ ձեզի։ Լիւսի, ասիկա արգելք մը չէ ու դուք կրնաք ինծի համար աշխատիլ։ Ձեր ճշդապահութեան կը վստահիմ։ Մնա՛ք բարով...։

— Օրիո՛րդ, յոգնած կ'երեւիք։ Թոյլ կուտա՞ք որ մինչեւ կառք առաջնորդեմ ձեզ, ըսաւ Լիւսի։

— Ոչ, ոչ, պիտի պտտցնէք, այդ բանը ընելով։ Պ. Լիւսիէնի քով կեցէք։ Վաղը Բարիզէն կը մեկնի ան։ Պէտք չէ որ մէկ վայրկեան իսկ ձեր ներկայութենէն զրկէք զայն։ Բարի՛ ճամբորդութիւն, պարո՛ն Լապրու։ Ցտեսութի՛ւն, Լիւսի։

Ու Մէրի արագօրէն դուրս ելաւ, Լիւսին ապշահար թողլով առեղծուածի մը հանդէպ, զոր չէր կրնար լուծել։ Իսկ Լիւսիէն մեծ կարեկցութիւն մը կը զգար Մէրիի նկատմամբ, խորհելով որ ան օրքա՛ն կը տառապէր իր պատճառով։

— Բայց ի՞նչ կ'անցնի կը գտնայ, բարեկամս, հարցուց Լիւսի, աննկարագրելի յուզման մը մատնուած։ Ինչո՞ւ օրիորդ Հարման մեզ տեսած պահուն դէմքը և դիրքը փոխեց յանկարծ։ Այնքան հեզահամբայր և ինծի հանդէպ այնքան բարեացակամ եղող օրիորդ Հարման ինչո՞ւ չոր ձայնով մը և խիստ չեշտով մը սկսաւ խօսիլ։ Ինչո՞ւ այնքան չուտ մեկնեցաւ, աչքերը թրջած ու շրթունքները, մինչ երկար տեսակցութիւն մը ունենալու եկած էր։

— Ես ալ չեմ գիտեր, սիրելի Լիւսիս, պատասխանեց երիտասարդը, որ չէր ուզեր վրդովում մը տալ բերել իր նչանածին հոգիին մէջ, պարոն Հարմանի առաջարկին վրայ խօսելով։ Անտարակոյս, յանկարծական նոպայ մը ունեցած է վեց յարկ բարձրա-

նալէ յետոյ։ Ատով միայն կրնաք բացատրել անոր բռնած դիրքը, որ իծնի ալ տարօրինակ թուեցաւ ձեզի պէս։

— Սա տարդ է որ տարօրինակ ընթացք մը ունէր, յարեց Լիւսի գլուխը խոնարհեցնելով։

— Այո՛, սիրելիս, յարեց Լիւսիէն։ Բայց մեզի ինչ տարօրինակութիւնները խեղճ աղջկան մը, որ չլսեսի ենթակայ է, հակառակ իր մխիթարուն։ Անոր այցելութիւնը պէտք չէ խանգարել մեր կիրակին։ Ո՛ւզէ՞ք պատյան երթալ։

— Այո՛, պատասխանեց Լիւսի, պայմանով որ մայր Լիզոնի վերադարձած պահուն հոս գտնուինք, այսինքն ժամը հինգին-վեցին տասներկուքը։

— Հոս պիտի ըլլանք, սիրուն իկս։ Պզտիկ պատյտ մը պիտի ընենք ու պիտի վերադառնանք։

***

Օվիտ Սօլիվօ իր կառքը վերադարձած էր, ապշութեամբ դիտելէ յետոյ օրիորդ Մէրիի երեւումը, որ Լիւսին հարցուցած էր։

— Անօգուտ պիտի ըլլայ այլեւս թափառիլ շրջանները, ըսաւ Օվիտ մտովի։ Հասկցայ ինչ որ կ'ուզէի գիտնալ։ Մնաց որ, նախկին գործատէրիս հետ խօսելու եմ։ Ինծի անբնական կը թուի Մէրիի կողմէ գործատուրուհիին տրուած այցելութիւնը։ Լիւսիէն կը մերժէ Մէրիի հետ ամուսնանալ։ Մէրի կ'այցելէ գործատուրուհիին սենեակը ու հոն կը գտնէ Լիւսիէնը։ Ի՞նչ կը նշանակէ սա։ Ես չեմ կրնար լուծել այսքան կնճռոտ առեղծուած մը, որովհետեւ խելքս չի հասնիր։ Թերեւս, ժամ կաւ պայծառօրէն տեսնէ այն բանը զոր ես բնաւ չեմ նշմարեր։

Հիմա միտքը Մէրի Հարմանի։ Մանկամարդ աղջիկը Լիւսիի սենեակէն մեկնելու ատեն գրեթէ ուժգնօրէն դուցած էր դուռը։ Մէրի պահ մը կանգ առաւ ու երկու ձեռքերը կոկորդին տարաւ, ժայթքելու վրայ եղող հնձկլտուքները զսպելու համար։ Յետոյ արբեց ճակատը թրջող քրտինքի կաթիլները, սկսաւ սանդուխէն վար իջնել, մարմինը և հագին ընկճող ֆիզիքական ու բարոյական դեղեւումին հակառակ։ Կառք նստած պահուն ըսաւ կառապանին.

— Բնակարան...։

Մուրիլլօ փողոցը հասնելուն պէս, հօրը աչխատասենեակը գնաց ուղղակի, ան գրասեղանին առջեւ նստած էր ու թիւեր կը գրէր մեծ թուղթերու վրայ։ Հարման գլուխը վեր ուսաւ։ Աղջկան դէմքը գունատ, դիմագծերը այլայլած, աչքերը կարմրած տեսնելով, սոսկալի անձկութիւն մը զգաց։ Սարսափած, ոտքի ելաւ ու Մէրիի քով գնաց։

— Զաւակս... սիրելի զաւակս...։

Մէրի ձգեց որ հայրը ուսերէն խօսքը ու խուլ հառաչ ձայնով մը ըսաւ.

— Դո՛ւն խաբեցիր զիս։ Դո՛ւն ստեցիր։ Լիւսիէնն չի սիրեր զիս... Ուրիշ մը կը սիրէ... ուրիշի մը հետ պիտի ամուսնանամ...։

Գործարանատէրը ամբողջ մարմնովը սկսաւ դողալ, եւ քարացած բուռն ցնցումի մը ենթարկուած կարծես։

— Մէրի՛, անուշս, ինչէն գիտես, գոչեց Հարման։ Այդ կարծեցեալ սէրը ծածկեցի, որովհետեւ որոշած եմ ամէն միջոցներով պայքարիլ անոր դէմ ու իմ ուզածս պիտի ըլլայ։ Ո՞վ քեզի յայտնեց այն գաղտնիքը, զոր անդիտանալու էիր։

— Ո՞վ յայտնեց։ Սիրոյ աղջիկը։ Ան կը հպարտանայ իր սիրով։ Իր երջանկութիւնը յայտարարեց բարձրաձայն։ Լիւսիէն ալ չներքեց, անոր խօսքը լսելէն յետոյ։ Հիմա կը հաւատա՞ս որ լաւ տեղեկութիւն քաղած եմ։ Տակաւին կը յուսաս դիս խաբել։

— Ուրեմն տեսա՞ր այդ աղջիկը, տարցուց Բօլ Հարման, Մէրիի երկու ձեռքերը բռնելով։

— Լիւսիէնը անոր քով տեսայ... նշանածին քով, երկուքն ալ երջանիկ... ու ինծի այնպէս թուեցաւ որ անոնց երջանկութիւնը պիտի սպաննէ զիս։ Անոնք կը պաշտեն զիրար... ու մօտ տեսնէն պիտի ամուսնանան։

— Ոչ, ոչ, զաւակս մի՛ հաւատար։ Ան չի կրնար այդ աղջկան հետ ամուսնանալ ու չպիտի ամուսնանայ։

Մանկամարդ աղջիկը սկսաւ հեկկլալ։

— Ինչո՞ւ ատեցիր ինծի, թոթովեց Մէրի։ Ինչո՞ւ նորէն կը սպանես։ Քու սուտդ չսա՛ զնաս հասցուց ինծի։ Սրտիս ներշնչեց յոյս մը, որ պատրանք էր միայն։ Ահա՛ ցուրտ և անգութ իրականութիւնը, որ իմ մահուանս պատճառ պիտի ըլլայ։

Ժաք կարօ կարծեց որ գլուխը պիտի պայթէր այդ խօսքերուն պատճածած չարչարանքէն։ Իրեն այնպէս կը թուէր որ խելքին կուգար։

— Մէրի, սիրելի Մէրիս, իմ միակ գորովանքս ու միակ ուրախութիւնս այս աշխարհի վրայ, կ՛աղաչեմ, հանդարտէ՛, գոչեց Հարման։ Մտիկ ըրէ դիս։ Սպասելս պատճառը սա է որ ես այժմ չունէի քու տառապանքդ ու արցունքներդ տեսնելու...։

— Ինծի ըսաւ ու ես անոր հասկցուցի որ դուն կը սիրէիր զինքը։ Քեզ բաղդատեցի այն աղքատիկ աղջկան հետ, որուն հետ պիտի ամուսնանայ։ Անոր աչքին առջեւ այնքան փայլուն ապագայ մը պարզեցի որ մարդ խենդ ըլլալու էր ատոնց բան մը երազելու համար։ Կը յուսայի ու տակաւին կը յուսամ զայն համոզել, արդիլել որ իր կեանքը կորսնցնէ մտանէր եւ կը յուսամ քու ոտքերուդ առջեւ բերել զայն, պատրաստ քեզ սիրելու և երջանկութիւն պարգեւելու քեզի։

— Երջանկութի՛ւն, այլեւս այդ բանը չկայ ինծի համար, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը դառնութեամբ։

— Ինծի պիտի հաւատա՞ս, եթէ մարդ յիշատակին վրայ երդնուամ որ դուն Լիւսիէնի կինը պիտի ըլլաս։

— Ոչ, պատասխանեց, դուն խաբեցիր զիս...։ Այլեւս չեմ հաւատար քեզի։

— Սակայն նուիրական երդում մը կ՛ընեմ քեզի։ Երդմնազանցութիւնը ոճիր մըն է։ Այլեւս մի տարակուսիր իմ խօսքիս վրայ։ Կը հաւատամ թէ Լիւսիէնը քեզի հետ պիտի ամուսնանայ ու պիտի սիրէ քեզ։

Մէրի հօրը գիրկը նետուեցաւ։

— Օ՜հ, ըրէ՛ այդ բանը, ըրէ՛ այդ բանը, թոթովեց մանկամարդ աղջիկը։ Զիս փրկած պիտի ըլլաս։ Յուսահատութիւնը իմ հոգիիս մէջ մուտք գործեց, պէտք է վտարել զայն, այլապէս կը մեռնիմ։ Բայց չպիտի կրնաս այդ բանը ընել...։ Լիւսիէն այդ աղջիկը կը սիրէ։

— Ո՞վ է այդ աղջիկը։

— Լիւսի... գերձակուհիս, Տիկին Օկիւթինի քով աշխատող կտրուհի մըն է, աննշան աղջիկ մը, ընկեցիկ մըն է ան։

— Ընկեցի՛կ, կրկնեց Ժաք կարօ։ Ուրեմն հայր, մայր չունի ան։

— Ոչ հայր, ոչ մայր, պատասխանեց Մէրի անտարակոյս զայրոյթի չեշտով մը։ Փոխանակ անուշնի, թիւ դրած են անոր։ Այդ աղջիկը 9 թիւը կը կրէ անկեղանոցի տոմարին մէջ։ Եւ Լիւսիէն այդ արարածը նախամտածար կը համարէ։ Ան կը սիրէ։

— Ոչ, զաւակս, չի սիրեր զայն... չի կրնար սիրել։ Բոլոր երիտասարդներուն պէս, Լիւսիէն ալ սիրուհի մը ուզեր, բայց այդ տեսակ սիրային յարաբերութիւնները չուտով կը խզուին։

— Ան, որքան կ'ատեմ անկեղանոցի այդ աղջիկը, գոչեց Մէրի, դէմքը կծկուած ու աչքերը չոլարձակ։ Ան իմ ձեռքէս առաւ բովանդակ բերկրանքս, երջանկութիւնս, ամէն ինչ։ Այո՛, ամէն բան խլեց ինձմէ։

Մէրի զայրացած ըլլալուն, դէմքը կերպարանափոխուած էր բոլորովին։ Ճակատին երակները կ'ուռենային ու շրթները կը կապուտնային։ Այդ տառապէկ նոպան կրնար ախտալի դառնալ։

— Սիրելի զաւակս, կը պատասխէ, հանդարտէ՛, քանի մը ժաք կարօ աղերսական ձայնով մը։ Ըրած երդումս պիտի քանեմ...։ Դուն Լիւսիէնին կինը պիտի ըլլաս։

— Հապա ո՞ւր աղջիկը։

— Լիւսիէն պիտի ձգէ զայն։

— Երբ չձգէ՞։

— Մի՛ջոց մը պիտի գտնուի, այդ աղջկան քովէն հեռացնելու համար զայն։

— Այո՛, լաւ կ'ըլլայ որ հեռացուի ան, քանի Մէրի տանդապին...։ Թերեւս այն ատեն ձեռք ձգեմ զայն...։ Բայց ինչպէ՞ս։

— Ձեզի ինչ, քանի որ ուզած նպատակիս հասդիմ, քանի որ քու հոգիդ հանդարտեցնեմ ու յոյս ներշնչեմ սրտիդ, պատասխանեց Հարման։ Բարիզէն պիտի հեռանայ Լիւսիէն, քանի մը օրուան համար։ Ո՞վ գիտէ, այդ բացակայութիւնը անոր կրնայ մոռցնել սուլ քմայք մը։

— Քմայք մը, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը դառնօրէն։ Քմայք մը երկու տարի կը տեւէ՞։

— Բայց չհասկցա՛ր, գոչեց Բօլ Հարման, աղջիկանը ուղղելով նայուածք մը, ուր չարաշուք նշոյլներ կը չողային, քիչ մը առաջ, մօրդ յիշատակին վրայ երդում ըրի որ Լիւսիէնը քեզի պիտի տամ։ Իմ երդումս պիտի յարգեմ։ Քեզի ըսի որ այդ աղջիկը պիտի հեռացնեն ու Լիւսիէն պիտի մոռնայ զայն։ Այո՛, այսպէս պիտի ըլլայ։

Մէրի փորձեց ժպտիլ իր հօր ու դուրս ելաւ գլխահակ, մռայլ դէմքով։

***

Ինչպէս յայտնի է, նախկին գործապետը, Ալֆօրվիլի հրձիգը ու մարդասպանը որոշած էր ի հարկին քնացնել ընել իր աղջկան սիրամարդոյդ Լիւսին։ Աղջկան յուսահատութիւնը, որուն ականատես եղած էր, ա՛լ աւելի կը սատակացնէր ատելի Լիւսիի նկատմամբ ունեցած ատելութիւնը։ Բօլ Հարման իր տուած ժամադրութեան համաձայն, Օլիմ Սալվոյի քնակարանը գնաց։ Օվիա կ'սպասէր։

— Ան, կրո՛ղ, ինչ անհամբերութեամբ կ'սպասէի քեզի։ Շատ մը բաներ ունիմ...։ Մեր մարդը հետապնդեցի ու հասկցայ անունը այն աղջկան, որուն զարնուած է։

— Ես ալ քեզի չափ բան դիտեմ այդ մասին, բաւ ժաք կարօ ցուրտ չեչտով մը։

— Կարելի՞ բան չէ... եթէ երբեք աղջիկդ տեղեկութիւն չէ հաղորդած քեզի։

— Այո՛, ան բաւ։

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ այդ աղջիկը կը ճանչնայ։

— Իր զբաճակուհիին գործաւորներէն մէկն է այդ Լիւսին։

— Այսպէս կրնայ բացատրուիլ Մէրիի ներկայութիւնը ֆէ Պուրպոնի տան մէջ։

— Հո՞ն հանդիպեցար անոր։

— Դռնապանուհիի խցիկին առջեւ դէմ առ դէմ եկայ անոր հետ։

— Ուրեմն ճանչցա՞ւ քեզ։

— Կարելի՞ բան էր որ ճանչնար։ Դուն ի՞նչ գաղափար կազմած ես իմ վրաս։ Որմնադիրի զգեստ մը հագած էի ու Լիմօժցի մը չէ կրցած երբեք ինծի չափ նմանիլ Լիմօժցիի մը, թէեւ այն տեղացի չըլլամ։ Մէրի չատ զարմացած ըլլալու է, իր պաչտելին գըտնելով գործաւորուհիին մօտ։

— Մէրի սոսկալի յուսահատութեան մը մատնուած է։

— Զափազանց սիրահարուած է ան։ Աղջկանդ խորհուրդ տուր որ ջիղերը հանդարտեցնէ։ Կը յուսամ որ ուրիշ օրէն օրիորդ Լիւսիէն վախնալիք բան մը չպիտի ունենայ։ Այդ աղջիկը որո՞ւն քով կ'աչխատի։

— Տիկին Օկիւսթինի քով, որ հանրածանօթ դերձակուհի մըն է Սէնթ Օնօրէ փողոցին մէջ, Բաթթիլիոնկ փողոցին անկիւնը։

— Ահա թանկագին տեղեկութիւն մը։ Հիմա զբաղինք խնդրին լուրջ կողմովը։ Այդ մանկամարդ աղջիկը անհետացնելով տակնուվրայ պիտի ընենք անոր ընտանիքը։

— Լիւսի ընտանիք չունի, ընկերիք մըն է ան։

— Կեցցե՛ս, ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ։ Ատիկա-նուքիւնը թոյլ պիտի գործէ, քանի որ գործին մղումի տակ չպիտի գտնուի։

— Ի՞նչ պիտի ընես։

— Ի՞նչ պիտի ընեմ։ Հիմակուընէ կարելի չէ որոշ բան մը ըսել։ Պիտի ուսումնասիրեմ այդ աղջկան երթեւեկները։ Զուտ բերած տեղեկութիւններուս համաձայն, ծրագիրս պիտի պատրաստեմ։ Վատահութիւն ունեցի՛ր իմ վրաս, ես ապուշ մարդ չեմ։ Միայն թէ...

— Միայն թէ ի՞նչ կայ, հարցուց ժաք կարօ։

— Ես սա գաղափարը ունիմ թէ քեզի բաւական առաջ պիտի նայի այս գործը։

— Ի՞նչ փոյթ, յարեց Բօլ Հարման անհոգ չեչտով մը։ Քեզի դրամ տալու առաջարկ ըրի... բայց դուն մերժեցիր։

— Պարապանները տարբեր են հիմա։

— Ո՞րքան դրամի պէտք ունիս։ Քանի հազար ֆրանքը կը բաւէ՞։

— Թո՛ղ այսպէս ըլլայ։ Թերեւս այդքան չպիտի ծախսեմ։

— Դրամը կարեւորութիւն չունի, բաւ է որ Լիւսիէն վերադառնայ Մէրիի քով ու աղջիկս երջանիկ ըլլայ...

— Ուրեմն տա՛ր քանի հազար ֆրանքը։ Եթէ չի բաւէ նորէն քեզ կը գտնեմ։

Բօլ Հարման թղթապանակը պրպտեց։ Քանի մը պանքնոտ հանեց անոր մէջէն ու Սօլիվոյի տուաւ գանոնք։

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Օվիա, դրամը գրպանելով։ Պատերազմի ծախքն է ասիկա, ինչ որ գոհացուցիչ է։ Բայց ինծի ի՞նչ պիտի տաք։

— Ուզածդ։ Գուամարը ըսէ։

Օվիա խանդաղատանքով նայեցաւ Բօլ Հարմանի.

— Ա՛ւ այժմ բան մը չեմ ուզեր։ Շատ լաւ մարդ ըլլալուդ, քեզմէ չեմ կասկածիր։ Գործին յաջողութենէն յետոյ իրարու հետ պիտի հանդիպինք։

— Ինչպէս որ կ՛ուզես։ Ե՞րբ պայքարի պիտի սկսիս։

— Վաղուընէ իսկ։

— Դուն գիտես որ Լիւսիէնն քանի օրի չափ պիտի բացակայի։

— Գիտեմ։ Ամէն ինչ վերջ պիտի գտնէ։

Երկու մեղսակիցները իրարմէ բաժնուեցան, կէս ժամ խօսակցելէ յետոյ։ Բօլ Հարման իր բնակարանը վերադարձաւ։ Գլուխը բարձր բռնած էր ու հոգին թեթեւ կը զգար։ Մէկ քանի վրայ միայն կը խորհէր, աղջիկը երջանիկ պիտի ըլլար... Մնացեալը ինչ կարեւորութիւն ունէր։

***

Լիւսիէն և Լիւսի Բուսաբանական Պարտէզը պտոյտ մը ընելէ յետոյ ինչ Գուրպօն վերադարձած էին։ Քանի մը ժամ առաջ պարզուած անապատանը այլևս չէին յիշեր երկու նշանածները։ Մանկամարդ աղջիկը զուարթօրէն խօսած առնն ճաշի պատրաստութիւնները ալ զբաղեցուց։ Ժամը վեցուկէս հնչած պահուն Լիւսի ծիծաղելով ըսաւ.

— Պարոն նշանածս, ճաշը պատրաստ է։ Սեղան նստի՛նք։

— Մայր Լիզօն երեւան չելաւ ասկաւին, յարեց Լիւսիէն...։

— Ո՛չ..., ինչ որ զարմանք կը պատճառէ ինծի։ Կը վախնամ որ իր գործատիրուհին հիւանդ ըլլայ...։

Հազիւ այս խօսքը արտասանուած, սենեակին դուռը թեթեւօրէն զարնուեցաւ։

— Մտէ՛ք, գոչեց Լիւսի։

Դուռը բացուեցաւ ու մայր Լիզօն ներս մտաւ։ Լիւսի գնաց ողջագուրեց զայն ու հարցուց.

— Մեզի հետ պիտի ճաշէք, այնպէս չէ՞։

— Ոչ, անուշիկս, պատասխանեց Ժանն։ Հակառակ այն հաճոյքին զոր պիտի զգամ, անկարելի է ասիկա։ Գործատիրուհիս, Տիկին Լըպրէի վիճակը լաւ չէ։ Պէտք է որ խանութէ վերադառնամ։ Հոս եկայ վերմակ մը առնելու և գիշերը անով ծածկուելու համար, բայց չուզեցի սենեակս երթալ, առանց ձեր երկուքին երեսը տեսնելու, խորհելով որ Պ. Լիւսիէն հոս կրնար գտնուիլ։

— Լիւսիէն երեք չաբաթուան համար ինձմէ պիտի բաժնուի, յարեց Լիւսի տխրօրէն։

— Ձեռնէ պիտի բաժնուի, կրկնեց Ժանն մտահոգութեամբ։ Իրա՞ւ է։

— Այո՛, մայր Լիզօն, պատասխանեց երիտասարդը։ Գործատիրոջս, Պ. Բօլ Հարմանի մէկ կարեւոր աշխատութեան վրայ հակելու համար։

— Ձեր բացակայութիւնը երեք չաբաթ պիտի տեւէ։

— Գրեթէ։

— Որքան երկար ժամանակամիջոց, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը։ Դուք ալ հոս չպիտի գտնուիք, ինծի ընկերակցելու համար, մայր Լիզօն։

— Ասիկա ճչմարիտ ցաւ մը պիտի պատճառէ ինծի, ազուրա... մեծ ցաւ մը, ինչպէս դիտէք։ Բայց չեմ կրնար երեսի վրայ ձգել այն խեղճ կինը, որ այնքան բարի գտնուած է ինծի հանդէպ և ի՛ուզէ որ ես խնամեմ զինքը։ Վատահ եղէք որ հոս պիտի գամ, ձեզ ազատագրելու համար ամէն անգամ որ ազատ միջոց ունենամ։

— Այո՛, մայր Լիզօն, ըսաւ Լիւսիէն։

— Ուրեմն կ'ինկը կը գնեմ, ես վատահ եմ որ Տիկին Լըպրէ անհամբերութեան մատնուած է, տեսնելով որ չեմ վերադառնար։ Բարի ճամբորդութիւն կը մաղթեմ ձեզի, պարոն Լիւսիէն։ Ապահով եղէք որ հոս ոչ ոք պիտի մոռնայ ձեզ։ Ամէն ինչ պիտի ընեմ, յաճախ հակելու համար ձեր սիրելի դանձին վրայ։

Ժանն Ժօրթիէ համբոյրներով ծածկեց Լիւսիի այտերը, յետոյ դուրս ելաւ։ Ժամը տասնի տասներորը, Լիւսիէն բաժնուեցաւ նչմանածէն, ամէն օր գրելու պայմանով։ Յաջորդ օրը, կառախումբին մէջ կը գըտնէր գործակատը և երկու մեքենագէտները, որոնց պիտի ընկերանար մինչեւ Պէլկարա։ Կառախումբը ընդհատ ճամբայ ելաւ։

2.

Օվիա առանց վարանումի և խղճահարութեան ընդունած էր ծաք կարոյի առաջարկած հրէշային դերը։ Գործակատները անգամ մը եւս խաղալիկ պիտի դառնար այդ մարդուն ձեռքը։ Օվիա միտքը դրած էր կացութիւնը չահագործել և կարելի եղածին չափ օգտուիլ անկէ։ Ասկէ զատ, յուզումներէ կ'ախորժէր ան, ինչ որ ալ ըլլային անոնք։

Ծրագրուած ոճիրին նախապատրաստութիւնը կը զբաղեցնէր Օվիան և երբ ծրագիր մը հաճոյք պատճառէ, մարդ դիւրաւ կրնայ հնարքներ գտնել, զայն յաջողցնելու համար։ Այդ հնարքները գտնելու էր սովորութեանց մէջ այն անձին, զոր հարուածելու պաչտօն ստացած էր ծաք կարոյէն։ Օվիա խորհեցաւ որ այլազան ծպտուներու պէտք ունէր, որպէս զի զանազան մարդոց դեր կատարէր ու գերեւ հանէր այն հետազօտութիւնները որոնք կրնային կատարուիլ Լիւսիի բնակարանին վրայ։

Առաւօտն կանուխ եղած, Սօլիվօ ամենէն հին զգեստները հագաւ ու իբր թափառաշրջիկ, թամբլ գնաց, որ հնավաճառներու թաղն է։ Փիչ մը դրամի փոխարէն, գնեց քանի մը ղեկտաներ, որոնք որոշ հատկանիշ մը ունէին։ Իւրաքանչիւր հագուստի մանրամասնութիւններով զբաղեցաւ, ամբողջութիւնը կատարեալ դարձնելու համար, որպէս զի ամենէն վարժ դիտողն իսկ խաբուէր։

Նախ Սօլիվօ պիտի հասկնար թէ Լիւսի ամէն օր Տիկին Օկիւթիի աշխատանոցը կ'երթա՞ր, ո՞ր ժամուն բնակարանէն կը մեկնէր և տուն կը վերադառնար։ Այդ բաները ստուգելէ առաջ, անկարելի էր ծրագիր մը պատրաստել։

Երեքշաբթի առաւօ, Սօլիվօ զբոսնելու կրազ բեռնակիրի հագուստով դուրս ելաւ տունէն, փիչի հրապարակը հասաւ ու հանկէ օմնիբուսիւս մը նստաւ, որ Սէն Լուիին փիչ մը անդին պիտի տանէր հաղորդակցութեամբ։ Սօլիվօ անճանաչելի դարձած էր բեռնակիրի երեւոյթով ու խորհրդած դէմքով։ Լիւսիի բնակարանէն քանի մը քայլ հեռու, Սօլիվօ զրպանէն թուղթ մը հանեց, որուն վրայ գրուած էր մանկամարդ աղջկան հասցէն։

Կեղծ բեռնակիրը կամարին տակէն անցաւ, բակը մտաւ ու դռնապանուհիին խցիկը գնաց ուղղակի ու թուղթին վրայ գրուած անունը կարդալ կեղծելով ըսաւ.

— Տիկին, ո՞ր յարկն է օրիորդ Լիւսին։

— Վեցերորդ, ձախակողմի դուռը։

— Տո՞ւնն է հիմա։

— Ապահովաբար։

— Շատ չնորհակալ եմ։

Սօլիվօ սանդուխէն վեր ելաւ։ Երկրորդ յարկին վրայ կանգ առաւ։

— Բանի որ այս ժամուն դուրս չէ ելած աղջիկը, ուրեմն իր տունը կ'աշխատի, կ'ըսէր Սօլիվօ մտովի։ Իր աշխատութիւնը դերձակուհիին տանելու համար միայն դուրս կ'ելլէ ան։ Պիտի ստուգեմ այս պարագան։

Զորս-հինգ վայրկեան կեցաւ ու յետոյ վար իջաւ։ Սօլիվօ Ռէ Ռուբպօնէն հեռանալով, Սէնթ-Օնօրէ փողոցը գնաց, ուր պէտք չունեցաւ փնտռելու Տիկին Օկիւթինի դերձակատունը։ Մեծ դերձակուհիին անունը խոշոր ու ոսկեզօծ տառերով կը տարածուէր առաջին յարկի պատշգամին երկայնքը։

Ինքնակոչ բեռնակիրը աշխատանոց ելաւ ու դանդակը հնչեցուց։ Մաքուր սպասազգեստներով ծառայ մը բացաւ դուռը ու զայն յարաբերութեան մէջ դրաւ փորձի սրահի մէկ օրիորդին հետ, որ չատ աղուոր աղջիկ մըն էր, վերջին նորաձեւութեամբ հագուած, մանրիճի դեր կը կատարէր ան, դերձակուհիին ստեղծագործած արդուզարդերը ցուցադրելու համար։ Սօլիվօ յարմար դատեց որ քիչ մը տեղական գոյն տայ իր լեզուին, Օվերնեացիի մը չեչոը գործածելով.

— Մատմիժէլ Լիւսին հո՞ս է։

Ո՞վ է այդ մատմիժէլ Լիւսին, հարցուց փորձի օրիորդը։

— Ձեր տան մէկ գործաւորուհին։

— Հա՛, Լիւսին...։ Հոս չաշխատիր։ Տունը կը տանի գործը։

— Ինչ Պուրպօն։

— Այո՛։ Նամա՛կ մը պիտի յանձնէիք։

— Ո՛չ, պարոնի մը կողմէ յանձնարարութիւն մը ունիմ։

— Լա՛ւ։ Մոքէս կ'անցնէր։ Ա՜հ, պարոններ կը ճանչնայ այդ կեղծաւոր աղջիկը։ Թո՛ղ անոր տունը երթայ այդ պարոնը։ Լիւսի չատակնոտ աղջիկ մըն է. տունը կ'աշխատի ու հոս կ'երեւայ աւարտած գործը բերելու կամ պիտոյք առնելու համար։

— Շնորհակալ եմ, մատմիժէլ.

Սօլիվօ մեկնեցաւ։ Իսկ օրիորդը փորձի սալօնը վերադարձաւ, չափազանց նեղացած այդ անմիտ աղջկան լաւ բախտին համար, ինչպէս կ'ըսէր ինք։

Ու Սօլիվօ վար իջած պահուն կը խորհէր.

— Այս աղջիկը նախանձոտ է ու կ'ատէ իր ընկերուհին։ Թերեւս պիտի կրնամ չահագործել այդ բանը ի նպաստ մեր գործին։ Իմ նշանաբանս է ոչ մէկ բան զանց ընել։

Սօլիվօ մայթին վրայ կեցաւ ու մտովի ըսաւ.

— Լիւսի հոս կուգայ, աշխատած գործը բերելու համար։ Ուրեմն ցերեկ սանն կուգայ, իսկ ցերեկ սանն ալ կարելի չէ բան մը ընել։ Պէտք է որ նոր ու մանրամասն տեղեկութիւններ առնէլ յետոյ գործեմ։ Ո՛վ պիտի տայ։ Վերի օրիորդը։ Ինչ մը առաջ կ'ըսէի թէ պէտք չէ բան մը զանց ընել։ Այս աղջկան չնորհիւ պիտի գտնեմ նպատակիս հասնելու միջոցը։

Փախանակ հեռանալու, Սօլիվօ ուշաց իսկոյն ի գործ դնել մտքէն անցածը։ Ուստի Տիկին Օկիւսթինի չէնքը մտաւ ու հարցուց դռնապանին, որ այդ պահուն լալով զբաղած էր։

— Տիկին, ներեցէ՛ք, փոքր տեղեկութիւն մը պիտի խնդրեմ։

— Ի՞նչ տեղեկութիւն։

— Կրնա՞ք ինծի ըսել թէ Տիկին Օկիւսթինի գործառուհիները ո՞ր ժամուն կ'ելլէն աշխատանոցէն։

— Դռնապանուհին ժպտեցաւ իբր կին մը որ բարիշտան կեանքի գաղտնիքները գիտէ ու խօսքերուն իմաստը կը հասկնայ։

— Ձեզի՞ համար է որ կը հարցնէք, ըսաւ դռնապանուհին։

Սօլիվօ սկսաւ ծիծաղիլ։

— Իսկոյն հասկցաք, պատասխանեց Սօլիվօ ու խօսած պահուն ոսկի մը սահեցուց անոր ձեռքին մէջ։ Ո՛չ, ինծի համար չէ։ Ցանձնառարուեստին մըն է որ կը կատարեմ։

Դռնապանուհին աչք մը նետեց դրամին վրայ ու իր ժպիտը բարեացակամ դարձուց։

— Այո՛, պատրաստ եմ տեղեկութիւններ տալու, ըսաւ դռնապանուհին։ Տիկին Օկիւսթինի քով քանի մը տեսակ աշխատաւորուհիներ կան, կարուհիները, վաճառատան օրիորդները, փորձի աղջիկները։

— Վերջիններուս մասին է իմ խօսքս։

— Անոնք ժամը ութին դուրս կ'ելլեն։ Երեք աղջիկներ են, օրիորդ Իրմա, օրիորդ Ռէն և օրիորդ Ամանտա, այս վերջինը բաւական սիրուն և պչրուն թխագեղ մըն է... երեքին մէջէն սմնտկն պղտիկը։

— Այսին վրայ, աղջակուհը նշան մը ունեցո՞ղն է։

— Այո՛։

— Ձերեկը չէ՞ն բացակայիր երբեմն։

— Մէկ ժամ հանդիստ ունին ճաշի համար ու ժամը տասնըմէկէն սկսեալ, մէկը միւսին հետևէն կ'երթայ քովի վաքր ճաշարանը։

— Շնորհակալ եմ, սիրելի տիկին։

Ուշաժը հասկնալէն յետոյ, Սօլիվօ հեռացաւ։ Մէկ վայրկեան յետոյ, օրիորդ Ամանտա երեւցաւ սանդուխին ստորոտը, դռնապանի խցիկին սեմին վրայ կանգ առաւ ու հարցուց։

— Ինծի համար ոեւէ բան չունի՞ք, տիկին Պարտէ։

Տիկին Պարտէ չրթունքը խածաւ խորհրդապահ երեւոյթով մը ու ըսաւ։

— Կրնայ ըլլալ։

— Ի՞նչ կայ, օ՜ն, ինչ կայ...։ Տիկին Պարտէ աղնուութիւնը ունեցէք ըսելու։

— Բան մը չունիմ ըսելիք, բայց գիտեմ թէ, երեւցածին նայելով, մօտերս լուր պիտի առնէք ձեզմով չհանգրդռուող մէկէն։

— Իմ վրա՞ս խօսեցան քեզի։

— Ձեր մասին հարցուփորձեցին ինծ։

— Շի՛ք պարո՞ն մը։

— Ոչ թէ ինծ հարցուփորձողը, այլ զոյն ղրկող մարդը չիք մէկը ըլլալու է անշուշտ։

— Ի՞նչ հարցուցին քեզի։

— Ո՞ր ժամուն ճաշի կ'երթաք... իրիկուան ո՞ր ժամուն կը մեկնիք աշխատանոցէն...։

— Ինչ պատասխանեցիք։

— Ինչ որ հարկ էր պատասխանել, ոչէկ մը պանծացուցի քեզ։

— Տիկին Պարէ, երէկ երբեք բախտս ժպտի, ոչքս նայէ՛ ... : Շղթայով ոսկի ժամացոյց մը պիտի նուիրեմ քեզի :

— Ուրնմն հիմակուընէ առած եմ այդ նուէրը :

— Ճաշի երթամ ... ուշ մնացի :

Ամանաս Ռէկամի քանէրկու տարուբեր էր : Շատ ազնուր էր ու գրաւիչ արդուզարդ մը կը կրէր : Ահա ինչո՛ւ, այդ աղջիկը ընդունուած էր Տիկին Օկիւաթիի տան մէջ : Պարճանքով կը հագուեցնէին զայն, որպէս զի համբաւաւոր պերճախոսին ստեղծագործած արդուզարդները արժեցնէ, չնորհիւ իր վայելուչ ձեւերուն : Ամանասի սորվեցուցած էին փորձել այդ արդուզարդները :

Ամենէն տարբեր ակզբունքներէն բոլորովին զատ, Ամանաս անգործութեան, պերճանքի ու նիւթական վայելքներու կը բաղձար : Իր խելքն էր ախոյեանը դառնալ այն կիներուն, որոնց արհեստն է գեղեցիկ ըլլալ, ամբողջ Բարիզը իրենցմով զբաղցնելու համար : Գիտնալով որ գեղեցիկ է, ճանչնալ գեղ ապագայի մը հեռանկարին մէջ կ'ընդունմարէր մասնաւոր բնակարան մը Բրօնի փողոցը, ծառաներ, «Բուբի» մը կամ «Վիքթօրիա» կառք մը, առաջնակարգ ներկայացումներու առթիւ առաջին կարգի օթեականներ և մասնաւոր ակնոցներու յատուկ Պորտոյի խեցգետիններ :

Տիկին Օկիւաթիի աշխատանոցը մտնել տասը, Ամանաս մէկ տարի աշխատած էր ժուանենի մէջ գլխարկավաճառի մը քով, ուրկէ հեռացած էր ցաւալի դէպքի մը հետեւանքով :

Այդ օրը, Ամանաս գէշ կերպով փորձնց հագուստները ու յանախորդներէն ոմանց մինը ծակեց, գնդակով անցուցած ատեն : Վայրկեանները երկար կը թուէին

իրեն : Մեկնումի վայրկեանը չէր հասնէր : Վերջապէս ժամը ութին քառորդ մնացած, Ամանաս զարդախուցը մտաւ, Տիկին Օկիւաթիի պատկանող ճոխ չրջազգեստը հանեց, իր պարզ զգեստը հագաւ ու ամենէն վերջը դուրս ելաւ :

Ամանաս դռնապանուհիին հետ չխօսեցաւ ու դէպի փողոցին դուռը ուղղուեցաւ : Հոն կանգ առաւ, ակնարկ մը ձգեց մայթին վրայ, աջ ու ձախ : Յիսունոց մարդ մը նշմարեց, ալեխառն մազերով, լաւ հագուած ու յարգելի երեւոյթով :

— Ան ըլլալու չէ, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը :

Ու ակամայ մանրաքայլ յառաջանալ : Ալեխառն մազերով մարդուն աչքերէն անցած պահուն, ան բարեւեց գլխուքը ժպտուն դէմքով մը : Ամանաս մտովի ըսաւ, առանց մեծ զարմանք մը զգալու.

— Կ'երեւայ թէ ան է ... : Ներեսը և չնորհքով մարդ մը կ'երեւայ :

Ամանաս ա՛չ բարեւը առաւ և ոչ ալ ժպտեցաւ, այլ ակամայ աչքի դանդաղօրէն քալել փոքր ու կոպրատուզ ոտտուտումներով, մանկամարդ աղջիկը կը կարծեր որ այդպէս աչքի վայելուչ քալուածք մը կ'ունենար : Մեր ընթերցողները հակցած ըլլալու են թէ Սօլիվօն էր որ աղջկան չարժուձեւները կը դիտէր :

— Ազատ՛ըս, ուզածիդ չափ կատարուէ՛, կը խորհէր Սօլիվօ : Դռնապանուհին քու մասիդ խօսեցաւ ... Քու օձիքդ չեմ ձգեր :

Ամանաս ու Սօլիվօ իրարու հասել ակամայ յառաջանալ Բէ փողոցին, հրապարակները անցնելէ յետոյ հասան Մարթիր փողոցը : Մանկամարդ աղջիկը կանգ առաւ ճերմակներէնի վաճառատան մը առջեւ : Սօլիվօ դիտց կեցաւ անոր քով :

— Օրիորդ Ամանտայի՞ հետ խօսելու բարեբախտութիւնը ունիմ, մրմնջեց Սօլիվօ սողոսկուն չեշտով մը։

Ամանտա խոհակցին նայեցաւ ու զարմանք ձեւացընելով պատասխանեց.

— Այո՛, պարոն։ Բայց ձեզ ճանչնալու պատիւը չունիմ։

— Ձեզ ճանչցողները շատ են, դուք չէք կրնար ամէնքն ալ ճանչնալ, պատասխանեց Սօլիվօ կնամեծարութեամբ։

Ամանտա հպարտութենէն կարմրեցաւ, այդ փաղաքշական խօսքը լսելով։ Ու ինքնիրեն ըսաւ.

— Շատ երրտասարդ չէ այս մարդը, բայց առոյգ ու շատ շիք է։

Ցետոյ իր ճամբան շարունակեց, բայց այս անգամ Սօլիվօ փոխանակ աղջկան ետեւէն երթալու, քովէն քալեց։

— Մարթիր փողոցը երկայն ու զառիվեր է, յարեց Սօլիվօ։ Օրիո՛րդ, թոյլ կուտա՞ք որ թեւս առաջարկեմ ձեզի։

Ամանտա թոթովեց.

— Ինչո՞ւ թոյլատրեմ, պարոն։ Կը կրկնեմ թէ ձեզ չեմ ճանչնար։

— Անտարակոյս, բայց ես կը ճանչնամ ձեզ ու շատոնց կը փափաքիմ ուղիւ լաւ ճանչնալ։ Բայց երկչոտ ըլլալուս, մինչեւ հիմա քաջալերանք չունեցայ ձեզի մօտենալ, այդ բանը ընելու համար։

— Ձեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ կը փափաքիք ինծի հետ խօսիլ։

— Երեք բաներ ստոր բացատրութիւնը պիտի տան ձեզի։ Կը սիրեմ ձեզ...։

— Չիս կը սիրէ՛ք, կրկնեց մանկամարդ աղջիկը խնդալով։ Ա՜հ, պարո՛ն, էրիկ մարդիկ բոլոր կինեւրուն կ՚ըսեն ատիկա։

— Իրաւները կրնան ստել, բայց ես անկեղծ եմ։

— Պարո՛ն, քանի որ կը սիրէ՛ք, ի՞նչ մտադրութիւն ունիք։

— Ցարգելի օրիորդ, մի՛ տարակուսիք բնաւ, բայց դժուար է, նոյն իսկ անկարելի փողոցին մէջ լուրջ եւ անընդհատ խօսակցութիւն մը ունենալ։ Թեւրեաս ճաշած չէք տակաւին։

— Ո՛չ պարոն։

— Ես ալ չեմ ճաշած։ Ուրեմն թոյլ տուէք որ ձեզի հրամցնեմ ոտարէ, կաքաւ ու խեցգետին։ Արմուկները սեղանին կռթնցուցած պիտի խօսակցինք։

Ամանտա սկսաւ խնդալ։

— Անպատուաբեր է ասանկ գլուխ-գլխի տեսակցութիւն մը ունենալ անմիջապէս, ըսաւ մանկամարդ աղջիկը։

— Ոչ իմ տարիքս ունեցող անձի մը հետ, որ պարկեշտ մտադրութիւն ունի։ Անվարան ընդունեցէ՛ք։

— Լա՛ւ, ձեր վրայ վստահութիւն ունիմ...։ կ՚ընդունիմ։

— Շա՛տ լաւ...։ Ցէրզան մտնենք։ Գէշ տեղ չէ։

Հինգ վայրկեան յետոյ, Սօլիվօ ու Ամանտա իրարու դիմաց նստած էին մանուսանենակի մը մէջ։ Ալեխառն մազերով եւ վայելուչ երեւոյթով մարդը շատ հայրական վարմունք մը ցոյց տուաւ։ Ամանտա սիրուն գտաւ զայն եւ լուրջ յոյսեր դրաւ անոր վրայ։ Ձայնը ազատելէ յետոյ Սօլիվօ կառք մը կանչեց ու ըսաւ.

— Ձեր տան առջեւ պիտի բաժնուիմ ձեզմէ ու

յետոյ բնակարան պիտի երթամ, ձեր պատկերը ունենալով մտքիս մէջ։ Ո՞ւր կը բնակիք։

— Ռիւ տէ Տամ, թիւ 29, Պաթինեօլ։

Կառքը սկսաւ յառաջանալ և քաւարդ ժամ յետոյ կանգ առաւ մատնանշուած տեղը։

— Ե՞րբ նորէն պիտի տեսնուինք, հարցուց Ամանատա, ոտքը գետին դնելով։

— Վաղը առաւօտ, ժամը տասնըմէկին, ամէն առաւօտ կերակուր կերած ճաշարանդ, պատասխանեց Սօլիվօ։

— Գիտէ՞ք այդ ճաշարանը։

— Ինչպէս ձեզի վերաբերեալ ամէն բան։ Զեզմէ առաջ հոն պիտի գտնուիմ ու պիտի սպասեմ, ձեզի հաճոյ թուած կերակուրները ապսպրելու համար։

— Սիրուն մարդ էք...։ Վաղը կը տեսնուինք։

Ամանատա իր տունը դնաց։ Սօլիվօ կառապանին հրամայեց որ Ռիւիչի փողոցը տանի զինքը։ Ճամբան ձեռքերը կը շփէր ու ինքնիրենը կ'ըսէր.

— Հինգ-վեց օրէն պիտի հասկնամ Տիկին Օկիւպթինի տան մէջ անցած զարճածը և օրիորդ Լիւսիի վերաբերեալ բաները։

Յաջորդ օրը ժամը տասնըմէկին, Սօլիվօ հասաւ փոքր ճաշարանը ու ընտիր ճաշ մը ապսպրեց, որուն մասնակցեցաւ Ամանատա։ Իրարմէ բաժնուելէ առաջ, Սօլիվօ ու մանկամարդ աղջիկը իրարու ժամադիր եղան, իրիկուան միասին ճաշելու համար։ Որոշուեցաւ որ ամէն օր այդպէս պիտի ընէին։ Վաղայաջորդ օրը, ժամը ճիշդ տասնըմէկին ճաշարան հասած պատուհան Ամանատա բաւ սիրահարին.

— Այսօր աճապարելու ենք։ Գործատիրուհիին համար տեղ մը պիտի երթամ, պարահանդէսի չրջա-

գեսին կերպասը և կարնիթիւրները գործատիրուհիի մը պիտի տանիմ, որ դուրսը կ'աշխատի։ Սարպողական գործ մըն է։

— Հեռո՞ւ է երթալիք տեղերնիդ։

— Բարիզի անդիի ծայրը... Ռէ Պուբպօն, թիւ 9։

— Լիւսիին բնակարանը ըլլալու է, բաւ Սօլիվօ մտովի։ Ցետոյ բարձրաձայն բաւ. Թոյլ կուտա՞ք որ ձեզի ընկերանամ։ Գէթ աւելի երկար առնն իրարու քով պիտի գտնուինք։

— Այո՛։ Կառք մը վարձեցէ՛ք ու լինձի սպասեցէ՛ք տունէն քանի քայլ հեռու։

Մանկամարդ աղջիկը փոքրիկ ճաշը ու յետոյ ճաշարանէն դուրս ելաւ։

Տասը վայրկեան յետոյ Ամանատա կառք նստաւ իր ծեր սիրահարին հետ։ Սօլիվօ խորհեցաւ որ հարցուփորձելու առնելը եկած էր, ուստի սկսաւ հարցնել.

— Ձեր գործատիրուհին դուրսը աշխատող գործաւորուհի ունի՞, ազուորա։

— Ոչ, պատասխանեց Ամանատա։ Սակայն բացառարար քանի մը հատ ունի զոր կ'ուզէ պահել։ Օրինակի համար Լիւսին...։

— Ո՞վ է այդ Լիւսին, ընդմիջեց Սօլիվօ։

— Այն գործաւորուհին որուն քով կ'երթամ։

— Մանկամարդ աղջի՞կ մըն է։

— Այո՛։

— Ազուո՞ր է։

— Ոչ ազուոր, ոչ տգեղ, բայց խոյտառնաւէտ մը պէս մնմիա ու ցուցամոլ։ Գուրսը միամիտ կը ձեւանայ։ Պէտք է խոստովանիլ որ չատ ճարտար է ու միտքին իրաւունք ունի վատահելու մեծ։ Անա պարահանդէսի չրջազգեստ մը, որուն վրայ ընելու հա-

մար, պէտք է որ վազը կարէն-Քօլօմպ երթայ ան, չաթաթ իրիկուն, ժամը իննին պէտք է յանձնուի անպայման։ Որոշեալ տեղին պէտք է քոլորովին աւարտած ըլլայ այդ չրջազգեստը։

— Պարահանդէսի չրջազգեստ մը կարէն-Քօլօմպի մէջ, յարեց Օվիտ զարմացած։

— Ֆաղաքապետին կնոջ համար է։ Սէնի կառավարիչին կողմէ հրաւիրուած է ան։

— Օրիորդ Լիւսի այնքան հեռուները պիտի երթայ, չրջազգեստին փորձը ընելու համար։

— Այնքան հեռու չէ կառախումբով։ Ես քանիցս գացած եմ այդ կնոջ բնակարանը։ Սէն-Լազարէն կառախումբ կը նստիք, Ռուա-Քօլօմպ վար կ'իջնէք, Վէրսայլի երկաթուղագիծէն կ'անցնիք ու անոր երկայնքը կը հետեւիք փոքր ճամբու մը, որ պարոն քաղաքապետին տան դիմաց կ'առաջնորդէ, Բարիզի ճամբուն վրայ։ Ցերեկը աղուոր պտոյտ մըն է, բայց ոչ գիշերը։

— Գիշերը այդ ճամբէն անցա՞ծ էք, Նոնոչա։

— Այո՛, անգամ մը Լիւսիի հետ։ Այդ կնոջ տարած էինք երեկոյթի չրջազգեստ մը ու պէտք էր որ մեր աղջիկ հագուէր ան, հասկնալու համար թէ ուրէ թերութիւն ունէ՞ր զգեստը։ Այդ յաճախորդուհին բծախնդիր և դժուարահաճ է։ Մինչեւ ժամը տասը վար դրաւ մեզ։

— Հետեւաբար տիպուեցաք Ռուա-Քօլօմպէն կառախումբ նստիլ։

— Այո՛, կէս գիշերը վեց վայրկեան անցած։

— Արդարեւ զուարճալի բան մը չէ ուշ տեղն անցնիլ ամայի արահետներէ։ Վատահ եմ որ վախցած էք։

— Անտարակոյս։ Տերեւի մը պէս կը դողայինք։

— Այդ չրջազգեստին համար պիտի տիպուեի՞ք հո՞ն երթալ նորէն, հարցուց Օվիտ, ցոյց տալով նաստարանին վրայ դրուած ծրարը։

— Վախնամ այնպէս ըլլայ, պատասխանեց մանուկամարդ աղջիկը։ Ա՜հ, տաղտկալի արհեստ մըն է ասիկա։

— Համբերեցէ՛ք, համբերեցէ՛ք, Նոնոչիկս...։ Թերեւս, երկար տանը ի գործ չպիտի դնէք այս արհեստը։ Իմ փոքր մտաս ինծի իմաց կուտայ որ ձեր վրայ հիացում ու համարում ունեցող մէկը քիչ առեղնէն վայլուն դիրք մը պիտի ընծայէ ձեզի։

Այդ պահուն կանգ առաւ կառքը։ Ինչ Ռուբպոնի քիւ 9 չէնքին առջեւ հասած էին։ Ամանտա առաւ ծրարը ու կառքէն վար իջաւ, Սօլիվոյի ընկերով։

— Հոս սպասեցէ՛ք ինծի, հինգ վայրկեանէն պիտի դառնամ։

Այծեամի մը պէս թեթեւ, Ամանտա չուռաւ բարձրացաւ Լիւսիի բնակած չէնքին վեց յարկերը։ Երկու անգամ զարկաւ Լիւսիի դուռը։

— Մա՛ք, ըսաւ Լիւսիէնի նչանածը...։ Դո՛ւք էք, օրիորդ Ամանտա...։ Գրաւ կը դնեմ որ տեղական գործ մը բերած էք։

— Ձեր գրաւը կանխաւ չտնեցաք։ Սառդիւ, չատ տիպողական գործ մըն է, դժուարահաճ յաճախորդուհիի մը կողմէ յանձնարարուած։ Գուշակեցէ՛ք թէ որո՞ւնն է։

— Կարէն-Քօլօմպ բնակող կնո՞ջն է, ըսաւ Լիւսի ծիծաղելով։

— Այո՛, պարահանդէսի չրջազգեստ մըն է։

— Փորձը ւ՞րբ պիտի ըլլայ։

— Վաղայաջորդ օրը, ժամը երեքին։ Այդ տիկինը իր արդուզարդին պէտք ունի չաթաթ իրիկուն, Սէնի կառավարիչին ընդունելութեան ներկայ գըտնուելու համար։

Լիւսի դէպի ձեղունը բարձրացուց ձեռքերը։

— Շաբա՜թ, մինչդեռ այսօր չորեքշաբթի է, գոչեց Լիւսի։

— Գիչերները պիտի աշխատիք, եղածը ատ է։ Գործատիրուհին ինձի պաշտօն յանձնեց ձեղի խոստանալ պատշաճ պարգեւ մը։ Կարէն-Թօթամի անհամբոյր յաճախորդուհիին կարեւորութիւն կ՚ընծայէ և բան մը չի խնայեր, զայն գոհ ձգելու համար։

— Թո՛ղ այնպէս ըլլայ։ Անցեալ անգամուան պէս չըջազգեստը պիտի տանի՞ք նորէն։

— Բնականաբար, բայց միւսին պիտի երթանք։ Գործատիրուհին այսպէս ըսաւ։

— Սակայն աղէկ վախցանք տակայ ճարքուն մէջ ... Ի՛նչ ընենք, քանի որ պէտք է։

— Ուրեմն, հոս պիտի գամ դարձեալ, միւսին մեկնելու համար։ Ցտեսութի՛ւն, օրիորդ Լիւսի։

Կէս ժամ յետոյ Ամանտա կը վերադառնար տիկին Օկիւսթինի աշխատանոցը, իրիկուան համար Մօլիվոյի հետ ժամադիր ըլլալէ առաջ։ Մօլիվօ չափազանց մտազբաղ, գնաց պուլվարին վրայ պատուհաններ, ձգելով որ իր երեւակայութիւնը գործէ։ Սպասեց որ ժամը ութին Ամանտա դուրս ելլէ ու ճամբէ առաջ զայն։

— Զպիտի կրնամ վաղը առաւօտ ձեղի հետ ճաշել, նոնոշս, բաւ Օմիս։ Անձնական գործերու համար, Յօնթէնպլօ պիտի երթամ, բայց իրիկուան միւսին պիտի ընթրենք ...

— Այս յոյսը ունենալուս ցերեկը երկար չպիտի թուի ինծի։

— Պաչանքի էք։

***

Լիւսիէն և անոր ընկերացող մարդիկը Պէլկարա հասած էին իրիկուան ժամը տասնին։

Յաջորդ առաւօտ, Լիւսիէն գործարան գնաց ու ճարտարագէտներուն հետ համաձայնեցաւ այն աշխատութիւններուն մասին, որոնց վրայ հակելու պաշտօն ունէր, յաջորդ օրուընէ իսկ։ Այս տեսակցութենէն յետոյ պարտք համարեց Պ. Հարմանի տեղեկացնել իր ժամանումը և յաճախորդներուն հետ ունեցած տեսակցութիւնը։

Ճամբորդութեան միջոցին, Լիւսիէն մտածումներու մէջ թաղնուած էր։ Իր նշանածին վրայ կը խորհէր ու անոր դէմքին քով կը տեսնէր օրիորդ Հարմանի դէմքն ալ։ Լիւսիէն կը յիշէր ամենաթոյր մանրամասնութիւնները այն տեսարանին, որ պարզուած էր Լիւսիի խուցին մէջ։ Աչքին առջեւ կը գտնէր Մէրիի գունատ դէմքը, կծկուած շրթունքը, արտասուալից աչքերը։ Ան կ՚ըմբռնէր տատապանքը Մէրիի սրտին, զոր իր անտարբերութեամբ կը խորտակէր, չարչարանքները այդ հոգիին, որ յանձնառած էր Լիւսին սիրելուն համար։ Ետ և մնծ կարեկցութիւն մը կը զգար Մէրիի նկատմամբ ու կը ցաւէր որ չէր կրնար զայն սիրել, խղճալուն համար։

— Մէրի մեռնելու վրայ է ու ես անոր ցաւերը կ՚ուելցնեմ, երդուեցաւ հաւատարիմ մնալով։ Լաւ գործ մը. բարեգութ արարք մը պիտի չըլլա՞յ մինչև վերջը

Մէրիի հաւատացնել թէ օրին մէկը պիտի կըրնամ սիրել զինքը։ Շատ քիչ տանն ունի ապրելու։ Ցոյսը պիտի պատռտէ ու նուազ տխուր պիտի դարձընէ մօտալուտ մահը։ Այս բարի գործը ընելու համ Լիւսիի դիտաւորութեամբ որ պիտի հաւանի անշուշտ, չատ ազնիւ սիրտ մը ունենալուն համար։

Սոյն կարեկից մտածումներուն տպաւորութեան ներքեւ, Լիւսիէն սա տողերով վերջացուց Բօլ Հարմանի ուղղած նամակը.

«Սիրելի պարոն Հարման, հաճեցէ՛ք օրիորդ Մէրիի մօտ թարգմանը ըլլալ իմ խիստ երախտագէտ զգացումներուս և յարգալիր խանդաղատանքիս։ Հակառակ մեզ բաժնող հեռաւորութեան, օրիորդ Մէրի մտքիս առջեւէն չի հեռանար միշտ։ Ձեմ մոռնար ու երբեք չպիտի մոռնամ որ անոր կը պարտիմ ձեր մօտ ունեցած պաշտօնս, իբր համեստ այլ անձնուէր աշխատակից»։

— Ինծի այնպէս կը թուի որ այս տողերը գրելով թեթեւցուցած կ՛ըլլամ իմ խիղճս, խոստացաւ Լիւսիէն։

Այս նամակէն չհասկ Լիւսիի գրեց ուրիշ նամակ մը, ուր իր խորունկ ապաշաւանքը, անհուն սէրը կը յայտնէին։ Իրիկուան սուրճանդակը տարաւ երկու նամակները։ Լիւսի երջանկութենէն զգաց. Լիւսիէնի նամակը առնելուն պէս, իսկ Բօլ Հարման ոչ նուազ բարեբախտութեան մը զգաց, այն վերջին տողերը կարդալով, զոր քիչ մը վերը յիշեցինք բառ առ բառ։ Լիւսիէնի այդ տողերը այնքան բարեզուարճ կը թուէին որ Բօլ Հարման քիչ մնաց եւս կրնար Լիւսին անհետացնելու ծրագրէն։

Ախտ սրտախ, գործարանատէրը Մէրիին անհետ

ելաւ, Լիւսիէնի նամակին վերջին տառերը անոր հաղորդելու համար։ Լիւսիի անհետին մէջ պարզուած տեսարանէն ի վեր, խեղճ աղջիկը տխուր էր ու մտայղ դէմք մը ունէր։ Անհուն տխրութիւն մը կը զգար, երբ Լիւսիի դէմքը իր ու սիրած մարդուն միջեւ կը տեսնէր։ Բօլ Հարման ներս մտնելուն պէս ըսաւ.

— Լիւսիէնէն նամակ կայ, անուշի՛կս...։

Տժգոյն ժպիտ մը առաջ եկաւ Մէրիի չրթունքներուն վրայ ու խռուտիուկ շող մը փայլեցաւ իր աչքերուն մէջ։

— Ի՞նչ կ՛ըսէ։

— Ինձի համար լաւ բաներ։

— Իրա՞ւ, յարեց Մէրի դառնութեամբ։

— Կարդա՛ սա քանի մը տողերը։

Ու Բօլ Հարման բաց նամակը աղջկան երկարելով ցոյց տուաւ անոր մատին գրուած պարբերութիւնները։

Մէրի դողդոջուն ձեռքով մը բռնեց նամակը։ Աչիւնը կը խուժէր այտերուն վրայ։ Մանկամարդ աղջիկը կարդաց զայն։

— Ինչպէս է, հարցուց գործարանատէրը։

— Ա՛յ, մրմնջեց Մէրի հառաչանքով մը, ան կը յիշէ թէ իր գաղը ես պաշտպանեցի քու քովդ։ Կը հաւատամ իր երախտագիտութեան։ Նոյն իսկ կը հաւատամ ինծի նկատմամբ ունեցած քաղաքավարութեան։ Բայց այս քանի մը տողերուն մէջ նորաիթիթ սիրոյ նմանող բան մը չկայ...։ Լիւսիէն չի սիրեր զիս ու չպիտի սիրէ երբեք...։ Ան չի կրնար սիրել զիս, քանի որ ուրիշ մէկը կը սիրէ...։

Ու կուրծքին վրայ ինկաւ Մէրիի գլուխը։ Բօլ Հարման որ ուզիլ գուշակած էր քան թէ լսած իր աղջկան խօսքերը, փութաց ըսել.

— Լիւսիէնի կողմէ ինծի զրուած այս նամակը պատշաճ չեղած մը ունի ու չէր կրնար անկէ անդին անցնիլ։ Բարեկիրթ մարդ մըն է ան։ Պատշաճութեան համաձայն գրած է, բայց ես կը կարծեմ որ ան չատ խորհած է մեր ունեցած լուրջ խօսակցութեան վրայ։ Լիւսիէն խոհական կը դառնայ ու կ'ըմբռնէ որ իր ապագան պիտի խորտակէ, եթէ երբեք ամուսնանայ դիրքէ զուրկ աղջկան մը հետ, զոր պահ մը կրցած է սիրել։

— Ջոր կը սիրէ դեռ, ըսաւ Մէրի։

— Ակնարկուրէն կը պաղի անկէ։

— Ապացո՞յցը։

— Ապացոյցը այս տողերուն մէջ կը գտնուի։

— Կը սխալիս, գոչեց Մէրի։ Սրտիս բնազդը անվրէպ է։ Այդ մանկամարդ աղջիկը, այդ Լիւսին խոչընդոտ մը, անանցանելի խոչընդոտ մըն է... Իր աչքերուն մէջ կարդացի ինքնավստահութիւնը։ Լիւսիէնի վրայ վստահ է ան։ Լիւսի կը սիրէ ու կը սիրուի։ Ուրէք ցոյս չեմ կրնար ունենալ։

— Ո՛չ, հարիւր անգամ ո՛չ։ Ընդհակառակը, յուսա՛ և իրաւունք ունիս յուսալու։ Քեզի պատուոյ խօսք կուտամ որ Լիւսիէնի նամակը առաջին քայլն է դէպի քեզ։ Այն խոչընդոտը, որ անանցանելի կը թուի քեզի, կրնայ անհետանալ... Լիւսի կրնայ մեռնիլ ...։ Մահը կը հարուածէ ամէն տարիք։

— Ճիշդ է։ Կ'երդնուիմ որ քնաւ չեմ մաղթեր անոր մահը։ Բայց եթէ մահը հարուածէ զայն, քահանը ապացուցած պիտի ըլլայ որ ինծի կը պաշտպանէ...։

— Քու կողմէդ ինչ կ'ուզես որ ըսեմ Լիւսիէնի։

— Դուն չես կրնար անոր հաղորդել ըսելիք միակ բանս...։

— Ո՞նչ է այդ բանը։

— Թէ կը սիրեմ զինքը, թէ եթէ ան չսիրէ զիս, այս պատճառով պիտի մեռնիմ, յարեց Մէրի տարփանքով։

Բօլ Հարման, սիրտը սեղմուած, աղջիկը ողջագուրեց ու դուրս ելաւ, ժայթքելու պատրաստ արցունքները ծածկելու համար։ Մէրիի տառապանքները խոր ցաւերգ մը կը պատճառէին գործարանատէրին։

— Թերեւս իրաւունք ունի աղջիկս, ըսաւ Հարման մտովի։ Իր սրտին բնազդը կը լուսաբանէ զինքը... Ես ալ կ'սկսիմ հաւատալ թէ երախտագիտութիւնը միայն տուն տուած է Լիւսիէնի այդ խօսքերուն։ Ես կ'ուզեմ որ երախտագիտութիւնը սիրոյ փոխուի և ասոր համար ալ պէտք է որ խոչընդոտը մէջտեղէն վերնայ։ Այդ Լիւսին խոչընդոտ մըն է... Պիտի ջախջախուի այդ աղջիկը։ Ամէն բանէ առաջ, ամէն գնով ու բոլոր միջոցներով աղջկանս երջանկութիւնը պէտք է իրականանայ։

Բօլ Հարման ցերեկէն պատասխանեց Լիւսիէն Լապրուէրի ու այսպէս վերջացուց իր նամակը։

«Սէրնէլի աշխատակիցս, վստահ եղէք որ աղջկանս մտքին ձեր գրած քանի մը տողերէն զգաստութեան մը, երբ վերթացի իր աչքերուն առջեւ գիտել։ Սակայն Մէրի այդ տողերը կը վերագրէ ձեր երախտագիտութեան ժխյին ու պէտք է գիտնալ որ երախտապարտութիւնը ցուրտ զգացում մըն է։ Ինչպէս գիտէք լանդ Մէրիս հիւանդ է... Հիւանդութեան յաղթելու, ապրելու ոյժ տալու համար անոր, պէտք է առնդնել ջերմագին մթնոլորտ մը ու վտանգել սիրոյ տատանումին ուրախութիւնը պարզեւել։ Անա՛ տար մէջ կը կայանայ աղջկանս փրկութիւնը... Այն ատեն,

որմէ կախուած ունի այդ փրկութիւնը, պիտի ձգէ՞ որ աղջիկս մեռնի...»։

*
* *

Ամանաս կը ճանչնար Սօլիվօն տարբեր անուններով, որովհետեւ ան ինքզինքը ներկայացուցած էր պարոն Արնօլտ տը Ռայս կեղծանունով։ Ինչպէս յայտնի է, Սօլիվօ մանկամարդ գործաւորուհիին իմաց տուած էր թէ յաջորդ օրը միասին չպիտի ճաչէր, Ֆօնթէնպլօ կանչուած ըլլալուն համար։

Հետեւեալ օրը, առտուն ժամը իննին, Սօլիվօ տունէն դուրս ելաւ միջակորեակ քաղաքացիի մը պէս հագուած ու դէպի Սէն-Լազարի կայարանը ուղղուեցաւ, ուր տոմսակ մը առաւ Պուա-Ֆօլօմպի համար։

Կայարանին մէջ վար իջնելէ յետոյ Սօլիվօ չատ լաւ յիշեց Ամանտայի պարզած ուղեգիծը, կայարանէն դուրս ելաւ ու սկսաւ յառաջանալ այն փողոցի երկայնքին, որ ուղիղ գիծով կը տարածուէր դէպի վէրսայլի երկաթուղագիծը։ Ամանտա ըսած էր.

— Երկաթուղագծին եզերքէն կը յառաջանաք, աջակողմի փոքր ճամբու մը մէջ մտնելով...։

Սօլիվօ դէպի աջակողմ ուղղուեցաւ ու այդ ճամբուն մէջ մտաւ, որ երկու մէթրէն աւելի լայնութիւն չունէր։ Գրեթէ երկու հարիւր մէթր ճամբայ կարեց, որուն ալ ու ձախ կողմերը ցանկապատեր կային, յետոյ կամուրջէ մը անցնելով, հասաւ այնպիսի տեղ մը, ուր պատ չկար այլեւս։ Ձախակողմը կը տարածուէր ընդարձակ դաշտագետին մը, ուր հոս հոն ծառախումբեր կային։ Այսպէս մէկ կողմը կը տեսնուէին փուչերու ցանկապատեր, իսկ միւս կողմը,

մշակուած դետիններ։ Դէպի առաջ, աչքդ առածին չափ, մեծ ծառեր կը տիրապետէին Բարիզէն Արժանթէօյլ ճամբուն վրայ։

Սօլիվօ ճամբան չարունակեց դանդաղօրէն, ամէն ինչ ուշադրութեամբ քննելով ու միշտ հետեւելով երկաթուղիի ճամբուն քովէն անցնող արահետին։ Կէս ճամբուն վրայ, ձախակողմը, երեսունի չափ կաղամախիներու համախմբում մը կը տեսնէր, անոնք կ'ածէին փուչերու, ճղած կաղնիներու եւ մակաբոյծ առնկերու թաւուտքի մը մէջ։ Ցետոյ յանկարծ դիմացը ելաւ արահետ մը, ուր դաշտագետին մէջ մխրճուած էր։

Սօլիվօ սկսաւ յառաջանալ այդ արահետէն, ծառախումբին չրջանը ըրաւ, ամէն կողմերովը ուսումնասիրեց զայն, յետոյ մեկնակէտը դարձաւ ու ճամբան չարունակեց մինչեւ գետիվարը խճուղիին, ուր կարելի էր հասնիլ սանդուխի մը միջոցաւ ու քիչ մը աւելի հեռուն, մեզմ զառիթափով մը։ Սօլիվօ սանդուխէն վար ելաւ ու ինքզինքը գտաւ երկաթուղագիծի կամուրջին մօտ։ Առանց կենալու, կամուրջէն անցաւ ու հանդարտ եւ կանոնաւոր քայլերով հասաւ Ֆօլօմպ, դէպի կայարան ուղղուեցաւ ու Բարիզի կառախումբը նստաւ։

Հինգշաբթի էր այդ օրը։ Յաջորդ օրը ժամը մէկուկէսին, Լիւսի տունէն դուրս ելաւ, ձեռքը խոշոր այլ թեթեւ ծրար մը բռնած, կառք մը նստաւ ու Սէն-Լազարի կայարանը գնաց։ Ժամը երկուքին քառորդ մնացած, կառախումբը նստաւ ու Պուա-Ֆօլօմպ վար իջաւ։

Լիւսի ալ Սօլիվօյի պէս միեւնոյն ճամբուն հետեւեցաւ, երկաթուղագիծէն անցաւ եւ մեզի ծանօթ արահետին մէջ մտաւ։

Ծառերուն դիմաց, զոր մանրակրկիտ կերպով քննած էր Սօլիվօ, Լիւսի զարմանքի չարժում մը ըրաւ, խեղդուկ ճիչ մը արձակելով։ Կաղամախիներուն ստորոտը, խոտին վրայ մարդ մը փռուած էր երկայնքին, ձեռքերը գլուխին տակ խաչաձեւած, կը քնանար կամ քնանալ կը ձեւացնէր։ Այդ մարդը կարծես չէր արթնցած։ Լիւսի անոր քովէն անցաւ մեղմաձայն ըսելով.

— Ինչ անմիտ եմ եղեր։ Խեղճ մարդ մը, որ յոգնած կը հանգչի, վախ պատճառեց ինծի...։

Ու մանկամարդ աղջիկը սկսաւ քալել։ Հազիւ քանի քայլ յառաջացած, քնացող մարդը բացաւ աչքերը, պահ մը աչքերով հետեւեցաւ Լիւսիին ու նորէն արտեւանունքը փակեց, քնացած մարդու մը երեւոյթը առնելով։

Ժամը երեք կը հնչէր, երբ սենեկապանուհի մը քաղաքապետին կնոջ քով մտցուց Լիւսիէնի նշանածը։ Լիւսի զգեստը այդ կնոջ հագցուց իսկոյն, որ չատ դժուարահամ յամախորդուհի մըն էր, անվերջ փոփոխութիւններ ու սրբագրութիւններ կը պահանջէր։ Լիւսի գնդասեղներ խոթեց, փոփոխութիւններ ըրաւ, չակեց անսպառ համբերատարութեամբ։ Երեք քառորդ ժամ յետոյ, Լիւսի մեկնելու պատրաստուեցաւ։

— Օրիո՛րդ, պէտք է գիտնաք որ այս չրջազգեստը վաղը գիշեր առ առաւելն ժամը իննին պատրաստ ըլլալու է։

— Տիկինը կրնայ վստահ ըլլալ իմ ճշդապահութեանս վրայ։

— Օրիո՛րդ, վերջին անգամուան պէս, հարկ եղած բանները միասին պիտի բերէք, թերիները լրացընելու համար...։ Դուք սենեկապանուհիէս աւելի վայելուչ կերպով fournaիս ու չրջազգեստիս վրայ կրնաք յարդարել բնական ծաղիկներու այն կարնիթիւրները զոր ծաղկավաճառուհիս պիտի ղրկէ ձեռքը...։ Ուրեմն վաղը, օրիորդ...։

Լիւսի տաղտկալի գործէ մը ազատած ըլլալուն գոհ, սփոփանքի հառաչ մը արձակեց, առնէն մեկնեցաւ ու այն ճամբան բռնեց, որուն հետեւած էր քիչ առաջ։

Ծառապուրնջին մօտ հասած պահուն ստուգեց որ քնացող մարդը միչտ հոն էր, բայց այս անգամ վախ չզգաց բնաւ ու արագօրէն անցաւ։

Մանկամարդ աղջիկը երեսուն քայլ յառաջանալէ յետոյ, քնացող մարդը այն հնարքին դիմեց, զոր քիչ մը առաջ տեսանք, այսինքն գլուխը վեր առաւ խաչաձեւուած ձեռքերուն վրայ, աչքերը բացաւ ու նայուածքով երկար ատեն հետեւեցաւ Լիւսիի։

— Ամանաս լաւ տեղեկութիւն առած է ինծի, կը խորհէր Սօլիվօ։ Լիւսիին ճամբան սա է ու վաղը իրիկուն ալ հոսկէ պիտի անցնի...։ Դժբախտաբար Լիւսի առանձին չպիտի գտնուի...։ Տաղտկալի բան...։ Բայց ինչ ընեմ...։ Աւելի գէշ Ամանտայի համար։

Մէկ ժամ յետոյ, Սօլիվօ կը գտնուէր Բօլ Հարմանի գործարանը, Քուրպըվուայի մէջ։ Նախապէս երկտող մը գրած ու խէժով գոցուած պահարանի մը մէջ գրած էր գայն։ Սոյն նամակը Բօլ Հարմանի ղրկեց, որ առանձին կը գտնուէր։ Գործարանատէրը հրամայեց անյապաղ Սօլիվոն իր քով առաջնորդել։ Երբ դուռը գոցուեցաւ այցելուին վրայ, Բօլ Հարման խօսքն հարցուց.

— Ինչ եղաւ.

— Հոս ըսուած խօսքերը դուրսէն կ'լսուէին, մրմնջեց Սօլիվօ մեղմաձայն...։

— Ոչ...։ Կրնաս խօսիլ...։ Նոր բան մը կա՞յ։

— Վաղը պիտի ըլլայ...։

Այդ պարզ պարբերութեան նշանակութիւնը այնքան պայծառ ու առակալի էր որ Ժաք Կարօ գուշակեցաւ և սարսռաց։

— Վա՜ղը, կրկնեց Բօլ Հարման։

— Նուազ կասկածելի ու չատ լաւ պայմաններու մէջ։

Սօլիվօ մանրամասնօրէն պարզեց այն ծրագիրը, որուն տեղեակ են արդէն մեր ընթերցողները։

— Դուն ինչ կը խորհիս, հարցուց Սօլիվօ։

— Կը խորհիմ որ, ըսաւ Հարման, քրանթաթաու ճակատը սրբելով, ոճիրը պիտի վերագրուի պատուարներու չուրջը թափառող գազանակապորտի մը։ Ոչ մէկուն մտքէն պիտի անցնի մեր վրայ կասկածիլ։ Դուն վարպետորդի մարդ ես...։

— Այո՛... այո՛... բաւական խորամանկ եմ։ Քեզի պէս ճշմարիտ բարեկամի մը, լաւ մարդու մը համար աշխատող մը կը ներշնչուի...։

— Ես չպիտի սակարկեմ երախտագիտութիւնս։

— Ցոյս ատոր վրայ դրած եմ...։ Երբ ամէն ինչ վերջանայ ու Լիւսիէն ամուսնանայ Մէրլիի հետ, մեծապէս երախտապարտ պիտի մնաս ինծի։

— Պէ՞տք ունիս ինծի։

— Այո՛...։ Ատոր համար հոս եկայ։

— Ի՞նչ պէտք է ընեմ։

— Սահպղական աշխատանք մը պատրաստել, որով վաղը գիշեր հոս պիտի մնաս մինչեւ ժամը մէկ։

— Դիւրին է...։ Ցետո՞յ։

— Ինծի միջոց ընծայել գործարան մտնելու և քովէդ գալու, պայմանով որ դուռ չբացուի իմ առջեւս ու դռնապանին ցոյց չտամ դէմքս։

— Ատ ալ դիւրին է։ Գործարանին փոքր դրան բանալին քեզի պիտի յանձնեմ...։ Ցետո՞յ։

— Ինչ լծուած կառքովդ Բարիզ երթալ, ամենուն աս համոզումը ներշնչելու համար թէ գիշերը միասին աշխատած ենք։ Պարզապէս ուրիշ տեղ գըտնուելնիս ապացուցանելու համար է։

— Գործը ինքնին պիտի քալէ։ Կրնա՞ս իրիկուան ժամը վեցին գալ։ Բեզի պիտի սպասեմ ու հոս, աշխատասենեակիս մէջ պիտի ճաչենք։

— Պէտք է որ ժամը ութուկէսին հոն ըլլամ։

— Շուտով պիտի ճաչենք։ Մեզի սպասարկողը պիտի ճամբեմ։ Առանձին պիտի մնանք և տան ետեւի փոքր դռնէն դուրս պիտի ելլես։ Ցետոյ Բարիզէն Արժանթէօյլ տանող ճամբան պիտի բռնես, Պուա-Բօլօմպ երթալու համար։ Մի՛ւսնոյն դռնէն հոս պիտի դառնաս։ Կառքս քարափին վրայ պիտի սպասէ, մեկնելու պատրաստ։ Բնականաբար, այնպէս պիտի հաւատան որ իրարմէ չենք բաժնուած։

— Հիանալի կարգադրութիւն։ Մնաց որ, չափազանց զգուշաւորութիւն է ասիկա, քանի որ վախնալիք բան չունինք բնաւ։ Վաղը իրիկուն, ճիշդ ժամը վեցին հոս պիտի գտնուիմ։ Սա պայուսակը ապահով տեղ մը դնելու բարեհաճութիւնը ունենալիր, ծպտուելու համար վաղը հագնելիք զգեստներս են։

Երկու թշնամականները իրարմէ բաժնուեցան։ Ժաք Կարօ ձեռքերը չփնց, վայրագ ուրախութիւն մը կը ճառագայթէր իր դէմքին վրայ։

— Վաղը, խայտընդուռ պիտի խորտակուի, մրմնջ-

ջեց Հարման։ Լիւսիէն իր սիրուհիին վրայ քանի մը կաթիլ արցունք թափելէ ու քանի մը օր սուգ պահելէ յետոյ, իր նպաստաւոր բախտին անձնատուր պիտի ըլլայ և Մէրիի սիրոյն պիտի պատասխանէ։ Ստուդիւ, Սօլիվօ Թանկագին մարդ մըն է։ Սուզի պիտի նստի ինձի, բայց ինչ փոյթ։ Աղջկանս երջանկութիւնը ապահովելու համար, հարստութիւնս պիտի տամ... կեանքս պիտի տամ...»

Ճիշդ ժամը ութին, Սօլիվօ կարի աշխատանոցէն քիչ հեռու, օրիորդ Ամանտայի կ'սպասէր Արնօլտ որ ինայս կեղծանունով։ Մանկամարդ գործաւորուհին բազմուզբաղ անձի դէմքով մը միացաւ Սօլիվոյի։ Այս վերջինը, որուն աչքէն չէր վրիպած Ամանտայի աճապարանքը, հարցուց անոր.

— Ի՞նչ կայ։

— Տարնապարհակ աշխատանք մը։ Ո՞վ գիտէ երբ պիտի ճաչենք... Պէտք է որ կառք մը վարձեմ ու մինչեւ Ջ Պուլօպն երթամ, հասկնալու համար թէ Պուա-Ֆօլօմպ գացած է Լիւսի։

Սօլիվօ կրնար Ամանտայի հետաքրքրական պատասխան տալ, բայց զօրաւոր պատճառներ ունէր այդ բանէն ետ կենալու, ուստի զգուշացաւ քառ մը իսկ ըսելէ այդ մասին։

— Նոնոշս, ձեզի պիտի ընկերանամ, ըսաւ Սօլիվօ։ Հիմա, կառք մը վնտռենք... Ցետոյ Թուլ տ'Արժան ճաշարանը կ'երթանք, որ Ջ Պուլպօնէն հեռու չէ։

***

Ինչպէս յայտնի է, Լիւսի պուլվարին մօտ պահակած մարդուն քովէն երկրորդ անգամ անցած պահուն

ոչ զարմանք և ոչ ալ վախ զգացած էր ու ճամբան չարուճակած, առանց գլուխը ետին դարձընելու։ Պուլվարին աչքէն ընդհուպ անհետացաւ ան, փչալից ցանկապատին ու հողային կալուածներու պատերուն միջեւ։ Լիւսի երկու-երեք վայրկեան ի վեր կը հետեւէր այդ արահետին, երբ կանգ առաւ, զարմանքի և ուրախութեան ձիչ մը արձակելով։ Մանկամարդ աղջիկը դէմ առ դէմ եկած էր մայր Լիզոնի։ Այս վերջինն ալ ոչ նուազ ապշեցաւ։

— Ահա դիպուած մը, գոչեց մայր Լիզոն։ Անուշիկս, ուրկէ՞ կուգաք։

Լիւսիէնի նշանածը բացատրեց իր ճամբորդութեան նպատակը։

— Մայր Լիզոն, դուք կը հետեւիք այն ճամբուն, որ Կարէն-Ֆօլօմպ կը տանի, չէի գիտեր որ ամէն օր հոն հաց տանելու սովորութիւն ունիք... Ձեր պատյտը քիչ մը երկար կը տեւէ։

— Այո՛, ազուորս։ Առաջին անգամն է որ հոս կուգամ, Բարիզի ճամբուն վրայ գտնուող Կարէն-Ֆօլօմպի մէջ թիւ 41 տունը կ'երթամ։

— Մայր Լիզոն, հիմա ի՞նչ գործ ունիք Կարէնի մէջ։

— Գործատիրուհիս տիկին Լըպրէի մայրը տեսնելու կ'երթամ։

— Ձեր գործատիրուհիին վիճակը աւելի՛ կը վատթարանայ։

— Միշտ գէշ է... չատ գէշ... իր մայրը տեսնել կ'ուզէ։ Մէկ տարիէ ի վեր, Պ. Լըպրէ սրդոզած է պատաւ զոքանչին հետ, դրամական խնդիրներու պատճառով ու թոյլ չէ տուած որ տունը յաճախէ ան։ Գործատիրուհին չի համարձակիր ամուսինէն խնդր-

րել որ նամակ գրէ մօրը։ Ուսաի գիս կը գրկէ անոր քով, խնդրելու համար որ մոռնայ անցեալ կռիւները, քէնախնդրութիւնը ու գայ զինքը ողջագուրէ տա-ռապանքի անկողնին մէջ։

— Մնդք որ չատ սիրտպռկան գոռոզ մը ուռնիմ, մայր Լիզօն։ Եթէ ոչ կ'ապաչէր ձեզի։ Բայց անկարելի է...։ Շրջազգեստ մը կայ, որ վաղը պատրաստ ըլլալու է և նոյնիսկ պատրաստուր եմ իրիկուան ժամը իննին կարչն բերել զայն... ինչ որ զուարճալի բան մը չէ բնաւ։

— Ուրեմն, սիրուհիկս, ողջագուրութիւնք, դուք ձեր գործին գացէք ու ես ալ իմ յանձնարարութիւնս կատարեմ։

Մայր Լիզօն և մանկամարդ աղջիկը ողջագուրեցան։ Լիւսի կայարան փութայ։ Քանի մը վայրկեան յետոյ, մայր Լիզօն կը տեսնուէր Բարիզի համբաւն վրայ, իր գիմաց կը գտնուէր չէնք մը, որուն չորսփակի պատերը ծածկուած էին որթատունկերով և բաղեղով։ Մուտքի ցիցերէն մէկուն վրայ հաստատուած էր երկաթէ տախտակ մը, որ 41 թուանշանը կը կրէր։ Ժան Ճօրթիէ գանգակին չղթայիկը երերցուց, պուտաւ ու դեղջուկ սպասուհի մը երեսան եկաւ ընդհատուպ և կասկածոտ երեսոյթով մը ընդունեց այցելուհին։

— Ի՞նչ կ'ուզէք։

— Տիկին Լըպէլի հետ խօսիլ կ'ուզեմ իր աղջկան կողմէ, որ հաղորդուհի է Տօֆինի վոդոցը։

Սպասուհին մինչեւ տուն տանջուրգից Ժաննի Ճօրթիէն, գեռատարիկ անհատ մը մտցուց զայն, ուր կը գտնուէր տիկին Լըպէլ, խոշոր կին մը, վաթսունը անցած։ Պուտաւ սպասուհին բաւական տարի

— Անա կին մը, որ տիկին Լըպէլի կողմէ կուգայ։

— Իմ աղջկա՞նս կողմէ, գոչեց գեր կինը։ Հիւանդ է։

— Այո՛, պատասխանեց Ժաննն։

— Երբէ՞ն ի վեր։

— Տասնըհինգ օրէ ի վեր։

— Պարո՛ն Լըպէլ տասնըհինգ օր յառա՞յ կը խորհի ինձի իմաց տալ, յորմէ տիկին Լըպէլ դառնութեամբ և բարկութեամբ։

— Տիկին, ան չէ գիս ղրկողը։

— Ուրեմն իմ աղջի՞կս է...։ Ան գիտէ թէ իր էրկանը կողմէ տունէն վռնտուած ըլլալուս, երբեք հոն ոտք չպիտի կոխեմ..։

— Տիկին Լըպէլ չատ ծանր հիւանդ է, չատ ծանր։

— Աստուած չընէ, եթէ հոգեվարք ալ ըլլայ, դարձեալ նախատուելու համար չպիտի երթամ այդ մարդուն տունը, ուր հարստութիւն տարած եմ։ Աղջիկս չատ լաւ գիտէ այդ բանը, ուսաի կը զգոմանամ որ ձեզ հոս ղրկած է, առանց ամուսնին գիտութեան...։

— Ան կը խորհէր որ իր ծանր հիւանդութիւնը նկատի ունենալով, երբնմնի վէճերը պիտի մոռնայիք։

— Բան մը չեմ մոռնար։ Աղջկանս քով պիտի երթամ այն ատեն միայն երբ ինք Պ. Լըպէլ կանչէ գիս, ներողութիւն խնդրելով։

Ժաննի սիրտը կը սեղմուէր, տեսնելով որ այդ կնոջ վիրաւորուած արժանապատուութեան մէջ կը խեղդուէր մայրական սէրը։ Ժաննն քանի մը խօսք ըրաւ, բայց տիկին Լըպէլ ընդմիջեց զայն։

— Ինչ որ ալ ըսէք, պարապ բան է, գոչեց քի-

նախնդիր կինը: Իմ խօսքերս լսեցիք... Աղջկանս ըսէք թէ կը ցաւիմ իր վիճակին վրայ, բայց երբեք ոտք չպիտի կոխեմ իր տունը, բայի այն պարագային, երբ իր ամուսինը ներողութիւն խնդրէ ինձմէ, նամակով մը յայտնէ թէ կը զղջայ իր գործերուն վարմունքին վրայ ու թախանձէ ինծի երթալ տեսնելու համար իր կինը: Ահա՛ վերջնագիրս... դուք չպիտի փոխեմ բնաւ... ես խրտուիլակ չեմ...:

Ժանն դուրս ելաւ, խորապէս ախորժած, մտածելով որ այդ անսիրտ մօր խօսքերը պիտի կրկնէր տիկին Լըպրէի:

Ժանն Ֆօրթիէ ժամը եօթին Տօֆինի փողոցը դարձաւ: Տիկին Լըպրէ անհամբերութեամբ կ'սպասէր անոր վերադարձին, որովհետեւ դիտէր թէ իր վայրկեանները հաշրեւած էին ու կը փափաքէր որ մանուկն առաջ վերջին անգամ ողջագուրէր սիրած էակները...:

— Մայր Լիզօն, մայրս տեսա՞ք, հարցուց հիւանդը տակաւ ձայնով մը:

— Այո՛, տիկին յարեց Ժանն այնպիսի ակնարեւ չփոթութեամբ մը որ հիւանդը հասկցաւ թէ ինչ անցած դարձած էր Կարէն-Թօլօմալի մէջ:

— Ուրեմն մայրս չէ՞ մոռցած ամուսինիս հետ ունեցած վէճերը, թոթովեց տիկին Լըպրէ: Զուզե՞ր գալ պիտ տեսնել:

— Ախտա՛ս, այո՛, տիկին:

— Անոր ըսի՞ք թէ հիւանդ եմ...:

— Ըսի՛:

— Ի՞նչ պատասխանեց ձեզի:

— Յայտարարեց թէ մինչեւ որ Պ. Լըպրէ գրաւոր ներողութիւն չխնդրէ, հոս չպիտի գայ: Ես թախանձեցի որ ան նկրէ ձեր ամուսնոյն:

— Տէ՛ր Ատտուած, Տէ՛ր Ատտուած, հեծեծեց կինը: Մեռնելէս առաջ չպիտի կրնամ մայրս տեսնել:

— Պէտք չէ տրտմիլ, տիկին: Դուք կը չափազանցնէք ձեր վիճակը: Թերեւս պարոնը չպիտի մերժէ նամակ գրել իր զոքանչին:

— Անտեսնա բացակայ է:

— Այո՛, բայց պիտի վերադառնայ:

— Վաղը իրիկուն միայն... ո՞վ գիտէ թէ ես մինչեւ վաղը իրիկուն ողջ պիտի մնամ...:

Հիւանդը գալարեց ձեռքերը ու արցունքի խոչոր կաթիլներ սահեցան այտերուն վրայ: Ժանն իր տիրուհին կը դիտէր սրտի սեղմուժով:

*
* *

Ինչպէս ըսինք, այն կառքը որուն մէջ կը գտնուէին Սօլիվօ և օրիորդ Ամանտա, կանգ առած էր Ռիւ Պուրպօն, թիւ 9 տան առջեւ: Մանկամարդ ազգիկը աշխուժօրէն բարձրացաւ վեց յարկի սանդուխները ու բացաւ դուռը այն անհնակին, ուր Լիւսի կ'աշխատէր գործատորուհիի մը հետ:

Ամանտա վեր եկած պահուն Սօլիվօ առաջին անգամուան պէս կառքին խորը կծկուած չէր: Թիւ 9 չէնքին գետնայարկը կը գտնուէր դանակ ծախող վաճառատուն մը: Սօլիվօ այդ վաճառատունը նշմարած էր այն օրը, երբ գետնէն վերցուցած էր պատահականին Լիւսիի վար ձգած գաշկինակը:

— Ահա՛ գործ եկող խանութ մը, ըսաւ Օվիս: Կառքէն վար իջաւ, վաճառատան ապակեպատ դուռը բացաւ ու սեմէն ներս մտաւ:

— Խոհանոցի դանակ մը կ'ուզեմ... ամուր դա-

նակ մը, զոր մասվաճառները կը գործածեն, միսին մէջէն ոսկորները հանելու համար...։

— Ձեր ուզածը կայ, ըսաւ դանակավաճառը, ապակեվիզ՝ին մէջէն դանակ մը առնելով։ Շատ լաւ ապրանք մըն է, զոր մենք կը չնչենք։ Տոկունութիւնը կ՚երաշխաւորեմ ձեզի։

Օվիա քննեց դանակին չեղրը։ Լաւ պողպատէ էր։

— Գինը ինչ է ատոր, հարցուց Սօլիմօ։

— Երկու ֆրանք եօթանասունըհինգ սանթիմ։

— Անտառսի՛կ...։ Շրարեցէ՛ք։

Յանուխպանուհին դանակին սուր ծայրը անցուց խցան մը, հատ թուղթով մը պատուց զայն, դնորդին յանձնեց։ Սօլիմօ դէպի կառք ուղղուեցաւ։ Առանց նայելու որ անծանօթ յանախորդը ո՛ր ուղղութեամբ յառաջացած էր, խանութպանուհին ձեռատետրին մէջ արձանագրեց, խոհանոցի դանակ մը, երկու ֆրանք եօթանասունըհինգ սանթիմ։ Ու այլեւս չխորհեցաւ ատոր վրայ։

Օվիա երկու վայրկեանէ իւր կառքին մէջ կը գտնուէր, երբ օրիորդ Ամանատա երեւան եկաւ։ Օվիա ձեռքը հնամենութեամբ երկարեց գործատորուհիին, որպէս զի կառք նստի։

— Ուզածնիդ հասկցա՞ք, Նոռուշ, հարցուց Օվիա։

— Այո՛։ Երջապզնատը վազը պատրաստ պիտի ըլլայ, քանի որ գործատորուհի մը կ՚օգնէ Լիւսիին...։

— Վազը իրիկուն պիտի սախթուիք տանը քննեսցնալ։

— Ոչ...։ Սուտ մը կըլլեցուցէք տանը...։ Համոզելու որ գործատիրուհիս ինծի պէտք պիտի ունենայ, այնպէս որ տան տանձին պիտի երթայ կարէնօ-ֆօլօմպ։

Այս խօսքը լսելուն պէս, Օվիա ատաստաց։ Գէշ

ժպիտ մը երեւցաւ չրթունքին վրայ։ Այլեւս վախնալիք բան չունէր, քանի որ Ամանատայի ներկայութիւնը Լիւսիի քով, խոչընդոտ մը կը ձեւացնէր իր ծրագրին գործադրութեան համար ու հիմա այլեւս պոյութիւն չունէր այդ խոչընդոտը։ Շփոթեցուցիչ կնճռոտութիւնը կ՚անհետանար ու ծրագրին գործադրութիւնը չատ պարզ ձեւ մը կ՚առնուր։

— Աւելի լաւ, գոչեց Օվիա, մեր սովորութիւնները խանգարելու չենք ստիպուիր։

— Նոյնիսկ կրնանք չատ կանուխ ճաշել, յարեց օրիորդ Ամանատա։

— Ինչպէս կ՚ըլլայ։

— Վազը ժամը հինգին նամոյշներ պիտի տանիմ Սէն-Մանտէ գանուող կնոջ մը։ Անշուշտ, հաճոյակատարութիւնը պիտի ունենաք ինծի ընկերակցելու, որպէս զի գիւղը ճաշենք։

— Կեցցէ՛ս, նոռուշիկս, կեցցէ՛ս, հիանալի գաղափար մըն է։

Յաջորդ օրը, սովորական ժամուն, օրիորդ Ամանատա վար իջաւ, ճաշելու համար։ Առանց կանգ առնելու դռնապանուհիին խցիկին առջեւ, պիտի անցնէր երթար, երբ ան կանչեց.

Օրիո՛րդ, ձեզի նամակ մը կայ... յանձնակատար մը բերաւ։

Ամանատա պատռեց պոհարանը ու մէջէն հանեց նամակը, որ սա տողերը կը բովանդակէր.

«Աղուո՛րս, սրգելք մը պատահեցաւ։ Անակնկալ գործ մը զիս կ՚ստիպէ ծանրքննդալօ մեկնելու իսկոյն։ վազը առաւօտ միւսն պիտի վերադառնամ։ Ձեզի հետ ճաշելու պիտի գամ։ Իմ վրաս խորհեցէք, աղուորիկ Նոռուշս։ Ձեր սիրուն թաթիկները կը համբուրեմ...

ԱՐՆՕԼՏ»։

Ամանուա ճռռթկեց նամակը։

— Ճշմարիտ ձախողանք մը, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը։ Ես ալ միտքս դրած էի այս իրիկուն Բօրթ-Ժօնի մէջ ճաչելու։

Ու Ամանուա ամբողջ օրը սրտնեղութեամբ անցուց։

է.

Բօլ Հարման առտուն գործարան գացած պահուն, աղջկան իմաց տուած էր որ ցերեկը և իրիկունը տան մէջ չպիտի ճաշէր, քանի որ ցերեկուան և դիշերուան մէկ մասը պիտի աշխատէր Բարիզէն անցնող անգլիացի ճարտարապետի մը հետ։ Յետոյ գործարանատէրը Բուբպըվուա գնաց իր կառապանին ըսելով.

— Բարիզ վերադարձէ՛ք...։ Ամբողջ օրը պէտք չպիտի ունենամ ձեզի։ Բայց որովհետեւ մինչեւ ուշ առեն գործարանը պիտի մնամ, ուր աշխատութիւն ունիմ, ակէք պիս առէք։

— Ո՞ր ժամուն, պարոն։

— Կէս գիշերը կէս անցած, քարափին վրայ դըտնուեցէ՛ք, մեծ դրան դիմաց։ Պէտք չկայ դռնապանը արթնցնելու...։

— Լա՛ւ, պարոն։

Բօլ Հարման գետեզերքի մէկ ճաշարանը գնաց, ուր երբեմն կը ճաշէր, երբ պէտք ունենար Բուբպըվուա երթալու կանուխէն։ Հոն ճաշելէ յետոյ հրամայեց որ երկու հոգինոց կառաբեալ ճաշ մը գործարան ղրկեն ժամը ճիշդ վեցին։ Գործարան դարձին խցիկը մտաւ ու դռնապանին կողակցին տիկին Մարչէի ըսաւ.

— Տեսա՞ք այն պարոնը, որ երէկ իրիկուն պիս հարցուցած էր, ժամը վեցէն առաջ։

— Այո՛, պարոն։

— Պիտի ճանչնա՞ք, եթէ նորէն տեսնէք զայն։

— Շատ լաւ պիտի ճանչնամ։

— Այդ պարոնը այս գիշեր պիտի գայ նորէն։ Ճարտարապետ մըն է ան ու գիշերը մինչեւ ուշ ատեն անոր հետ պիտի աշխատիմ։ Ոչ դուք և ոչ ալ ձեր տղուհինը արթուն մնացէք մինչեւ մեկնած ատենս։ Ժամը հինգուկէսին, սեղան մը չակեցէք իմ աշխատասենեակիս մէջ ու երկու սպաս դրէք։ Ճաշարանէն պիտի բերուին կերակուրները։

Ժամը հինգուկէսին, դռնապանին կինը ներս մտցուց Օվիթը ու գնաց սեղանը չակեց։ Բօլ Հարման իսկոյն գիմաւորեց աւազակ Օվիթը ու անգլիերէն լեզուով խօսեցաւ անոր հետ։ Երկուքին ալ Նիւ-Եօրք բնակած ըլլալնուն, անգլիական լեզուին ընտելացած էին։

— Ամէն ինչ պատրաստ է, անվիճելի գարձնելու համար ուրիշ տեղ գտնուելնիս, ըսաւ Բօլ Հարման։ Ժամը վեցին պիտի ճաչենք։

— Օ՛լ րայթ։

Գործարանատէրը իր սեղանին վրայ տարածեց մեքենանկարու չափագիծեր ու երկու թշուառականները այնպէս ձեւացուցին որ մեքենականութեան վրայ կը խօսին։

— կառապանը ո՞ր ժամուն հոս պիտի ըլլայ, հարցուց Օվիթ միշտ անգլիերէն լեզուով։

— կէս գիշերը կէս ժամ անցած, քարափին վրայ պիտի սպասէ։

— Շատ լաւ։

— Աղջիկը առանձի՞ն թէ ընկերովի պիտի երթայ հոն։

— Առանձին, ինքնին հարթուած են այն դժուարութիւնները, զոր լուծել կ'ուզէի երեւակայութեան չնորհիւ։

Սեղանին սպասը դնելէ յետոյ, դռնապանին կինը քաշուեցաւ։ Օվիա խօսքը չարունակեց, գրպանէն հանելով առարկայ մը, որուն ծածկոյթը քակեց ու սեղանին վրայ դրաւ զայն։

— Ի՞նչ կ'ըսես սորա։

Թէ Պուրպոնի վաճառատունէն գնուած դանակն էր։ Նոր չեղբը կը չողար։ Ժաք կարօ չկրցաւ սարսուռը զսպել, հակառակ անոր որ հին չարագործի կորովի բնաւորութիւն մը ունէր։

Պատի ժամացոյցը ժամը վեց զարկաւ։ Գրասենեակի սպասաւորը երեւան գալով, ճաշարանի տղան ներս մտցուց, որ կերակուրները կը բերէր վայլուն մեծ ափսէի մը մէջ։

— Մարչէ՛, դուք պիտի սպասարկէք մեզի, հրամայեց Բօլ Հարման իր գրասենեակի սպասաւորին, իսկ դուք վաղը առաւօ պիտի գաք, պնակները առնելու համար, յարեց գործարանատէրը, ճաշարանի սպասաւորին ուղղելով իր խօսքը։

Հարման ու Սօլիվօ սեղան նստան և չարունակեցին անգլիերէն խօսակցիլ։ Ձաշը կարճ տեւեց։

— Պնակները վերցնե՞մ, հարցուց Մարչէ։

— Պէտք չկայ...։ Եղածին պէս ձգեցէ՛ք ու լամբարները բերէք, որովհետեւ աշխատանքի պիտի սկսինք ամբողջապէս։

Ժամը եօթին, գործաւորները և պաշտօնեաները մեկնեցան։ Սպասաւորը աշխատասենեակ մտնելով տիրոջը հարցուց թէ իրեն պէտք ունէ՞ր։

— Ոչ, մանչս, պատասխանեց Բօլ Հարման։ կըբնաք հոսկէ հեռանալ։ Դռնապանին ըսէք որ զիս չխանգարէ ոեւէ պատրուակով ու կրկնեցէք որ սովորական ժամուն կրնայ պառկիլ։

Քառորդ ժամ յետոյ գործարանին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէր։

— Վայրկեանը կը մօտենայ, ըսաւ գործարանատէրը իր մեղսակցին։

Օվիա սկսաւ ծպտուիլ։ Հինգ վայրկեան ետքը, Բօլ Հարմանին դարձաւ, որ կը դիտէր զինքը, առանց բառ մը արտասանելու, քունքերը պաղ քրտինքով թրջուած։

— Լմնցաւ, յարեց Օվիա։ Ձգեստս ապտնով տեղ մը դիր։ Վերադարձիս պիտի առնեմ։ Հիմա զիս առաջնորդէ այն դուռը, որուն վրայ խօսեցար...։

Միլիոնատէրը մէկտ անձայն, բանալի մը առաւ գզրոցին մէջէն ու Օվիայի նշան ըրաւ որ իրեն հետեւի։ Բոլորովին մութ էր ամէն կողմ, ամպոտած երկինքին վրայ ոչ մէկ աստղ կը վայլէր ու լուսինը սեւելի ուշ պիտի ելլէր։ Բացարձակ լռութիւն կը տիրէր։ Երկուքը միասին լռիկ անցան բակէ մը, յետոյ ուրիշ բակէ մը։ Բօլ Հարման կանգ առաւ վերջը դրան մը առջեւ։

— Հոս է դուռը, մրմնջեց գործարանատէրը ու փականքը փնտռեց խարխափանքով։

Դուռը բացուեցաւ։

— Ահա՛ բանալին, յարեց Հարման։ Աջակողմ դարձի՛ր։ Հինգ վայրկեանէն, կարէն-Բօլօմպի ձայնը վրայ պիտի դանուիս...։

Օվիա առաւ բանալին, դուրս խոյացաւ ու նոպատակի մը պէս սուրաց մթութեան մէջ։ Հեռուն,

Քուրպըվուայի զանգակատան ժամացոյցը ութը կը զարնէր։

Ճիշդ այդ պահուն, Լիւսի կառախումբը կը նստէր Սէն-Լազարի կայարանէն։ Ինչ ևաքը Պուա-Ֆօլմպ վար իջաւ ու սկսաւ յուսալնահար այն ճամբէն, որուն հետեւած էր առջի իրիկուն։ Ուշ չըլլալուն, չէր վախնար ան։ Դաշտագիանին մէջ ինքզինքը առանձին զգալուն պէս, Լիւսի իր չուրջը ակնարկ մը ձգեց, ուր մառնոգութեան սկզբնաւորութիւն մը կար, տարտամ ու անորոշ։ Սակայն անարգել հասաւ իր տեղը։ Սէնեկապանուհին իմաց տուաւ կարուհիին ժամանումը։

Տիկինը, որ ժամէ մը ի վեր բարկացած էր, չըրջազգեստը բերուած չըլլալուն համար, մազերը յարդարել տալու վրայ էր։ Աբդ, վարսայարդարը երկար քաշարդ ժամէն չսկած էր սիկնոջ գլուխը, որ բանէ մը գոհ չէր ընար։ Վերջապէս կարգը եկաւ Լիւսիի։

Շրջազգեստը հանուեցաւ խաւաքարտէն, որուն մէջ վախկորէն տարածուած էր։ Այնքան քիչ տանէն պատրաստուած այդ չրջազգեստը իսկապէս գեղարուեստական գործ մըն էր ու չատ լաւ կը վայլէր սիկնոջ ու այս վերջինն ալ հասկնցաւ, առանց դժուարութեան։ Բայց, foruաժին վրայ պզտիկ թերութիւն մը կար, հակառակ գործաւորուհիին ճարտարութեան, այդ թերութիւնը քանի վայրկեանէն չսկուեցաւ։ Ցնոտոյ ծալկեփուածները պիտի դրուէին հոն, ինչ որ պզտիկ գործ մը չէր։ Լիւսի համակերպութեան յուսալ մը արձակեց ու գործի սկսաւ։ Թողուենք որ ան աչխատի ու մենք Բարիզ վերադառնանք, Տօֆին փողոցի հացավաճառանոցը։

Իրիկուան ժամը իննին, սիկին Լըպրէի սպասաւորին դեղարան գացած կր դեղաջուր մը առնելու համար հիւանդին, որուն վիճակը հետզհետէ կը ծանրանար։ Մայր Լիզօն խանութը կնցած էր, սպասուհիին վերապարձին ու Պ. Լըպրէի ժամանումին սպասելու համար։ Ժամը իննին, Պ. Լըպրէ նկոս մտաւ։

— Տիկինը ի՞նչպէս է, մայր Լիզօն, հարցուց ան, նկոս մտած պահուն։

— Շատ գէշ է, Պ. Լըպրէ, պատասխանեց մայր Լիզօն։ երկու ժամէ ի վեր, ամէն վայրկեան ձեզ կը հարցնէ։ Ձեզի ըսելիք ունի։

Լըպրէ իր կնոջ քով ելաւ, որ անհամբեր թեամբ կ'սպասէր իր ամուսինին վերադարձին։ Լըպրէ բռնեց անոր ձեռքը ու սեղմեց։ Հիւանդութիւնը սոսկալի ուժերով տուժեցուցած էր առջի օրուընէ ի վեր։ Առաջին ակնարկով տուժեցուցէ յետոյ մանուան գլուխը կնոջ գունատ դէմքին վրայ, Լըպրէ զգաց որ սիրտը կը սեղմուէր, թէեւ բուխիրա չըլլար։

— Ինձմ բարեկամուհիս, ազէկ չի՞ս զգար ինքզինքդ, յարեց Լըպրէ խանդաղատանքով։

— Գէշ է վիճակս. չատ գէշ, պատասխանեց սիկին Լըպրէ, գրեթէ անխմանալի ձայնով մը։ Այլեւս չմնցաւ ամէն բան, մահս մօտալուտ է։

Ամուսինին աչքերը արցունքով լեցուեցան։

— Ինչո՞ւ ատանկ մտածումներ կ'ունենաս, պատասխանեց Լըպրէ։

— Մահս մօտալուտ է, կրկնեց սիկին Լըպրէ...։ կը զգամ որ մահը կը մօտենայ...։ Քեզմէ պիտի բաժնուիմ, բարեկամս... առ յաւէտ պիտի բաժնուիմ։ Քեզ սիրելուս համար մահը անպատրոյն կը թուի ինծի։ Քեզմէ բան մը պիտի խնդրեմ, մեռնելէ առաջ...։

— Ի՞նչ բան։ Շուտ ըսէ'...։ Ինչ որ կ'ուզես, պիտի ընեմ։

— Լա՛ւ, մայրս տեսնել կ'ուզեմ։

Լըպրէ տեղէն վեր ցատկելով թոթովեց.

— Մա՛յրդ։

— Օ՜հ, գիտեմ թէ քեզի հանդէպ անիրաւ գըտնուած է, բայց դուն ալ անիրաւութիւն ըրած ես անոր, յարեց օրնասական կինը... Դուն ասկի յանցաւոր ես թերեւս... Մնաց որ, ի՞նչ կարեւորութիւն ունի ասիկա։ Հարկաւ չպիտի ձգես որ ես մեռնիմ, առանց մօրս երեսը տեսնելու... Ինձմէ յետոյ, ան ունիմ աշխարհի մէջ, սիրաս պիտի բզքտուի, եթէ աշխարհէն մեկնիմ, առանց անոր երեսը տեսնելու անգամ մըն ալ...։

— Ան ընաւ չպիտի հաւանի հոս գալ, պատասխանեց Լըպրէ։ Ինաւ երթիք... ես լաւ կը ճանչնամ զայն։

— Կը սխալիս, յարեց հիւանդ կինը հեռզհետէ տկարացող ձայնով մը։ Ան պիտի հաւանի հոս գալ, եթէ երբեք զղջումի յայտնես անցեալի մասին, եթէ երբեք իրմէ նամակով ներում խնդրես, որպէս զի անյապաղ հոս գայ, եթէ երբեք կ'ուզէ կենդանի գտնել զիս։

— Այդ նամակը չպիտի գրեմ, պատասխանեց Լըպրէ բիրտ չեչտով մը։

— Ուրեմն կ'ուզե՞ս որ ցաւած սրտով մը մեռնիմ... Ո՛չ, ո՛չ... այդքան անգութ չպիտի գտնուիս, թոթովեց հիւանդ կինը, արցունք թափելով։

Լըպրէ գլուխը ծռեց ու սկսաւ խորհիլ։ Պըրթօնի մը պէս անհամբոյր, քինախնդիր, յամառ էր։ Սակայն աս մտածումէն կը տարուէր.

— Իրաւունք ունիս։ Անգութ բան մը պիտի ըլլայ մօրը երեսը չցուցնել անոր, այս աշխարհէն մեկնած ատեն։ Ինձի խայթ պիտի պատճառէ ինծի։ Ամբողջ կեանքիս մէջ պիտի մեղադրեմ ինքզինքս...։

Յետոյ յանկարծ բարձրաձայն ըսաւ.

— Պիտի գրեմ անոր։

— Օ՜հ, չնորհակալ եմ, բարեկամս, գոչեց հիւանդը, ձեռքերը իրարու միացնելով։ Դուն բարի մարդ ես։ Իսկոյն պիտի գրես նամակը։ Վաղը չատ ուշ է արդէն։ Ես կը զգամ որ հետզհետէ կը տկարանամ ու մահս մօտալուտ է։

— Բայց նամակը ինչպէս պիտի ղրկուի։

— Մայր Լիզօն գայն պիտի տանի Կարէն-Քօլօմպ ու մայրս միասին պիտի ըլլեն, հետեւաբար այս գիշեր պիտի կրնամ գայն տեսնել։

— Քաջ ուզածդ պիտի ընեմ։

Ու Լըպրէ վար իջաւ։ Մէկ քառորդ ժամ յետոյ, նամակը յանձնեց մայր Լիզօնի։

— Շուտով գացէ՛ք, ըսաւ ան, անոնց ձեղի դրամ։ կառք նստեցէք, կայարան երթալու համար, նոյնպէս կառքով վերադարձէք։

Լըպրէ հարիւր սուներց չորս հատ մեռած դրամ դրաւ մայր Լիզօնի ձեռքը, որ դուրս խոյացաւ խուճապ։ Ժամը տասը տասը անցած, Պուա-Քօլօմպ իջաւ ու միշտ վազելով, դէպի Կարէն ուղղուեցաւ այն մխեղնոյն ճամբէն, որուն հետեւած էր առջի օր։ Քիչ հաքը հասաւ Բարիզի պողոտան, կանգ առաւ ախկին Լըպէլի տան դրան առջեւ ու զանգակը հնչեցուց երկու ձեռքերով փոխն ի փոխ։ Երկու վայրկեաններ տանեցան ու մայր Լիզօն տակաւին չէր դադրեցուցած իր դժոխային ժխորը։ Վերջապէս սպասուհիին ձայնը պատեհին խորէն գոռաց.

— Ո՞վ կայ հոն։ Ո՞վ է զանգակը զարնողը։

— Նամակ մը կը բերեմ Պ. Լըպրէի կողմէ, որուն կինը մեռնելու վրայ է, պատասխանեց Ժանն Ֆօրթիէ։

— Սպասեցէ՛ք, յարեց սպասուհին։

Ժանն սպասեց։ Սպասուհին դուռը բացաւ ու ճանչցաւ զայն։

— Դո՞ւք էիք երեկ եկողը։ Տիկինին ապրելու վիճակը չա՛տ գէշ է ուրեմն։

— Խեղճ կինը քանի մը ժամուան կեանք ունի...։

Տիկին Լըպէլ ածապարանքով մը մէջնազգեստ մը և խամիզոլ մը հագնելէ յետոյ, գնանալարկ իջած էր ու ճրագ մը ձեռքը, բայց դրան մօտ կ՛սպասէր։

— Տիկին, նամակ մը բերած եմ ձեզի, ըսաւ Ժանն Ֆօրթիէ։ Ձեր վեսին, Պ. Լըպրէի կողմէ գրուած չատ սոխպոզական նամակ մըն է։

Տիկին Լըպէլ նամակը առաւ պահակաձեւի երեսոյթով մը, պատուոյ պահարանը ու կարդաց, առանց ամենաթոքր յուզման մը։

— Լա՛ւ, յարեց ցուրտ չեչոտով մը...։ Պարոն փեսաս տեղի տուած է... իմ ուզածս ալ սա էր...։ Թէսթիէն, մուչաակս տուէ՛ք չուսուով ու դուք ալ հագուեցէ՛ք...։ Վերջին կառախառնուրդով Բարիզ պիտի երթանք։ Չեմ ուզեր որ աղջիկս մնայի, առանց սեռոր երեսը տեսնելու։

Ու Ժանն Ֆօրթիէի դառնալով յարեց։

— Հոս սպասեցէ՛ք մեզի, երկար չպիտի տեւէ...։

***

Պ. Բազտքաղեանին վիլլային մէջ Լիւսի յուսահատութենէն չուսուով ծագկեփունջեր դրած էր տան-

տիրուհիին չրջազգեստին վրայ։ Ժամանակը կը յառաջանար ու Լիւսի բնաւ չէր ուզեր որ կէս գիշերուան կառախառնուրդը փախցնէ։ Քառասուն վայրկեան ունէր, կայարան հասնելու համար։ Պէտք եղածէն աւելի էր այդ ժամանակամիջոցը։ Բայց մանկամարդ աղջիկը կը վախնար քայլերը, չուզելով դիշերուան այդ ժամուն ուշ ճամբան մէջ։

Օվիա փոքր պարտկին մէջ պահուըտած, Լիւսիի արտք ոտնաձայնը լսած էր։ Ուսաի դռնակը քաշեց դրսէն, ծայրի խցանը հանեց, ինքզինքը ժողվեց, որպէս զի մանկամարդ աղջկան վրայ յարձակի, ինչպէս վագրակուզը իր զոհին վրայ։ Լիւսի կը յառաջանար միշտ։ Հակառակ ատրոզ մթութեան, Օվիա ճանչցաւ զայն։ Տիկին Օկիւսթինի վաճառատան խանութքարը կը կրկր։ Երկու-երեք երկվայրկեաններ անցան։ Մանկամարդ աղջիկը Օվիայի մօտ կը հասնէր։

Թշուառականը ոտաուժ մը ընելով, ճամբուն մէջտեղը գտաւ ինքզինքը ու դռնակը բարձրացնելով, հարուածեց Լիւսին։ Մանկամարդ աղջիկը, որ չէր նկատած իրեն սպասնացող վտանգը, մեծ ճիչ մը արձակելով գետին ինկաւ։ Մարդասպանը Լիւսիին մարմնին վրայ ծռեցաւ, թեւը նորէն բարձրացուց ու երկրորդ հարուած մը իջեցուց Լիւսիի կուրծքին։ Բայց դռնակին ծայրը մեռազական արգելքի մը հանդիպելով, կտրեցաւ, փախնակ ձգրտ թափանձելու։

— Հո՛գ չէ, գործը լմնցած է, մրմնջեց ուսազակը։

Յետոյ Օվիա մանկամարդ աղջկան չփակին վրայ ուսկի ժամացոյց մը և չղթայ մը տեսնելով, յափշտակեց զանոնք, յետոյ չրջազգեստին գրպանը խուզարկելով դրամապանակը հանեց։

— Ա՛յսպէս, գողերու պիտի վերադրեն այս գործը, ըսաւ Օվիա, հասակը չակելով։

Յետոյ ծառափունջին չուրջը դանուող սրահներին մէջ նետուեցաւ, ուրկէ քիչ առաջ անցած էր Ժանն Ֆօրթիէ։ Օվիա յանկարծ դանդաղեցուց քայլերը և ընդհատ կանգ առաւ, ականջ դնելով իրմէ քիչ հեռու, երեք հոգի կը խօսէին ու մարգկային երեք ձեւեր կը յատաջանային մութին մէջ։ Օվիա բանուկ ճամբէն հեռանալով, մշակուած գետնին վրայ խոյացաւ ու սկսաւ վազել։ Ձեռքը դանուող կտրած դանակին կոթը ափսի մը մէջ նետեց իր վազքի միջոցին։

Օվիաի նշմարած անձերն էին Ժանն Ֆօրթիէ, սիւկին Լըպէլ և իր ապաւաւհին։

— Տիկին, ձեզ կը վստահեցնեմ որ ազատակ մը լսեցի երկաթուղագծին կողմէ...։ Հոն, մեր դիմացը... այս սրահներուն ծայրը... սոսկումի ազատակ մը... մոռնան ձիչ մը լսեցի։

— Սխալած ըլլալու էք, պատասխանեց պառաւ կինը, որուն ականջը քիչ մը ծանր էր։

— Վստահ եմ լսած ըլլալուս։

Այդ պահուն Օվիա սկսած էր խոյս տալ դաշտին մէջ, չուզելով այդ կիներուն հանդիպիլ։ Ժանն Ֆօրթիէ նշմարեց որ թշուառականը կծիկը կը դնէր։

— Տեսէ՛ք, յարեց Ժանն, թեւը երկարելով դէպի մարդկային սաւևերը, որ տակաւին որոշ կ'երեւար։ Մարդ մը կայ հոն, որ խոյս կուտայ,, մեզ տեսած ըլլալուն համար...։ Մտերը ոճիր մը գործուած է...։ Հոգեւարքի ազատակ մը լսեցի քիչ մը առաջ...։

Ու հոցապորձ կինը սկսաւ դէպի առաջ վազել։ Տիկին Լըպէլ և իր ապաւաւհին չխուճապուցին իրենց քայլերը։ Ժանն վազած պահուն ականջը սրած էր։ Ծառափունջին քով հասաւ, ուր քիչ մը առաջ տեղի

ունեցած էր մեր ընթերցողներուն ծանօթ տեսարը։ Ժանն հոն կանգ առաւ սարսռալն։ Գետնին վրայ, իր ոտքերուն տակ, տեսաւ մարմին մը, որ չարաչուք անչարժութեամբ մը կը տարածուէր։

Ժանն խոհոյն ծռեցաւ ու իր մատները հանդիպեցան այն պարապ խուռթարաին, որ Լիւսիի ձեռքէն վար ինկած էր։ Այդ պահուն, ջղային դող մը ցնցեց մարմինը, ծոծրակէն մինչեւ նրբաններուը։ կը յիշէր թէ աղջի իրիկուն այդ միեւնոյն ճամբուն վրայ Լիւսի իրեն հանդիպելով ըսած էր թէ յաջորդ իրիկուն չըլլազեսա մը պիտի յանձնէր Կարէն-Թօլմպի մէջ...։ կէս մը խելագար դարձած, սիրտը մամլակի մը մէջ սեղմուած կարծես, Ժանն ծունկի եկաւ, դէմքը մահացուց անշնչացած մարմինին ու անոր գլուխը վեր առաւ, ուխլի լաւ տեսնելու համար։ Խուռ հեծծանքէ մը յետոյ սոսկումի բացագանչութիւն մը արձակեց։ Ժանն Ֆօրթիէ ճանչցած էր Լիւսին։

— Ինչ կայ հարցուց, սիկին Լըպէլ, որ Ժանի միացած էր իր ապաւաւհին հետ։

— Ոճիր մը... ոճիր մը։ Չնզի չըսի՞, յարեց հոցապորձ կինը խեղդուկ ձայնով մը։ Մեռած է ան, այդ թշուառականին կողմէ սպաննուած է...։ Լիւսի ... սիրելի Լիւսի... խե՛ղճ աղջիկ...։

Ժանն Ֆօրթիէ հանկլուսքներէ խեղդուած, չըրթունքներուն կը տանէր անկենդան գործաւորուհիին ձեռքերը ու արցունքներով կ'ողողէր զանոնք։ Տիկին Լըպէլ և իր ապաւաւհին, ահաբեկած, կը դողային կեցած տեղերնին։

— կը ճանչնա՞ք այս տարտարախտ աղջիկը, յարեց պառաւ կինը։

Ժանն չլսեց իսկ այդ խօսքը։ Թեւերուն մէջ

առաւ Լիւսիի անշունչ մարմինը ու կուրծքին վրայ սեղմեց... Անոր սիրտը կը բաբախէր: Ցանկարծ խռնուածքին մը զգաց մատներուն վրայ:

— Արիւնը կը հոսի, թոթովեց ժանն, ձեռքերը մանկամարդ աղջկան վրայ կռթնցնելով: Սիրտը կը բաբախէ, ուրեմն կ'ապրի տակաւին...

Հացագործ կինը սիկին Լըպէլի ուղղելով խօսքը, յարեց.

— Ձեր աղջիկը կ'ապաքէ հիմա...: Բարիզի կառախումբը փախցնելու չէք: Շուտով գացէք...: Բայց խնդրեմ, Պուա-Ֆօլօմպ կայարանը իմաց տուէք որ մէկը զրկեն հոս, որպէս զի ինծի օգնէ այս աղջիկը ազատելու համար: Ես չեմ կրնար քովէն բաժնուիլ...:

— Շուտ ըրէ՛ք, սիկին, կառախումբը պիտի փախցնենք, եթէ երբեք չաճապարենք, յարեց ապաստնէին:

Երկու կիները չնչասպառ ու խելայեղ, կառախումբին մեկնումէն քանի մը վայրկեան առաջ հասան կայարան: Երկու ոստիկան զինուոր այդ պահուն կայարանը կը դանուէին ի պաշտօնի:

— Պարոննե՛ր... պարոննե՛ր, ոճիր մը գործուած է քիչ մը առաջ, բաւ սիկին Լըպէլ, չնայելով չունչ առնել:

— Ոճի՞ր մը, կրկնեց առաջնապետ ոստիկան զինուորը: Ո՞ւր գործուած է:

— Ձամբուն վրայ, Սէն-Ժէրմէն երկաթուղագիծին երկայնքը գտնուող արահետին մէջ...: Աղջիկ մը սպաննած են...: Անոր քով ձգեցինք կին մը, որ մեզի կ'ընկերանար ու զայն կը ճանչնար...:

— Տեղը ճշդիւ նկարագրեցէ՛ք:

— Այն արահետը, որ դէպ ետեր ուն մինչեւ կը գըտնուի... ծառափունչի մը քով...:

— Կը բաւէ: Հասկցայ...: Հիմա կ'երթանք:

— Պատգարակի մը պէտք կայ, տարաբախտ աղջիկը բերելու համար, յարեց սիկին Լըպէլ:

— Լաւ, չուտով գացէք արձնգուցէք քամիէրը, յարեց առաջնապետը, ոստիկան զինուորին խօսք ուղղելով...: Պահակատունէն պատգարակ մը բերէք ու երկու հոգի առէք հետերնիդ...: Ես դէպքին վայրը կ'երթամ:

Ոստիկան զինուորը չուտով հեռացաւ, մինչ առաջնապետը կ'ուղղուէր դէպի մատնանշուած վայրը, ուր ոճիրը գործուած էր: Փիլ տանէն, ժանի քով հասաւ, որ գետինը նստած, լիւսիին գլուխը ծունկերուն վրայ դրած էր: Մանկամարդ աղջիկը կ'ապրէր, բայց նեղազած կը մնար: Ոստիկան զինուորին գալը տեսնելով, ժանն Ֆօրթիէ ուրախութեան ճիչ մը արձակեց:

— Ա՜հ, պարոն, չուտով օգնութեան հասէք հինծի: Խնդճ աղջիկը մեռնելու վրայ է:

— Վատո՞ւ էք որ ծանրապէս վիրաւորուած է, հարցուց օրէնքի ներկայացուցիչը:

— Կուրծքին վրայ վերք մը ունի...: Չեմ գիտեր թէ վէրքը խորո՞ւնկ է, բայց արիւնը անընդհատ կը հոսի մատներուս վրայ...: Պէտք է այս տեղէն տանիլ:

Գիշերային մթութեան մէջ հեռուստր ձայն մը թնդաց.

— Տանապե՛ս, ո՞ւր կը գտնուիք:

— Այս կողմէն...: Երկաթուղագիծին ցանկապատին հետեւեցէ՛ք:

Ընդհատակ լոյսեր երեւցան մութին մէջ: Դանդաղ քայլեր լսուեցան: Ոստիկան զինուոր ևրջո չնչասպառ ու ձակատը քրտնաթաթաւ, իրեն ընկերացող փոքրիկ խումբէն առաջ անցած ու պատին մխացած էր:

— Ահա պարոն քօմիսէրը կուգայ, յարեց Լարչօ ընդհատ ձայնով մը։ Տօքթ. Տիւվալի քով գտայ զայն։ Անոնք աւարտելու վրայ էին պէզիկի խաղը։ Ընկերներու հետ կուգան, պատգարակն ալ միասին։

Ինչ եաքը դէպքին վայրը հասան ոստիկանները։ Ոստիկանութեան քօմիսէրը և բժիշկը առջեւէն կը քալէին։ Անոնց ետեւէն կուգային չորս ոստիկան զինուորներ, երկուքը կը բերէին պատգարակը։ Միւս երկուքը խոշոր լապտերներ բռնած էին ձեռքերնին։ Ասոնք մօտեցան ու լուսաւորեցին խումբը։ Լիւսի չափազանց գունատ ու աչքերը փակ, կենդանութեան նշան ցոյց չէր տար։

— Ո՛վ է այս կինը, հարցուց քօմիսէրը, Ժաննի Ֆօրթիէն ցոյց տալով, որ վիրաւոր աղջկան շատ գունատ և արիւնով ծածկուած էր...։

Տանտիպարը պարզեց իրողութիւնը, ոիկին Լըպէլի ըսածը կրկնելով։ Քօմիսէրը յարեց Ժաննի ուղղելով խօսքը.

— Դուք կը ճանչնա՞ք այս երիտասարդ աղջիկը։

— Այո՛, պարո՛ն։ Պարկիչա ու Ժրաջան աղջիկ մըն է, որ Բարիզի մէջ մեւեւնոյն տունը կը բնակի ինծի հետ։

— Ինչո՞ւ և ինչպէս հոս կը գտնուի առանձին, կէս գիշերէն յետոյ։

— Արհեստով դերձակուհի է ու պարահանդէսի շրջազգեստ մը բերած էր Պ. քաղաքապետին կնոջ։ Ինչպէս կը տեսնէք իր խուզարքարը պարտզ է ու իր քով կը գտնուի։

— Դուք հոս ի՞նչ գործ ունէիք այս պահուս։

Ժաննի իր ներկայութեան չարժառիթը բացատրեց։ Քօմիսէրը շատ բնական գտաւ անոր բացատրութիւնը,

քանի որ ան կը համապատասխանէր ոիկին Լըպէլի խօսքերուն։ Ժաննի Ֆօրթիէ լրացուցիչ տեղեկութիւններ առաւ հակիրճ պատմութեամբ մը, որ մեր ընթերցողներուն ծանօթ է։

— Կ'երեւայ որ սպանութեան չարժառիթը գողութիւն է, ըսաւ քօմիսէրը։ Անտարակոյս, մարդասպանը այն անձն է, որուն փախուստը մօրթին մէջ տեսած էք։ Այս րոպէիս չենք կրնար հետապնդել զայն։ Վաղը պիտի վերսկսինք մեր հետազօտութիւնները։

Քօմիսէրին արագ հարցաքննութեան միջոցին բժիշկը լապտերներու լոյսին տակ մանկամարդ աղջկան գուլ ծոնկի եկած և վէրքը քացած, ուշադրութեամբ կը քննէր զայն։

— Ի՞նչպէս է, տօքթօր, հարցուց քօմիսէրը։

— Վէրքը ծանր է, պատասխանեց բժիշկը, բայց կը յուսամ որ մահացու չէ։ Սեղմիրանին կիսոսկրերը չեղեցուցած են ղէնքը։ Չեմ կարծեր որ դանակին շեղբը մինչեւ թոք թափանցած ըլլայ...։

— Ա՛հ ի՞նչ է, ըսաւ քօմիսէրը, լապտերի մը լոյսին տակ մեռտղական աւարկայի մը չողալը տեսնելով, զոր վերցուց։

— Մարդասպանին գործածած դանակին շեղբին կէսն է...։ Երկրորդ հարուածին ատեն շեղբը հանդիպած է սեղմիրանի պղպատէ լանջակալին։ Տեսէ՛ք, հոս, կտրած է ան։

Ու բժիշկը ցոյց տուաւ լանջակալին վրայ գըտնուած հետքը, այն տեղը զոր դանակին ծայրը երկրորդ անգամ հարուածած էր։

— Անկարելի է անմիջապէս քննութեան ակսիլ։ Ի՞նչ ընելու ենք հիմա, տօքթօր, հարցուց քօմիսէրը։

— Աղջիկը զգուշութեամբ փախադրելու է, ըսաւ քժիշկը։

— Իմ առնս պիտի փոխադրեմ, յարեց քօմիսէրը։ Պարապ սենեակ մը ունիմ։ Այս ամբիւլ կինը պիտի խնամէ զայն։

— Անշուշտ, անկէ չպիտի բաժնուիմ գոչեց, Ժանն Ֆօրթիէ։

Մեծ զգուշութիւններով պառկեցուցին վիրաւոր աղջիկը, որ միշտ անկենդան էր ու չարաչուք թափորը ճամբայ ելաւ դէպի Պուա-Ֆօլմէ։ Շուտով հասան այն տունը, ուր Լիւսի պիտի խնամուէր։ Մեծ պարտէզի մը մէջ տպաւորիչ բնի էր քօմիսէրին բնակարանը։ Քօմիսէրին կինը և սպասուհին անկողին մը պատրաստեցին Լիւսիին համար։ Բժիշկը իսկոյն քննեց վէրքը ու հաւաստեց թէ բնաւ չէր ախտած, յայտարարելով որ վտանգաւոր չէր ան։ Ցետոյ նախնական վերազարմանուշի մը ձեռնարկեց։ Այդ միջոցին, քօմիսէրը ու տաճտապետը կը խուզարկէին Լիւսիի գրպանները։

— Կողոպտելու համար է որ ուզած է այս աղջիկը սպաննել, ըսաւ տաճտապետը։ Անոր չրջազգեստին գրպանները պրպտած ու անոնց մէջ գտնուող բանները յափշտակած է։ Ահա չփակին լամբակներէն մէկը պատռած է, վրան կախուած առարկայ մը կորզելու համար։

— Իր ժամացոյցը, պարոն, ըսաւ Ժանն Ֆօրթիէ։ Դուբա ելած պահուն ժամացոյցը կը կախէր միշտ։

Մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստեցին ու առաուան ժամը երեքին բաժնուեցան իրարմէ, վիրաւորը նուաղուն վիճակի մէջ ձգելով, մայր Լիզոնի հակազդեցութեան տակ։

. . . . . .

Օվիա Սօլիվօ չուտով հասաւ Բարիզի ճամբան, արագ վազելով, Քուրպեվուա նետեց ինքզինքը։ Բօլ Հարման իրեն կ'սպասէր։ Օվիա բնաւ դժուարութիւն չքաշեց գործարանին վրայ նայող դուռը գտնելու։ Գործարանատէրը դողդոջուն, դրան սեմին վրայ կը սպասէր։ Իսկոյն Օվիան ներս մտաւ ու հազիւ լսելի ձայնով մը հարցուց։

— Ի՞նչ եղաւ։

— Եղաւ լմնցաւ, պատասխանեց Օվիա։ Կրնանք Բարիզ դառնալ։ Վիւսիէն այրի մնաց։ Անոր կը մնայ քու ազջկանդ հետ ամուսնանալ քաղաքապետին առջեւ։

Փոքր դուռը գոցուեցաւ։ Աշխատասենեակ գացին։ Օվիա փութաց զգեստը փոխել։ Գիւղացիի հագուստը ձգելէց, պայուսակին մէջ դրաւ ու գրպաններէն մէկուն մէջ տահեցաւ օրիորդ Լիւսիէն կողոպտած ժամացոյցը և դրամապանակը։

— Ես պատրաստ եմ, ըսաւ Օվիա, պայուսակը առնելով։

Բօլ Հարման աենեակին լոյսերը մարեց ու Օվիայի հետ դուրս ելաւ։ Կառքը կ'սպասէր։ Երկուքն ալ նստան։

— Ո՞ւր կ'ուզես որ տանիմ քեզ, հարցուց գործարանատէրը։

— Պուլվար ոէ Պաթինեօլ։ Տանս մօտ պիտի գտնուիմ։

Իրլանտական սրագընթաց ձին գնդակի մը պէս աւրաց ու ցոյց տրուած տեղը կանգ առաւ։ Հանիրտմէ բաժնուելուն երկու չարագործները։ Բօլ Հարման իր բնակարանը վերադարձաւ։

— Մէրին ազատեցաւ, կ'ըսէր գործարանատէրը

մտովի։ Իր սիրամբցուրդը ոչ ևս է։ Շատ չանցած, Լիւսիէն անձամբ պիտի դիմէ Մէրիի...։

***

Այդուն, Պուա-Ֆօլօմպի ատիկանական քօմիսէրը, իր քարտուղարը և ատիկան գինուորներ հաւաքուած էին ծառափունջին մօտ, այն տեղը, ուր Լիւսի զարնուած էր Օվիսի կողմէ։ Մանրակրկիտ քննութեամբ մը ապացուցուեցաւ որ մարդասպանը անտառակին մէջ պառկած —ուր իր հետքը նշմարելի էր— մկուն անցնելուն կ'սպասէր Պուա-Ֆօլօմպի ճամբան բռնելին։

Բժիշկը կը գտնուէր Լիւսիի անարին քով, որ սթափած էր, երկար ատեն նուաղած մնալէն յետոյ։ Մանկամարդ աղջիկը աչքերը բանալով նախ տարտամ ու յետոյ մտահոգ նայուածք մը նետեց իր չուրջը։ Յանկարծ նշմարեց մայր Լիզօնը և ուզեց ուրախութեան ճիչ մը արձակել, բայց վէրքին պատճառած ցաւը չրթունքներուն վրայ մարեցուց ձայնը։ Ժանն Ֆօրթիէ ծռեցաւ Լիւսիի անկողնին վրայ ու հարցուց.

— Սիրելիս, կը ճանչնա՞ք զիս։

— Այո՛, ըսաւ Լիւսի տկար ձայնով մը, բայց ո՞ւր կը գտնուիմ։

— Պուա-Ֆօլօմպի ատիկանութեան քօմիսէրին տունը...։

Այս խօսքը բաւ եղաւ Լիւսիի յիշեցնելու տակի դիչերուան դէպքը։ Քօմիսէրն ալ մտածեցաւ ու ըսաւ.

— Օրիորդ, դուք վիրաւորուած էիք ու ես պարտք համարեցի իմ տանս մէջ պատսպարել ձեզ։

— Այո՛... այո՛... կը յիշեմ... պարահանդէսի

չրջազգեստ մը տարած էի կարէն...։ Երկաթուղագիծին կը հետեւէի, Պուա-Ֆօլօմպ հասնելու և Բարիզի ճամբան բռնելու համար։ Յանկարծ մարդ մը ցցուեցաւ առջեւս ու հարուածեց զիս...։ Այդ վայրկեանէն սկսեալ մինչեւ աչքերս բացած ատենս բան մը չեմ յիշեր։

— Ձեզ զարնող մարդուն դէմքը տեսա՞ք, հարցուց քօմիսէրը։

— Ոչ, պարո՛ն... չատ մութ դիչեր մըն էր։

— Ոսկիէ ժամացոյց մը և չղթայ մը ունէիք ձեր վրայ, այնպէս չէ՞։

— Այո՛, պարո՛ն, ժամացոյց մը։

— Դրամապանա՞կ մըն ալ։

— Այո՛։

— Ի՞նչ կար մէջը։

— Երեսուն ֆրանքի չափ դրամ և կաւախոտմբի վերաբարձի տոմսակ մը։

— Գողութիւնը դիւրացնելու համար է որ փորձած են ձեզ սպաննել։ Բոլոր ժամացոյցները կարգաթիւ կը կրեն։ Ձեր ժամացոյցին թիւը քանի՞ է։

— Չեմ գիտեր, պարո՛ն։

— Ուրկէ՞ գնած էք։

— Նուէր է, բայց գիտեմ թէ ան գնուած է Սէնթ-Անթուան փողոցի կէսմնէ աննկին անկիւնը գտնուող ժամացուցավաճառին խանութէն։

Քօմիսէրը գրեց այդ հասցէն։

— Անգլանապանութի՞ւն պիտի ըլլայ հարցնել թէ որո՞ւ ծախուած է այդ ժամացոյցը։

— Անգլանապանութեան բան չկայ։ Այդ անձը ապագայ ամուսինս է, պարո՛ն Լիւսիէն Լապրուն։

Քօմիսէրը այդ ցուցմունքն ալ նչանակեց և յարեց.

— Թշուառականը անտարակոյս պիտի ծախէ գողցած ժամացոյցը։ Եթէ Թիւը գիտնանք, այնատեն պիտի կարենանք մարդասպանին հետքը գտնել։

— Շատ բան վիրաւորուած ըլլալու եմ, քանի որ չատ ցաւ կը զգամ, ըսաւ Լիւսի։

— Այո՛, զաւակս, պատասխանեց բժիշկը, վէրքը խորունկ է, բայց ձեզ կը վստահեցնեմ որ կեանքերնիդ վտանգի մէջ չէ և նոյնիսկ չուտով պիտի կրնաք քուժուիլ։ Բարեբախտաբար, այս աղնիւ կինը հետեւած է այն ճամբուն, ուր յարձակուած էք մարդասպանին կողմէ։ Եթէ այդ կինը չըլլար, դուք պիտի մեռնէիք ոչ թէ վէրքէն, այլ արիւնահոսութենէն։

— Բարի մայր Լիզօն, կեանքս քեզի կը պարտիմ, յարեց Լիւսի, թեւերը երկարելով Ժանն Ֆօրթիէի։

Այս վերջինը Լիւսին սրտին վրայ սեղմեց փըղձկումով։

— Որքա՜ն ատենէ ի վեր հոս կը գտնուիմ, հարցուց մանկամարդ աղջիկը։

— Երկու գիշերուընէ ի վեր։

Բօմիսէրը բժիշկին կողմը դարձաւ.

— Կարծեմ ուրէք անպատեհութիւն չկայ, եթէ չուտ վիրակապ մը դնեմ, պատասխանեց բժիշկը, բայց այս իրիկուընէն առաջ չըլլար։

— Մայր Լիզօն, քովէս չպիտի բաժնուիք, այնպէս չէ՞, հարցուց Լիւսի։

— Ոչ, անուշս..., Սակայն կ'ուզեմ մինչեւ Ֆօֆին փողոց երթալ, գործատէրիս իմաց տալ ու հոն անցած դարձածը հասկնալ։ Կարելի եղածին չափ քիչ պիտի մնամ հոն...։

— Իրաւունք ունիք, մայր Լիզօն, պէտք է իմաց տա՛ք։ Գացէ՛ք, բայց չուտով վերադարձէ՛ք։

— Չուա՛կս, մի՛ վախնաք, ըսաւ քօմիսէրը։ Առանձին չպիտի մնաք։ Կինս պիտի ընկերանայ ձեզի մինչեւ տիկինին վերադարձը։

— Աղնիւ էք, պարո՛ն, չնորհակալ եմ։

Ժանն Ֆօրթիէ նորէն համբուրեց Լիւսին և դուրս ելլելով, կայարան վազեց։ Տօֆին փողոցը հասած պահուն բուռն ցնցուում մը կրեց։ Խանութին փեղկերը գոցուած էին ու վրան փակցուած էր թուղթ մը, սա թովանդակութեամբ.

ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ՓԱԿՈՒԱԾ

Ժանն վչտահար, առանց մտաւ նրբանցքէն և խանութին ետեւի մասը գնաց, ուր կը գտնուէին տիկին Լըպէլ, փեսան և ապաստէհին։

— Լմնցաւ, մայր Լիզօն, խեղճ կինս մեռաւ, ըսաւ Լըպէլ տխուր ձայնով մը...։

Մայր Լիզօն արտասուալից ձայնով մը մրմնջեց.

— Պարո՛ն Լըպէլ, ներեցէք որ չկրցի երէկ գիշեր հոս գալ։

— Զոքանչս ըսաւ թէ ստիպուած էիք հոն մնալ։ Ներուած է, մայր Լիզօն։ Խեղճ կինս ձեզ հարցուց մեռնելէ առաջ։ Կ'ուզէր ձեզ տեսնել։ Շատ կը սիրէր ձեզ։ Մայր Լիզօն, ինձմէ չպիտի բաժնուիք, հոս պիտի մնաք, ինչպէս կնոջս կենդանութեան...։

Ժանն կը հեծկլտար։ Ինչ մը հանդարտեցնել չտուր թոթովեց.

— Պարո՛ն Լըպէլ, կը խնդրեմ որ այսօր զիս թոյլատրէք Ռուա-Ֆօլօմպ վերադառնալու. հէգ վիրաւորիս քով։

— Կրնաք հոն երթալ, մայր Լիզօն։

— Վաղը առտու հոս պիտի ըլլամ ու գործիս գլուխը պիտի անցնիմ, պատասխանեց Ժանն։ Պէտք է

որ ձեզի հետ գանուիմ, երբ գերեզմանատունն տանին իմ սիրելի տիրուհիս որ այնքան բարի էր ինձի հանդէպ։

Մինչ Պուա-Ֆօլօմպ կը հառնէր Ժանն, տիկին Օկիւանթինի աչխատանոցին մէջ կը զարմանային որ Լիւսի երեւան եկած չէր, առջի դիշերուան կատարած յանձնուամի մասին տեղեկութիւն տալու համար։ Տիկին Օկիւանթին գործատորուհիներէն մէկը Ք՚ Պուբպօն փողոցը ղրկեց։ Գործատորուհին վերադարձաւ, յայտարարելով թէ Լիւսի առջի իրիկուն Պուա-Ֆօլօմպ գացած ու այլեւս չէր վերադարձած։

Այս բացակայութիւնը այնքան տարօրինակ թուեցաւ մեծ գերձակուհիին որ ան մտահոգութեան մատնուած, ծառայ մը ղրկեց Կարէն-Ֆօլօմպ։ Այդ ծառան տուաջեց որ գործատորուհին քաղաքապետին տունէն մեկնած էր ժամը տասնըմէկուկէսի տեղերը, Բարիզ վերադառնալու համար։ Տիկին Օկիւանթինի մտահոգութիւնը տակաւին փոխուեցաւ։ Ժամը եօթուկէսին տեղերը, Ամանտայի ըսաւ։

Սիրելի աղջիկս, իմ ծախքովս կուզ մը բռնեցէք ու Ք՚ Պուբպօն գացէք, հասկնալու համար թէ Լիւսի տուն վերադարձա՞ծ է։ Եկէք ինձի իմաց տուէք...։

Օրիորդ Ամանտա հագուստը փոխեց իսկոյն ու ժամը ութին փողոց իջաւ, ուր Օվիա իրեն կ՚սպասէր։

— Նորէն տարտարմակ աչխատանք, գոչեց գործատորուհին, Օվիային միանալով։

— Ի՞նչ տարտարմակ աչխատանք։

— Սա չլթիկ Լիւսին անհետացեր է...։

— Անհետացե՞ր է, գոչեց Օվիա կեղծ զարմանքով։ Ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ։

— Դիչերուան ժամը տասնըմէկուկէսին, Կարէն-Ֆօլօմպէն մեկնած է ու այնուհետեւ մէյ մըն ալ երեւան չէ եկած...։

— Ոճիրի մը կամ արկածի մը զո՞հ գացած է։

— Գործատիրուհիս կը վախնայ որ այդպէս ըլլայ ու ինձի անոր տունը կը ղրկէ, հասկնալու համար թէ լուր մը առնուա՞ծ է...։

— Կը փութամ ձեզի հետ գալ։

— Ես ալ ձեզմէ պիտի խրկըլէի որ զիս հոն տանիք։

Օվիա կուզ մը վարձեց, պատուիրելով որ Ք՚ Պուբպօն տանի զիրենք...։ Թշուառականը գոհ պիտի մնար, լսելով որ Լիւսին ճանչցուած էր ու իր բուռն մտահոգութիւնը հասած էր Ք՚ Պուբպօն։ Ուստի անհամբերութեամբ և մեծ հետաքրքրութեամբ սպասեց որ Ամանտա հարցուփորձէ դռնապանուհին...։

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Օվիա, երբ մանկամարդուհին կառքին գովը հասաւ։

— Լուր մը չէ առնուած Լիւսիի մասին...։ Սէնթ Ծնօրք փողոց գառնանք, ուր տիկինին պիտի հաղորդեմ քննութեանս արդիւնքը ու յետոյ միասին ճաշելու կ՚երթանք։

Եթէ Օվիա առանձին գտնուէր, ձեռքերը պիտի չփէր խանդագին։ Այլեւս վստահ էր թէ իր հարուածը չէր վրիպած։

***

Բարիզ գարձին, Ժանն Ժօրթիէ տեսաւ որ Լիւսի կը քնանար քոմիսէրին կնոջ հսկողութեան տակ։ Մանկամարդ աղջկան քունը, նախ հանգարտ, հետզհետէ չատ խռովեցաւ. Լիւսի արթնցած պահուն աստիճակ տենդ մը ունէր։

Բժիշկը այցելած պահուն մտահոգութեան մատնուեցաւ, այդ տենդը տեսնելով, որուն չէր սպասեր բնաւ։ Ուստի բացատրեց թէ վիրաւորին փոխադրութիւնը բացարձակապէս անկարելի էր։

— Միայն կրնամ թոյլատրել որ պանդոկ մը փոխադրուի վիրաւորը, եթէ երբեք անոր ներկայութիւնը նեղութիւն կը պատճառէ քօմիսէրին, աւելցուց բժիշկը։

Քօմիսէրին կինը բողոքեց.

— Այս մանկամարդ աղջիկը մեր քով պիտի մնայ տօքթէօր ու մեր զաւկին պէս պիտի խնամենք զայն։

Լիւսի տակաւ ձայնով մը չնորհակալութիւն յայտնեց քօմիսէրին կնոջ, որ այնքան սիրալիր անձնուիրութիւն մը ցոյց կուտար ու ակնարկ մը ձգեց Ժանն Ֆօրթիէի վրայ։ Այս վերջինը ըմբռնեց այդ նայուածքին արտայայտութիւնը։

— Սիրելիս, ձեզմէ չպիտի բաժնուիմ, պատասխանեց Ժանն։ Սակայն, պիտի ստիպուիմ վաղը Բարիզ երթալ, խնդիր գործատիրուհիս յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուելու համար...։

— Տիկին Լըպրէ մեռա՞ւ, թոթովեց Լիւսի։

— Երէկ գիշեր... իր մայրը տեսնելէ յետոյ...։

— Մայր Լիզո՛ն, դուք գործերնիդ չարուն՞ակեցէք Պ. Լըպրէի քով, ըսաւ Լիւսի, բայց կը խնդրեմ որ ամէն օր գաք վայրկեան մը տեսնէք զիս ու միասին բերէք ինձ Պուբպո՛ն հասած նամակները...։

Մանկամարդ աղջիկը Լիւսիէնին վրայ կը խորհէր։

— Շա՛տ լաւ, նո՛ռոչս, պատասխանեց Ժանն։

Ու խօսքը քօմիսէրին կնոջ ուղղելով, յարեց.

— Տիկի՛ն, իր նչանածին նամակներն են։ Ան ճամբորդութեան մէջ է հիմա։

Քօմիսէրը, Բարիզէն վերադարձին սենեակ մտաւ։ Ան հաւանութիւն յայտնեց կնոջ խօսքերուն ու մեծ բարեացակամութեամբ մը տունը տրամադրեց Լիւսիի։ Իրիկուան ժամը իննին, մայր Լիզո՛ն պատրաստուեցաւ Պուա-Քօլօմպ երթալու։

— Գործատիրուհիս ալ իմաց տուէ՛ք, ըսաւ Լիւսի։

— Այո՛, յարեց քօմիսէրը ու տիկինը յորդորեցէք որ գաղտնի պահէ այն մանափորձը որուն առարկայ եղած է օրիորդը։ Չենք ուզեր որ դէպքը իմացուի, ձանձնուի և պատմուի թերթերուն մէջ։ Միայն ըսէք թէ օրիորդը արկածի մը զոհ գացած է, բայց ոչ ոճիրի մը։

Ժանն խոստացաւ քօմիսէրին հրահանգներուն համեմատ չարժիլ, ճամբայ ելաւ Լիւսին ազատելու մտածումով տոգորուած։ Ժանն Ֆօրթիէ բնաւ չէր խորհած թէ մանկամարդ աղջկան վրայ գործուած ոճիրը իբր վկայ զինքը պիտի առաջնորդէր արդարութեան ներկայացուցիչներուն և ոստիկանութեան առջեւ։ Բնականաբար այդ մարդիկը խորունկ տոկում մը կը պատճառէին մայր Լիզոյի։ Բարիզ դարձին, կառախումբին մէջ միայն այդ մտածումը ունեցաւ ու մնայլ խորհրդածութիւններ ըրաւ։

Ժանն Ֆօրթիէ սկսաւ դողալ տոկումէն, երբ աչքին առջեւ բերաւ այն վտանգը, որուն դիմագրաւած էր, ինչպէս նաև այն վտանգը որուն պիտի դիմագրաւէր։ Բայց Պուա-Քօլօմպի քօմիսէրի մտքին մէջ ուժէ կասկած չէր արթնցած։ Մնաց որ, ինչպէ՞ս կարելի էր Ժանն Ֆօրթիէին ճանչնալ յանձին Լիզա Բէրէնի, որ մայր Լիզոն կը կոչուէր իբր հացագործուհի...։ Իր կասկածները փարատեցան ու Լիւսիի վրայ խորհեցաւ նորէն։

Բարիզ ժամանելուն պէս, Թանն յոգնած, իր քնակարանը գնաց ուղղակի։ Դէնապանուհին ուրախութեան ճիչ մը արձակեց, զոյն տանելուն պէս։

— Ա՜հ, մայր Լիզօն, թերևս պիտի կարենաք ինծի լուր մը տալ վարձակալուհիիս, օրիորդ Լիւսիի մասին։ Երէկ իրիկուն, կարէն-Ֆօլօմպ գնաց ան, ուր չորեքշաբթի մը պիտի տանէր։ Անկէ ի վեր երեւան եկած չէ։ Բան մը իմացա՞ք։

— Այո՛...։ Լիւսի հիւանդ է։ Վերապարձին Պուա-Ֆօլօմպի կայարանէն կառախումբը նստած տանն սխալ քայլ մը առնելով վար ինկած ու կողէն վիրաւորուած է։

— Վիրաւորուա՞ծ։ Ինչ դժբախտութիւն։ Ծա՞նր է վիճակը։

— Ոչ, բարեբախտաբար։ Երկար չպիտի տեւէ իր ապաքինումը։ Բանի մը օրէն պիտի վերադառնայ բոլորովին բուժուած։

— Ա՜հ, աւելի լաւ։ Կը սրտապնդէք զիս։

— Միայն թէ իր գործատիրուհիին, տիկին Օկիւթինի իմաց տալու է։ Վաղը պիտի երթամ։ Աղէկ միտքս ինկաւ, Լիւսի ինծի պատուիրեց ձեզի հարցնել թէ նամակներ ունի՞։

— Այո՛, մէկ հատ։

— Լա՛ւ, վաղը նամակը կ'առնեմ, անոր յանձնելու համար...։

Յաջորդ առաւօտ, Թանն ըստ սովորութեան բաժնեց հացերը ու սենեակ գնաց հագուելու և տիկին Լըպրէյի յուշարկաւորութեան երթալու համար։ Լիւսիին յղուած երկրորդ նամակ մը կ'ապասէր առաջին նամակին քով։

Թանն երկու նամակները առաւ, յետոյ գնաց տիկին Օկիւթինի աշխատանոցը, անոր մատնադուքիւնը փարատելու համար։ Հոն ալ այն առաւօտ յերիւրեց, զոր դէնապանուհին ըսած էր, քօմիսէրին խորհուրդներուն համաձայն։

Տիկին Լըպրէյի յուշարկաւորութեան ներկայ գըտնուելէ յետոյ, Թանն Ֆօրթիէ ճամբայ ելաւ դէպի Պուա-Ֆօլօմպ, ուր Լիւսի անհամբերութեամբ կ'սպասէր իրեն։ Տէնպը չոտ նուազած էր, վէրքը աւելի քիչ կը ցաւէր տակաւ։ Վերջապէս Լիւսիի ընդհանուր վիճակը կարելի եղածին չափ գոհացուցիչ ու ապահովիչ էր։ Բժիշկը այդ մասին ապահովեց մայր Լիզօնը։

Լիւսի լսեց Լիւսիէնի երկու նամակները։ Վերջին նամակին մէջ Լիւսիէն իր նչանածը կը մեղադրէր իր լռութեան համար, որ վրդովում կը պատճառէր։

Լիւսի նամակներուն բովանդակութիւնը հաղորդեց մայր Լիզօնի։ Ան վերջինը բաւ.

— Պէտք է իսկոյն գրեմ ու ձեր մասին լուր տամ։

— Եթէ դուք գրէք, Լիւսիէնի մատնադուքիւնը պիտի աստիճանայ, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը։ Ինչ որ ալ գրէք, անօգուտ է, ան պիտի խորհի որ կացութիւնը չատ ծանր է։ Ես անձամբ պիտի գրեմ բժիշկ չպիտի իմանայ։

Ու Լիւսի դողդոջուն ձեռքերով գրեց հետեւեալ տողերը։

«Սիրելի Լիւսիէնս։

«Ամբողջ ճշմարտութիւնը պիտի ըսեմ ձեզի, բայց մի՛ վրդովիք։ Կ'երդնում որ բան մը չեմ ծածկեր ձեզմէ, հետեւաբար վախնալու բան չկայ։ Անկողինիս մէջ կը գտնուիմ վիրաւոր, բայց ինչպէս կը տեսնէք, իմ վէրքս ծանր չէ, քանի որ նամակ կրնամ գրել ձեզի։

Ցետոյ մանկամարդ աղջիկը նամակին մէջ պատմեց կարէն ըրած ճամբորդութիւնը, անձանօթէ մը կրած յարձակումը, իր անկումը և նուաղումը, մայր Լիզօնի նախախնամական գալուստը ու Պուա Ֆօլօմպի քմիսէրին սիրալիր ասպնջականութիւնը։ Լիւսի նամակը այսպէս կը վերջացնէր.

«Կը յուսամ որ երկու-երեք օրէն պիտի կրնամ Բարիզ դառնալ, իմ խուրս, ուր ամէն ինչ ձեր վրայ կը խօսի ու աշխատանքս վերսկսիլ։ Համբերատարութեամբ կը սպասեմ ցաւիս ու քնաւ չպիտի խորհէի տրտունջ յայտնել, եթէ երբեք կարենայի կենդանի ձայնով ձեզի ըսել թէ երէկուընէ սէրն կը սիրեմ ձեզ ու վաղը այսօրուընէ սէրն պիտի սիրեմ»

«Ձեր նշանածը, քիչ առենէն ձեր կինը, տղոպէս չէ՞»

ԼԻՒՍԻ»

Մանկամարդ աղջիկը պահարանին մէջ դրաւ նամակը, թուղթին վրայ դրոշմելէ ետոյ չրթունքները, որպէս զի հեռուէն համբոյր մը ղրկած ըլլայ Լիւսիէնի։

. . . . . .

Օրիորդ Ամանտա չատ սրտնեղած էր։ Ճաշի ժամուն սպասած էր Օլիիտ, քայց այս վերջինը երեւան եկած չէր, առանց իմաց տալու թէ չպիտի գար։ Մանկամարդ աղջիկը ցերեկը նամակ մը առաքեւ իր պղատոնական սիրահարէն։ Այդ նամակին մէջ կար հազար ֆրանքնոց պանքնոտ մը։ Օլիիտ կը ծանուցանէր թէ ստիպուած էր անսպասելի ճամբորդութիւն մը ընելու, որ քանի՛ օրերու պիտի տեւէր։

Ամանտա պանքնոտը խնամով սեղմեց ձեռքին մէջ ու նամակը բարկութեամբ ճմռթկկց։ Այդ չնչին մանկուհին արդեօք խզո՞ւմ մը կը նշանակէր։ Սո՞յգ էր այդ ճամբորդութիւնը... Ոեւէ միջոց չունէր ստուգելու իր տարակոյսները։ Օլիտ ոեւէ ցուցմունք չէր ըրած, որպէս զի Ամանտա կարենար անոր հետքը գտնել...

***

Լիւսիէն իր նշանածին նամակին վրայ աչք պտտցուցած ատեն սոսկալի հարուած մը զգաց սրտին մէջ։ Ինչ ընացեր էր որ Լիւսի մեռնէր... ու ինք Լիւսիէն հոն չէր գտնուէր, խնամելու համար զայն։ Երիտասարդը բարոյական ճչմարիտ չարչարանք մը կրէր... Ի՞նչ օրսչուեմ տար։ Պիտի կրնա՞ր Բարիզ մնկնիլ, իր հակողութիւնը երեսի վրայ ձգել ու իր գործատիրոջ վստահութիւնը չարաչար դրժածել։

Ապահովաբար չէր կրնար այդ բանը ընել։ Պէլկարտի աշխատութեանց վերջանալուն սպասելու էր, Լիւսիի հետ ամենօրեայ թղթակցութեամբ գոհանալով։

Վերը ըսուածներէն կարելի էր եզրակացնել թէ ոչ ոք կը կասկածէր Լիւսիի վրայ կատարուած մահասփորձին բուն չարժառիթները։ Ամէն մարդ կը կարծէր թէ թափառաշրջիկի մը արարքն էր ան, սպանութեամբ գողութիւն ընելու համար։ Օլիտ և իր մեղսակիցը կրնային վստահ ըլլալ թէ ամէն կասկածէ զերծ էին։

Մուրիլլօ փողոցի բնակարանին մէջ սովորական կեանքը կը չարունակուէր. Բայ Հարման առ այժ իր աղջկան հետ չէր խօսէր Լիւսիէնի մասին։ Երիտա-

սարդը իր գործատիրոջ ուղղած նամակին մէջ կը խուսափէր Մէրիի վրայ խօսելէ։

Գործարանատիրոջ աղջիկը միեւնոյն վիճակին մէջ կը գտնուէր։ Տառապանքներուն մէջ ինքնամփոփ, Մէրի կը ջանար իր սրտայոյզ վիշտերը ծածկել, որովհետեւ չէր յայտնէր բնաւ, յանդիմանական խօսք մը չէր ըներ։ Սակայն հայրը կը կարդար աղջկան սիրտը, կը հասկնար բոլոր այն խօսքերը զոր Մէրի չէր ըներ ու մտովի կ'ըսէր թէ Լիւսիէնի վերադարձը փութացնելու չէ՞ր միթէ։ Բայց կասկածները արթընցուցած չպիտի՞ ըլլար արդեօք, եթէ փութացնէր այդ վերադարձը, առանց բանաւոր չարժուիթի ցոյց տալու։ Յոռետեսութեամբ կը ձգձգէր այդ գործը։ Տասը օրեր անցան այսպէս։

Պուա-Ֆօլօմպէն հեռացած ու Բէ Պուբպոն իր բնակարանը վերադարձած էր Լիւսի, ի մեծ ուրախութիւն Ժանն Ֆօրթիէի ու տիկին Օկիւպէնի։ Մանկամարդ աղջիկը աշխատանքի սկսած էր խոկոն, բայց բժիշկը պատուիրած էր որ չդադրեցնէ ինքզինքը, որովհետեւ վերքը կը ցաւէր երբեմն, հակառակ ապաքինած ըլլալուն։ Սակայն օրիորդ Հարմանի դիտողները ձեւած էր։

Մէրի, որ ֆիզիքապէս հիւանդ էր միշտ, քիչ անգամ դուրս կ'ելլէր բնակարանէն ու տիկին Օկիւպէնի յանձնարարած հագուստներով չէր զբաղէր բնաւ։ Ան տեղեկութիւն չուներ Լիւսիի անցուցած արկածէն և եթէ դիպուածաբար իսկ իմացած ըլլար, մտքէն չպիտի անցընէր թէ միեւնոյն ինք էր այդ արկածին անդիտակից պատճառը։

Բէ Պուբպոնի փոքր բնակարանին մէջ հաստատուելէն քանի մը օր յետոյ, ուժերը վերստացած, Լիւսի մայր Լիզոնը զրկած էր գերձակուհիին, հարցնելու համար թէ զգեստներուն փորձը ի՞նչ պիտի ըներ։ Տիկին Օկիւպէնին պատուախնդ զրկեց որ Լիւսի անձամբ փորձի երթալու էր Բօլ Հարմանի բնակարանը, եթէ ի վիճակի էր դուրս ելլելու։ Ուստի, յաջորդ օրը, Լիւսի կէս օրին ատեններուն, Մաբրիլլօ փողոցը գնաց Ժանն Ֆօրթիէի ընկերակցութեամբ, որ խուսափարտերը կը կրէր ու մինչեւ դուռը ընկերացաւ Լիւսի վեր ելլուն։

Բօլ Հարման և իր աղջիկը ասպրատած էին երեկոյ ճաշը։ Սենեկապանը ճաշասրահ մտնելով ըսաւ.

— Օրիորդին գերձակուհին եկած է, հագուստները փորձը ընելու համար։

Մէրիի գոյնը նետեց։

— Լիւսի՛, յարեց ան, վրդովուած ձայնով մը։

— Այո՛, օրիորդ, անունը ատ է։

— Լիւսի՛, գոչեց Բօլ Հարման ոտքի ելլելով, սարսափէն գունատած։

— Մէրի չըմբռնեց ու չէր կրնար ըմբռնել հօրը դէմքին վրայ առաջ եկած սոսկումի արտայայտութիւնը։

— Հա՛յր, չպիտի ընդունիմ զայն։ Ձեմ ուզեր ընդունիլ զայն, յարեց Մէրի։

Այս խօսքը հանդարտեցուց գործատանտէրին միտքը։ Ան զգաց թէ քիչ մնացեր էր որ ինքզինքը մատնէր։ Լիւսի կենդանի՛։ կարելի՞ բան էր միթէ։ Օվիտ անպատկառօրէն ստած էր միթէ, յայտարարելով թէ Լիւսիին գործը լմնցուցած էր։ Ամէն պարագայի մէջ, մանկամարդ աղջկան ինքնութիւնը ստուգելու էր ու յուոր համար ալ պէտք կար երեսը տեսնելու։ Ժաք կարօ աղջկան վրայ ծռեցաւ ու ցած ձայնով մը ըսաւ, որպէս զի ծառան չլսէ.

— Ձկրցի զայրոյթի առաջին չարժում մը զգալ ու կը ցաւիմ այդպէս ընելուս, որովհետեւ անիրաւ էր այդ զայրոյթը։

— Անի՞րաւ, կրկնեց Մէրի։

— Անտարակոյս։ Այս աղջիկը չի գիտեր թէ ինչ է ձեր առաւպանքին պատճառը։ Ուեւէ բան չէ ըրած ձեզի դէմ... ։ Ինչո՞ւ, ի՞նչ պատրուակով, անոր դէմ պիտի զոցես քու դուռդ։ Այսօր, սովորականին պէս ընդունէ զայն և տիկին Օկիւթինէն խնդրէ որ յառաջիկային ուրիշ գործաւորուհի մը ղրկէ քեզի։

— Իրաւունք ունիս, հայր իմ։

Բօլ Համման սենեկապանին կողմը դարձաւ, որ հոն կեցած էր անշարժ ու հօր և աղջկան միջեւ տեղի ունեցած մեղմաձայն բանավէճին արդիւնքին կ'սպասէր։

— Ներս մտցուցէք, ըսաւ գործարանատէրը։

Սենեկապանը հեռացաւ ճաշասրահէն ու քանի մը երկվայրկեանէն վերադարձաւ Լիւսիի հետ։ Մանկամարդ աղջիկը մահատիպ գալկութիւն մը ունէր, ակներեւօրէն յուզուած ու հազիւ ոտքի վրայ կրնար կեցնալ։ Մէրի նշմարեց Լիւսիի վրայ առաջ եկած փոփոխութիւնը, վերջին տեսակցութենէն ի վեր ու այդ փոփոխութենէն չազդուեցաւ։

— Ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ, հարցուց Մէրի խրոխտանքով։

Լիւսի տկար ձայնով մը պատասխանեց.

— Ձեր հագուստներուն փորձը ընելու եկայ։ Գիտեմ թէ շատ ուշ մնացի, բայց յանցանքը իմս չէ։ Ոճիրի մը գոհ գացի ու այդ պատճառով չկրցի աշխատիլ օրերով...։

Բօլ Համման սարսռաց, այդ խօսքը լսելուն պէս։

— Ոճի՞ր մը, գոչեց Մէրի, որուն հետաքրքրութիւնը արթնցած էր։

— Սպաննութեան փորձ ըրին... ու նոյն իսկ կէս մը յաջողցան...։

— Օրի՛որդ, վիրաւորուեցա՞ք, ըսաւ Բօլ Համման մեծ պատրիւնութեամբ։

— Այո՛, պարո՛ն, վէրքս ցաւ կը պատճառէ տակաւին։ Դանակի առաջին հարուած մը ստացայ ու երկրորդ հարուած մը գործս պիտի լմնցնէր, եթէ երբեք չեղբը չկտրէր սեղմիրանին լանջակալին վրայ։ Այս դիպուածին կը պարտիմ կեանքս։

— Բարեբաստիկ դիպուած մը, զոր օրհնելու է։ Ձեր մարդասպանը ձերբակալուած է հարկաւ։

— Ո՛չ, պարո՛ն, բայց յուսալի է որ մօտ օրէն ձերբակալուի։

Այս պատասխանը ցուրտ քրտինք մը յառաջ բերաւ գործարանատէրին քունքերուն վրայ։

— Անշուշտ ոստիկանութեան յայտնեցիք անոր դիմանիշները, հարցուց Բօլ Համման։

— Ո՛չ, պարո՛ն... ։ Հազիւ մարդը նշմարեցի մթութեան մէջ... Այն թափառաշրջիկներէն մէկն է, որոնք չարիք կը գործեն Բարիզի չրջակաները։ Ան կը սպաննէր, կողոպտելու համար։

— Ձեզ կողոպտեցի՞ն ալ։

— Այո՛, պարո՛ն, ժամացոյցս ու դրամապանակս։

Լիւսի ներս մտնելէն ի վեր, Բօլ Համման յարատեւ հետաքրքրութեամբ մը կը դիտէր մանկամարդ աղջիկը։ Կը վերլուծէր անոր դէմքը և աչքերուն արտայայտութիւնը, կ'ուսումնասիրէր ձայնը։

— Տարօրինա՛կ բան, կ'ըսէր գործարանատէրը մտովի, ինծի այնպէս կը թուի որ այս դէմքը տեսած ... այս ձայնը լսած եմ արդէն... Սակայն վստահ եմ որ առաջին անգամ ըլլալով, այս աղջիկը կը տեսնեմ...։

Ցանկարծ, նշոյլ մը չոզաց Բօլ Հարմանի աչքերուն մէջ։

— Ցիչեցի՛, յարեց Բօլ Հարման մտովի։ Ժանն Ֆօրթիէի կենդանի պատկերն է, որը երիտասարդ էր ան...։

Ժամ կարօ այդ նմանութիւնը առուգած պահուն կը յիշէր թէ Արֆրվիլի հրեշտակն ատեն ժաննի աղջիկը ժուանեթի մէջ սանտուխ մը քով կը գտնուէր. նոյնպէս կը յիշէր որ Լիւսին իր մանկութեան առաջին տարիները անցուցած էր ընկեցիկ մանուկներու ապաստանարանին մէջ, որը Մէրիէն իմացած էր։ Ցանկարծ սա գաղափարը ունեցաւ.

— Ա՞ն էր արդեօք։

Լիւսի, յոգնած, իր չուրջը յիմարան մը կը փնտռէր։ Բօլ Հարման նչմարեց մանկամարդ աղջկան տկարութիւնը ու աթոռ մը հրամցուց իսկոյն։

Մէրի վիրաւորուեցաւ, հօրը գիջումը տեսնելով։

— Օրիորդը կրնայ մեկնիլ, քանի որ հագուստներուս փորձը ընել պիտի չտամ, յարեց Մէրի չոր ձայնով մը։ Տասը օրէն այս հագուստները կ'առնեմ Տիկին Օկիւթինէն, աճապարելու պէտք չկայ։

Այս խօսքը որոշապէս կը նշանակէր թէ Լիւսի այլեւս ոտք կոխելու չէր Բօլ Հարմանի բնակարանը։ Ուստի, սիրտը նուաստացուցմէ ընկճուած, բարեւեց ու դուրս ելաւ ճչաչարանէն, ի զուր ջանալով հասկնալ թէ ինչ ըրած էր որ իրեն հետ այդքան խիստ ու արհամարհոտ կը վարուէր սկզբան հեզահամբոյր և բարեկամ եղող Մէրին։

Բօլ Հարման սկսաւ խօսիլ Մէրիի հետ, երբ առանձին մնացին։

— Այս աղջիկը իսկապէս գեղեցիկ չէ՞ս գտներ։

Մէրի զգաց որ խաչոր արցունքներ կը թրջէին թարթիչները։

— Դուն գեղեցի՛կ կը գտնես, մրմնջեց Մէրի ցաւագին չնչոտ մը։ Ուրեմն կ'ըմբռնես որ Լիւսիէն կարենայ սիրել այդ աղջիկը, այնպէս չէ՞։

— Շատ լաւ կ'ըմբռնեմ որ այդ աղջկան նկատմամբ սէր մը ունենայ։ Բայց այդ տարիքանքները կարճատեւ կ'ըլլան։ Յարդի մը կրակին պէս չուտ կը բռնկին ու կը մարին...։ Լիւսիէնէն նոր նամակ մը ստացայ։

— Իմ վրաս կը խօսի՞։

— Ամէն նամակի մէջ կը խօսի և դուն հասկնալու ես որ քեզի հանդէպ անտարբեր եղող մէկը այդքան չպիտի զբաղէր քեզմով...։

— Դուն կը հաւաստես, բայց ես կ'ուզեմ իր բերնէն լսել։

— Պիտի ըսէ քեզի, սիրելի զաւակս։

Մէրի գլուխը ծռեց։ Երկար հառաչ մը արձակեց իր կուրծքէն։ Գործարանատէրը չարունակեց.

— Դուն ինծի ըսիր թէ Լիւսի ոչ հայր ունէր և ոչ ալ մայր։ Ուրկէ՞ իմացար։

— Լիւսիէն իմացայ, իրմով հետաքրքրուելուս համար, ուզեցի պատմութիւնը իմանալ։

— Ընկեցիկ Մանուկներու ապաստա՞նը մեծցած է։

— Անշուշտ։ Թիւ 9 է իր արձանագրութիւնը։ Բայց այս բաները քեզի ըսած եմ արդէն...։

— կարելի է։ Սակայն մոքէս ելած են...։ Այդ աղջիկը չէ՞ գիտեր թէ որուն կողմէ լքուած է։

— Երբեք։ Բայց ինչո՞ւ կը մտահոգուիս այս բաներով։

— Համոզուելու համար թէ Լիւսիէն չի կրնար

լրջօրէն սիրել պատապարանէն եկած աղջիկ մը, որ անուն իսկ չունի...։

Բօլ Հարման ոտքի ելաւ ու ըսաւ.

— Ցտեսութիւն, անուշս։ Ես գործարան կ'երթամ, ուր ներկայութիւնս անհրաժեշտ է։

Բօլ Հարման իր աղջիկը հարցուփորձած էր Լիւսիի մանկութեան առաջին տարիներու մասին, որովհետեւ իր ուղեղին մէջ գաղափար մը վիժած ու զարգացած էր, երբ այդ գործատորուհիին նմանութիւնը Ժանն Ֆօրթիէի աղջկան հետ, աչքին զարկած էր։ Հիմա ստոյգ տեղեկութիւններ ձեռք բերած էր։ Իրմէն կը մնար Օվիտի իմացնել թէ հարուածը վրիպած էր ու ողջ էր իր զոհը, զոր մեռած կը կարծէր։

Բօլ Հարման փոխանակ իր կառքը նստելու, վարձու կառք մը բռնեց ու Ռիվէլի փողոցը գնաց։ Օվիտ հոն չէր։ Գործատունատէրը գրպանէն յուշատետր մը հանեց ու թերթի մը վրայ գրեց սա տողերը.

«Եթէ իրիկուան ժամը հինգէն առաջ դառնաս, Գուբրվուազ եկուր։ Եթէ եօթնէն ետքը դառնաս, այս իրիկուն ժամը տասնին քեզի կ'սպասեմ Բաֆէ տը լա Բէ, Օպերայի հրապարակ։ Սխիպոզական է»։

Բօլ Հարման թերթը պատռեց յուշատետրէն ու Օվիտի դրան առջեւ դտնուող նամակատուփը նետեց։ Ցետոյ գործարան գնաց կառքով։

Օվիտ վերադարձին, նամակը առաւ։ Ինչ յեղակարծ բան պատահած էր։ Ինչ չարժառիթ սոխպոզական կը դարձնէր մեղսակիցին տուած ժամադրութիւնը։ Շատ հետաքրքրուած ու քիչ մըն ալ մտահոգ, Օվիտ կառքով գնաց Գուբրվուազի գործարանը։ Իսկոյն առաջնորդուեցաւ գործատնատիրոջ աշխատասենեակը։ Բօլ Հարման թախծոտին դէմքը ունէր։

— Ինչ չարաչուք դէմք մը առած ես, ըսաւ Օվիտ։ Նաւագոյն բարեկամիդ մահուան լո՞ւրը առիր։

— Մահուան վրայ չի դառնար խնդիրը, պատասխանեց Բօլ Հարման խուլ ձայնով մը։ Լիւսի մ'ողջ է։

— Լիւսի մ'ողջ է, կրկնեց Օվիտ գոչնատած։ Անկարելի բան է։ Դաստակս ուժով է ու իմ դանակս թափանցեց մինչեւ անոր սիրտը... Քեզ խաբեր են...։

— Աչքովս տեսայ զայն...։

— Լիւսին ո՞ղջ տեսար։

— Այո՛, տեսայ... ու Մուրիլլօ փողոցի բնակարանին մէջ խօսեցայ անոր հետ։ Դանակդ սեղմիրանին կիտոսկրերուն վրայ չեղլով կտրուածք մը առաջ բերած ու քանի մը օրուան մէջ բուժուած է։ Լիւսի վերակացած է աչխատիլ... Աւելի քան երբեք իմ ծրագիրս կը խանդարէ ան։

— Կրո՛ղ, յարեց Օվիտ, բառնոցքները սեղմելով։ Ձախողանք մըն է։ Անշուշտ տեսած է զիս։ Կրնայ ճանչնալ։

— Վատահ եղի՛ր։ Շուտ մութ էր։ Ոճիրն ալ կը վերագրուի Բարիզի չրջակաները դնգերող թափառաշրջիկներուն։

— Ուրեմն պիտի վերսկսիմ ու այս անգամ աւելի լաւ պիտի գործեմ։

— Պէտք է զգուշանալ այդ բանը ընելէ, պատասխանեց ժաք կարօ։ Միեւնոյն տեսակ գործ մը կատարուածներ պիտի արթնցնէ անշուշտ... բան մը որմէ խուսափիլը է ամէն բանէ առաջ։

— Ուրեմն ե՞ս կը կենամ խաղէն, հարցուց Օվիտ։

— Ես չեմ կենար երբ աղջկանս կեանքը վտանգի մէջ է։ Երբե՛ք։

— Ծրագի՞ր մը ունիս։

Բօլ Հարման թուղթ մը երկարեց իր մեղսակցին։ Այս վերջինը հետաքրքրութեամբ առաւ զայն ու հետեւեալ տողերը կարդաց։

«Լիւսի 1861ին կամ 1862ին գրուած է Բարիզի Ընկեցիկ Մանուկներու ապաստանարանը ու հոն արձանագրուած է թիւ 9 անուանագրութեամբ։»

— Ցետոյ, ըսաւ Օվիտ։

— Պէտք է հասկնալ թէ որո՞ն կողմէ հոն յանձնուած է Լիւսի։

— Հետզհետէ բան մը չեմ հասկնար ու ինծի այնպէս կը թուի որ խելքդ կը կորսնցնես, ի՞նչ կ'ելլէ սակէ, ի՞նչ բանի կը ծառայէ, եթէ իմանանք թէ աղջնակը որուն կողմէ յանձնուած է ապաստանարան։ Նախ չպիտի ուզեն մեզի իմաց տալ, եթէ երբեք չմտանդնենք այն առարկաները, որոնք տղան յանձնուած առեն հոն Թողուած ու տեղեկագրին մէջ ցոյց տրուած են։

— Այդ տեղեկագրին պէտք կայ։

— Ի՞նչ միջոցով։ Տոմարները գողնալէ ուրիշ ճար չկայ։

— Պէտք է անպատճառ հասկնամ թէ չեմ սխալիր։

— Ո՞վ կը կարծես զայն։

— Կը կարծեմ որ Լիւսի ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկն է…։

— Ի՞նչ բան ենթադրել կուտայ քեզի։

— Նախ իր անունը։ Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկը Լիւսի կը կոչուէր։

— Տօնավաճառին մէջ մկկէ աւելի էշեր կան, որոնք Մարթէն կը կոչուին։

— Իր տարիքը։

— Միեւնոյն պատճառով, սակէ բան մը չելլեր։

— Վերջապէս իր դէմքը… Ժաննի կը նմանի։ Ժաննի երիտասարդութեան դէմքին կը նմանի, ինչպէս լուսանկարի մը երկու օրինակները…։

— Ա՛հ, աւելի նշանակալից է սակայն, եթէ երբեք պատրանք չես անուցաներ։

— Ցիշատակներս անվրէպ են։

— Այդպիսի նմանութիւն մը, սառգութեան պէս բան մը, առնուազն բաւական զօրաւոր հաւանականութիւն մըն է։

Բօլ Հարման յարեց։

— 1861ին կամ 1862ին, Լիւսին յանձնուած է։ Կապակցութիւն մը կայ։ Սանտուն վարձքը ստացած չըլլալուն, անտարակոյս, իր գաւառին մէջ յայտարարութիւն ըներ կեսոյ, Հանրային Խնամատարութեան յանձնելով օձիքը ազատած է։

— Անտարկելի արամաբանութիւն մըն է սակայն, պատասխանեց Օվիտ, բայց ի՞նչ բանի կրնայ ծառայել քեզի…։

— Եթէ երբեք ապացուցուի որ Լիւսի աղջիկն է Ժանն Ֆօրթիէի, այն առեն գող, հրձիգ, փիլ լապրուն ապանող կնոջ մը զաւակը կ'ըլլայ ան։ Ու զոհին աղան, Լիւսիէն, անշուշտ խորշանքով պիտի մերժէ Լիւսին։

— Ըսելիք չկայ։ Կեցցե՛ս։ Հասկցայ։ Շատ լաւ է։

— Ուրեմն պէտք է գործել։

— Անշուշտ, բայց ի՞նչպէս։ Ընկեցիկ մանուկներու ապաստանարանէն ոեւէ տեղեկութիւն չպիտի կրնանք քաղել…։ Գիտե՞ս անունը այն սանտուին, որուն յանձնած էր Ժանն Ֆօրթիէ իր զաւակ։

— Ոչ։

— Տեղին անունը գիտե՞ս գոնէ։

— Այո՛, Ժուանեի։

— Լաւ, բարեկամս, Ժուաննի երթալու է։ Ինչպէս միշտ, քեզ երախտապարտ պիտի ընեմ...։ Վաղը առտու ճամբայ պիտի ելլեմ։

— Դրամի պէտք ունի՞ս։

— Միամիտ հարցուա՛մ։ Ամանաս չուտ աւելի սուղի նստաւ ինծի։ Գրեթէ հալեցաւ ունեցած դրամս։

Օվիտ անպատասխանօրէն կը ստէր, բայց ուրիշ միջոց չկար, իր կծիկը խոչորցնելու համար։ Բօլ Հարմանն բացաւ գրասեղանին գզրոցը ու տրցակ մը պանքնոտ հանելով անկէ, Օվիտի տուաւ։

— Մեծապէս չնորհակալ եմ, ըսաւ Օվիտ, պանքնոտները առնելով, զոր դրպանը դրաւ, առանց հաշուելու։ Վաղը առտու կանուխ, Ժուաննի պիտի երթամ։

. . . . . .

Հօրը մեկնումէն յետոյ, Մէրի հրաման տուաւ որ կառքը լծեն։ Ան պէտք ունէր օդի, շարժումի, սեւէ զուարճութեան։ Մտադիր էր այցելութիւն մը տալու մեր հին ծանօթ նկարիչ Էթիէն Քաթէլի աշխատանոցը։ Ան ճշմարիտ հաճոյքով մը ու միեւնոյն ատեն կարեկցութեամբ մը ընդունեց խեղճ աղջիկը։ Շատ փոխուած ու տառապելից վիճակի մէջ գտաւ զայն։

— Օրիո՛րդ, անտարակոյս, հոս եկած էք, զիս մեղադրելու համար որ նոր նկար մը ձեռք չբերի ձեր նկարչական կալըրիին համար։

— Վատահ եղէք որ այդ չէ իմ այցելութեանս նպատակը։ Ձեզմէ ծառայութիւն մը խնդրելու եկած եմ։ Ամէն տարի սովորութիւն ունիմ նուէր մը ընելու հօրս, իր ծննդեան տարեդարձին առթիւ... այդ օրն

ալ երկու ամիսէն պիտի հասնի։ Կը կռահէ՞ք թէ ինչ նուէր է ան։

— Այո՛...։ Այս տարի կը փափաքիք ձեր կենդանագիրը նուիրել Պ. Հարմանի։ Ա՛ս չէ՞։

— Այո՛։ Եւ կը յուսամ որ ինծի պիտի աջակցիք, այդ անակնկալը ընելու համար։

— Սիրայօժար...։ Ամբողջական՞ նկար մը կը փափաքիք ունենալ։

— Այո՛, եթէ կ'ուզէք։

— Ի՞նչ մեծութեամբ։

— Ձեզի կը ձգեմ ատիկա։

— Սա մեծութիւնը ձեր գործին կուգա՞յ, հարցուց Էթիէն, մօտենալով այն նկարին, որուն վրայ կ'աշխատէր օրիորդ Հարմանի ներս մտած պահուն։

Այդ նկարը կը ներկայացնէր երիցատան մէջ կատարուած ձերբակալութիւնը։ Էթիէն ցոյց տուաւ պատկերին գլխաւոր դէմքը, Ժանն Ֆօրթիէն, որ բնականարին մէկ երրորդ մեծութեամբ նկարուած էր...։

Մէրի մէկ քանի վայրկեան ուշադրութեամբ դիտեց նկարը, զմայլուելի մատնուած։ Ծանկարծ սրտուռ մը զգաց ան։

— Օ՜հ, տարօրինակ բան, ինծի այնպէս կը թուի որ ոստիկան գինուորներուն միջեւ գտնուող այս դէմքը կը ճանչնամ։

— Այս դէմքը Ձեզի ծանօթ եղող անձի մը դէմքին կը նմանի՞։

— Այո՛, նմանութիւնը ակնառու է։

— Տարիքո՞ւ անձի մը վրայ կը դառնայ խնդիրը, հարցուց Էթիէն։

— Ընդհակառակը, չատ երիտասարդ էր ան։ Քանի մը քսանեակ տարեկան է ան ատեն։

Տիկին Օկիւսթինի դարձաւորուհիներէն մէկը, իմ դերձակուհիս է...։

— Անունը ի՞նչ է։

— Լիւսի... կը ճանչնա՞ք միթէ։

— Ոչ, օրիորդ։ Գէթ այնպէս կը կարծեմ։ Ո՞ւր կը բնակի այդ Լիւսին։

— Քէ Գուբպօն, թիւ 9։

— Չեմ ճանչնար։

Էթիէն կը խորհէր,

— Լիւսիէնին սիրած մանկամարդ աղջիկն ալ Լիւսի կը կոչուի ու Քէ Գուբպօն կը բնակի...։

Ու բարձրաձայն յարեց.

— Աչխարհ լեցուն է դիպուածական նմանութիւններով...։ Ուրիմն ա՛յս մեծութեամբ պիտի գծեմ ձեր կենդանագիրը։

— Եթէ կը հաճիք։ Երբ պիտի սկսինք, հարցուց Մէրի։

— Վաղայաջորդ օրը եթէ կ՛ուզէք։

— Լա՛ւ, կէս օրէն յետոյ ժամը երկուքին տանները պիտի գամ... այսօր չուտով կը մեկնիմ... որովհետեւ ձեզի արգելք կ՛ըլլամ աշխատելու։

— Ո՛չ, արգելք չէ՛ք ըլլար։ Քանի մը վայրկեան խօսակցինք...։

— Սիրայօժար։

— Բարիզէն կ՛ախորժի՞ք։

— Տնաճութիւն չեմ զգար, բայց ես կ՛երեւակայէի որ այս մեծ քաղաքը աւելի չէնշող, աւելի կենդանի էր...։

— Ուրիմն կը ցաւի՞ք Ամերիկայէն բամնուելնուն համար...։

— Առանց ցաւելու մերթ կ՛ուզեմ տեսնել անոր գլխցիկ երիտքը, ուռճացիս բնութիւնը...։

— Դուք Նիւ-Եօրքի մէջ ծնած էք, օրիո՛րդ, բայց ձեր հայրը Ամերիկացի չէ, այնպէս չէ՞, յարեց Էթիէն, ճչմարիտ հարցաքննութեան մը ենթարկելով Մէրին, մինչ այս վերջինը այդպէս բան մը մտքէն չէր անցընէր։

— Այո՛, Ամերիկացի չէ, այլ Ֆրանսացի է ան, Պուրկոնեի մէջ ծնած։ Մօրենական մեծ հայրս, ձէյմս Մօրթիմէր, տեսնելով որ հայրս արտակարգ խմացութիւն մը ունի, իր ձեռնարկներուն չհակիցը րած ու աղջիկը տնոր տուած էր։

— Ձեր մեծ հայրը նշանաւոր հնարի՞չ մըն էր։

— Այո՛, պարոն։ Մեծ հայրս ու հայրս օգտակար գիւտեր ըրած են, իմ մէջ սյլոց կարի մեքենայ մը, Լուիկ անուն և գծագրանգակուամի մեքենայ մը հնարած են, յարեց Մէրի։

— Գծագրանգակուամի մեքենա՞յ մը, կրկնեց նկատրիչը ապշուռնէն։

— Կ՛երեւայ թէ գլուխ գործոց մըն է։ Միլիոններ չահնդուցած է։

— Պ. Հարման երկո՞ր տաեն Ամերիկա բնակած է։

— Քառասերկու տարի։ Կարծեմ, 1861ին Նիւ-Եօրք հաստած է։

— Ձեր ազնեցած հարստութիւնը դիզելու համար, ան չատ աչխատած ըլլալու է։

— Մեծ հայրս չատ հարուստ էր արդէն...։

— Ճչմարիտ արժանիք ունեցող հնարիչները չուտով կը հարստանան Ամերիկայի մէջ։ Թերեւս օրին մէկը հան պիտի վերագտնէք։

— Չեմ կարծեր։

— ինչո՞ւ։

Մէրի կարմրիլը զգաց։ Ա տկայն հետեւեալ պատասխանը տուաւ.

— Հայրս չուզեր իր ծննդավայրին հեռանալ, քանի որ իր բոլոր չուները Ֆրանսայի մէջ են հիմա։

— Ճիշդ է, բայց պարագաներ կրնան ներկայացնալ, ինչպէս ձեր ամուսնութիւնը, օրիորդ...։

— Օ՜հ, Ամերիկացիի մը հետ չպիտի ամուսնանամ երբեք։

— Ֆրանսացիները կը սիրէ՞ք։

— Շա՜տ։ Մնաց որ, հօրս կողմէ Ֆրանսացի եմ։

— Օրիո՛րդ, վերջերս հաճոյքը ունեցայ ձեզ տեսնելու Ժօրժ Տարիէ բարեկամիս բնակարանը։ Հոն Լիւսիէնի մասին այնպիսի գաղափար մը յայտնեցիք, որ պատիւ կը բերէ ձեզի...։

Մէրի զգաց որ նորէն կը կարմրէր ու երկչոտութեամբ թոթովեց.

— Բնական չէր։ Իմ նպաթիքոս ուսնեւորները պարտաւոր են ձեռք երկարելու ամէն անոնց, որոնք բան մը չունին...։

— Պ. Հարման ձեզի համամիտ գտնուա՞ծ է, այդ մասին խորհելէ յետոյ։

— կարծեմ թէ հօրս բնակարակցութիւն մը առաջարկած է Պ. Լապրուի։

— Ուրեմն ձեր խորհուրդներուն հետեւած է... կը խնդակցիմ, որովհետեւ Լիւսիէն այքսաուս և ժրաջան մարդ մըն է։

— Ուսած կը յուսամ որ օրին մէկը, հօրս առաջարկները պիտի ընդունի...։

Էմիէն փսթթել այն տեղն հասկցաւ թէ ինչ կ'անցներ կը գտնուար խեղճ ալջիան սրտին մէջ...։

— կը մնա՞ք, յարեց նկարիչը, տեսնելով որ Մէրի ոտքի կ'ելլէր։

— Այ՛, բայց վաղայաջորդ օրը պիտի գամ։

Նկարիչը առաջնորդեց օրիորդ Հարմանը ու վերադարձաւ իր նկարին առջեւ, զոր ռըթոշ կ'ըներ։

— Լիւսիի ճամնուրթիւնը Ժանն Ֆօրթիէի հետ տարօրինակ է, մրմնջեց Էմիէն։ Լիւսի Ընկեցիկ Մանուհներու ապաստանարանը մնցած է... ու քանըերկու տարու է...։

Թ.

Ցաջորդ առտու, Օվիա հասաւ Ժուանեի։ Օթէլ որ Սիկոնը հասաւ ու ճախ ճաշ մը ապսպրեց։ Ճաշած պահուն իր ռազմական յատակագիծը կը պատրաստէր։

— Առաջին խնդիրը, ամենուն գտնելն է, եթէ երբեք կ'ապրի ան... Ասիկա կը նշանակէ անձանօթը փնտռել, առանց նշանակելու, առանց հետքի...։ Անոնն ալ չկայ, անո՛ւ կնճիռը... Հո՛գ չէ, պզտիկ քաղաքի մը մէջ ամէն մարդ իրար կը ճանչնայ...։ Հակառակ քանդրմէկ տարի անցնելուն, Ժանն Ֆօրթիէի ալջկան հետքը միացած ըլլալու է...։

Պուրկօնների ըլլալուն, Օվիա գիտեր թէ Պուրկօնների մէջ կիներ կան, որոնք չոր usնսուի արհեստը ի գործ կը դնեն, ինչպէս կ'ըսէ Բարիզի միջակարնար դասը, այդ կիները այծի կաթի կամ ձեռակի միջոցաւ կը դիեցնեն ութը-տասը երախաներ միաժամանակ։ Այդ կիներէն մէկուն հասցէն հասկցաւ, որոնք քաղաքին ծայրը կը բնակէին, հոն գնաց։

Սանտու տիկին նուաստ դրեթէ քառասուն տարու դիւրահամբոյր կին մը չէր։ Օվիա ուզելով ողջունել զայն, ըսաւ.

— Մէկ տեղեկութիւն միայն պիտի առնեմ ձեզմէ։

— Ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ։

— Երկա՞ր տանիլ ի վեր հոս կը քնանիք։

— Քառասունըմէկ տարիէ ի վեր... Քառասունըմէկ տարեկան եմ։ Տասնըչորս տարու էի, երբ հայրս ու մայրս այս տունը գնեցին, որ ինծի կը պատկանի այսօր։

— Ո՞րքան տանիլ ի վեր տոկոս կ'առնէք ձեր գրավ, իբր տնտեսու դիւրացնելու համար գանոնք։

— Մայրս կ'առնէր, ես կը խնամէի։ Օրս մանչեն յետոյ, չարաբնակեցի այս գործը։

— Ուրեմն կը ճանչնա՞ք Ժուանենի բոլոր տուն-տուները,

— Անշուշտ։ Իրարու կը հանդիպինք երախաները պատուաստուած տանն...։

— Ժանն Ֆօրթիէի մասին խոսո՞ած են ձեր առջեւ։ Տիկին Նուարէ սկսաւ պրպտել իր յիշողութիւնը։

— Ժանն Ֆօրթիէ... Ժանն Ֆօրթիէ, կրկնեց ան։ Ո՞վ էր ան։

— Այրի մը։

— Շատ մը այրիներ կան։ Շատո՞նց է։

— Քառասունըմէկ տարի առաջ։

— Ձիտեա Քրիստոս։ Քառասունըմէկ տարի։ Ինչ յիշողութիւն ունենալու է, այդքան հնաոտւր անուն մը միտք բերելու համար։ Քառասունըմէկ տարիէ ի վեր, թերեւս երեք հարիւր դիւեցիկ ունեցած եմ։ Այդքան յաղորդներու անուններուը ինչպէս միտք կը պահուին... եթէ երեք դիւեցիկին անունը միայն գիտնալ կ'ուզէք, բան մը չեմ կրնար յիշել։

— Ուրիշ բանիք ունիմ... Այրի Ժանն Ֆօրթիէ քառասունըմէկ տարի առաջ գրաւուած է գաղութին հրդիպութեան և սպասուքեան երթեակ ոճիրներով։

— Սպասեցէ՛ք... սպասեցէ՛ք։ Կին մը, որ հրդիպութեան, գաղութեան և մարդասպանութեան համար գատապարտուած է... Այո՛, բաւական խօսուած է անոր վրայ։

— Կը յիշէ՞ք թէ ո՛ր տնտուքին տրուած էր անոր ապրնակը։

— Մայր Ֆրէմիի։ Նոյնիսկ ան չատ նեղացած էր, անզգամ կնոջ մը գաւակը պահելուն համար։ Այս պատճառով, բաւական յամախորդ կորսնցուցած է...։

— Ո՞ւր կը բնակի մայր Ֆրէմի, հարցուց Օվիա։

— Գերեզմանատան մէջ...։ Մեռած է։

Օվիա պահ մը յուսացած էր։ Յուսախաբութիւնը աւելի դառն եղաւ։

— Ամէն ինչ կը ձախողի, քրթմնջեց Օվիա, չչմռուած։

— Աղջկան հայրն է՞ք, հարցուց տնտուն, կասկածոտ ակնարկ մը ձգելով Օվիայի վրայ։

— Ոչ։ Բայց պէտք ունիմ գիտնալու թէ Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկը ո՞ղջ է։ Կրնա՞ք այդ բանը տեղեկացնել ինծի։

— Ոչ։ Ձեմ յիշեր թէ մայր Ֆրէմի ինչ ըրած է պզտիկը։

— Ձպիտի՞ կրնամ հոս ուրեք տեղեկութիւն քաղել։

— Քաղաքապետարան դիմեցէ՛ք...։ Երբ մանուկներ կը յանձնուին մեզի, հոն կ'երթանք յայտարարութիւն ընելու։ Քաղաքապետը հրաման կուտայ, մանուկները ապահովարան առաքելու...։ Ամէն օր այսպէս կ'ըլլայ։

— Երբ այդպիսի պարագայ մը ներկայանայ, քաղաքապետին կը յանձնէ՞ք ցանկը այն աւարկաններուն, որոնք օրին մէկը կրնան ծառայել ազան ճանչնալու։

— Այո՛, պարոն։ Ձերմակեղէնին առանձինը, մանուկին մանաւանդ նշանները, հօրը և մօրը անուններըը (եթէ ծանօթ են) առնուելին անունը և յանձնուելի թուականը։

— Լիւսի կը կոչուէր այն աղջիկը, որուն վրայ կը խօսիմ։ Ասոր վրայ աւելցուցած են մօրը, Ժանն Ֆօրթիէի և առնուելին, տիկին Ֆրէմիի անուննները։

— Այո՛, պարոն։

— Շնորհակալ եմ, տիկին, ու կը խնդրեմ որ սա դրամը ընդունիք իբր փոխարինութիւն ձեզի պատճառած անհանգստութեանս։

Ու Օվիա միւժամանակ տիկին Նուարէի երկարեց տասը ֆրանքնոց մը, որ գրպանը դրաւ, սա պատասխանը տալով.

— Ձեմ մերժեր, բայց տեղը չկար իսկապէս։ Ձեզի ծառայելու պատրաստ եմ։

— Օվիա տունէն դուրս ելաւ։

— Քաղաքապետարան դիմելս լաւ չըլլար, մըրմընջեց Օվիա։ Ժանն Ֆօրթիէ բանտէն խոյս տուած է...։ Հոն հարցում մը ընելուս պէս, պիտի կարծեն որ Ժանն Ֆօրթիէի կողմէ ղրկուած եմ, հետեւաբար գիտեմ թէ ո՛ւր կը գտնուի ան, կասկածելի ըլլալու վտանգին ալ պիտի մատնուիմ։ Ի՞նչ ընելու է ուրեմն։ Գոնէ մէկը ճանչնայի հոս։

Օվիա ըստ բախտի, գլխանակ կը քալէր, մտածումներու մէջ թաղուած...։ Ան իսկոյն գլուխը վեր առաւ ու քաղաքապետարան տանող ճամբան բռնեց, զոր դիւրաւ գտաւ։ Որոշումը տուած էր, հոն գրաւենական մը մտնելով պաշտօնեայի մը դիմեց, որ առանձին կը գտնուէր։

— Պարոն, կրնա՞ք ինձի ըսել թէ 1861ին և 1862ին ո՞վ էր Ժոլանեի քաղաքապետը, հարցուց Օվիա։

— Այո՛, պատասխանեց պաշտօնեան։ Այդ տարիի քաղաքապետը կը կոչուէր Տիւշըմէն։ Հօրեղբայրս էր։ Պատերազմէն յետոյ պաշտօնէն քաշուած է։

— Ժոլանեի՞ կը բնակի։

— Ո՛չ, Տիժոն, իր ծննդավայրը։

— Ուրեմն հայրենակիցս է, ըսաւ Օվիա։

— Ըսել է դո՞ւք ալ Քօթ դ'Ազիւրէն էք ինծի պէս, յարեց պաշտօնեան։

— Այո՛, պարոն։ Կ'ուզէի որ ձեր հօրեղբայրը տղոցութիւնը ուսնեցար տեղեկութիւն մը տալու 1861 և 1862 տարիներու մասին։ Շատ փափուկ բանի մը վրայ կը դառնայ խնդիրը։

— Թերեւս հոս կրնան ձեզի պատասխանել...։ Գոհ պիտի ըլլամ, եթէ ձեզի օգտակար ըլլամ։

Այդ պահուն դուռը ուժգնօրէն բացուեցաւ ու գեհիկ երեւոյթով մարդ մը ներս մտաւ։ Երիտասարդը գոնեատեղւոյ ու ոտքի ելաւ չփոթութեամբ։

— Պարոն Տիւշըմէն, մինչեւ հոս ձեր եեւէն գալու է, ըսաւ նորեկը բարձր ձայնով ու բիրտ չեչոտով մը։

— Պարոն, թոթովեց պաշտօնեան։

— Ալ չափը անցաւ։ Քիթիս կը խնդաս։ Ալ ձանձրացայ։

— Խնդրեմ, այսքան մի պոռաք, ըսաւ պաշտօնեան որ շատ կը նեղուէր։

— Ուզածիս չափ կը պոռամ։ Աւելի գէշ անունց համար, որոնք խայտառակութիւններ կ'ընեն, եթէ երբեք զանոնք մեղադրեն բարձրաձայն...։ Դրսէն տուէք ու ձայնս պիտի կտրեմ։

— Ձեզմէ խնդրեցի որ ապասէք։

— Վեց ամիսէ ի վեր կ'ապասեմ։ Տարաբախտ չարաբախտ կը յաւաձգէք զայն...։

— Վերջին պայմանաժամ մը կը խնդրեմ...։ Ուրբաթը օր տակաւին։

— Ի՛նչ կ'ըսէք, մինչեւ վաղը պայմանաժամ կուտամ ձեզի։ Հաւատացէք որ, ապահինները պիտի չախչախեմ, եթէ երբեք մինչեւ վաղը չվճարէք այն հազար ֆրանքը, որ ձեզի փոխ տուի, կարծելով որ ձեր հօրեղբօր երաչխաւորութիւնը լուրջ է, մինչ դուք կեղծած էք անոր ստորագրութիւնը...։ Թուղթերը ընդհանուր դատախազին պիտի տանիմ ու անկէ անդին եղեռնագործ Աստանին ճամբան կայ։ Ուրեմն վաղը իրիկուն, պարոն Տիւշըմէն։

Ու կատաղի պահանջատէրը դուրս ելաւ այնպէս, ինչպէս ներս մտած էր։ Երիտասարդ պաշտօնեան աթոռին վրայ ինկաւ ընկճուած, անէացած ու դէմքը ծածկեց ձեռքերուն մէջ։ Իր ընթացիկ մտածումներուն մէջէն կը տեսնուէր խոշոր արցունքներու հոսումը։

— Ներեցէք, պարո՛ն, ըսաւ Օվիա յանկարծ, խեղճ երիտասարդին մօտենալով։ Ներեցէք որ դժնդակ բանավէճի մը ականջալուր եղայ ակամայ։

Պաշտօնեան գլուխը վեր առաւ ու լալագին պատասխանեց.

— Պարո՛ն, արդար պատիժ մըն է։ Այո՛, յանցանք մը գործեցի...։ Յանցանքէ աւելի բան մը...։ Ոճիր մը...։ Բիչ մը առաջ ձեր տեսած մարդը ժուանեսի մէջ մեծ առևտրական մըն է, որ գինիի առևտուրով յարաբերութիւն ունի հօրեղբօրս հետ...։ Անցած տարի, սիրուհի մը ունէի, զոր խենդի պէս կը սիրէի...։ Ես կ'ուզէի գոհացում տալ անոր քմայքներուն, ինծի կապելու համար զայն։ Բայց ոչ դրամ ունէի և ոչ ալ վարկ, խենդութիւն մը եկաւ վրաս։ Երկու պարտատոմսեր չինեցի և իբր երաչխաւորութիւն, հօրեղբօրս ստորագրութիւնը կեղծեցի ու այս մարդուն տարի։ Ան զեղչեց պարտատոմսերը։ Գացի դատ զեղչողը, որ կը պարտաստուէր պարտատոմսերը հօրեղբօրս ղրկել։ Ամօթապարտ ամէն բան խոստովանեցայ անոր ու այնպիսի խոստումներ ըրի որ ան հաւանեցաւ վեց ամիս պայմանաժամ շնորհել ինծի։ Վեց ամիսը անցաւ։ Կը յաւասի որ մինչեւ այն ատեն պիտի կրնամ պարտքս վճարել։ Ձ՛ըր չունիս...։ Չկրցի հաւաքցնել։ Այս մարդը կորստեան պիտի մատնէ զիս, ինչպէս յայտարարեց քիչ մը առաջ, ինչ որ արդար գործ մը պիտի ըլլայ։ Բայց խեղճ մայրս անմեղ է այս ոճիրին մէջ ու այս պատճառով պիտի մեռնի։ Օհ, ինչո՞ւ այժ չունեցայ դիմադրելու այդ կնոջ ու այդ չարիքը գործեցի։

— Այդ կնոջ հետ կը տեսնուի՞ք տակաւին, հարցուց Օվիա։

— Ո՛չ, պարոն։

— Ալ չէ՞ք սիրեր զայն։

— Մոդիրը ատոր վրայ չի դառնար։ Երբ անկուտի մեռաւ, դուրը գոցեց իմ առջեւս։

— Այդ արարածի՞ն համար է որ թիւրանը երթալէ չվախցաք։

— Պարո՛ն, խենթ դարձած էի, ինչպէս ըսի քիչ մը առաջ։

— Ուրեմն հազար ֆրանքի՞ պէտք ունիք։

— Հազար ֆրանքի և վեց ամիսէ ի վեր բանած տոկոսին։

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընէք։

— Լ՜ո, պարո՛ն երկու բան կայ ընելիք…։ Ջուրը նետել ինքզինքս կամ սպասել այն ոստիկան պիւոլորներուն, որոնք պիտի գան զիս ձերբակալել…։

— Ինչո՞ւ ձեր մօր չէք դիմեր։

— Մայրս հարստութիւն չունի ու Տիժոնի մէջ կը բնակի կենսաթոշակով մը։

— Ձեր հօրեղբօր չէ՞ք դիմեր։

— Հօրեղբայրս անողոք է պատուոյ խնդիրներու մէջ։ Անգթօրէն պիտի մերժէ ընդունիլ անպատիւ հօրեղբօրորդի մը։

— Ե՞րբ պիտի մեկնիք գրասենեակէն։

— Մէկ վայրկեանէն։

— Ո՞ւր կը ճաշէք։

— Օթէլ սը լա Սիկոնը։

— Ես ալ հոն իջած եմ, Միասին կը ճաշենք։

Պարոն Տիւշըմէն ապշութեամբ նայեցաւ իր խօսակիցին։ Ինչո՞ւ բարեացակամութիւն ցոյց կուտար իր յանցանքին իրագէտ դարձած օտարական մը։

— Պատրաստ եմ ձեզի ծառայելու, պարո՛ն, պատասխանեց պաշտօնեան։

— Ձեր պահանջատէրին անունը ի՞նչ է։

— Բիժիան։

— Գլխարկիդ առէք ու անոր քով առաջնորդեցէք զիս։

— Անո՞ր քով, կրկնեց պաշտօնեան զղջալով։ Բայց յանդիմանանքներով ու նախատինքներով պիտի բնկճէ զիս…։

— Առանց վախնալու, միասին եկէ՛ք։

Տիւշըմէն մեքենաբար հնազանդեցաւ։ Հինգ վայրկեան յետոյ՝ երկուքը հասան գինիի վաճառականին գործատեղին։ Վայրագ պահանջատէրը ոտքի ելաւ,

տեսնելով որ պարտականը հերս կը մտնէր ու զայրոյթէն այլայլած դէմքով մը և խիստ ձայնով մը ըսաւ.

— Ինչո՞ւ հոս եկաք։

Օվիա պատասխանեց.

— Բանի մը համար, որուն դուք ալ հետաքրքիր պիտի յայտնէք։ Պարոն Տիւշըմէն կուգայ իր յանցանքը դարմանելու և պարտքը վճարելու։

— Պա՞րտքը վճարելու, գոչեց վաճառականը բացայայտ թերահաւատութեամբ մը։

— Այո՛, պարո՛ն, երիտասարդական յիմարութիւն մը գործած է, պարոն Տիւշըմէն։ Ինայելով անոր, լաւ գործ մը ըրած էք։ Ատոր համար չնորհակալութիւն կը յայտնէ ձեզի։

— Այո՛…, այո՛… թոթովեց Տիւշըմէն, արտասուագին։

— Ան կը զղջայ ու կը խոստանայ չվերսկսիլ այլևս։ Իր ընտանիքին մէկ բարեկամն եմ ու ինքզինքը բարեբախտ կը համարէ որ իր քով գանուեցայ, երբ դուք եկաք դրամ պահանջելու։ Թո՛ղ ամէն ինչ վերջ գտնէ։ Պարո՛ն, երկու պարտամուրհակներուն փոխարէն ձեզի պիտի տամ հազար ֆրանք, ինչպէս նաեւ վեց ամսուան տոկոսը։

Օվիա գրպանէն հանեց պանքնոտներով լեցուն թղթապանակ մը ու վճարեց Տիւշըմէնի պարտքը։

Վաճառականը բացաւ իր դրամարկղը և դրամագրուղթ փակցուած երկու թուղթ հանելով անոր մէջէն, ըսաւ.

— Ահա՛ պարտամուրհակները։

Օվիա առաւ զանոնք, երիտասարդին ցոյց տուաւ ու յարեց.

— Ասո՞նք են։

Տիւչըմէն, յուզումէն և ուրախութենէն հեղձամըղձուկ, գլուխով հաստատական նշան մը ըրաւ ու ձեռքը երկարեց դէպի պարտամուրհակները, բայց փոխանակ Տիւչըմէնի տալու, խնամով ծալլեց ու թըղթապանակին մէջ տեղադրեց, յետոյ գրպանը դրաւ։

— Պարո՛ն, ամէն ինչ լաւ վերջաւորութիւն գտաւ, այնպէս չէ՞, յարեց Օվիա։

— Այո՛, պատասխանեց վաճառականը բիրտ չեշտով մը։ Ձեր յարգելի պաշտպանեալը թող ուրիշ տեղ գտնէ իր փորձանքը։

— Պարո՛ն, անպատկառ ըլլալու իրաւունք չունիք այլեւս, բաւ Տիւչըմէն։

— Դրամներդ առիք, յարեց Օվիա։ Լեզուներդ չափազանցեցիք։ Տիւչըմէն ընտանիքին հետ գործ պիտի ունենաք, եթէ երբեք յայտնէք յանցանք մը, որուն փաստը այլեւս չունիք ձեր քով։

— Կը բաւէ, պարո՛ն։ Վարուելու եղանակը գիտնալու տարիքին մէջ կը գտնուիմ ու ձեր խորհուրդներուն պէտք չունիմ քնաւ։ Երթա՛ք բարով։

Ու Բէհիճան գրասենեակին դուռը բարկութեամբ գոցեց հեռացող երկու մարդոց ետեւէն։

— Պարո՛ն, դուք իմ ազատարարս էք, բաւ Տիւչըմէն երախտագիտական փղձկումով։ Ինչպէս պիտի կրնամ փոխարինել ինծի մատուցած մեծ ծառայութիւնդ։

— Ինչ կեսոյ ձեզի պիտի բան։ Ձայնելու երթանք ու այլեւս մի՛ խորհիք ձեր ունեցած վրդովումին վրայ, որպէս զի ախորժակիդ չփախչի։

Օվիա և Տիւչըմէն մտան Օթել տը Միկոնոսը ու դահլիճի մը մէջ իրարու դիմաց, սեղանի մը առջեւ

նստան։ Օվիա հրամայեց որ սպաս դնեն։ Երիտասարդ պաշտօնեան ամէն ինչ վարպետին կը տեսնէր ու իր սոսկալի պահանջատէրէն ազատած ըլլալուն համար բարեբախտ կը զգար ինքզինքը։

— Եթէ չեմ սխալիր, դուք պզտիկ պարտքեր ալ ունիք Փուանեի մէջ, բաւ Օվիա հանդարտօրէն։ Ո՞րքան է պարտքերնիդ։

— Գրեթէ երկու հազար ֆրանք։

— Կրո՛ղ, աղէկ պարտք երեր էք։

— Պարո՛ն, այդ թշուառական կինը պատճառ եղաւ որ այդ պարտքը ընեմ...։

— Բնականաբար։ Ինչպէս պիտի վճարէք։

— Պահանջատէրերս ինծի խոստացան սպասել։

— Անմտութիւն չուզեր։ Դուք ալ ինծի պէս գիտէք թէ այդ մարդիկը մօտ տասնէն պիտի պոռան կանչեն։ Այդ մարդոց ձեռքէն ալ պիտի ազատեմ ձեզ, ի փոխարէն ձեզմէ ազատած մէկ ծառայութեան։

— Պարո՛ն, յոյս դրէ՛ք իմ վրաս։ Ամենաջերմ փափաքս է իմ երախտապիտութիւնս ապացուցանել։ Ինչ ընելու է։

— Պիտի ըսեմ։ Քանիերկու տարի առաջ, սիրահարուած էի ամուսնացած կնոջ մը, որ կը սիրէր զիս։ Ամուսնոյն բացակայութեան, որ մէկ տարի տեւեց, զաւակ մը աշխարհ եկաւ։ Վերադարձին, խարուած ամուսինը բանէ մը չկասկածեցաւ ու ապօրինի զաւակը Փուանեի մէջ տանտուր մը յանձնուեցաւ։ Ես ամիսուեցայ երկար տաճն բացակայիլ Փրանսայէն։ Վերադարձիս, նախկին սիրուհիս անհետացած էր։ Եթէ հաւատաք ընծայեմ, իրր ատյգ ինծի հազորդուած տեղեկութիւններուն, Փրէմի անուն կնոջ յանձնուած տղան Ընկեցիկ Մանուկներու ապաստանարանը

դրուած է այդ կնոջ կողմէ։ Արդ, կ'ուզեմ տեսնել այդ աղջիկը ու պէտք է որ ինծի օգնէք...։

— Սրտանց, պարո՛ն, դոչեց Տիւբըմէն։ Բայց ի՞նչ պէտք է ընկլ։

— Կ'երեւայ որ անվճար մնացած տնտուր մը երբ չգիտեր թէ ինչ եղած են իրեն յանձնուած դիւցիկին ծնողքը, իրաւունք ունի ապատարան դրկելու տղան, համայնքին հաղորդելու և մանրամասն յայտարարութիւն մը ընելէ յետոյ...։

— Այո՛, պատասխանեց երիտասարդը։ Հաղորդելու կողմէ վաւերացուելէ յետոյ տնտուրին տարբերութիւնը, տոմարի մը մէջ կ'արձանագրուի այդ տարբերութիւնը ու արչիվը կը պահպանի։

— Բացի անուններէ և թուականներէ, այդ տեղեկագիրը չի՞ բովանդակեր նաեւ տղուն հագուստներուն ցանկը ու նկարագրութիւնը։

— Այո՛, պարոն, ինչպէս նաեւ ձերմակեղէններուն տարեթիւերը և մանաւանդ նշանները, եթէ կան։

— Ի փոխարէն ձեզի մատուցած և մատուցանելիք ծառայութիւններուս, պէտք է որ ինծի յանձնէք ներկայ տարեկան յայտարարութեան կամ տեղեկագրին պատճէնը։

— Պարոն, չատ անկանոն բան մըն է ձեր ուզածը, բայց մեզ վայրկեան իսկ չպիտի վարանիմ, ձեզի ներկայացնելու համար։ Ձեր ուզածը պիտի ընեմ...։ Պէտք ունիմ կարգ մը թուղթերուն, որպէս զի տարբերուիմ իմ հետազոտութիւններուս մէջ...։

— Կրնամ չափ պիտի հայթայթեմ։

Տիւբըմէն յուշատետր մը ու մատիտ մը հանեց գրպանէն և սկսաւ գրելու պատրաստուիլ։

— Նախ յանձնարարի թուականը, յարեց Տիւբըմէն։

— 1861էն 1862։

— Մօրը անո՞ւնը։

— Ժաննի Ֆօրթիէ։

Տիւբըմէն այնքան բաւական տարուբեր մը զգաց որ մատիտը ձեռքէն տակնուվրայ ու սեղանին վրայ ինկաւ։

— Ի՞նչ ունիք, հարցուց Օվիա։

— Ժաննի Ֆօրթիէ՛, կրկնեց երիտասարդը։ Բայց այդ կինը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է գողութեան, հրկիզի և սպանութեան համար...։ Վիլֆրանի բանտէն փախած է ու անոր դիմանիշները հաղորդուած են գաւառապանին ու քաղաքապետարանին։

— Անիրաւօրէն դատապարտուած անմեղ կին մըն է ան, պատասխանեց Օվիա համոզիչ չնշտով մը։ Այդ կինը կը սիրէի... անիկա մայր մըն է որ քանի տարիէ ի վեր Ամաւեժմէ կը խնդրէ իր զաւակը համբուրելու չնորհը, մնռնելէ առաջ։ Ձեզի համար կարեւորութիւն չունի՞ն միթէ այդ տարաբախտ կնոջ դատապարտութիւնը և բանտէն փախուստը։ Եթէ երբեք փախած չըլլար ան, ես ի՞նչ գործ ունէի ժանանեի մէջ։ Պիտի կրնայի՞ ձեր պատիւը պահպանել, թիւրանէն ազատել ձեզ, ձեր ծեր մօր կեանքի վերջին օրերու հանգստութիւնը ապահովել։ Հետեւաբար իր աղջիկը գտնելու և համբուրելու կարողութիւնը պարգեւեցէք մօր մը։

— Պիտի ընեմ այդ բանը, պարոն։ Նորէն կ'ըսեմ թէ չպիտի վարանիմ։ Ե՞րբ պէտք ունիք տեղեկագրին։

— Կարելի եղածին չափ չուտ։

— Վաղը պիտի տամ։ Ո՞ր ժամուն կրնամ ձեզի յանձնել այն փաստաթուղթը որուն պէտք ունիք։

— Հոս պիտի ապասեմ ձեզի, ժամը տասնըմէկին

աեւննները, ճաչելու համար ու խնդրոյ առարկայ փաստաթուղթին ի փոխարէն, հարկ եղած գումարը պիտի տամ, ձեր պարտքերը վճարելու համար։ Կը խոստիմ որ յաւաջիկային, այլեւս չպիտի տարուիք խօլ տարիանքներէ...։ Ձեր սիրուհին գեղեցի՛կ էր գոնէ։

— Շատ գեղեցիկ էր չարաճճին։ Թխագեղ ու չատ սեւաչուքի, փոքր նշան մը այտին վրայ ու անհման հասակ մը։ Ամանտա, Բարիզուհի մըն էր, հոս նորաձեւութեան վաճառատան մը մէջ պաշտօնեայ...։

— Ամանտա՞, կրկնեց Օվիտ, որուն մտքին մէջ յիշատակները արթնցուց այդ անունը։

— Այո՛, պարո՛ն, Ամանտա Ռէկամիէ...։

Կարգը Օվիտի եկաւ, ընդոստ չարժուիմ մը ընելու։

— Ա՜հ, ինչ կ'ըսէք, ահա բան մը որ հետաքրքրական է, գոչեց Օվիտ։

— Ամանտան կը ճանչնա՞ք, հարցուց Տիւշըմէն։

— Այո՛, երիտասարդ բարեկամս ու հիմա կը հասկնամ որ չատ հեռուները մղած է ձեզ։ Փուռանեի չի՞ գանուիր հիմա։

— Գիտի մը ամիս առաջ մեկնեցաւ, Բարիզ գտնելու համար ասդ ու ան խոստացած էր որ իր աշխատած վաճառատունէն գողցած էր երկու կոտ ժանեակներ, որոնց իւրաքանչիւրը հինգ հարիւր ֆրանք կ'արժէր...։

— Ձերբակալել չտուի՞ն։

— Ոչ, պարո՛ն։ Ազաչանքներու և պաղատանքներու չնորհիւ, գործատիրուհին գումարը չարժած է։ Միայն թէ ան պահանջած է որ գրութեամբ մը խոստովանի իր գողութիւնը և յանձն առնէ մէկ տարիէն վճարել ժանեակներուն փոխարժէքը։ Գործատիրուհին

որոչած էր ոստիկանութեան յանձնել Ամանտան, եթէ երթիք այդ դրաւոր խոստումը չընէր ան...։ Ձեզի ծանօթ յանցանքը գործեցի, որպէս զի դրամ հայթայթեմ անոր, պարտքը վճարելու համար։

— Յետո՞յ։

— Դրամը ձեռք անցընելէն յետոյ ծախսեց զայն։

— Անկէ ետքը վճարե՞ց իր պարտքը։

— Չեմ գիտեր, բայց չեմ կարծեր որ վճարած ըլլայ։

— Ի՞նչ է անունը այն գերձակուհիին, որուն մօտ կատարուած է այդ գողութիւնը։

— Տիկին Տէլիօն, Մեծ Փողոց, թիւ 74։

Ճաչը աւարտած էր։ Օվիտ ժամացոյցը նայեցաւ ու ըսաւ, առանց հարցումներ ընելու այլեւս։

— Պարո՛ն Տիւշըմէն, իրարմէ բաժնուելու առեն եկաւ։ Գնահատելու պէտք ունիմ. ուստի անկողին կ'երթամ։ Վաղը կը տեսնուինք ձեր գիտցածներուն մասին։

— Այո՛, պարո՛ն, ու անգամ մը ևս ընդունեցէ՛ք իմ անսահման երախտագիտութեանս հաւաստիքը։

— Այլեւս չխօսինք այդ մասին, ըսաւ Սօլիվօ։

Այս վերջինը սենեակ եկաւ ու անկողին մտաւ, քիչ յետոյ սկսաւ հանդարտ քուն մը քաշել։ Գոհ էր այդ օրուընէն։

Տիւշըմէն մտովի կը հարցնէր թէ արդեօք չէ՞ր երազեր միթէ, քաղաքապետարանին մերձակայ տան մը ձեղնայարկը հատած պահուն։ Պարտք, ապտակ, կեղծարարութիւն վերջ գտած էին այլեւս։ Մէկ բան միայն տարօրինակ ու քիչ մը վրդովիչ կը թուէր անոր։ Ի՞նչու այդ օտարականը, որուն անունն իսկ չէր գիտեր, իրեն չէր յանձնած երկու պարտամուրհակ

հակները։ Առանք նախկին քաղաքապետ Տիւշըմէնի կեղծ սարագրութիւնը կը կրէին։

Յաջորդ առաւօ կանուխ, Տիւշըմէն արշիվներու գրասենեակը մտաւ ու 1861 տարուան տոմարը ձեռք առաւ։ Բայց չկրցաւ քան մը գտնել։ Յաջորդ տարուանը վերցուց։

— Եթէ չեմ սխալիր, վիտոուծա սա է, յարեց, աչքերը պտցնելով տոմարին մէջ փակցուած թուղթիկ թուղթի մը վրայ։

Այդ թուղթը աչքէ անցուցած պահուն Տիւշըմէն կ'ըսէր մեղմաձայն.

— Ֆրէմի... Ժանն Ֆօրթիէ... Լիւսի...։ Այո՛, վիտոուծա է, հետազօտութիւնները երկար չպիտի տեւեն։ Ի՞նչ պէտք կայ ընդօրինակելու։ Բնագիրը կը յանձնեմ։

Թուղթիկ թուղթը հանելով, գրպանին մէջ սահեցուց, առանց կարդալու ամբողջովին։ Յետոյ տոմարը դրաւ իր տեղը։ Արշիվներու գրասենեակին բանալին դռնապանին յանձնելէ յետոյ, իր սենեակը գնաց։

Մինչ Տիւշըմէն իր խիստ անկանոն գործը կատարած պահուն, ինչպէս դիտել տուած էր Սօլիվոյի, այս վերջինը Օթէլ ու լա Սիկոնեքին կը հեռանար ու Մեծ Փողոց կ'իջնէր, ուշադրութեամբ դիտելով նոր բացուող խանութներու նշանատախտակները։ Հարիւր քայլի չափ հեռու, դերձակուհիի մը խանութին առջեւ գաւաւ ինքզինքը։ Սօլիվո մօտեցաւ դրան սեմին վրայ կեցած մանկամարդ աղջկան ու հարցուց.

— Տիկին Տէլիօն հո՞ս կը բնակի։

— Այո՛, պարոն, իմ մօրս է։

— կրնա՞մ անոր հետ խօսիլ։

— Այո՛, պարոն։ Հաճեցէ՛ք ներս մտնել։

Սօլիվո ներս մտաւ։ Խանութին յետամուտի դռան բացուելուն ու սիկին Տէլիօն երեւան եկաւ։ Յիսուն տարու կին մըն էր, ուշիմ դէմքով։

— Ձի՞ս կ'ուզէք, պարոն։

— Այո՛, սիկին։ կ'ուզեմ առանձին տեսակցիլ ձեզի հետ։

Մօրը մէկ նշանին վրայ, մանկամարդ աղջիկը անհետացաւ։ Սօլիվո խակոյն նպատակին դիմելով ըսաւ.

— Հոս Ամանտա Ռէկամի անուն աղջիկ մը կ'աշխատցնէ՞ք։

— Այո՛, լաւ երեւոյթով աղջիկ մըն էր, բայց անպիտանին մէկն էր։

— Երեւոյթները չատ խաբեպատիր են, սիկին։ Ամանտա Ռէկամի գողութիւն ըրած է, այնպէս չէ՞։

— Հազար ֆրանքի ժանեակ մը։

— Ցանձն առած է վճարել։

— Այո՛, բայց մինչեւ հիմա չէ կատարած իր յանձնառութիւնը։ Բայց պիտի տեսնեմ որ իր խօսքը յարգէ ան։ Մէկ տարուան պայմանաժամ տուած եմ անոր։ Պայմանաժամին լրանալուն, ընդհանուր դատախազին պիտի բողոքեմ ու ձերբակալել պիտի տամ։ Գիտեմ թէ ան Բարիզ կը գտնուի, մեծ դերձակուհիի մը քով։ Վատնգաւոր արարած մըն է։ Հոս պատճառած է երիտասարդի մը կորսուիլը, զայն մղելով կեղծ պարտամուրհակներ պատրաստելու իրեն համար։

— Պարոն Տիւշըմէնի համար կ'ըսէք անշուշտ։

— Այո՛, պարոն։

— Տիկին, թոյլ տուէք ինձի ըսելու թէ ակամայ սխալ մը կը գործէք։ Պ. Տիւշըմէն սեւ կեղծ մուրհակ չէ պատրաստած։ Դժգոհ պանդխտաէրի մը կողմէ

տարաճոխուած էր այդ զրպարտութիւնը, թէեւ հիմա դրամը առացած է արդէն: Բայց խնդիրը պարոն Տիւչըմէնի վրայ չի գառնար... Խօսքը Ամանատ Ռէկամիի մասին է: Գրաւարապէս խոստովանա՞ծ է իր գողութիւնը:

— Այո՛, պարոն, եթէ ոչ, զոյն ձերբակալել պիտի տայի իսկոյն: Այդ փոստաթուղթով բռնած եմ անոր օձիքէն: Բայց ինչո՞ւ կը հետաքրքրուիք այս խնդրով, պարոն:

— Շատ կը հետաքրքրուիմ: Հոս եկած եմ, խնդրելու համար որ այդ փոստաթուղթը ինծի յանձնէք, որովհետեւ ձեր դրամը պիտի վճարեմ:

— Ամանատի պարտական եղած հազար ֆրա՞նքը կը բերէք:

— Այո՛, նոյնպէս պիտի վճարեմ տարեւան մը տոկոսը, հարիւրին հինգէն այդ դումարին տոկոսը կ'ընէ չորեւկէս ֆրանք: Հետեւաբար, հազար չորեւկէս ֆրանք պիտի վճարեմ ձեզի:

Սօլիվօ գրպանէն հանեց հազար ֆրանքնոց պանքնոտ մը ու դրամապանակէն, երկու ոսկի ու տասը ֆրանքնոց մը, չորս հաշուեսեզանին վրայ դնելով այդ դրամները, յարեց.

— Հաճեցէ՛ք ընկալագիր մը տալ ու օրիորդ Ամանատի չայտարարութիւնը ինծի յանձնել:

— Անմիջապէս, պարոն:

Տիկին Տէլիոն ընկալագիր մը գրեց ու չորս դնաց հայելատար սենեակին գզրոցէն առաւ Ամանատի գրաւոր չայտարարութիւնը, որ ստէպ գրուած էր.

«Կը խոստովանիմ որ Այրի Տիկին Տէլիոնէն գողցած եմ իբրեւ քանչիւրը հինգ հարիւր ֆրանք արժող երկու կտոր ժանեակ, ծախելու եւ դրամի վերածելու

համար զանոնք: Այս օրուընէ սկսեալ, ստանձնած եմ մէկ տարուան ընթացքին հազար ֆրանք վճարել, իր տոկոսներովը, եթէ չեմ ուզեր որ գործած ոճիրս համար հետապնդուիմ: Շատ երախտապարտ եմ տիկին Տէլիոնի, գիս իսկոյն արձարութեան չյանձնելուն համար, բան մը զոր իրաւունք ունէր ընելու»:

Յետոյ սոյն գրութեան տակ գրուած էին Ամանատի ստորագրութիւնը եւ թուականը:

Սօլիվօ կարդաց այդ հետաքրքրաշարժ գրութիւնը, թղթապանակին մէջ գրաւ, ուր արդէն կը գտնուէին Տիւչըմէնի պարտամուրհակները, տիկին Տէլիոնէ հրաժեշտ առնելէ յետոյ, Օթէլ ար Սիկօնը գնաց ու երկու հոգինոց առատ ճաշ մը ապսպրեց, ժամը տասնըմէկին ճաչելու համար:

Ժամը տասնըմէկ հնչած պահուն Տիւչըմէն միացաւ Սօլիվոյի, այն փոքր սալօնին մէջ, ուր միասին ճաշած էին առջի օր:

— Ի՞նչ եղաւ, հարցուց Սօլիվօ:

— Ուզածնիդ բերի, պատասխանեց Տիւչըմէն: Ահա՛ տիկին Ծրէմիի չայտարարութեան բնագիրը, զոր հօրեղբայրս ալ իր քազաքապետ ստորագրած է, Ծրէմիի ստորագրութիւնը վաւերացնելու համար, քազաքապետութեան կնիքն ալ կայ անոր վրայ:

Սօլիվօ թուղթը առաւ իսկոյն, բացաւ ու չորս կարդաց զոյն.

«Ես, Մարիւրին Ծրէմի, ատեաւոր Ժուանեվի մէջ, Իվօնի նահանգ, Ժուանեվի քազաքապետ Պ. Ռաուլ Տիւչըմէնի չայտարարելէ չետոյ թէ 1861 Ապրիլ 12ին իրեն դիպեցիկ ինծի յանձնուած իգական սեռէ մանուկ մը վրաս ձգուած էր մօրը ժանն Ծօրթիէի կողմէ, որ ձերբակալուած ու դատապարտուած է բացայայտ

ոճիրներու համար, ես քաղաքական կողմէ ստոյգ-ուած եմ յիշեալ աղջիկը յանձնելու Բարիզի Ընկեցիկ Մանուկներու ապաստանարանը։ Այս յանձնումը կատարած եմ 1862 տարուան Ապրիլ 6ին, ահա այն ցուցմունքները, որոնց չնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ յառաջիկային ճանչնալ մանուկին ինքնութիւնը, եթէ երբեք մայրը կամ չհաղորդուող ուրիշ անձ մը պահանջէ ցուցմունքներ, որոնք արձանագրուած են ապաստանարանին դիւանին տոմարներուն մէջ։

«Մանուկին հետ կը գտնուին, 1. Լ. Ֆ. տասնիչով չապիկ մը։ 2. Ներքնակ մը տասանիչով։ 3. Ջոյդ մը գուլպայ տասանիչով։ 4. Փոքր գդակ մը տասանիչով։ 5. Բուրդէ փիչիւ մը։ 6. Բամպակէ ծածկոյթ մը։ 7. Բուրդէ ծածկոյթ մը։ 8. Երկու չոր Լ. Ֆ. տասանիչով։

«Մանաւանդ նշաններ, ոչինչ։ Մօրը անունը Ժանն Ֆօրթիէ։ Աղջկան անունը՝ Լիւսի։ Ստանուին անունը, Մարիւրին Ֆրէմի»։

Մարիւրին Ֆրէմիի ստորագրութիւնը, քաղաքապետին ստորագրութիւնը, վաւերացման համար ու քաղաքապետութեան կնիքը անվիճելի վաւերականութիւն մը կ'ընծայէին այդ փաստաթուղթին։ Սօլիվօ երեւութապէս չատ հանդարտ էր, բայց իր չողչողուն աչքերը ուրախութիւն կը յայտնէին։ Ան ծալլեց թուղթը ու գրպանը դրաւ։ Յետոյ ըսաւ.

— Շնորհակալ եմ, երիտասարդ բարեկամս։

Սուրճը, ըմպելիները և սիկարէթները բերուելէ յետոյ սպասարկուին կողմէ, Սօլիվօ գրպանէն հանեց թղթապանակը, սեղանին վրայ դրաւ ու բացաւ զայն։

— Երկու հազար ֆրանք պարտական է՛ք, այնպէս չէ՞, ըսաւ Տիւշըմէն։ Անտեսիկ։ Առնելիք տալիք չունինք։

Ու Սօլիվօ երկու պանքնոտ տեսաւ երիտասարդ պաշտօնեային։

— Պարոն, իմ ազատարարս եղող առաւտաձեռն անձին անունը կը յայտնէ՞ք, գոչեց Տիւշըմէն...։

— Ես Պատրոն Արնօլտ Ռայս կը կոչուիմ, պատասխանեց Սօլիվօ ժպտուն։

— Երբեք չպիտի մոռնամ այդ անունը։

Քանի մը երկվայրկեաններ առնցան։ Պաշտօնեան ձեռքին մէջ բռնած էր պանքնոտները ու զանոնք կը դիտէր, նեղուած դէմքով մը։

— Շիտակ երեսուի մը ունիք, ըսաւ Սօլիվօ։ Բա՞ն մը կ'ուզէք ինձմէ։

— Այո՛։ Զեզմէ պիտի խնդրէի ինծի տալ Պ. Բըթիժանի վերագարձուցած պարտամոլարհակները։

— Այրեցի զանոնք, պատասխանեց Սօլիվօ։ Կ'ըմբռնէք թէ այս տեսակ թուղթեր չեն պահուիր։

Ժամը տասը հնչեց պատի ժամացոյցը։ Սօլիվօ ոտքի ելաւ ու ըսաւ.

— Ձեր գրասենեակը երթալու ատենը մօտեցած է։ Ես Բարիզ պիտի դառնամ։ Իրարմէ պիտի բաժնուինք։ Գէչ կացութենէ մը փրկեցի ձեզ։ Զգուշացէք դարձեալ նոյն վիճակին մէջ իյնալէ։ Պ. Տիւշըմէն, վերջնականապէս չենք բաժնուիր իրարմէ, օրին մէկը, թերեւս նորէն իրար գտնենք...։

— Շատ գոհ պիտի ըլլամ, պարոն։

— Ես ալ, ուստի «ցտեսութիւն» կ'ըսեմ։

Իրիկուան ժամը հինգին, Բարիզ հասաւ Սօլիվօ։ Առաջին ուշ էր Քուրպըվուայի գործարանը երթալու և Բօլ Հարմանը տեսնելու համար։ Մուրիլլօ փողոցի բնակարանն ալ երթալ չուզեց։ Ուստի յաջորդ օրուան յետադեմ իր ոտքերը ուղիղ փողոցը գնաց։

Հեռ վոխեց իր զգեստը և Պաուն Արնօլտ Ռայսի կերպարանքը առաւ։

— Զգուշութիւններ ձեռք առնել ու ամէն բան նախատեսել, ասոնք օգտակար ու խելացի գործ մը, բայց Սօլիվօ մտովի։ Մինչեւ հիմա, Ամանաայէն վախնալիք բան մը չունիմ, քանի որ բան մը չի գիտեր ու Լիւսիի արկածը գողերու կը վերագրուի, բայց յայտնի չէ թէ ինչ կրնայ պատահիլ։ Կարծեմ, խոհեմութիւնը կը պահանջէ որ օրին մէկը ինծի ապահովութիւն տամէտ եղողներուն հասկցնեմ թէ անձնապէս զրահուած եմ ու սոսկալի զէնքեր ունիմ իրենց դէմ։ Ով որ առաջուընէ չը զղայ, անզօր է։ Այս իրիկուն, Ամանաայի հետ պիտի ճաշեմ։

Տիկին Օկիւսթինի աշխատասենեակին դուրսուրուն արձակման ժամէն առաջ, Սօլիվօ գնաց Սէնթ-Օնօրէ փողոցը։ Ամանաա ուրախութեան ճիչ մը արձակեց, երբ տեսաւ որ զինքը կը դիմաւորէր կեղծ Արնօլտ ար Ռայս, ան կը կարծէր որ իր պատասխանը սիրտառը խզուած էր իրեն հետ, նամակ ղրկած չըլլալուն համար։

— Դո՜ւք էք, բարեկամս։ Վերջապէս երեւան ելաք, գոչեց մանկամարդ աղջիկը, անոր ձեռքը բռնելով ու ինքզինքը զսպելով, որպէս զի սիրտառին վիզը չգտաքէ։

— Նոնոյս, չունէի՞ք որ իմ երեսս պիտի տեսնէիք այլեւս։

— Կը խոստովանիմ որ ձեր յանկարծական մեկնումը քիչ մը կասկածելի կը թուէր ինծի, իսկ ձեր լռութիւնը, ա՛լ աւելի կասկածելի։

— Մեր բաժանումի օրերուն, չատ ճամբորդեցի։

— Ճամբորդութիւնը արգիլք չըլլար նամակ ղրկելու։

— Սիրտս յանցաւոր չէ։ Գործերով չատ զբաղած էի ու կը յուսայի որ մէկ օրէն միւսը պիտի գառնամ։

— Վերջապէս եկաք։ Ամէն բան կը մոռնամ ու կը նեւիմ ձեզի։ Միասին պիտի ճաշենք, այնպէս չէ՞։

ժ.

Պուա Բօլամի ոստիկանութեան քմիսէրը Լիւսիի անկենդան փուռւած մարմինին քովէն վերցուցած էր կէսը այն գանակին, որով հարուածուած էր մանկամարդ աղջիկը։ Այդ ուշիմ քմիսէրը կարծես մեծ կարեւորութիւն չէր ընծայած գանակի կտորին, բայց ներքնապէս կը գնահատէր անոր արժէքը։ Երկու նշաններ կային, գողցուած ժամացոյցին թիւը և դանակին կտորը։ Քմիսէրը կը յուսար որ այդ նշաններէն մէկուն չնորհիւ պիտի կրնար երեւան հանել ոճրագործը։ Բայց որպէս զի կարենար իր նպատակին հասնիլ, քմիսէրը գանելու էր գանակին կոթը, որուն վրայ գտնուած ցուցմունքին չնորհիւ պիտի կրնար ուղղակիին հետքը գտնել։ Ոճիրին վայրը և չրջակայները մանրակրկիտ կերպով քննուած էին, բայց ապարդիւն եղած էր։

Օրին մէկը, երբ ոստիկան գինուոր Լարշօ և իր տասնապետը ոճիրին վայրը կը պտտէին, ուղեպատ մը անոնց յանձնեց գանակի մը կոթը, զոր քարերը կոտրած պահուն գտած էր։ Տասնապետը ուրախութեան ճիչ մը արձակեց ու Լարշոյի հետ միասին հասաւ Պուա-Բօլամի ճամբան, ուրկէ եկած էին։ Երկու ոստիկան գինուորները արագ քայլերով փութացին քմիսէրին գրասենեակը։

— Ի՞նչու հոս եկած էք, պարոններ, հարցուց քմիսէրը։

— Նոր և չատ կարեւոր բան մը կայ, պարոն քօմիսէր։ Տեսէ՛ք։

Ու տաճառապետը ցոյց տուաւ կոթի մը, որուն վրայ կար կոտրած չեղբի մը կաորը։ Քօմիսէրը քննելէ յետոյ զայն, Լիւսիի մարմինին քովէն գտնուած չեղբին կաորը ձեռք առաւ։ Կոտրած երկու կաորները իրարու քով բերաւ ու տուաւ որ մաթեմաթիքական ճշդութեամբ զիրար կը լրացնէին։

— Այո՛, ամբողջական դանակը սա է, ըսաւ քօմիսէրը։

— Հիմա կարելի է հասկնալ թէ ուրկէ գնուած է այս դանակը, յարեց տաճառապետը։ Թերեւս կարելի ըլլայ հասկնալ նաեւ թէ որուն ծախուած է ան։ Շինողին անունը կոթին մօտ փորագրուած է, տակաւին ընթեռնելի է զայն ծածկող ժանգի խաւին տակ։

Քօմիսէրը բարձրաձայն կարդաց.

— Ռօնսար, դանակավաճառ, Ք Պուրպոն, թիւ 9.

Ու քօմիսէրը սարսռաց։

— Ք Պուրպոն թիւ 9, կրկնեց ան, օրիորդ Լիւսիի հասցէն է։ Մարդասպանին դանակը զոհին տուէն իսկ գնուած է։ Ահա ինչ որ տարօրինակ է։

— Պարոն քօմիսէր, դիտել տուաւ տաճառապետը, ձեր կողմէ վերցուած չեղբին կաորը կ'ապացուցանէ որ դանակը նոր էր։ Հետեւաբար քիչ առեն է վեր չինողը ձեռք հանած էր զայն։

— Ասիկա տրամաբանական կը թուի ինծի, ըսաւ քօմիսէրը։ Երթամ ապահովութեան պետը տեսնեմ։ Տեսնենք պիտի կրնա՞նք մեկնակէտ մը գտնել, հետաքննդրմամբ սկսելու համար։

Ապահովութեան պետը իսկոյն ընդունեց Պուասկալի քօմիսէրը։ Այս վերջինը համառօտակի բացատրեց իր այցելութեան նպատակը ու պետին ներկայացուց ղէնքին երկու կտորները, որոնք միացուելով ամբողջութիւն մը կը կազմէին։

— Թերեւս մեկնակէտ մը կայ, ըսաւ ապահովութեան պետը։ Ամէն բանէ առաջ, խնդիրը հարցաքննիչ դատաւորին յանձնելու է։

Հարցաքննիչ դատաւորը դէպքին իրազեկ ըլլալէ յետոյ, յայտարարեց թէ այդ խնդրով զբաղելու էր։ Անոր ալ տարօրինակ թուեցաւ սա պարագան թէ դանակը զոհին տուէն գնուած ըլլար։ Ասիկա ցոյց կուտար ոճրագործին կանխամտածութիւնը. Հարցաքննիչ դատաւորը և ապահովութեան պետը Ք Պուրպոն, դանակավաճառին խանութը գացին։ Խանութպանը բացակայ էր։ Կինը ընդունեց այցելուները։ Հարցաքննիչ դատաւորը յայտնեց իր հանգամանքը։

— Տիկի՛ն, մի՛ վախնաք։ Քանի մը տեղեկութիւններ միայն պիտի առնեմ ձեզմէ։

Ապահովութեան պետը ցոյց տուաւ կոտրած դանակը ու ըսաւ.

— Ահա դանակ մը, որ ձեր աշխատանոցին մէջ պատրաստուած է, այնպէս չէ՞։

— Անվիճելի է, պատասխանեց խանութպանուհին, դանակի կոթին փակած չեղբի կտորը քննելէ յետոյ, ան՛ մեր անունը, մեր հասցէն և մեր վաճառանիշը։

— Հակառակ զայն ծածկող ժանգին, այս դանակը նոր կ'երեւայ, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը։ Կը յիշէ՞ք թէ որու ծախած էք։

— Պարո՛ն, չատ դանակ կը ծախենք, ևս, ամուսինս ու մեր պաշտօնեան։ Հետեւաբար անկարելի է

ճշդել, բայց բոլոր վաճառուհիները մէջ օրը օրին արձանագրուած են։ Հիմա տետրակը պիտի նայիմ, հաշիւ տալու համար թէ ամուսինս կամ պաշտօնեան այս տեսակ դանակ մը ծախա՞ծ են այն թուականէն յետոյ, երբ ես մէկ հատ ծախած եմ։

Յանուէթպանուհին տետրակը աչքէ անցընելէ յետոյ ըսաւ.

— Ծախուած չէ։

— Ասիկա որ թուականին ծախա՞ծ է։

Յանուէթպանուհին որոշ թուականը ըսաւ։

— Ձիլդ ոճրին առջի իրիկունը, գոչեց ապահովութեան պետը։

— Մոռցա՞ծ էք թէ գնորդը ո՛վ էր, հարցուց դատաւորը։

— Ոչ, պարոն մըն էր։

— Պարո՞ն մը, կրկնեցին երկու մարգիկը։

— Այո՛, շատ լաւ հագուստ պարոն մը։ Իրիկուան ժամը ութէն իննի տասնները խանութէ մտաւ, խոհանոցի դանակ մը ուզեց, մօտաւորապէս դանակներուն նման, որով միսին մէջէն ոսկորը կը հատնին, (ըստ իր ըսածին) շատ մեծ դանակ մը ուզեց։

— Այդ մարդուն ճշդրիտ դիմագիծերը կրնա՞ք յայտնել ինծի։

— Օ՜հ, անկարելի է։ Այնքան շատ մարդ կը տեսնենք որ կարելի չէ դիմագիծերը միտք պահել։

— Երիտասա՞րդ էր։

— Ցիտունի մօտիկ, ալեխառն մազերով։ Կը կրկնեմ թէ խնամեալ արդուզարդ մը ունէր։ Դիտեցի որ պէրտսէր մարդու մը պէս ձեռնոց դրած էր։ Շատ լաւ կը խօսէր։

Դատաւորը և ապահովութեան պետը իրարու կը

նայէին չուարած։ Անտարակոյս, Լիւսիին սպաննիչը չէր կրնար ըլլալ այդ անցորդին յամախտրդը, որուն ուրուագիծը նկարագրած էր խանութպանուհին։ Այս կարծիքը յայտնեց հարցաքննիչ դատաւորը։

— Ո՞վ գիտէ, պատասխանեց ապահովութեան պետը։ Ինչ տարօրինակ բաներ կան...։

Հարցաքննիչ դատաւորը պահ մը խորհեցաւ, բայց բան մը չըսաւ ու խանութպանուհիին չնորհակալ ըլլալէ յետոյ, վաճառատունէն մեկնեցաւ իր ընկերոջ հետ։ Բարեկին վրայ, թիւ 9 չէնքին կառավարիչ դրան առջեւ կանգ առաւ ու ապահովութեան պետին հարցուց.

— Հո՞ս կը բնակի օրիորդ Լիւսի։

— Այո՛, պարոն։

— Բանի որ հոս եկանք, անոր անհետակը ալ կենք։

Լիւսի, որ շատ ակար էր տակաւին, անակնկալ հիւրերը ներս մտած պահուն կ'աչխատէր։ Գործատուհին ճանչցաւ հարցաքննիչ դատաւորը ու ոտքի ելաւ, ընդունելու համար զայն։

— Նստեցէ՛ք, սիրելի աղջիկս, ըսաւ դատաւորը։ Բանի մը հարցումներ պիտի ընեմ, որոնք չպիտի յոգնեցնեն ձեզ։

— Ջիս զարնող մարդը երեւան հանեցի՞ք։

— Ոչ, դժբախտաբար։ Բայց հետք մը գտած ըլլալ կը կարծենք։ Մարգապանին գործածած դանակին կտիը գտած ենք։ Ասկէ կը հետեւի որ դանակին ուրկէ գնուած ըլլալը հասկցած ենք։ Ձեր տան գեղատարկը հաստատուած դանակավաճառը ոճիրին առջի իրիկունը ժամը ութէն իննին ծախած է այս դէնքը։

— Ահա՛ տարօրինակ դիպուած մը, գոչեց մանկամարդ աղջիկը։ Ո՞վ գներ է։

— Տարիքոտ մարդ մը... լաւ հագուած ու չնարհ-քով։

— Ուրեմն զիս զարնող մարդը չէ ան։ Հակառակ իմ սոսկումիս ու տիրող մթութեան, ես տեսայ որ մարդասպանը գէշ հագուած էր։

— Կրնար ծպտուած ըլլալ։

— Այո՛, պարոն...։

— Ասկէ կը հետեւցնենք թէ կողոպտելու համար չէ որ ձեզ սպաննել կ'ուզէր...։ Թշնամի ունի՞ք։

Լիւսի ժպտելով պատասխանեց.

— Ինչպէս կրնամ թշնամի ունենալ։ կատարեալ կղզիացումի մը մէջ կ'ապրիմ, որը եմ ու Ընկերիկ Մանուէլներու ապաստանարանին մէջ մնացած։ Միայն նշանածս կը ճանչնամ, որ քանի մը օրէ ի վեր Բարիզէն կը բացակայի։

— Մէկուն բան էի՞ք Պուա-Բօլօմպ երթալնիդ։

— Ոչ մէկուն։ Ոչ ոք կրնար գիտնալ թէ ո՛ր ժամուն, ինչ պայմաններու մէջ և ինչ ուղղութեամբ կրնայի վերադառնալ։ Թերեւս կառք մը նայէի, եթէ շատ սուղ չըլլար։

— Շատ տրամաբանական է ձեր ըսածը, դիտել տուաւ ապահովութեան պետը։

— Ուրեմն մեր առաջին ենթադրութեան դառնանք ու, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը։ Սակայն դանակին ալիւրը մաքիս մէջ տարակոյսներ յառաջ կը բերէ։

— Կը կրկնեմ թէ ոչ ոք զիս կը ճանչնայ, յարեց Լիւսի։ Ես ալ մարդ չեմ ճանչնար։ Հոս, միշտ առանձին կ'աշխատիմ ու այցելութիւնները կ'ընդունիմ նշանածիս միայն, որ մօտ տասնէն տասնհինգ պիտի ըլլայ։ Կ'ընդունիմ նաեւ այցելութիւնը սա տղոյ

մայր Լալէնի, որուն կը պարտիմ կեանքս։ Ուրեմն ո՞վ պիտի ուզէ տանել զիս ու վրէժ լուծել ինձմէ։ Հոգեւոս ու խղճովս կը վկայեմ որ կանխամտածումը անընդունելի է, պարոն։

— Օրիո՛րդ, ես ալ կ'ուզէի որ դուք անձամբ հաստատէք այդ պարագան, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը։

Այս վերջինը հրաժեշտ առաւ օրիորդ Լիւսիէն ու ապահովութեան պետին հետ դուրս ելաւ։ Մանկամարդ աղջիկը առանձին մնաց, կատարելապէս համոզուած թէ դատաւորները սխալ ճամբու մը կը հետեւէին։ Տիկին Օկիւթիին տեսնելու պէտք ունէր ան, ուստի կառք մը նստաւ ու Սէնթ-Օնորէ փողոցը գնաց։ Հոն դիտէին թէ Լիւսիի վրայ սպաննու թեան փորձ մը եղած էր, որովհետեւ մանկամարդ աղջիկը իր գործատիրուհիին պատմած էր դէպքը։ Ուստի օրիորդ Ամանտա չէր դադրեր կրկնելէ.

— Շատ բախտաւոր եմ եղեր, չիտակը, Լիւսիին հետ չըլլազդատը պարոն քաղաքապետին կնոջ տարած չըլլալուս համար։ Թերեւս դանակի ուժգին հարուած մը ստանայի։

Տիկին Օկիւթին տեսնելով որ Լիւսի փորձի սրահէն ներս կը մտնէր, երկու քայլ յառաջացաւ. դիմաւորեց ու աղջատուրեց զայն։

— Աղջիկս, մարդասպանը գտա՞ն։

— Ոչ, տիկին ու ես համոզուած եմ որ չպիտի գտնեն զայն։

— Ինչո՞ւ։

— Հոս գալէս հինգ վայրկեան առաջ, հարցաքննիչ դատաւորին այցելութիւնը ընդունեցի, ընկերակցութեամբ ապահովութեան պետին... Անոնք հա-

մոլեցած են թէ միայն գազուածիները չէ այդ ոճիրին չարժառիթը և թէ ասելութեան կամ վրէժխնդրութեան համար գարնուած եմ։

— Ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնուին, այդ ենթադրութիւնը ընելու համար։

— Բաւական տարօրինակ պատգամի մը վրայ. ասուգած են որ ոճիրին առջի իրիկունը. ժամը ութն էր ինը, տարիքոտ ու լուրջ հագուած պարոն մը տանս գեռնայարկը գտնուող գանակավաճառէն գնած է գիս հարուածող գանակը։

Ամանուա մեծ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէր։

— Արդարեւ չատ տարօրինակ է ասիկա, գոչեց տիկին Օկիւթին։ Ես ալ գատական մարդոց կարծիքը ունիմ։ Այդ գործին մէջ ասելութիւն կայ։

— Ո՞վ պիտի ատէ զիս։ Ոչ մէկուն նեղութիւն չեմ պատճառեր։ Ի՞նչ բանի վրէժը պիտի լուծեն։ Որո՞ն գէշութիւն ըրած եմ։

Օրիորդ Ամանուա խոհուն յիշեց թէ օրին մէկը յանձնակատար մը աշխատանոց եկած ու Լիւսիի մասին տեղեկութիւններ հարցուցած էր։ Սակայն բան մը չըսաւ այդ մասին ու բարձրաձայն յարեց.

— Մերժուած սիրեցեալ մըն է թերեւս։

Լիւսի ժպտագին պատասխանեց.

— Ոչ մէկը մերժած եմ ասա գերազանց պատճառով որ նշանածէս զատ, ոչ ոք սիրոյ վրայ չէ խօսած ինձի հետ։

— Անբացատրելի բան է, մրմնջեց տիկին Օկիւթին։ Բայց ժամանակը ի՛նչ կնիքներ կը գնէ, որքան ալ իմնաւոր ըլլայ ատոր պէս։

ԺԱ.

Ինչպէս ըսինք առաջ, Սօլիվօ և օրիորդ Ամանուա գէպի Պրէպանի ճաշարանը կ'ուղղուէին, մտերմանկան մը քաշուելու համար հոն։ Բայց առանձին կը խօսակցէին.

— Իմ բացակայութեանս ի՞նչ ըրիք, ազուոր նանուշիկս, հարցուց Սօլիվօ։

— Ձեր յետագարձ մեկնումին համար գայրացայ ու տազտուկ զգացի, ձեզ չսեսնելուս համար։ Աչխատանոցէն ելլելս չատց, առանց ախորժակի կը ճաշեի ու պառկելու կ'երթայի։

— Օրինակելի ընթացք մը, որուն համար կը շնորհաւորեմ ձեզ։ Գործերը ինչպէս կ'ընթանան աիկին Օկիւթինի առն մէջ։

— Զարհուրանց գործ կայ։ Մեր գործատիրուհին բախտաւոր է, չիտակը։ Կը յուսայ որ մէկ տարիէն խոշոր հարստութեամբ մը պիտի քաշուի իր գործէն ... Աղէկ միտքս ինկաւ, գիտէք որ Լիւսի...

— Ո՞վ է այդ Լիւսին։

— Այն գործատիրուհին, որուն հետ Պուբպոն թիւ 9 գտնուող սենեակը գացի ձեզի հետ, մինչ գուք կատքին մէջ ինծի կ'սպասէիք։ Լիւսի, որ անհետացած էր, փիչ մնացեր էր սպաննուելուն...

Սօլիվօ զարմանք և յուզում ձեւացուց։

— Ա՜հ, Տէր Աստուած, խեղճ աղջիկը պիտի սպաննուէ՞ր։

— կուրծքին տրուած սասիկ հարուածով մը, յարեց Ամանուա։ Իր սեղմիրանին կիսասկրտուն չնորհիւ ապաւած է ան։

— Սա սայդ է որ խնձոր ալեկ ազատեր է, ըսաւ Սօլիվօ։ Մարդասպանը ձերբակալուած է։

— Ոչ։

— Շնորհաւորութիւններս ոստիկանապետին, ըսաւ Սօլիվօ հեգնօրէն։ Իր պաշտօնեաները ալեկ կ'աշխատին, չիտակը։

— Եթէ ձերբակալուած չէ, անշուշտ պիտի ձերբակալուի, յարեց Ամանտա։

— Կը կարծէ՞ք։

— Այո՛, ու պատճառներ ունիմ այնպէս կարծելու։ Բարիզի չրջակաները գանուզ Թափառաչրջիկներաւ կը վերագրէին մահափորձը։

— Այնպէս չէ՞ միթէ։

— Կ'երեւայ թէ դատական պաշտօնեաները փախած են իրենց միտքը։

Սօլիվօ սարսռաց։

— Մե՜ն, ինչպէս, յարեց Սօլիվօ։

— Հիմա կ'ենթադրեն որ ապաննուհեան չարժանաւոր գողութիւն չէր։

— Ուրեմն ինչ կրնայ ըլլալ։

— Առեւրութիւն մը... վրէժխնդրութիւն մը...։

— Ինչ կ'ըսէք։ Բայց դատաւորները ինչի վրայ կը հիմնեն իրենց ենթադրութիւնը։

— Նշան մը գտած են։

— Նշա՞ն մը, կրկնեց Սօլիվօ հեւասպառ։

— Լիւսիի սեղմիրանի լանջակալին վրայ կտրած դանակին կոթը գտած են, անոր վրայ կարդացած են չինողին անունը։ Այսպէս երեւան եկած է որ այդ դանակը ոճիրին առջի իրիկունը գնուած է լուսնագած ու բարեկիրթ երեւոյթով պարոնի մը կողմէ։

Սօլիվօ բոլորովին գունատեցաւ։

— Ալեխառն մազերով չիսուննոց մարդ մըն էր...։ Բայց ինչ ունիք, կ'զգամ որ ձեր թեւը կը դողայ...։ Հիւա՞նդ էք։

— Ոչ... ոչ... բան մը չունիմ... չատ լաւ եմ, ըսաւ Օվիտ, զերմարդկային ճիգ մը ընելով, իր հանդարտութիւնը վերատանալու համար։ Շատ բարեխառն պատմութիւն մըն է սա։ Ուրեմն կը խորհին որ այդ լաւ հագուստ և բարեկիրթ երեւոյթով մարդը սպանած է գործաւորուհին... բայց ինչ նպատակով։

— Չեն գիտեր, բայց պիտի հասկնան։ Երեւակայեցէ՛ք որ այդ հրէշը Լիւսիի բնակած տան գետնայարկը հասատատած խանութին գնած է դանակը։ Թերեւս այդ գնումը ըրած է այն պահուն, երբ ան վեցերորդ յարկը ելած էի ու դուք քարափին վրայ կ'սպասէիք։ Կաւքին մէջէն կրնայիք տեսած ըլլալ զայն։

— Թերեւս տեսած եմ, որովհետեւ ճիշդ դանակավաճառին խանութին վրայ կը նայէի։ բայց ոեւէ չարժառիթ չունէի զայն դիտելու։ Չեմ յիշեր այդ մարդուն դէմքը։

Ամանտա նշմարեց որ իր պզտառնական սիրտառը տարօրինակ չեշտով մը խօսած էր։ Ուսի ան հետաքրքրութեամբ նայեցաւ Սօլիվոյի երեսը ու առանձին անգամ ըլլալով այլեւս զարկաւ անոր գունատութիւնը։ Բայց ճաչարան հասնելուն, չկրցաւ հարցափորձել Սօլիվօն։ Սովորական սենեակին մէջ սեղան նստան ու ապուրէն անմիջապէս յետոյ, Սօլիվօ խօսակցութիւնը վերսկսաւ ճիշդ այն տեղէն, ուր ընդմիջած էր։

— Ուրեմն լաւ հագուստ մարդը կը փնտռե՞ն։

— Այո՛։

— Բայց արհեստավ չարագործներուն դատուն պատկանելու երեւոյթ չունեցող մարդ մը ինչո՞ւ զարնէր այդ մանկամարդ ազջիկը։

— Ձեզի ըսի, վրէժխնդրութեան ու տեւլութեան համար։

— Ուրեմն օրիորդ Լիւսի ճանչնալու է այդ մարդը։

— Ան կ'ըսէ թէ մէկուն վրայ կասկած չունի։ Բայց ցուցամոլ ազջիկ մըն է. միայն կը յիշեմ սա իրողութիւնը թէ մէկը չատ կը վնասէր Լիւսին և կ'ուզէր անպատճառ գտնել զայն։

— Ի՞նչ իրողութիւն է այդ, ազուոր նոնոյս։

— Այն դիմումը զոր յանձնակատար մը ըրաւ մեր աշխատանոցը։

Սօլիվօ զգաց թէ փոքր սարսուռ մը կ'անցնէր վերնամարմին վրայէն։

— Մէ՛, յանձնակատար մը, կրկնեց, չփոթութիւնը չմատնելու համար։

— Այո՛, Լիւսին համար եկած էր, նամակ մը կը բերէր...։

— Զարմանալի բան չկար. նամակ մը բերելու գործը սատնձնած ըլլալով կ'ուզէր յանձնել զայն։

— Լիւսին գտած չըլլալով՝ անոր հասցէն հարցուցած է։

— Բնականաբար... քանի որ իրեն յանձնուած գործը պիտի կատարէր։ Ի՞նչ կը նշանակէ սակայն։

— Կը նշանակէ որ այդ չլսիկով կ'զբաղէին, ու մէկուն ծանօթ էր, թէև կ'ըսէր թէ ինք ո՛չ մէկը կը ճանչնար։

— Արդարեւ, չատ արամաբանական է այդ պատճառաբանութիւնը։ Բայց ինչո՞ւ չէք ուսեր, ազուոր նոնոյս, չարուհուկ կը խօսիք ու ձեր պնակը լեցուն կը մնայ։

— Կը կարծէի որ կը չահագրգռուիք այս պատմութեամբ, պատասխանեց Ամանատ, Սօլիվոյի աչքերուն մէջ նայելով չհչտակի։

Սօլիվօ անխռով մնաց։

— Անշուշտ կը չահագրգռուիմ, բայց կարելի չէ միեւնոյն դէպքով զբաղիլ միշտ, պատասխանեց ան։ Կեանքիս մէջ ամէն չատ աւելի տարօրինակ բաներ անցած եմ։

— Այլեւս չխօսինք ատոր վրայ, ու դուանք ձեզի, բարեւ Ամանատ։ Ինչ ըրիք ձեր ճամբորդութեան ընթացքին։

— Փոքր թուղթերու հաւաքածոյ մը չինեցի, բարեւ Սօլիվօ։ Ինքնագրեր հաւաքեցի, որոնք բաւական առատ նատան ինծի...։

— Հին բարի ժամանակներու պատմական անձնաւորութիւնե՞նց ինքնագրեր։

— Կենդանի մարդոց։

— Նշանաւո՞ր։

— Ամենաանծանօթ անձերու։

— Այդ եզական գործունէութիւնը ո՞ր կատարեցիք։

— Ժուրնալի մէջ։

Օվիա այս անունը տեսած պահուն աչքերը սեւեռեց Ամանատի վրայ որ կը սարսռար։ Միեւնոյն տանն իր վարդապետին դէմքը դուշնատեսաւ, բայց ընդհատ անտարբեր երեւոյթ մը առաւ։

— Ժուրնալի՞ էիք, ազուո՞ր սեղ է, հարցուց ան։

— Շատ ազուոր, պատասխանեց Օվիա նոր ժպիտով մը։ Բլուրի վրայ չինուած ամիփիթատրոնի մը կը նմանի, անոր սարտուը կը հոսին ճոխ ջուրերը։ Շատ նկարագիր քաղաք մըն է, բայց յոգնեցուցիչ է հոն պատիլը։ Քանի մը հոգի տեսայ։

— Ազգականնե՞ր, բարեկամնե՞ր։

— Ո՛չ, տեղացիներ, ինձի բոլորովին օտար։

Հակառակ իր սովորական պազարիշնութեան, Ամանուա անհանգստութիւն կը զգար։ Իր խօսակցին տարօրինակ ու գրեթէ ծաղրական խօսուածքը մտահոգութեան կը մատնէր մանկամարդ աղջիկը։ Օվիա, իմանալ վերջ իր չատ սիրած ֆօրթօի պինիէն գաւաթ մը, յարեց։

— Ժուանեթի մէջ չատ ինքնագիր կայ։ Ինձի ցոյց արուած անհատներու քով կը գտնէի քանի մը ինքնագրեր, բայց չեմ կարծեր որ այդքան հետաքրքրական ինքնագրերու պիտի հանդիպէի։

Ամանուա աւելի անհանգիստ կ'զգար ինքզինքը։

— Թերեւս ձեզ կը տաղակացնեմ իմ ինքնագրութեամբս, հարցուց Սօլիվօ միամիտ չեչտով մը։

— Բնաւ երբեք ... ընդհակառակը։

— Ուրեմն կը չարունակեմ ...։ Անոնց մէջ կային երկու խիտ հետաքրքրաշարժ ինքնագրեր, Ռուսլ Տիւշըմէն անուն մէկու մը տառագրութեամբ ... չատ անհատ անուն մը, ինչպէս կը տեսնէք։

Ամանուա դեղեւամ մը ուշնցաւ, տակաւին չմոռցած ծանկել իր վրդովմամբ ու կրկնեց։

— Տիւշըմէ՞ն անուն։

— Այո՛, քաղաքագիտութեան պրոֆեսոր մը, որ բաւական սիրուն երիտասարդ մըն է։ Բախտը ունեցայ զայն ազատելու Եղեռնագատ Ասանէն, ուր պիտի երկուքէր իրր կեղծարար։

Ամանուա կատարմիր կարմցաւ։

— Քիչ մը առաջ ձեր բառերէն կ'եզրակացնեմ թէ դուք Ժուանեթի չէք գացած, այնպէս չէ՞, հարցուց Սօլիվօ։

— Բնա՛ւ։

— Կատարելապէս վստա՞հ էք։

— Ինչպէս թէ վստահ, թոթովեց մանկամարդ աղջիկը։ Ինչո՞ւ կը տարակուսիք իմ խօսքիս վրայ, ինչո՞ւ այս տարօրինակ հարցումը կ'ընէք։

— Ինչո՞ւ, պատասխանեց Սօլիվօ. օ՜հ, Տէր Աստուած, չատ պարզ է, որովհետեւ յիսուն հազար ֆրանքի փոխարէն՝ վերձակուհի տիկին Տէլթօնէն գնեցի Ամանուա Ռէկամի տառագրութեամբ ինքնագիր մը. այս է եղածը ...։

— Արդ՜ար, դուք ամէն բան իմացած էք, գոչեց աղջիկը, այդ կինը ամէն բան ըսած է ձեզի։

— Անշուշտ, ամէն բան ըսած է, ինչպէս վստահ կուսայ։ Բայց ինչո՞ւ այսպէս կը զրաք։ Ինչո՞ւ կը վախնաք ձեր բարեկամը չե՞մ միթէ. ձեր թեթեւ ընթացքին հետեւանքներէն վախնալիք բան չունիք բնաւ, քանի որ յիսուն հազար ֆրանք վճարեցի և ձեր ինքնագիրը իմ քովս է։

— Ա՜հ, խելքիս եկած էր այն առեն։

— Ես ալ այդպէս կը կարծեմ, որովհետեւ դուք պարկեշտ բնաւորութիւն ունիք, պատասխանեց Օվիա համոզուած չեչտով մը։

— Ուրեմն գիս չէք արհամարհեր, սիրելի բարեկամս, հարցուց մանկամարդ աղջիկը չափազանց կեզծաւոր չեչտով մը։

— Բնաւ երբեք, պատասխանեց Սօլիվօ, մարդկային արարածը սխալական է, ներողութիւն, միայն թէ իմ բարի խորհուրդիս անսացէք ու անոր հետեւեցէք։ Ատանկ գրութիւններ մի տառագրէք բնաւ. ձախաւէր և վտանգաւոր բան է։ Եթէ ձեր ինքնագիրը տարբեր ձեռքերու մէջ իյնար, ձեր ազատութիւնը կը վտանգուէր։

— Ի՞նչ ըրիք զայն, թոթովեց Ամանատա։

— Թղթապանակիս մէջ դրի, ու յետոյ բանալիով գրպանի մը մէջ պահեցի։ Վատահ եղէք որ ապահով տեղ մը կը գտնուի։

— Ինձի պիտի վերադարձնէ՞ք։

— Ընդհակառակը, իսմամբով պիտի պահեմ զայն։ Ամանատա փոքր արարուած մը զգաց։

— Ինչո՞ւ պիտի պահէք զայն, բռաւ Ամանատա։

— Հաւատքածոյ ընելու մենամարտութենէն բռնուած եմ։ Այդ տեսակ ինքնագրերէն հաճոյք կ'զգամ։

— Կատակ չուզեր. ինձի վերադարձուցէք այդ գրութիւնը, որ բանի մը չի ծառայեր ձեզի։

— Ընդհակառակը, կրնայ ինձի օգտակար ըլլալ։

— Կը յուսաք ինձի դէմ գործածել զայն։

— Ա՛հ, դիտէք որ այդ բանը ընելու անկարող եմ։

— Վերջապէս ի՞նչ է ձեր միտքը. անչուշտ միտք մը ունիք։

Սիրային պարզ միտք մը, կ'ուզեմ ինձի կապել ձեզ։ Շատ բուռն զգացումներ ունիմ ձեզի համար։ կարծես կը վախտարձակ, բայց փորձառութիւնը զիս կը մղէ կիներէն կասկածելու, երբ մանաւանդ երիտասարդ ու գեղեցիկ են ձեզի պէս...։

— Այսինքն ձեռնէ կախեմ պիտի ունենամ տյտուհեան։

— Ձեր ըսածին պէս է, Տէր Ատաւան։ Միայն թէ դիւրաւ պիտի հպատակիք ինձի ու զոհ պիտի ընեք, եթէ երբեք տրտունջ մը չունենամ ձեզի դէմ։

Ամանատա հասկցաւ թէ Օվիա օձիքէն բռնած էր, ուստի իր դժգոհութիւնը յայտնի չըրաւ։

— Բայց ինչպէս իմացաք ժանտանեի մէջ անցած դարձածը, հարցուց Ամանատա։

— Դիպուածին չնորհիւ ամէն բան կ'ըլլայ։ Ձեզ կը վստահեցնեմ որ առանց պրպտելու, անցած դարձածը իմացայ։

— Ինչպէս որ Լիւսիի մարդասպանը Ֆէ Պուբպոնի դանակավաճառին խանութին մէջ ընտրութիւն չէր ըրած այն զէնքին մասին, որով պիտի հարուածէր աղջիկը, պատասխանեց Ամանատա, աչքերը Օվիայի ուղղած։

Օվիա բուռն փափաք մը զգաց իսկոյն խեղդելու օրիորդ Ամանատան, սակայն ինքզինքը զսպեց ու հանդարտ ձայնով մը պատասխանեց.

— Բաղդատութիւնը ճախող է։ Ընդունելով իսկ որ օրիորդ Լիւսիի սպաննիչը անխոհեմութիւն մը գործած ըլլայ ու մէկը կարենայ այդ անխոհեմութիւնը չահագործել, վտանգի մատնելու համար զայն, անչուշտ այդ մարդը պիտի զգուշանայ ու հանճարեղ միջոց մը պիտի գտնէ, հարուածներէ խուսափելու համար։ Ալ կը բաւէ որքան խօսեցանք այս մասին։ Իրարու բարեկամ ենք, այնպէս չէ՞։ Լաւ բարեկամներ պիտի մնանք իրարու ու ամէն ինչ լաւ պիտի ընթանայ։ Այս գիշեր թատրոն պիտի երթա՞նք։

— կը նախընտրեմ տուն վերադառնալ։ Շատ յոգնած եմ։

— Լաւագոյնը ատ է։ Ես ալ յոգնութիւն կ'զգամ։ Տուն պիտի առաջնորդեմ ձեզ և յետոյ քնակարանս պիտի դառնամ։

— Բարեկա՛մս, երբեք ինձի ըսած չէք թէ ո՞ւր կը բնակիք։ Ձեր հասցէն չեմ գիտեր...։

— Հասցէս գիտնալէն ի՞նչ պիտի չահիք։

— Ի հարկին պիտի կրնամ նամակ գրել ձեզի։

— Պէտք չէ նամակ գրէք։ Ամուսնացած, ընտա-

նիքի հայր ըլլալուս, չեմ ուզեր որ ընտանեկան խաղաղութիւնը վրդովուի։ Արդ, ներկայ պարագային մէջ, հասցէս չգիտնալնիդ պիտի երաշխաւորէ ձեր գաղտնապահութիւնը։

Ամանտա չպնդեց ու մտովի ըսաւ.

— Մ՛րդս, ուզածիդ չափ գաղտնի պահէ՛։ Երեսան պիտի հանեմ ինձմէ ծածկած բանդ։

Օրիորդ Ամանտա տուն դարձին, գերագրգռուած վիճակի մէջ կը գտնուէր, ինչ որ դիւրահասկնալի էր։

— Դիպուածը ժուռանի առաջնորդած է այդ մարդը, որպէս զի չար բախտս, իմանայ անցեալս։ Այդ անիծեալ թուղթը գտած ըլլալով, ձեռքերս ու ոտքերս կապած է։ Բայց ի՞նչ չահ ունի ան։ Բնազդս կ՛ըսէ թէ այդ մարդը հսկցած է գուշակած ըլլալս։ Ան է Ջ. Գուբրօնի խանութէն դանակ գնող վայելչազգեաց և տարիքոտ մարդը։ Լիւսին լրտեսող ու զայն հարուածող չարագործը ան է։ Գլուխս կը կարմէ եթէ ան չէ։ Սակայն փաստերը կը պակսին...։ Եթէ փաստերն ալ ունենամ, ինչի՞ պիտի ծառայեն։ Բայց երկու բան կայ, զոր կ՛ուզեմ գիտնալ, ո՞ւր կը բնակի ան և ինչո՞ւ ուզած է սպաննել Լիւսին...։

Օվիտ ալ այսպէս կը խորհէր.

— Իմ լաւ բախտիս չնորհիւ ազատեցայ։ Այլապէս գէշ դիրքի մը պիտի մատնուէի հիմա։ Այդ լրկաթին գուշակած է իմ գործս ու վատահ եմ որ հաճոյք պիտի զգայ ինձի չանթաժ ընելէ։ Բարեբախտաբար, անոր լեզուն կաշկանթելու միջոցը ունիմ։

. . . . . .

Դիւրահասկնալի է թէ ծաք կարօ անհամբերութեամբ կ՛սպասէր իր մեղսակիցին վերադարձին։ Ան

գիտէր թէ Օվիտ ինչ դժուարութիւններու պիտի հանդիպէր, իր նպատակին հասնելու համար։ Ուստի մեծ յուզման մատնուեցաւ, երբ առտուն Քուբրպըվուայի մէջ լրտես ձանուցին Օվիտը այցելութիւնը։ Հրամայեց որ իսկոյն իր քովը առաջնորդեն Օվիտը, որ անգլիացի կամ ամերիկացի ճարտարապետ մը կը կարծուէր գործատանին մէջ։ Երբ երկու մեղսակիցները առանձին մնացին աշխատասենեակին մէջ, ծաք կարօ խոկոյն հարցուց.

— Ձախողեցա՞ր։

— Ցաջողեցայ, պատասխանեց Օվիտ։

— Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկը գտա՞ր։

— Այո՛։

— Ընկերիկ Մանուէլներու ապաստանարանը դըրուած էր։

— Այո՛... Բարիզի մէջ։

— Ուրեմն, աղջկանս սիրամբցորդը Լիւսի Ֆօրթիէ՞ն է։

— Ինչ մը սպասէ՛, չտա կ՛աճապարես...։ Կը մնայ գիտնալ թէ Ժան Ֆօրթիէի աղջիկը մեր ճանչցած Լիւսի՞ն է։

— Նմանութիւնը առուգեցի...։

— Ենթադրութիւն մըն է այդ և ոչ թէ ապացոյց։ Ես հետս բերած եմ տեղեկագիր մը, ուր մանրամասնուած է թէ ինչպէս աղջիկը Ընկերիկ Մանուէլներու ապաստանարանը յանձնուած է։ Հիմա իրաւունք ունիմ տեղեկութիւններ քաղելու այդ ապաստանարանէն ու հասկնալու թէ տարիներ մէջ թիւ 9 արձանագրուած մանուկը մեր կարծած աղջի՞կն է։

— Միտքդ բացատրէ՛։

Օվիտ թղթապանակը հանեց, Տիւբըմէնէն առած

վաստաթուղթը զատեց ու Բօլ Հարմանի տուաւ։ Այս վերջինը տեղեկագիրը կարդալէ յետոյ գոչեց.

— Ի՞նչպէս ձեռք անցուցիր այս թուղթը։

Օվիտ պատմեց բոլոր այն անցուդարձերը, որոնց տեղեակ են արդէն մեր ընթերցողները։

— Ինծի յանդգնութիւնդ սպչութիւն կը պատճառէ ինծի մրմնջեց գործարանատէրը, Օվիտի պատմութիւնը լսելէ յետոյ... Ինչ պիտի ընես հիմա։

— Ուղղակի ապաստանարան պիտի երթամ, 1862 Ապրիլ 6ին հոն յանձնուած աղջիկը պահանջելու, ուստի և հասկնալու համար թէ ինչ եղած է ան։

— Ե՞րբ պիտի տեսնեմ ձեզ։

— Իմ տունս, այս իրիկուն ժամը հինգին, եթէ կ'ուզես։

— Շատ լաւ, պիտի գամ։

— Լիւսիէն ե՞րբ Բարիզ պիտի գայ։

— Երեք-չորս օրէն։

— Մինչեւ այն ատեն ձեռքիդ մէջ պիտի ունենաս պէտք եղածը, անանցանելի պատուար մը ստեղծելու համար Լիւսիէնի և իր հօր սպաննիչ ժանն Ֆօրթիէի աղջկան միջեւ։

— Ցոյս առար վրայ դրած եմ, յարեց Բօլ Հարման, անպատկառ յաղթութեան մը արտայայտութեամբը չփնելով իր ձեռքերը։ Այս իրիկուն կը տեսնուինք։

Օվիտ, որ բանի մը վրայ չէր տարակուսեր, Պուլվառ Անֆէլը գնաց ու ապաստանարանի տնօրէնին ներկայացաւ։

— Պարո՛ն, կուզամ ձեզմէ հասկնալու որ քսանըմէկ տարի առաջ այս ապաստանարանը յանձնուած աղջնակ մը ինչ եղած է։

Ու ժուանևիի նախկին քաղաքապետին տառապութիւնը կրող տեղեկագիրը հանելով Բղթապանակէն, Օվիտ չարուեստակեց.

— Ես տեղեկութիւն քաղած եմ 1862 Ապրիլ 6ին հոս յանձնուած աղջնակի մը մասին, ինչպէս կը հասկըցուի այն պաշտօնական յայտարարութենէն, զոր պատիւ ունիմ ձեզի դոյց տալու։

— Պարո՛ն, ուրէք առարկութիւն չունիմ ընելիք։ Ձեզի պիտի ըսեմ թէ ինչ եղած է այդ աղջնակը։ Թեւրեւս մոռցած է ինչ որ ալ ըլլայ. արդիւնքը պիտի իմացնեմ ձեզի։

Տնօրէնը արագօրէն քանի մը տող գրեց թերթ մը թուղթի վրայ։ Ցետոյ զրասենեակի սպասաւորին տալով զայն, ըսաւ.

— Արշիվի պաշտօնեային տարէ՛ք, ու հոն սպասեցէ՛ք, պատասխանը բերելու համար։

Քանի մը վայրկեան սահեցաւ. յետոյ գրասենեակի սպասեակը ներս մտաւ, խոշոր տոմար մը դրկած։ Տնօրէնը ժուանևիի տեղեկագրին մէջ փնտռեց արձանագրուած թուականը։ Կանգ առաւ, այդ թուականը պտնելուն-պէս։

— Ահա՛ ինչ որ կը չահագրգռէ ձեզ։ 1862 Ապրիլ 6ին հոս բերուած աղջնակը արձանագրուած է 9 թիւով։

Օվիտ կրցաւ իր ուրախութիւնը զսպել։ Ժամ կարօ սպասած չէր իր գտած նմանութեան մէջ։ Տիկ. Օկիւպէրնի գործաւորուհին, Մէրի Հարմանին սիրամարգորդը, Լիւսիէն Լապրուի նշանածը, ժանն Ֆօրթիէի աղջիկն էր ատուգիւ. Ասկէ դատ իմանալիք բան չէին չահագրգռեր Օվիտը։

Իրիկուան ժամը հինգին, Բօլ Հարման գնաց գը-

տաւ Օվիտը, Բլիչի փողոց։ Ան իմացուց իր ըրած գիւտը։

— Վերջապէ՞ս, գոչեց Բօլ Հարմոն։ Ցեսնե՛ք, Լիւսիէն Լապրուս պիտի ուզէ՞ այդ աղջկան հետ ամուսնանալ։

ԺԲ.

Մէրի հետզհետէ սեւելի կը տկարանար։ Ջղային գերագրգռութիւնն էր որ այժ կուտար անոր։ Կ'երթար, կուգար, դուրս կ'ելլէր, տունն կը դառնար, բայց ինքզինքին տուներն էր միայն։

Բօլ Հարմոն կոչուած թշուառականին հայրական սիրտը կը թրթռար պարկեշտ մարդու մը պէս. ուստի աննկարագրելի անձկութիւն մը կը զգար, տեսնելով որ իր աղջիկը կը հիւծէր։ Սակայն սա հատուտ յոյսը ունէր թէ Լիւսիէնի հետ ամուսնութիւնը պիտի յաղթէր հիւանդութեան ու աղջիկը պիտի փրկուէր։ Երկու օրէն, Բարիզ պիտի ներկայանար Լիւսիէն։ Բօլ Հարմոն անվրդով կ'սպասէր Լիւսիէնի վերադարձին, քանի որ իր քով կը գտնուէր այն վստահութիւնը, զոր ձեռք անցուցած էր Օվիտ ի մասին Լիւսիէն։

Ռէ Պուրպոն, վեցերորդ յարկի փոքր բնակարանը ցնծութեան մէջ էր։ Լիւսի հեռագիր մը ստացած էր նշանածէն, որով ան վերջինը կը ծանուցանէր թէ յաջորդ իրիկունը պիտի հասնէր։ Լիւսիի վերքը չէր ցաւեր այլեւս ու բերկրանքն ալ կը փութացնէր ապաքինումը։ Մայր Լիզոն կը մտածէր այդ ուրախութեան ու կարելի եղածին չափ կ'օգնէր Լիւսիէնի, ամէն ինչ պատրաստելու և բաւ ընդունելութիւն մը ընելու համար գրեթէ մէկ ամիսէ ի վեր բացակայ

եղող բարեկամի մը։ Ուստի սպասման ժամերը երկար կը թուէին թէ՛ Լիւսիի և թէ Մէրիի։

Վերջապէս հասաւ այնքան անհամբերութեամբ սպասուած օրը։ Լիւսիէն տասներկու ժամ կանխած էր Պլիմըրօէն իր մեկնումը։ Կառախումբէն վար իջնելուն պէս, երիտասարդը ռէ Պուրպոն փութաց։

Երկու նշանածները իրարու գիրկ ինկան, իրենց աչքերը քաղցր արցունքներով լեցուն։ Դազարիկ յուզում մը կ'զգային։ Յետոյ Լիւսիէն մայր Լիզոնի հետ բարեկամական ողջագուրում մը ունեցաւ։ Ագնիւ կնոջ աչքերն ալ արցունքի խոշոր կաթիլներով լեցուած էին։ Իրեն այնպէս կը թուէր որ զաւակ մը գտած էր գրեթէ։

— Ու խորհիլ թէ Լիւսին ողջ չպիտի գտնէի թեզնուս, եթէ դուք չըլլայիք, մայր Լիզոն, գոչեց Լիւսիէն, իր ձեռքերուն մէջ սեղմելով ժանն Ֆօրթիէի ձեռքերը։ Ա՜հ, դուք բարի հրեշտակն էք։ Երբեք իրարմէ չպիտի բաժնուինք։ Երբե՛ք։

Լիւսիէն պատմել տուաւ արդէն իրեն ծանօթ եղող դէպքին մանրամասնութիւնները այն չարաչուք գիշերուան, երբ Լիւսի քիչ մնացեր էր որ սպաննուէր։

— Թշուառական մարդասպանը չե՞ն գտած, հարցուց Լիւսիէն։

— Ո՛չ, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը։

— Տարօրինա՛կ բան։

— Ինչո՞ւ։ Աւելի զարմանալի պիտի ըլլար, եթէ երբեք գտնուէր չրջակայքի այդ թափառաշրջիկը, որ մաս կը կազմէ աւազակ սխտումբի մը... Բայց տար վրայ չխօսի՛ք... ոտքերնուս եմ այլեւս... ամէն ինչ վերջացած է... միայն թէ զգուշութիւններ ձեռ

պիտի առնեմ այսուհետեւ, եթէ երբեք գիշերը դուրս ելլեմ։

— Իրաւունք ունի, ըսաւ Ժանն Ժօրթիէ։ Այլեւս ցաւ չի զգար, քանի որ բուժուած է, ան է էականը, այլեւս չիասկնիք այդ մասին։ Ես վստահ եմ որ համակարծիք էք ինծի։

— Անտարակոյս։

— Ուրեմն սեղան նստինք։ Ճաշը պատրաստ է։

Երեքն ալ ուրախօրէն նստան այն փոքր սեղանին շուրջ, որ լաւ չակուած էր։ Իրիկունը չուտ անցաւ։

Ճաշերդ առաւ կանուխ, ետքըզբօսնց Լիւսիէն, իր գործին գլուխը անցնելու համար։ Բօլ Հարման հոն հասած չէր տակաւին։ Ժամը ութի տասնները միայն Մէրիի հայրը գործարան մտաւ։ Հազիւ իր աշխատասենեակին մէջ տեղաւորուած,, Լիւսիէն ներս մտաւ, իր ճամբորդութեան համարատուութիւնը ընելու համար։ Գործարանատէրը առանձնաշնորհ կերպով իր ձեռքը երկարեց երիտասարդին։

— Ինքզինքս երջանիկ կ'զգամ, նորէն ձեզ տեսնելուս համար, սիրելի զաւակս, մանաւանդ սա պատճառով որ ջերմագին չնորհաւորութիւններ պիտի ուղղեմ ձեզի, ըսաւ Բօլ Հարման...։ Պէլկարտի յանձախորդներս իրենց նամակներուն մէջ ձեր մասին գովեստով գրած են ինծի։ Կ'երեւայ որ շատ լաւ յարաբերութիւններ մշակած էք։

— Այդ պարոններուն հետ ունեցած յարաբերութիւններէս շատ գոհ մնացի։ Շատ լաւ վարուեցան ինծի հետ։

— Այս գիշե՞ր Բարիզ հասաք։

— Այո՛, գիշեր։

— Զանգրացա՞ք հոն։

— Ցաւախ, պատասխանեց Լիւսիէն, որ իր նշանածին վրայ կը խորհէր։

Բօլ Հարման ուրիշ հարցում չըրաւ։ Չէր ուզեր որ ճարտարագործութենէ տարբեր բանով մը զբաղելու երեւոյթ ունենար այդ պահուն։ Խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ Լիւսիէնի ըներած յառաջդիմութիւններուն վրայ, որոնք չինուելիք նոր մեքենաներու հետ կապ ունէին։ Առանց չինութեան համար գործաւորներ ղրկուելու էին։

— Աղջկանս վրայ քնաւ չի խօսիր, ըսաւ գործարանատէրը մտովի։

Հազիւ թէ այդ խորհրդածութիւնը ըրած էր, Լիւսիէն ըսաւ։

— Պարո՛ն, մուտքայ ձեզի հարցնելու թէ ինչպէս է օրիորդ Մէրին։

— Շատ հիւանդ է, պատասխանեց Բօլ Հարման։

— Ծա՞նր հիւանդ է։

— Ինծի մատնոգութիւն պատճառելու սպասիս։ Ձեր աչքերով պիտի տեսնէք ու դատէք թէ ո՛րքան հիմնաւոր են մտահոգութիւններս և ո՛րքան իրաւունք ունիմ ամէն գնով իմ զաւկիս տալու քիչ մը երջանկութիւն, որ իր փրկութիւնը պիտի ըլլայ։ Ձեր վիրաբոյժը ծանուցի Մէրիի ու այս առաւօտ իր առաջին մտածումը դո՛ւք եղաք։ Ան կ'ուզէ տեսնել ձեր գործուածը։ Այս գիշեր ձեզի ճաշի կ'սպասէ ինծի հետ ու մեծ ուրախութիւն կ'զգայ, խորհելով որ երկուքնիս իր քով պիտի գտնուինք։ Ընտանեկան ճշմարիտ հաւաքոյթ մը պիտի ըլլայ...։

— Բայց պարո՛ն... թոթովեց երիտասարդը։

— Օ՛հ, ոչ մէկ արդարացում, ոչ մէկ պատրուակ չեմ ընդունիր, աղջկանս հրաւէրը մերժելու համար,

ըսաւ Բօլ Հարման։ Ձեր համակրութիւնը լաւագոյն կերպով ապացուցած պիտի ըլլաք, այս հրաւէրը ընդունելով, զոր ձեզի հաղորդելու պատիւը ունեցած է ինծի։ Իսկ ես ցաւ պիտի զգամ, եթէ երբեք մերժէք։ Մնաց որ, բոլորովին մասերմական ճաշ մը պիտի ըլլայ։

Լիւսիէն չսա նեղացաւ Մէրիի այդ փափաքը լսելով, բայց ըմբռնեց որ չէր կրնար անբացատրելի և վիրաւորիչ մերժումով մը պատասխանել։

— Կ'ընդունիմ, պարոն և ինքզինքս բարեբախտ կը համարեմ որ ձեր օրիորդ աղջկան պիտի ընծայեմ իմ հնծարանքներս։

— Շատ լաւ, գոչեց գործարանատէրը։ Գիտէի որ դուք չպիտի ուզէիք վիշտ պատճառել Մէրիի և ինծի։

Ժամը չորսին, Լիւսիէն ուղեկցեալ Գուրպուվոլայէն, իր բնակարանը երթալու համար, որպէս զի պատրաստուէր ու Մուրիլլօ փողոց ճաշի երթար։ Նէօլիի պողոտայէն և յետոյ Կրանտ Արմէ պողոտայէն յառաջացած պահուն Լիւսիէն չսա սխալ կ'զգար ինքզինքը։ Հիմա կը զլլար հրաւէրը ընդունած ըլլալուն համար, երկար ժամեր պիտի անիսուէր Մէրիի քով զանուելի, որուն անխորհուրդ սիրոյն վրայ ցաւ կ'զգար։ Ո՞վ գիտէ, այդ հրաւէրը ծուղակ մըն էր թերեւս։ Ո՞վ գիտէ, Բօլ Հարման իր ըրած առաջարկը թերեւս կրկնէր աղջկան առջեւ...։ Ուժ պիտի ունենար սա պատասխանը տալու. «Լաւ գիտէք որ Լիւսին կը սիրեմ, քանի որ նոյն ինքն ձեզի յայտնած է ու ես ձեր աչքերուն մէջ տեսայ նախանձի չողը...։ Ո՛չ ո՛չ, զայն չարչարելու քաջութիւնը չպիտի ունենամ երբեք, բայց չեմ կրնար անոր հաւատացնել թէ կը սիրեմ զինքը», կ'ըսէր Լիւսիէն մտովի։

Իրիկուան ժամը վեցուկէսն էր, երբ Լիւսիի նշանածը Մուրիլլօ փողոցի բնակարանը հասաւ, սիրտը սեղմուած։

— Աղջիկս մնչի կ'սպասէ, ըսաւ Բօլ Հարման։ Անոր քով երթանք։

Արշաւիւ մանկամարդ աղջիկը կ'սպասէր ու Լիւսիէն գիտէ թէ սիրոյ ինչ անգամ կը բաբախէին իր քսանքերը։ Քանի մը վայրկեաններ առնեցան, յետոյ դուռ մը բացուեցաւ ու Բօլ Հարման երեւցաւ սեմին վրայ, ետեւէն տալով իր հիւրին։ Մէրի ուզեց տաքի ելլել, բայց յուզումի նոսակութենէն, գետնաւ մը ունենալ, գանդաչեց ու սիմոնին վրայ իյնալու։ Սոսկալի գետնատուխիւն մը պատած էր զէմքը։

Բօլ Հարման աղջկան քով վազեց։ Նիհար զէմքը մը ու սլլայած դիմագիծեր ունեցող մանկամարդ աղջկան ներսամէն անհուն և ցաւագին կարեկցութիւն մը զգաց։

— Ցաւ մը կ'զգա՞ս, սիրելիս, հարցուց Բօլ Հարման։

— Ոչ, հա՛յր, ցաւ չեմ զգար, պատասխանեց Մէրի, որ մոռնխացած էր, իտես Լիւսիէնի։ Ընդհակառակը...։ Գիխուս պատյա մը ունենայ... բան մը չէր... անցաւ...։ Ինքզինքս երջանիկ կ'զգամ, պարոն Լիւսիէնը նորէն տեսնելուս համար ու ան չի տատակուսիր այս մասին, քանի որ գիտէ թէ ինքը կը սիրեմ... անկեղծ բարեկամութեամբ մը...։ Երջանիկ կ'զգամ ինքզինքս, մէկ ամիս բացակայութենէ յետոյ անոր ձեռքը սեղմելուս համար...։

— Ես ալ երջանիկ կ'զգամ ինքզինքս, օրիորդ, պատասխանեց Լիւսիէն ակամայ վրդովմամբ մը...։ Այո՛, ձեզ կը վստահեցնեմ որ չատ երջանիկ կ'զգամ...։

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, գոչեց Մէրի տարփանքի խոյանքով մը։

Լիւսիէն ըմբռնեց թէ իր չատ նշանակալից պղ վարմունքով մանկամարդ աղջկան մտածման պատճառ պիտի ըլլար։ Ուստի ուժգնօրէն պատասխանեց.

— Կը հաւաստեմ, կ'երդնում...։

Մէրիի դէմքը ճառագայթեց։

— Ուրեմն ուրախութեա՞մբ ընդունեցիք իմ հրաւէրս, յարեց Մէրի։

— Անտարակոյս։ Կրկնապէս թանկագին հրաւէր մըն էր, իբր հաւաստիքը այն անկեղծ բարեկամութեան, որուն վրայ կը խօսէիք քիչ մը առաջ և իբր հաւաստիքը այն համարումին զոր ձեր հայրը ցոյց կուտայ ինծի հանդէպ...։

— Համարումէ աւելի բան մը, հայրս գուրգուրանք ունի ձեզի հանդէպ։ Ինչո՞ւ համար է ինծի...։

— Ինքզինքս հպարտ ու երախտապէտ կ'զգամ...։

— Ուրեմն ինչո՞ւ չէք գար մեզ տեսնելու։

Լիւսիէն սա պատասխանը միայն կրցաւ տալ, խօսակցութեան դարձուածքէն նեղուած։

— Չէի կարծեր որ արտօնուած եմ այդ բանը ընելու...։

— Իրաւ բարեկա՞մ նկատելու, ըսաւ Մէրի, ամբողջացնելով Լիւսիէնի խօսքը։ Մեզի հետ մտերմօրէն ապրելու, պարո՛ն Լիւսիէն։ Շատ անիրաւ էք, արդարեւ։ Գիտեմ թէ հայրս իր փոխանորդը կը համարէ ձեզ։ Ձիս ազատ կը ձգէ, ուզածիս պէս գործելու։ Ան հաւանութիւն կը յայտնէ բոլոր ըրածներուս։ Այս ազատութենէն կ'օգտուիմ, իր և իմ անուններս ձեզի բսելու համար թէ ամէն օր ձեր սեղանի ապաւոր պիտի պրուի հոս։ Ձեզի կ'սպասենք։ Այնպէս չէ՞, հա՛յր։

— Ինչ ըսած իդ կատարելապէս համամիտ եմ, քանի որ դուն կը տիրապետես հոս, ըսաւ Բօլ Հարման ժպտուն։

Լիւսիէնի չփոթութիւնը կ'աւելնար հետզհետէ, ու անհանգստութեան կը փոխուէր։

— Այսքան ազնուութեան հանդէպ ամօթապարտ կը մնամ, թոթովեց երիտասարդը։

Մէրի հաւանութեան նշան համարեց այս պատասխանը ու ճաճանչազեղ դէմք մը առնելով, փութաց աւելցնել.

— Ուրեմն որոշուեցաւ։ Կը յուսամ որ յաճախ մեզի պիտի ընկերանաք, թատրոն երթալու համար։

— Օրիո՛րդ, չատ համեստ կացութեան մը մէջ կը գտնուիմ, ձեր փափաքին ըլլալու նախանձելի դերը ընդունելու համար։

— Պարո՛ն Լիւսիէն, ատիկա պարտութիւն մըն է, չեմ ընդունիր։ Ձիս մերժելով, մեծ վիշտ պատճառած պիտի ըլլաք ինծի, ինչ որ ձեր մտադրութիւնը չէ, վստահ եմ այդ մասին։ Անվերկիւղ ընդունեցէք, կը խոստանամ չարաչար չգործածել։

Մէրիի դէմքը այնպիսի անձկութիւն մը կը յայտնէր և իր ձայնին չեշտը այնքան թախանձագին կը դառնար որ Լիւսիէն իր մէջ ուժ չզգաց յուսահատութեան մատնելու մանկամարդ աղջիկը։

— Կ'ընդունիմ, օրիորդ, բայց աչխատանքի պահանջը թույլ չպիտի տայ որ ազատ ժամեր ունենամ յաճախ։

— Սակայն կիրակի օրերը բոլորովին ազատ էք։ Կը յուսամ որ յառաջիկային, մեզի պիտի նուիրէք ձեր կիրակիները։

Մէրի պաշտելի փաղաքշանքով մը ըսած էր վեր-

ջին խօսքը։ Հատուցական պատասխանի մը կ'սպասէր։ Բայց Լիւսիէն պատրաստակ մը գտած էր, առաջարկը մերժելու համար։

— Օրիո՛րդ, թոյլ տուէ՛ք ձեզի դիտել տալու թէ քանի մը անձնուէր բարեկամներ ունիմ, որոնց դուրգուրանքը կը փոխադարձեմ սիրալիր կերպով։ Կիրակի օրը միայն ունիմ, անոնց հետ յարաբերութիւններ մշակելու համար։ Եթէ երբեք այդ մէկ օրն ալ տրամադրեմ ձեզի, այլևս չպիտի կրնամ տեսնել մանկութեան ընկերներս ու այս պատճառով իսկ, անոնց կողմէ պիտի մեղադրուիմ...։

Մինչ Լիւսիէն այս խօսքերը կ'ընէր, Մէրիի ճակատին վրայէն ամպ մը անցաւ։ Նախանձէն խայթուած սիրտը սկսած էր անկարգ ուժգնութեամբ տրոփել։

— Ուրեմն կը մերժէ՞ք, թմրավեց խեղճ աղջիկը մեղմ ու մարած ձայնով մը...։

Բօլ Հարման զգաց այն ազիտալի ազդեցութիւնը զոր Լիւսիէնի խօսքերը բրած էին իր սպիկան վրայ։ Ուզած փորձել մեղմացնել այդ ազդեցութիւնը։

— Լիւսիէն չի ներեր քեզ, սիրելիս, ըսաւ Բօլ Հարման։ Անոր տարակուսութիւնը իրաւացի կը թուի ինծի։ Բարեկամութիւնը պարտականութիւններ ունի։ Չենք կրնար անոր ամբողջ ժամանակը գրաւել։ Իր գործելու ազատութիւնը եթէ չխոչընդուի, ուշի ուշով պիտի այցելէ մեզի։ Անդա՛ս չէ՞, սիրելի Լիւսիէնս։

Լիւսիի նշանածը խոր կարեկցութիւն մը կ'զգար այդ խիստ դիւրազգած աղջկան նկատմամբ։ Ուզած սա պատասխանը տուաւ հրաւիրէն.

— Շատ ճիշդ է, պարո՛ն, օրիորդ Մէրի ևս պիտի բմբռնէ զայն, չեմ տարակուսիր այդ մասին...։

Մէրի ակռաը չեչաւ մը պատասխանեց.

— Իմ ըմբռնումով, բարեկամութիւնս անվերապահօրէն կը նուիրեմ, պատրաստ, ամէն զոհողութիւն և զիջում ընելու ուրախութեամբ։ Անշուշտ չափազանց պահանջում մը կ'ընեմ։ Ուզած պիտի չհանած ուրիշ չափաւոր բան մը քիչով գոհանալ... քանի որ այսպէս պէտք է ընել...։

Լիւսիէնի կարեկցութիւնը կ'աւելնար։ Զկարեկցելով պատասխան մը գտնել, լուռ մնաց ան։ Բօլ Հարման կեղծ ոգեւորութեամբ մը ըսաւ.

— Շատ լաւ, իրարու հետ կը համաձայնիք։ Ինձ կը վստահեցնեմ որ Լիւսիէն ձեռքէն եկածը պիտի ընէ, քեզի հաճելի ըլլալու համար։

— Պարո՛ն, կրնաք այդ մասին վստահ ըլլալ, պատասխանեց երիտասարդը ու կը յուսամ որ օրիորդ Մէրի ալ չի տարակուսիր։

Մէրի իր արտասուաթոր ու մեծ աչքերը ուղղեց Լիւսիէնին։ կարծես այդ աչքերը կ'սպասկէին.

— Եթէ գիտնայիք թէ ո՛րքան կը սիրեմ ձեզ...։ Ինչ լաւ պիտի ըլլար որ դուք ալ այսպէս սիրէիք զիս...։

Լիւսիէն զգաց որ այդ խօսքն նոյնաձայն տակ ամբողջ մարմինը կը սարսռար։ Ճարն պատրաստ ըլլալը իմաց տուաւ ցաւ։

— Ձեր թեւը պզկանս տուէք, ըսաւ Բօլ Հարման։

Սէրով դողդոջուն, Մէրի կռթնեցաւ Լիւսիի նշանածին թեւին վրայ, ճաշասրահ երթալու համար։ Ժամը տասնին, Լիւսիէն հրաժեշտ առաւ։

— Մի՛ մոռնար որ վաղը ձեր սպասը մեր տեղատին վրայ պիտի գրուի, ըսաւ Մէրի։

— Օրիո՛րդ, կը յիշեմ։ Վատահ եղէք որ ձեր խօսքերէն և ոչ մէկը պիտի ջնջուի յիշողութենէս։

Լիւսիէն մնկնեցաւ։ Դուրսը, բայց օդին տակ, ան զգաց որ կուրծքը նուազ ծանրաբեռնուած էր։ Սակայն ինքզինքը մեղադրեց, կատարեալ անկեղծութիւն ցոյց տուած չըլլալուն համար։

— Ինչ պիտի ըլլայ ասոր վերջը, հարցուց Լիւսիէն մտովի, ձեռքը հրակէզ ճակտին տանելով։ Անտանելի կացութիւն է աս։ Խե՛ղճ Մէրի։ Չեմ կրնար անոր դէմ նեղանալ, զիս սիրելուն համար... Ցանցանքը իրը չէ... Զգելու է որ իր գործը աւարտէ այն հիւանդութիւնը, որմէ վարակուած է ան... Խեղճ աղջկան օրերը համրուած են։ Մօտ է այն տանը, երբ իր սէրը այլեւս չպիտի նեղէ զիս...

Բօլ Հարման առանձին մնացած էր աղջկանը հետ, հիւրին մեկնումէն յետոյ։

— Սիրուն՛իկս, գո՞հ ես, հարցուց գործատանտէրը։ Վերջապէս կը հաւատա՞ս որ ես իրաւունք ունէի, երբ կ'ըսէի թէ ան պիտի գար ու պիտի սիրէր քեզ։

Մէրի գլուխը մեղմամաձօրէն ծռեց կուրծքին վրայ ու սա պատասխանը տուաւ.

— Այո՛, եկաւ ու ես երջանիկ եղայ, բայց հիմա նուազ երջանիկ եմ, զայն տեսնելէս ու խօսքերը լսելէս յետոյ...

— Նուա՛զ երջանիկ, ինչո՞ւ։ Բօլոր առաջարկները ընդունեց...

— Կը սխալիս, չընդունեց, մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը։

— Շատ բնական կը գտնեմ որ քանի մը ժամ վերապահած ըլլայ իր բարեկամներուն։

— Իր բարեկամները չեն որ տեսնելու պիտի երթայ, պատասխանեց Մէրի ուժգին չեշտով մը, իմ պահանջումներիս մէկ քանին ընդունեց անոր համար որ անոնք բնաւ չէին խանգարեր իր կեանքը։ Կիրակի օրերը վերապահեց, այն անձին յատկացնելու համար, որմէ չէ բաժնուած բնաւ։ Այսինքն այն աղջկան, որմէ կը նախանձիմ։

— Այդ Լիւսիէն կը նախանձի՞ս, գոչեց գործատանտէրը արհամարհոտ չեչտով մը։

— Այո՛, ինչո՞ւ չնախանձիմ։ Ա՜հ, հա՛յր, չես գիտեր ո՛րքան կը տառապիմ... Կրակ մը կ'այրէ ուղեղս ու չար կը գարձնէ զիս։ Վայրկեաններ կան, երբ կարմիր կը տեսնեմ... Այո՛, ոճրագործ պիտի ըլլամ... Պիտի սպաննեմ այդ Լիւսիէն։ Բայց Լիւսիէն այլեւս չպիտի կրնայ սիրել, եթէ ան մեռնի...

— Մ՜ն, Մէրի, հանդարտէ՛...

— Կարելի՞ բան է հանդարտիլ։ Քանի որ կը սիրեմ զայն, կրնա՞մ լուսթիէն պարտադրել իմ օրտիս։ Կը պաշտեմ Լիւսիէնը ու կ'ուզեմ որ իմս ըլլայ ան։ Չեմ ուզեր որ ուրիշինը ըլլայ ան...

— Մի չափազանցներ, զաւակս։ Ամէն բանի մէջ դէշ է չափազանցութիւնը։ Ծոյս գի՛ր իմ վրաս...։ Ինչ տեսնէն, քեզի հանդէպ Լիւսիէնի վարմունքին մէջ նոր և նշանակալից փոփոխութիւն մը պիտի նշմարես։ Նոյնինքն պիտի փութացնէ քեզի հետ իր ամուսնութիւնը։

— Հա՛յր, յոյսի և յուսախաբութեան չարաճոխ վիճակը կ'ապանէ զիս, յարեց Մէրի խելայեղօրէն։ Չեւքէդ եկածը ըրէ իմ երջանկութեանս համար, ես ալ պիտի աշխատիմ որ Լիւսիէն իմինս ըլլայ։

Բօլ Հարման անաբեկեցաւ, աղջկան պայրացկոտ չեչտը լսելով։

— Աղջիկս, արտասովոր մի դիմեր։ Դուն գիտես թէ քու կեանքդ ու հանգիստդ որքան թանկագին են ինծի համար։ Նորէն կ'ըսեմ, հանդարտէ՛ ու վստահութեամբ սպասէ գալիք երջանկութեան։ Կ'երդնում։

Մէրի չպատասխանեց։ Իր աննեակը գարձուց, ժանկամարդ աղջիկը կը խորհէր, դէմքը զայրոյթէն աւերուած.

— Եթէ պէտք է պայքարիլ, որպէս զի իմս ըլլայ ան, պիտի պայքարիմ։ Միջոցներուն մէջ խոիր չպիտի դնեմ։

Մէրի սոսկալի գիչեր մը անցուց, արցունքի գիչեր մը։ Իր սիրամարդօրէին, Լիւսիի դէմ սպառնալիքները կ'ընէր։ Հազիւ քիչ մը քնացաւ ու ժամը ութին սկսաւ հագուիլ արագօրէն։

— Հայրս մեկնեցա՞ւ, հարցուց Մէրի։

— Այ՛, օրիորդ, քիչ մը առաջ։

— Հրամայեցէ՛ք որ կառքը պատրաստեն։

Մէկ քառորդ ժամ յետոյ, օրիորդ Հարման դանէն դուրս ելաւ, կառք նստաւ ու կառապանին հրամայեց որ իջ Պուլպոն տանի զինքը։

Բոլ Հարման ալ գէչ գիչեր մը անցուցած էր։ Աղջկան գոյութեան համար մղած ամենօրեայ պայքարը կ'ընկճէր զինքը, կը մաչեցնէր իր ուժերը ու կը սպառէր կեանքը։ Ուստի տունէն դուրս ելաւ, առաստաս գաղափարով թէ այդ գործը անյապաղ պիտի վերջացնէր ու Լիւսիէնը պիտի բռնադատէր Մէրիի ձեռքը խնդրելու։

Բուրպոլուազի գործարանը հասնելուն պէս, աշխատաւորներուն անօրէնը կանչել տուաւ։ Լիւսիէն իր գործատէրին քով փութաց իսկոյն։

— Նստեցէ՛ք, սիրելի բարեկամս, ըսաւ Բոլ Հարմանն։ Երկարօրէն պիտի խօսինք իրարու հետ։ Նախ ձգեցէք որ չնարհակալութիւն յայտնեմ ձեզի...։

— Ի՞նչ բանի համար չնարհակալ կ'ըլլաք։

— Աղջկանս հանդէպ երէկ գիչեր ձեր բռնած ընթացքին համար։

Լիւսիէն սարսռաց ու ճակատը մթագնեցաւ ակամայ։ Նո՞րէն Մէրիի վրայ խօսք պիտի բացուէր։

— Պարո՛ն, իմ ընթացքս չուտ բնական էր, արդիւնք այն երախտագէտ սիրոյն զոր նուիրած եմ ձեզի ու ձեր օրիորդ աղջկան։

— Բարեբախտութիւնը ունեցայ առժամապէս ձեզ հնազանդելու Բարիզէն։ Անա վերադարձած ու հիմա պէտք է սրտաբուխ խօսինք իրարու հետ։ Ի՞նչպէս դատք իմ աղջիկս։ Անկեղծօրէն պատասխանեցէք, ըսաւ Բոլ Հարման անկեղծ յուզումով մը։

— Քիչ մը նիհարցած ու դիմագիծերը աւրուած գտայ։ Բժիչկները լրջօրէն զբաղելու են անոր առողջութեամբ։

— Ուրեմն գո՞ւք ալ տուած կ'ք անոր յարատեան ծիւրումը, առանց բժիչկ ըլլալու։

— Դժբախտաբար, այո՛, պարո՛ն... մարդ կոյր ըլլալու է, չտեսնելու համար։

Բոլ Հարման սրմռեինները գրասեղանին կռթնցուց ու ձեռքերուն մէջ առաւ գլուխը։ Արցունքի երկու կաթիլներ սահեցան մատներուն մէջտեղէն։

— Այ՛, լաւ գիտեմ այդպէս ըլլալը։ Վատագի մէջ է իմ աղջկանս կեանքը, գարեխիս կեանքը, գոր աչքերուն վրայ կը սիրեմ ամենէն աւելի, ան ամէն ինչ է ինծի համար և առանց անոր, չգիտեմ կրնամ ապրիլ։ Բժիչկները ինծի ըսին թէ Մէրիի կեանքը

վտանգի մէջ է, բայց անյոյս չէ իր վիճակը։ Հիւանդութեան դարմանը կայ։ Ամուսնութիւնն է այդ դարմանը...։

— Ամուսնութի՜ւնը, կրկնեց Լիւսիէն մռնչաբար, խօսակցութեան ատացած ձեւէն գէշ ազդուած։

Այո՛, յարեց Բօլ Հարման, Մէրի ամուսնութեան չնորհիւ պիտի հանդարտի, երջանկութիւն պիտի վայելէ և առողջութիւնը պիտի վերստանայ...։ Մէրի երկու հիւանդութիւն ունի, մէկը իր խեղճ մօրմէն ժառանգած է ու կրնայ անկէ բուժուիլ, իսկ միւս հիւանդութիւնը սրտէն կուգայ և անոր ալ պատճառը դուք էք։ Այդ երկու հիւանդութիւնները իրարու միացած, չուտով գերեզման պիտի առաջնորդեն զայն, եթէ անկարեկից գտնուիք...։

Լիւսիէն սարսռաց։ Բօլ Հարմանի եզրակացութիւնը չատ բացայայտ էր։

— Սիրելի զաւակս, ձեզմէ կախուած ունի սիրաստէն աղջկանս կեանքը։ Մտրածի որ այս մասին խորհիք։ Առաջարկեցի հարստութեանս ընկերը ընել ձեզ, աղջիկս կնութեան տալով ձեզի։ Այսօր ամբողջ հարստութիւնս ձեզի կուտամ, եթէ իմ զաւակս փրկէք։ Նախանձը կը ծանրացնէ Մէրիի հիւանդութիւնը։ Ան պիտի մնանի, եթէ մերժէք։ Կարեկցութիւն չպիտի՞ ունենաք։ Պիտի ձգե՞ք որ ան մնանի սիրազուրկ։ Պիտի մերժե՞ք անոր հետ ամուսնանալ։

— Օ՜հ, եթէ դիտնայիք թէ որքա՜ն ատելագեղց այն վայրկեանէն իվեր, երբ օրիորդ Մէրիի սէրը ի յայտ եկաւ, կ'ներդնեմ որ դիս պիտի մեղքնայիք, գոչեց Լիւսիէն ատամիկ յուզման մը մատնուած։ Անկեղծ չդտնուեցայ ձեզի հանդէպ։ Ձեզի չըսի՞ միթէ սրտիս վիճակը։

— Այո՛, ճիշդ է որ ուղղամտօրէն ըսիք ինծի, բայց ես կարծեցի որ այն սէրերէն մէկն էր, որոնք նշանակութիւն չունին կեանքի մէջ։ Ամէնքս ալ այդ խօլ պատրանքները չունինք ունեցած մեր առաջին երիտասարդութեան օրերուն։ Ոեւէ տարիական զգացում չունի՞ք ալջկանս հանդամանքը, բայց ինչ փոյթ։ Բարեկամութիւնը սիրոյ տեղ չի՞ բռներ միթէ։ Աղջկանս նեղչնչած համարումը, անոր հանդամանքը ձեր ունեցած երախտագիտութիւնը բաւարար պիտի ըլլան այդքան, յետոյ սէրը պիտի գայ, ինչպէս եղաւ Մէրիի մօրը հետ ամուսնացած առենս...։ Մի՛ վարանիք...։ Ազատեցէ՛ք զաւակս։

— Պարո՛ն, չեմ վարանիր, պատասխանեց Լիւսիէն ծանր ձայնով մը։ Ասիկա դաւաճանութիւն մը պիտի ըլլար իմ սիրած աղջկանս դէմ։ Ես կը տառապիմ, ձեզ տառապեցնելուս համար։ Խորտակուած սրտով պէտք է մերժեմ ու կը մերժեմ։

Բօլ Հարման չարժուձեւ մը ըրաւ, ուր զայրոյթը ցաւին կը խառնուէր։ Լիւսիէն չարունակեց.

— Ինչ մը առաջ ձեր վրայ կը խօսէիք։ Դուք որ ամբողջ աշխարհի մէջ հռչակ հանած էք ձեր ուղղամտութեամբ, եթէ երբեք առնօք աղքատ աղջիկ մը սիրած ու անոր հետ ամուսնանալու երդում ըրած ըլլայիք, խոստմնադրուժ պիտի դտնուէի՞ք, ձեյմս Մօրթիմէրի աղջկան հետ պիտի ամուսնանայի՞ք, ձեր փառասիրութեան զոհացում տալով քան թէ ձեր սիրոյն։ Պատասխանեցէ՛ք։

— Ի՞նչ կ'ուզէք որ պատասխանեմ, գոչեց Բօլ Հարման տեսակ մը խելայեղութեամբ։ Իմ դիտցածս ա՛ն է որ այս աշխարհի մէջ աղջիկս ամէն ինչ է ինծի համար ու աղջիկս պիտի մնանի եթէ դուք պիզէք։

— Կ'աղաչեմ, հանդարտեցէ՛ք, պարոն։

— Ի՞նչպէս կրնամ հանդարտիլ։ Զաւկիս կեանքը վտանգի մէջ է, մինչ դուք կ'ուզէք որ ես հանդարտիմ։ Ա՜հ, դուք անկարեկից մարդ էք։ Բայց ես չեմ վարանիր այլեւս։ Մէկին պիտի ազատեմ ձեր միջոցաւ ու հակառակ ձեր կամքին։

— Բայց ըմբռնեցէք որ ձեր ապաջարկած ամուսնութիւնը խղճի խայթ պիտի պատճառէ ինձի, ամբողջ կեանքիս մէջ։ Եթէ օրիորդ Մէրին փրկեմ, սիրած աղջիկս սպաննած պիտի ըլլամ։

— Ձեր սիրած աղջիկը անարժան է ձեզի, ըսաւ Բօլ Հարման, անզուսպ մղումի մը հնազանդելով։

Լիւսիէնի գոյնը նետեց։

— Ինձի անարժա՞ն, յարեց երիտասարդը սեղմուած ակռաներուն մէջէն սուլոց ձայնով մը։ Ա՜հ, պարոն, այդ խօսքը մի կրկնէք, եթէ ոչ, պիտի կարծեմ որ հայրական սէրը խելակորոյս ըրած է ձեզ։

— Բարեբախտաբար մըն է որ խելքս կորնցուցած չեմ, ձեզ ազատելու... ձեր պատիւը փրկելու համար...։

— Ի՛նչ բան վտանգի կ'ենթարկէ իմ պատիւս։

— Ձեր որոշած ամուսնութիւնը։

Բօլ Հարման ճարպիկ հաշուողի մը պէս կը դարձէր...։ Վճռական հարուածը կ'ուշացնէր, աւելի անդիմադրելի դարձնելու համար զայն։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։ Խօսեցէ՛ք, պարոն, գոչեց Լիւսիէն սաստիկ վրդովումի մը մատնուած։

— Կ'ուզեմ ձեզ արդիլել, որպէս զի նախատինք մը ըրած չըլլաք ձեր հօր յիշատակին, պատասխանեց Բօլ Հարման։ Կ'ուզեմ ձեր սրտէն խլել ամօթապարտ, անպատուող ու սրբապիղծ սէր մը։

— Լիւսիի նկատմամբ ունեցած սիրո՞յս համար կ'ըսէք, հարցուց երիտասարդը խեղդուկ ձայնով մը։

— Այո՛, պատասխանեց Բօլ Հարման։

— Բացատրեցէ՛ք, պարոն։ Կ'ուզեմ որ հիմա բացատրութիւն տաք։ Այո՛, կը պահանջեմ։ Եթէ երբեք վայրկեան մը իսկ ուշացնէք, ես պիտի կարծեմ որ դրպարտութիւն մը կը գործէք, սիրած աղջիկս անջատելու համար զիս։

— Դիտէ՞ք թէ ով է այդ Լիւսին, որուն կ'ուզէք ձեր անունը տալ։

— Այո՛, պարոն, պարկեշտ աղջիկ մը։

— Բանըմէկ տարի առաջ, Ընկեցիկ Մանուկներու ապաստանատունին դրուած որբուհի մը, տասնըմէկ թիւ 9 արձանագրութեամբ։ Դիտէ՞ք այսպէս ըլլալը։

— Այո՛, դիտեմ, պարոն, բայց ինչ կարեւորութիւն ունի։ Լքուած մանուկին համար ամօթ չէ սահկա, այլ զայն լքող յանցապարտ ծնողքը պէտք է ամչնայ։

— Թո՛ղ այնպէս ըլլայ, յարեց գործարանատէրը դէպ ծիծաղով մը։ Աշխիւ ու վհատանձն զգացումներ են տառնք, բայց ձեր անձնական գոհացումին համար պրպտած էք թէ որուն աղջիկն էր ան։

— Ա՛ռ ալ կարեւորութիւն չունի ինձի համար։ Ենթադրելով իսկ որ ծնողքը անարժան ըլլան, Լիւսի գարձեալ գերծ կը մնայ մեղադրանքէ։

— Սառգիս, սէրը խելայեղ գործած է ձեզ։ Բայց գիտցած եղէք որ Լիւսին աղջիկն է ձեր հօր սպաննիչ Ժանն Ժօրժիլի և որովհետեւ չպիտի ուզէք հաւատալ իմ խօսքիս, ձեզի ցոյց պիտի տամ անժխտելի փաստը։

Յաւէլ ճիչ մը թռաւ Լիւսիէնի կծկուած կոկորդէն։ Աթոռի մը վրայ ինկաւ, ոչքերը դաժան, մինչ ջղաձգական դող մը կը ցնցէր ամբողջ մարմինը։

ԺԳ.

Այն պահուն, երբ այս տեսարանը կը պարզուէր Ռուբպըլուազայի գործարանի աշխատասենեակին մէջ, հազար մը կանգ կ'առնէր Լիւսիի քնասած չէնքին առջեւ, Բէ Պուբպոն, թիւ 9, Մէրիի վար իջաւ այդ կառքէն ու գնաց զարկաւ գործաւորուհիին դուռը։ Լիւսի բացաւ ու զարմանքով, գրեթէ վախով ետ քաշուեցաւ, քանի որ չէր մոռցած Մէրիի վիրաւորիչ խօսքերը։

— Դո՛ւք հոս, օրիորդ Թոթովեց Լիւսի։

— Խիստ ծանրակշիռ բանի մը վրայ պիտի խօսիմ ձեզի հետ։

— Խիստ ծանրակշիռ բանի մը վրայ, կրկնեց գործաւորուհին, որ կ'զգար թէ իր մտահոգութիւնը կը կրկնապատկուէր։

— Այո՛։ Թայլ կուտա՞ք որ նստիմ։

— Օհ, ներեցէք, օրիորդ, զարմանքը ինձի մոռցընել տուած էր ամենէն սովորական պատշաճութիւնը։

Մէրի նստաւ, յետոյ չնչասակի նայեցաւ Լիւսիին ու սկսաւ խօսիլ.

— Ինձի ըսիք թէ որը էիք դուք։

— Այո՛, օրիորդ։

— Ձեր ծնողքը չէք ճաչնար ու անոր կոչմէ լքուած, Ընկերիկ Մանուկներու ապաստանարանը մնծցած էք։ Հետեւաբար հարստութիւն չունիք ու յարատեւ աշխատութեան չնորհիւ կը ճարէք ձեր ապրուստը։

— Ճիշդ է, բայց երջանիկ եմ այս վիճակիս մէջ։

— Երջանի՛կ, կրկնեց, Մէրի գրեթէ հեգնական չեչտով մը, կը տարակուսիմ այդ մասին։

— Կը վստահեցնեմ ձեզ, ըսաւ Լիւսի։

— Մի՛ պնդէք։ Ձեզի կրնաք համոզումներս վնասել։

Լիւսի չպատասխանեց։

Գործարանատէրին ազջիկը յարեց.

— Ձեզի եկած եմ ըսելու թէ ես հարուստ եմ... շատ հարուստ... ու կ'ուզեմ ձեր ապագան ապահովել։

— Լիւսի բան մը չէր հասկնար։

— Ինչպէս պիտի ապահովէք իմ ապագաս, Թոթովեց Լիւսի։

— Շատ պարզ ու առատաձեռն կերպով։ Երեք հարիւր հազար ֆրանքի դրամագլուխ մը պիտի նուիրեմ ձեզի։

Լիւսի չեչտակի նայեցաւ Մէրիի երեսը ու ինքնիրեն ըսաւ.

— Արդեօք խելքին եկած է։

— Լսեցի՞ք, ըսաւ, ըսաւ օրիորդ Հարման։

— Լսեցի, բայց բան մը չհասկցայ։

— Ձեզի հարստութիւն մը նուիրե՞լ։

— Այո՛։

— Ու դուք կը խորհիք որ խոստմս կատարելապէս ու խղճիրը տանջող մը վրայ չի գտնար։ Սակարկութիւն մըն է որ կ'առաջարկեմ։

— Աւելի լաւ բացատրեցէ՛ք ձեր միտքը, օրիորդ, ըսաւ Լիւսի, որ քիչ մը զգաստութիւն մը կ'զգար... առեղծուածային խօսքեր կ'ընէք... անպիտան գաղտնի մը կը նուիրէք...։ Սակարկութիւն մը կ'առաջարկէք։ Ի՞նչ սակարկութիւն է։

— Այդ անգին գաղտնիքը ստանալ էդ յետոյ, ոչ միայն Բարիզէն, այլեւ Ֆրանսայէն պիտի մեկնիք։

— Բարիզէն, Ֆրանսայէն մեկնիմ, դուչց Լիւսի ապշանար։ Բայց ինչո՞ւ։

Մէրի յոնքերը պռասեց ու ակռաները սեղմեց։

— Որպէս զի ձեր երեսը չտեսնեմ այլեւս, պատասխանեց օրիորդ Հարժան սուլող ձայնով մը։

Լիւսի սոսկումի չարժում մը ըրաւ։ Ան ասկէ քան երբեք կը հաւատար Մէրիի խելագարութեան։ Մէրի չարաճնակեց.

— Որպէս զի իմ մօտս չգտնուիք միւնհոյն քաղաքին մէջ... որպէս զի ճամբուս վրայ չգտնեմ ձեզ, ամէն տեղ... որպէս զի մարելու վրայ եղող կեանքս ոգեւորուի... որպէս զի հանդարտութիւն ու երջանկութիւն վայելեմ...։

Լիւսի մէկ ոտտումով ոտքի ելաւ, Մէրիէն հեռացաւ սոսկումով ու դուչց.

— Ահ, հիմա հասկցայ թէ ինչու ձեր ընթացքը փոխած էք, վիրաւորիչ խօսքեր կ'ընէք, մերթ արհամարհոտ, մերթ ատելավառ նայուածքներ կ'ուղղէք ինծի։ Դուք կը նախանձիք ինձմէ։

— Այո՛, քանի որ դուք կը սիրէք Լիւսիէն Լապրուն, գոչեց Մէրի, ոտքի կելլելով, աչքերը չողարձակ։

— Դուք Լիւսիէ՞նը կը սիրէք։

— Կը սիրեմ։

— Եւ դուք կը յուսաք որ սիրոս պիտի բրցնեմ հանեմ, ձեր նախանձը հանդարտեցնելու, ձեր քմայքներուն գոհացում տալու համար։ Դուք կը յուսաք որ Լիւսիէնէն պիտի բաժնուիմ, երդում ընելով որ այլեւս երեսը չպիտի տեսնեմ։ Ու երեք տարիէ ի վեր հազար ֆրանք կուտաք այս գոհողութեան փոխարէն։

— Ի տարկին պիտի աւելցնեմ դուռարը...։

— Եւ դուք պատ մի կարծեցիք թէ այս ամօթալից սակարկութիւնը պիտի ընդունի՞մ։

— Ինչո՞ւ պիտի մերժէք։

— Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ Լիւսիէնը կը սիրեմ։ Ամբողջ հոգւովս կը սիրեմ, բոլոր ուժովս կը սիրեմ ու պիտի սիրեմ, որքան ատեն որ սիրոս բաբախէ։ Դուք կարծեցիք որ ծախո՞ւէ իմ սիրոս։ Ո՛րքան կ'արհամարհէք զիս...։ Բայց ես արժանի չեմ այդ արհամարհանքին։ Նոզկանքով կը մերժեմ ձեր առաջարկած ամօթալի սակարկութիւնը։ Լիւսիէնը կը սիրեմ...։ Դուք ալ կը սիրէք։ Թո՛ղ ան ընտրութիւն ընէ...։ Իր ուզղամտութեան վրայ վստահ, աներկիւղ պիտի սպասեմ այդ ընտրութեան։ Օրիո՛րդ, իրարու բան չունինք այլեւս։

Մէրի սկսաւ հեծկլտալ, փոխանակ հեռանալու, ծունկի եկաւ, սղերասլից ձեռքերը Լիւսիի երկարեց ու արցունքներէն խեղդուկ ձայնով մը թախուեց.

— Կը պաշտեմ զայն ու եթէ զիս չսիրէ, պիտի մեռնիմ։ Դուք ուշացեք։ Իմ ձեռքս մի՛ առնէք զայն։ Զգացէք որ տպրիմ...։

Լիւսի մինչեւ իր ընդերքը յուզուեցաւ, յուսահատութեանը հանդէպ Մէրիի, որուն կը մօտենար մահը։

— Ոտքի ելէ՛ք, օրիորդ, ոտքի ելէ՛ք, կ'ապաչեմ, բսաւ Լիւսի, Մէրիի ձեռքերը սեղմելով։

— Ո՛չ, ձգեցէ՛ք որ ծնրադիր թախանձեմ ձեզի։ Կեանք, երջանկութիւն կը խնդրեմ ձեզմէ։

— Օրիո՛րդ կը մեղքնամ ձեզ, բայց իմ սիրոս ծախու չէ, ինչպէս ըսի...։

Մէրի ձակտին տարաւ երկու ձեռքերը, խօլ չարժուձեւով մը ու ոտքի ելաւ։

— Վրէժս պիտի լուծեմ, ըսաւ օրիորդ Հարմանի։

Պիրկ ու մեքենական քայլերով հեռացաւ իր սիրամբուրդին աննեակէն։ Լիւսի առանձին մնացած, ձեռքերը իրարու միացնելով մրմնջեց.

— Աստուա՛ծ իմ, ի՞նչ որ ալ ընէ, ի՛նչ որ ալ փորձէ ինծի դէմ, ներէ անոր... Տառապանքը կը մոլորեցնէ անոր բանականութիւնը...։

Այդ պահուն ձեղնայարկին դուռը բացուեցաւ ու Ժանն Ֆօրթիէ երեւան եկաւ։ Ան տեսաւ որ Լիւսիի դէմքը նեղած, սաստիկ վրդովումի մատնուած էր, աչքերը կարմրած էին ու դէմքը ալլայած էր, խղճայն մանկամարդ աղջկան քով վազեց, գոչելով.

— Տնուչիկս, ի՞նչ ունիք։ Աչքերնիդ արցունքներով լեցուած են...։ Ի՞նչ եղաւ։

Լիւսի մայր Լիզօնի թեւերուն մէջ նետուեցաւ ու սկսաւ հեծկլտալ, ինչպէս քիչ առաջ ըրած էր Մէրիի։ Յետոյ պատմեց այն տհաճալի բանակռիւը, զոր քիչ մը առաջ ունեցած էր օրիորդ Հարմանի հետ։

ԺԴ.

Լիւսիէն լսելուէն բաժնուեցանք այն պահուն, երբ ան աթոռի մը վրայ ինկած էր Բօլ Հարմանի տհաճալի յայտնութենէն յետոյ։ Դեղեւումի առաջին վայրկեանէն հաք, իր տհաճութիւնը զսպելով գոչեց.

— Չրպարտութի՛ւն է։

Բօլ Հարման ժպտեցաւ։ Լիւսիէն տարտամեց, այդ ժպիտը տեսնելով։

— Ո՛չ, բացարձակ ճշմարտութիւն է, պատասխանեց Բօլ Հարման։

— Ապացուցէ՛ք ուրեմն։ Պարո՛ն, քիչ մը առաջ ապացոյցներու վրայ կը խօսէիք, կ'ապասեմ։

Բօլ Հարման թղթապանակ մը հանեց գրպանէն։

— Ձեզի ըսի թէ ձեր սիրած աղջիկը ապաստանարանին տոմարներուն մէջ արձանագրուած է 9 թիւով, յարեց գարմարանաւէրը։

— Ահիկա պիտեմ։ Լիւսի ինծի ըսած է։

— Կը մերժէ՞ք նետաքը ընծայել Լիւսին Ընկեցիկ Մանուկներու ապաստանարան յանձնուած առեն պատրաստուած տեղեկագրին։ Անոր մէջ գրուած են անուններըը մօր և աստուածին, մինչ այս վերջինը ապան ապաստանարան յանձնած է մօրը դատապարտութենէն առաք։

Բօլ Հարման թղթապանակը բացաւ, մէջէն հանեց տեղեկագիրը ու երիտասարդին տուաւ։ Լիւսիէն աւելի կորզեց քան թէ առաւ այդ թուղթը ու սկսաւ անդրադին կարդալ զայն։ Բանի ընթերցումը առաջ կը տանէր, դէմքը յուսահատութեան արտայայտութիւն մը կ'առնար։ Գործարանատէրը չէր սասա ...։ Սոսկալի թուղթը Լիւսիէնի ձեռքէն վար ինկաւ։

— Սայդ է, Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկն է Լիւսի, թոթովեց երիտասարդը ընկճուած։

— Ժանն Ֆօրթիէի, որ ձեր հայրը ապանած է, յարեց Ժաք Կարօ։

Լիւսիէն, որ պահ մը անէացած ու ջախջախուած էր, գլուխը վեր առնելով ըսաւ ուժգնօրէն.

— Ոչ մէկ բան կ'ապացուցանէ թէ ան գործած է այդ ոճիրը։

— Արդարութիւնը ապացուցած է։

— Արդարութիւնը յաճախ կը սխալի, ես կը հա-

ետեւամ ժանն Ֆօրթիէի անձեղութեան, ասկէ առաջ ալ ըսի։

— Լա՛ւ, անոր անմեղութեան կը հաւատաք, բայց մինչեւ որ հանդիսաւորապէս յայտարարուի պատուոյ վերահաստատումը (եթէ երբեք կարելի ըլլայ) ժանն Ֆօրթիէ յանցապարտ է... Մինչ այն, Լիւսի ձեր հօր մարդասպանին աղջիկը պիտի մնայ...։

— Ասոնցմէ իմ... Ասոնցմէ իմ, գոչեց Լիւսիէն, յուսահատութեան մատնուած։

— Կը տեսնէք որ իրաւունք ունիմ, յարեց ժաք կարօ։ Կը տեսնէք որ զոհին զաւակը չի կրնար իր անունը տալ մարդասպանին աղջկան, առանց անպատիւ համարուելու։

— Օ՜հ, գթութիւն, լռեցէք, պարո՛ն։

— Բաջութեամբ զինուեցէ՛ք։ Ես կուգ՛ք անհնարին ամուսնութենէ մը, զոր ոչ ոք պիտի նկրէ։ Լիւսի Ֆօրթիէ ձեզի համար գոյութիւն ունենալու չէ այլեւս։ Հիմա ազատ էք... ուրեմն փրկեցէ՛ք աղջիկս...։

— Պարո՛ն... պարո՛ն, թոթովեց Լիւսիէն, վշտէն խելայեղ, դիմացէ՛ք իմ վրաս։ Ամբողջ կեանքս այդ ծրագրուած ամուսնութենէն կախում ունէր ու հիմա ամէն ինչ կը փլչի...։ Զգեցէք որ չունչ առնեմ... ձգեցէ՛ք որ արտասուեմ... ձգեցէք որ տառապիմ...։

Ու տարտախտ երիտասարդը ձեռքերուն մէջ ծածկելով դէմքը, սկսաւ հեկկլտալ։

— Անշուշտ, ձեզ կը մեղքնամ, պատասխանեց ժաք կարօ, բայց միեւնոյն ատեն ձեզ կը խրախուսեմ որ քաջութիւն ցոյց տաք... Մեծ ծառայութիւն մը մատուցի ձեզի։ Անարժան միութեան մը անպատուութենէն ազատեցի ձեզ։ Փոխարէնն այդ ծառայութեան, ազատեցէք աղջիկս։ Երջանկութիւնն է որ կ'ընծայեմ ձեզի։

— Եւ եթէ իսկոյն չընդունի՞մ։

— Ինչո՞ւ չընդունիք... Մերժելով, սպաննած պիտի ըլլաք Մէրին, որ ձեզ կը սիրէ։ Ո՛չ, այդ բանը չպիտի ընէք, յարեց Բօլ Հարման, իր ձեռքերը ազատագին երկարելով դէպի Լիւսիէնը։ Քիչ մը առաջ, անգութ դանուեցայ, թերեւս, ձեր երազները խորտակելով, բայց վիրաբոյժի պէս ըրի, որ երկաթն ու կրակը վէրքին խորը կը պատճէ, բուժելու համար։ Դուք պարտիք երախտագիտութիւն ունենալ ինձի հանդէպ։

— Պարո՛ն, ես կ'զգամ այդ երախտագիտութիւնը, որովհետեւ վիշտը անարդար չըներ ինձ։ Անգութ մը բացուած էր իմ առջեւս, ցոյց տուիք ինձի, չնորհակալ եմ։

Լիւսիէն ձեռքը երկարեց թշուառական գործակատարին, որուն դէմքին վրայ կը ճառագայթէր յաղթական արտայայտութիւն մը։

— Բայց դուք պէտք է ըմբռնէք թէ վէրքը չուտով չի սպիանար, շատ խորունկ ըլլալուն։ Ուրեմն օրիորդ Մէրիէն խնդրեցէք որ ինձի նկրէ, եթէ երբեք առիթ մը չկարենամ օգտուիլ իր հրաւէրներէն։ Ինչ պէտք կայ մտայղ դէմք մը ցոյց տալու, որ վիշտ միայն պիտի պատճառէ...։ Պէտք է սպասել։

— Բայց յոյսը եւ յուսահատութիւնը իրարու յաջորդելով, կ'սպաննեն Մէրին, սպասումն է որ կը չախչախէ զայն, մրմնջեց Բօլ Հարման։

Լիւսիէն գետնէն վերցուց տեղեկագիրը, զոր պահ մը առաջ ձգած էր ու Բօլ Հարմանի տուաւ։

— Պարո՛ն, օրիորդ Մէրիի ցոյց տուէք ասիկա, որպէս զի ան հասկնայ թէ հօրս սպաննիչին հետ չեմ կրնար ամուսնանալ։

Լիւսիէն ըսել կ'ուզէր թէ Ժանն Ֆօրթիէի ազդեցութեան հետ չէր կրնար ամուսնանալ, բայց անոր խօսքին կրկնակ նշանակութիւնը տեսնելի և անարեկկիչ թուեցաւ բոլոն մարդապանին, որ գլուխը ծռեց։

— Ուրեմն իմ պատճառաբանութիւնս, ազատանքս չպիտի՞ կրնան փոխել ձեր որոշումը և ազգականս երջանկութիւնը վտանգեմ։

— Կ'ափսոսամ, մի՛ պնդէք։ Գիտեմ մը օր միջոց կը խնդրեմ ձեզմէ, հանդարտելու և խորհելու համար...։

— Գիտեմ մը օր, կրկնեց Բօլ Հարման։ Շատ լաւ, ձեր ըսածին պէս թող ըլլայ։ Բայց պէտք է Մէրիի ըսէք ու ոչ թէ ինծի։ Աղջիկս չպիտի հաւատայ իմ խօսքիս։

— Շո՛ւտ լաւ, պարոն, այս իրիկուն իսկ պիտի ըսեմ, ըսաւ Լիւսիէն յեղակարծ որոշումով մը։

— Շնորհակալ եմ, ամբողջ յոյս ձեր վրայ կը դնեմ։

— Թոյլ կուտա՞ք որ այս տեղեկագիրը քովս պահեմ քանի՛ օրս ժամ, հարցուց Լիւսիէն։

— Ձեր տրամադրութեան տակ կը գտնուի։ Ուզածնուդ չափ պահեցէք զայն։

— Լիւսիէն դուրս ելաւ, սիրտը ուռած։ Իր մտածումին մէջ մեկուսացած, կացութիւնը նկատի առաւ։

— Իրողութիւնը ակնհայտ է։ Լիւսի աղջիկն է Ժանն Ֆօրթիէի... այն կնոջ, որ դաստապարտուած է հայրս սպաննած ըլլալուն համար։ Ես կը տարակուսիմ որ Ժանն Ֆօրթիէ յանցապարտ եղած ըլլայ, բայց Բօլ Հարման իրաւունք ունի, այդ ոճիրին համար հարիւր փաստեր կան, բայց ոչ մէկ փաստ, անմեղութեան մասին...։ Երազած ամուսնութիւնը անկարելի է ու տեղի չպիտի ունենայ։ Ա՜հ, խեղճ Լիւսի, թէ իր սիրտը և թէ իմինս պիտի խորտակեմ։ Մնա՛ք բարով, դեղեցիկ յոյսերս, մնա՛ք բարով, սէրս։ Մնա՛ք բարով, իմ ապագաս, ամէ՛ն ինչ։

Ու Լիւսիէն գլուխը կուրծքին վրայ հակած, չպայքարեցաւ զինքը ընկճող վշտին դէմ։

ԺԵ.

Բարիզ հասնելուն պէս, Լիւսիէն կառք մը վարձեց ու թէ Պուբպօն գնաց։ Բայց Լիւսի գործատիրոհիին աշխատանոցը կը գտնէր։ Լիւսիէն ուղղուեցաւ դէպի Տօֆին փողոցի հացավաճառանոցը։ Մայր Լիզօն ղժբախտութեան նախազգացումը ունեցաւ Լիւսիէնը նշմարելուն պէս։ Իսկոյն դիմաւորեց զայն ու յեղակարծ դողի մը մատնուած, թոթովեց.

— Դուք հա՛ս, պարոն Լիւսիէն։ Ինծի հետ խօսելո՞ւ եկած էք։

— Այ՛, մայր Լիզօն։ Թէ Պուբպօնէն կուգամ..., Լիւսին հոն չէր...։

— Անոր ըսելիք բա՞ն մը ունիք։

— Այ՛... ու ձեզի պիտի ըսեմ։ Կրնա՞ք ժամ մը տրամադրել։

— Այ՛, պարոն Լիւսիէն, պատասխանեց Ժանն, որուն մտահոգութիւնը կը կրկնապատկուէր։ Ազատ եմ այս պահուս։ Բայց ի՞նչ ունիք։ Բոլորովին այլայլած կ'երեւաք...։

— Հիմա պիտի հասկնաք։ Կառքս նայեցէ՛ք...։

Կառքը ճամբայ ելաւ։ Ժանն ուզեց հարցուփորձել զայն, բայց երիտասարդը ընդհատեց անոր խօսքը ու ըսաւ.

— Հոս չըլլար, մայր Լիզո՛ն։ Ծանրակշիռ բան մըն է ըսելիքս։ Սպասեցէք որ մեր տունը հասնինք։

Ժանն Ֆօրթիէ, որուն մտահոգութիւնը անձկութեան կը վերածուէր, այլեւս չդիմացաւ ու լուիկ, իր խորհրդածութիւններուն մէջ թաղուեցաւ։

Վերջապէս տանձին մնացին Լիւսիէնի խիտ համեստ բնակարանին մէջ։ Երիտասարդը սթոռի մը վրայ ձգեց ինքզինքը ու երկար տասն վայրկեան զսպած հեծկլտուքները պոռթկացին։ Ժանն ասկաց վիշտի այդ պոռթկումէն։

— Պարո՛ն Լիւսիէն, ահա արցունքներ, որոնք չատ բան կ'ըսեն ինծի, գոչեց Ժանն Ֆօրթիէ։ Ինչիրը Լիւսիի վրայ կը դառնայ, այնպէս չէ՞։ Անոր վրայ պիտի՞ խօսիք։

— Այո՛, պատասխանեց Լիւսիէն, չարժուձեւ մը ընելով։

— Ա՜հ, այս առաւօտնէ, այսինքն օրիորդ Հարմանի այցելութենէն ի վեր, դժբախտութեան մը նախազգացումը ունէի։

Ժիւլ Լապրուի զաւակը ահաբեկ դէմքով մը նայեցաւ Ժանն Ֆօրթիէի։

— Չէ՞ք գիտեր որ օրիորդ Հարման կը սիրէ ձեզ։

— Դժբախտաբար տեղեկութիւն ունիմ։ Շատոնց գիտեմ։ Բայց ի՞նչ պատճառով եկած էր օրիորդ Հարման։

— Ձախազանց նախանձոտ է։ Երեք հարիւր հազար ֆրանք ու աւելի մեծ գումար մը առաջարկած է Լիւսիի, որպէսզի ան հաւանի ձեզմէ բաժնուելու, ձեզ մոռնալու, Բարիզէն ու Ֆրանսայէն հեռանալու։

— Ըրած է այդ քանը, մրմնջեց Լիւսիէն ապշահար։ Լիւսիին այդպիսի սակարկութիւն մը առաջարկելու համարձակութիւնը ունեցա՞ծ է Մէրի։

— Այո՛, ապշած ու պղտոռած է... Ձեր սիրած պղջկան առջեւ ծնրադրած է, իր գթութիւնը հայցելով, որպէս զի կարենայ ապրիլ, յետոյ աւելցուցած է որ եթէ դուք չհաւանիք սիրել զինքը, մոռնալէ զատ ուրիշ բան չունի ընելիք։ Լիւսի ընդվզած է... Աւար վրայ, օրիորդ Հարման ապառնական դիրք մը առած է։ Ու օրիորդ Լիւսիէն բաժնուած է, յայտարարելով թէ իր վրէժը պիտի լուծէ... Ի՞նչ կ'ըսէք ասոր։

— Կը խորհիմ որ նախանձը գէշ խորհրդատու մըն է, պէտք է ներել անոնց, որոնք սէրէն խելայեղ դարձած են։

Այս պատասխանը խոր ապշութիւն պատճառեց Ժաննի։

— Ուրեմն չէ՞ք պարսաւեր օրիորդ Հարմանը, գոչեց Ժանն։

— Կը պարսաւեմ, բայց չատ ալ կը մեղքնամ զայն։

— Լիւսի ալ մեղքնալիք վիճակ մը չունի՞ միթէ։ Օրիորդ Հարման չէ՞ չարչարած անոր սիրտը եւ նախանձը ու անձկութիւնը չէ՞ մղոցած իր սրտին մէջ։ Ինծի պէս դուք ալ տեսնելու էիք Լիւսին, խելայեղ վիճակի մը մատնուած, հասկնալու համար թէ որքան կը տառապի ան։

— Ամբողջ հոգւովս կը մեղքնամ զայն, մայր Լիզո՛ն։

— Միայն կը մեղքնա՞ք... Պարո՛ն Լիւսիէն, ձեր ցրտութիւնը սոսկալի կ'ազդէ ինծի... Կը վախնամ որ քիչ առաջ ըսէք թէ այլեւս չէք սիրեր Լիւսին, թէ...

— Իսկ եթէ այդպէս ըլլայ, ընդմիջեց Լիւսիէն դողդոջուն ձայնով մը։

Հացագործ կինը, որ չափազանց զուարճասէր էր, ըսաւ.

— Ուրեմն այդպիսի մտածում մը ունի՞ք։

Երիտասարդը չարաճճակեց.

— Լիւսին այլեւս բնաւ տեսնելու չեմ։

— Մի՛, լրջօրէն չէք խօսիր։ Լիւսին չտեսնի՛լ այլեւս։ Սոսկալի բան պիտի ըլլայ։ Յուշնեցէք որ սիրուհիկը կը պաշտէ ձեզ ու պիտի մեռնի այդ պատճառով։ Դուք չպիտի ընէք այդ բանը։

— Իսկ եթէ պատիւը հարկադրէ զիս այդ բանը ընել։ Եթէ երբեք այս պահուս անսանձելի պատուար մը գտնուի մեր միջեւ։

— Անկարելի է։ Ինչ որ երէկ կարելի էր, այսօր ալ կարելի կ'ըլլայ։ Օրիորդ Հարմանի հարստութիւնն է որ ձեզ կը չլացնէ, ձեր խելքը գլուխէն տանելու աստիճան։

— Յայտնութիւններ եղան ինձի, որոնք ցոյց կուտան թէ ինչ պէտք է ըլլայ իմ պարտականութիւնս...։

— Լիւսի՞ն պիտի նախատէք, անոր վրայ կատկած յայտնելով...։

— Աստուած չընէ որ կասկածիմ։

— Վերջապէս ի՞նչ ըսած են անոր դէմ։ Բոլ Հարման և իր սիրհիկը ի՞նչ յերիւրած են անոր դէմ։ Պիտի համարձակի՞ք անոնց խոյտառակ սուտերը կրկնել։

— Ոչ յերիւրած և ոչ ալ ստած են։ Կ'ենթադրեմ որ պատուարը անանցանելի է։ Լիւսիի և իմ միջեւս արիւն կայ։

— Արի՞ւն, կրկնեց Ժանն Ֆօրթիէ ապշութենէն քարացած։

— Այո՛...։ Հիմա ալ Լիւսին կը սիրեմ այնքան

որքան կը սիրէի առաջ, թերեւս ա՛լ աւելի։ Անկէ բաժնուելով, պատուոյ ձայնին անսացած կ'ըլլամ։ Ափսո՜ս, այդ ձայնը թոյլ չի տար որ Լիւսիի հետ ամուսնանամ։

— Բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ։

— Ոյսվհատեալ չեմ կրնար իմ անունս տալ հօրս սպանիչին աղջկան...։

Այս խօսքը լսած պահուն Ժանն Ֆօրթիէ ճիչ մը արձակեց...։ Ցնդակարծ չարժումով մը, ձեռքերը կրծքնոցէն սրտին, որպէս զի չպայթի ան։ Ժանն կը զանդատէր։

— Ի՞նչ ըսիք, հարցուց կինը խեղդուկ ձայնով մը։ Լաւ հասկցած ըլլալու չեմ։ կը պնդէ՞ք որ Լիւսի աղջիկն է այն կնոջ որ զատապարտուած է տանջօք, ձեր հայրը սպաննած ըլլալուն համար։

— Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկը... այո՛...։

— Ժանն Ֆօրթիէի՛ աղջիկը, ազազակեց Քլէրմոնի փախստականուհին։ Ժանն Ֆօրթիէի՛ աղջիկը, Լիւսի։

Ժանն խելագարած էր կարծես։ Գազանիքը պիտի փախցնէր բերնէն ու պիտի ըսէր իմ աղջիկս է ան։ Սակայն չուտով վերստացաւ իր բռնականութիւնը, իր կեանքին գազանիքը չյայտնելու համար փիլ Լապրուի զաւկին։

— Մա՜յր Լիզո՛ն, ի՞նչ ունիք, հարցուց Լիւսիէն, անոր աստիճ յուզումին վրայ զարմացած, թէեւ գիտէր որ հացագործ կինը չատ կը սիրէր Լիւսին։

— Բան մը չունիմ, պատասխանեց Ժանն, վարանելով։ Բայց ձեր տեսած լուրը այնքան խոր զարմանք պատճառեց որ ինձի այնպէս թուեցաւ թէ խելքս պիտի կորսնցնէի...։ Հիմա իսկ դպիր կրնամ հետեւիլ խօսքս...։ Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկը Լիւսի...։ Կա-

րելի՞ բան է միթէ։ Ո՞ւրկէ իմացաք։ Ապացոյց ու-նի՞ք։

— Վաւերական ու անվիճելի ապացոյց։ Անաւա-սի՛կ։

Լիւսիէն երկարեց Լիւսիին ապառանոտարան յանձ-նուհիի տեղեկագիրը, զոր Բօլ Հարմանէն առած էր։ Ժանն երիտասարդին ձեռքէն խլեց զայն ու արագօրէն կարդաց։ Իր գոնեատ դէմքը անարտակելի արտայայ-տութիւն մը կ՚առնար։

— Այո՛, ճիշդ է, թոթովեց Ժանն, որուն ձայնը կը խեղդուէր իր ուրախութենէն, վիշտէն, Լիւսի դաստիարակուած Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկն է, բայց ինք պատահականա՞ւ է, մայրը ոճիրներ գործած ըլլալուն համար։ Պէ՞տք է որ պատժուի ուրիշին գործած յան-ցանքին համար։ Զպիտի՞ կրնայ խուսափիլ ամօթի ժառանգութենէն, քանի որ ինք անմեղ է։ Ազնիւ ու մեծ գործ մը պիտի ըլլայ ձեռք կարկառել անոր... իսկ անգթութիւն զայն լքելը...։

— Անոր ձեռք կարկառի՛լ, գոչեց Լիւսիէն։ Ա-ռաւած վկայ որ կ՚ուզեմ այդ բանը ընել, բայց ան-կարելի է։ Իր մայրը սպաննած է հայրս։

— Այո՛, սոսկա՞լի բան է, եթէ ատոյգ է, բայց ատո՞յգ է։ Լաւ եմ որ դուք ալ քանիցս ըսած էք թէ մայրը անմեղ կը համարէք։

— Այնպէս կարծած եմ։ Մինչեւ այսօր ալ կը կարծեմ... բայց տարակոյսը ստուգութիւն չէ ու կար-ծիքը ապացոյց չէ։ Դատավարութեան ընթացքին, Ժանն Ֆօրթիէ կը հաւաստէր թէ գործապետ Ժաք Կա-րոյի կողմէ իրեն ուղղուած նամակ մը ունէր, որով կ՚ապացուցուէր թէ յիշեալն էր Ալֆօրվիլի մէջ գոր-ծուած բոլոր ոճիրներուն հեղինակը...։ Այդ նամակը

գտնելու է ամէն գնով...։ Ժանն ցուցմունքներ պիտի ընէ, որպէս զի փնտռեմ զայն, Ժաք Կարոյի հետքը գտնեմ, որ անտարակոյս ողջ, հարուստ ու երջանիկ է կեղծ անունի մը տակ։ Այդ մարդուն օձիքէն բռնե-լուս պէս, պիտի ջանամ անկէ կորզել Ժաննի անմե-ղութեան ապացոյցը, բայց մինչ այն, միշտ պիտի տարակուսիմ ու տարակոյսը թոյլ չպիտի տայ որ իմ անունս տամ դատապարտեալ կնոջ ազգական...։

Խեղճ մայրը պահ մը ուզեց ազատակել։

— Բայց Ժանն Ֆօրթիէն ես եմ։

Բայց խորհրդածելն յետոյ, լուռ մնաց ան։ Ի՞նչ բանի պիտի ծառայէր խոստովանութիւն մը։ Ժանն կը կարծէր որ Լիւսիէնի ըսած նամակը այրած էր։ Գո-ւով Ժաք Կարոյի, ինչ եղած էր, եթէ երբեք բռնե-րէն ազատած էր։ Ո՞ւր փնտռելու, ո՞ւր գտնելու էր զայն։ Թառամեցէ տարիէ ի վեր թեւերս մեռած էր ան...։ Այսօր ամէն ինչ կը չափչփէր Ժաննը, ինչպէս դատավարութեան օրերուն։

— Ուրեմն խեղճ Լիւսի դատապարտուած է, յա-րեց մայր Լիզոն հեծկլտացող ձայնով մը։ Մօրը ամօթը դժբախտութեան պիտի մատնէ զայն...։ Այսօր լքե-ուած, վաղը պիտի մոռցուի անտարակոյս...։ Շատ անդութ ու չատ անարդար բան պիտի ըլլայ, բայց ատոր համար չեմ մեղադրեր ձեզ։ Կ՚ըմբռնեմ որ դուք չէք կրնար ձեր անբիծ անունը միացնել անոր անպա-տիւ անուան։

— Աչխարհ չպիտի ներէ ինձի, պատասխանեց Լիւսիէն։ Աչխարհ այլասերած պուճակ մը պիտի նկա-ւէ զիս։

— Ինչպէս պիտի իմանայ ձեր զոհողութիւնը։

— Շուտով պիտի յայտնեմ անոր։

— Միլիոնատէր Հարման և իր աղջիկը, այնպէս չէ՞։ Թերևս այդ սպառնալիքը ըրած են ձեզի։

— Իրաւ է որ հայրը սպառնաց ինձի։

— Ու պիտի գործադրէ իր սպառնալիքը։ Այդ մարդը կ'ուզէ որ իր աղջկան կեանքը փրկէք։ Ասոր համար ալ պէտք է գտնել Ժանն Ֆօրթիէի աղջիկը։ Անոր փո՛յթն է։ Անձն բանէ առաջ. իր աղջիկը։ Բայց ինչո՞ւ հոս բերիք զիս։ Որպէս զի Լիւսիի իմաց տամ թէ պէտք է սոսկում և ահեղութի՞ւն զգայ մօրը նկատմամբ։

— Ձեզ հոս բերի խնդրելու համար որ Լիւսիին հասկցնէք թէ պատիւս անդունդ մը առաջ բերած է մեր երկուքին միջև...։

— Եւ դուք կը կարծէք որ Լիւսիին պիտի ըսե՞մ թէ իր երակներուն մէջ ինչ արիւն կը հոսի, պատասխանեց Ժանն Ֆօրթիէ ուժգնօրէն։ Կ'ուզէք որ լքումի վշտին վրայ ահեղնեմ ազատասէրը ու ամօթը՞։ Ա՛հ, յայս մի՛ գնէք իմ վրաս, պարոն Լիւսիէն, երբեք այդ քաջութիւնը չպիտի ունենամ...։

— Մա՛յր Լիզօն, պէտք չէ յոյս ներշնչել Լիւսիին, որպէս զի ա՛լ աւելի չտառապի յառաջիկային։

Ժանն Ֆօրթիէ զգաց որ հեծկլտուքները կը խեղդէին զինքը։ Առանց բառ մը արտասանելու, դէպի դուռը ուղղուեցաւ։

— Մայր Լիզօն, ըսաւ Լիւսիէն, մօտենալով անոր ու ձեռքը բռնելով։

Ժանն ուժգնօրէն ետ քաշեց ձեռքը։

— Անո՛ք բարով, պարոն Լիւսիէն, մնա՛ք բարով։

Ժանն դուրս խոյացաւ ու Լիւսիէն չկրցաւ վար դնել զայն։ Երիտասարդը երկար ատեն մտախոհ մնաց,

իր վշտին անձնատուր, առանց նշմարելու որ արցունքի խաշոր կաթիլներ կ'ողողէին այտերը։ Յանկարծ ոտքի ելաւ, սեղանին վրայ Ժաննի գրած անգկագիրը առաւ ու Բօլ Հարմանի առանը գնաց կռքով։

Լիւսիէնի բնակարանէն դուրս ելլելէն յետոյ, Ժանն անդունդէն վար իջաւ ու սկսաւ արագ և ընդհատ քայլերով յառաջանալ փողոցներուն մէջ։ Յիմարի մը երեւոյթը ունէր ու ճամբուն վրայ կը զարնուէր անցորդներուն։ Անդադար կը կրկնէր սա բառերը։

— Աղջիկս... Լիւսի իմ աղջիկս է...։ Աղջիկս գտայ...։

Բայց օդը սակաւ հանգարտեցուց Ժանն Ֆօրթիէն։ Մեղմացաւ այն անդը, որ կ'այրէր սրիւնը և կը բառաչեցնէր քունքերը։ Բայլերը վաւաշցուց, չուտով աղջատրելու համար իր աղջիկը։ Շէնքին վերջին յարկը հասած պահուն տեսաւ որ Լիւսիի դրան փականքին վրայ կը գտնուէր բանալին, խնդ կինը կանգ առաւ, սոսկալի յուզման մը մատնուած։ Աղջիկը ներսն էր...։ Պիտի տեսնէր ու պիտի աղջատրէր զայն, բայց մայր Լիզօն ըլլալէ չպիտի գադրէր անոր համար...։ Ժանն քացաւ դուռը ու ներս մտաւ։

— Դո՞ւք էք, մայր Լիզօն, ըսաւ Լիւսիի ժպտուն։

— Այո՛, ես եմ, անուշիկս։ Ես եմ, սիրելի պատսկա։ Ես եմ, սիրելի աղջիկս։

Ժանն Ֆօրթիէ փղձկումով աղջատրեց Լիւսին ու յետոյ յարեց.

— Դո՞ւրս ելած էիք, սիրուհիկս։

— Այո՛, տիկին Օկիւսթինի ուխտատանոցը պզտիկ գործ տանելու համար։ Բայց դուռերուն վրայ, որովհետեւ Լիւսիէն հոս եկեր է իմ բացակայութեանս։ Մայր Լիզօն տեսա՞ք պոյն։

Ժանն կրցածին չափ ամրացուց ձայնը, պատասխան տալու համար։

— Ոչ, չտեսայ զայն։

— Գնդապանուհին ըսաւ թէ Լիւսիլն չատ տխուր դէմք մը ունէր։

— Աչքին այնպէս երեւցեր է։

— Թերեւս։ Բայց ես ալ ոչինչ տեսայ։ Մայր Լիզո՛ն, վախ կ'զգամ կոր... Այս առաւօտնէ, օրիորդ Հարմանի այցելութենէն ի վեր, չարաշուք նախազգացումներ կ'ունենամ։

— Մէկդի դրէ՛ք այդ նախազգացումը, սիրելիս։ Մարդիկ մաքերնին կը չարչարեն այնպիսի բաներով, որոնք գոյութեան իրաւունք չունին բնաւ։ Ոչինչ բաներու համար կը վնասեն իրենց անձին։ Պէտք է փարատէք մտահոգութիւններդ։ Եթէ կ'ուզէք, ձեզի հետ միասին ճաշեմ այս իրիկուն։

— Լաւ գաղափար մըն է, մայր Լիզո՛ն։

— Երթամ ուսելիք գնեմ ու պէտք եղածը պատրաստեմ։

— Այո՛։ Այդ միջոցին պիտի չարունակեմ աչխատութիւնս։

Ժանն նորէն ազնագուրեց ալբիկը ու դուրս ելաւ գնումի համար, ինքնիրեն ըսելով.

— Ես՛ղճ նոնուշիկս։ Երբ ճշմարտութիւնը իմանայ, ո՛րքան պիտի տառապի։

***

Երբ Լիւսիլն հասաւ Մոնբիլլը փողոցի բնակարանը ու ներս մտաւ, Մէրի փոքր հիւրասրահին չմինչին քով կը թնդած էր։ Երիտասարդին այլայլած դէմքը

տեսնելուն պէս, հասկցաւ որ այցելուն բուռն յուզումի մը մատնուած էր։ Անկասկած ալբիկը զգաց որ ատոնց մէկը կ'անցնէր մարմնին մէջէն ու յանդուգն իր վրդովումը զսպել։

— Հայրս չեկաւ տակաւին, պարո՛ն Լիւսիլն, յայտնեց Մէրի։ Ազնուութիւնը ունեցաք զայն կանխելու։ Բայց որքա՜ն գունատեր էք։ Ի՞նչ պատահեցաւ։ Կը տառապի՞ք։

— Այո՛, օրիորդ, պատասխանեց Լիւսիլն մեղմ ու մարած ձայնով։ Շատ տառապեցայ ու կը տառապիմ տակաւին։

— Բայց ինչո՞ւ։ Հօրս հետ վիճաբանութիւն մը, փոթորկալից խօսակցութիւն մը ունեցա՞ք։

— Այդպէս, ձեր պարո՛ն հօրը հետ անախորժ առնակցութիւն մը ունեցայ, այդ պատճառով կը տառապիմ...։

— Ջեմ հասկնար։

— Մարիկ ըրէ՛ք գիս ու պիտի հասկնաք։ Վճռական վայրկեանի մը մէջ կը գտնուինք։ Պէտք է որ կացութիւնը յստակօրէն պարզուի մեր միջեւ։ Անկեղծութեամբ միայն կրնանք այդ բանը ընել... ի հարկին, բիրտ անկեղծութեամբ մը...։

Այս նախաբանը լսելով Մէրի գունատեցաւ։ Անձկութիւնը խեղդեց կոկորդը ու չկրցաւ բառ մը արտասանել։ Գլխու նշանով մը յայտնեց իր հաւանութիւնը...։

— Դիպուածը, ուժգին ճիչդը, աչխատանքի պատքը օրին մէկը ձեր մօտ առաջնորդեց գիս... Այդ օրը դուք ինծի համար եղած բարի, գորովալից, կարեկից ու անարժանապատիւ պատիւը ունեցայ ձեր ուշադրութիւնը գրաւելու և ձեզի ներշնչելու բարեացա-

կամուրջեան զգացում մը, որուն արժանի չէի և չէի յուսար ալ...։

— Մե՛ն, գոչեց Մէրի ուժգնօրէն, հիմա կը հասկընամ թէ ինչու կանխատես էք ձեր այցելութիւնը, ինչու հոս կը գտնուիք, ինչու հետս կը խօսիք այս ցուրտ շնչաւով, որ կը յուզէ և կ'ահաբեկէ զիս։ Ինձի ըսիք թէ չէք սիրէր զիս ու չպիտի սիրէք երբեք...։

Աւտոնց պատասխանելու այդ ընդմիջումին, Լիւսիէն յարեց.

— Այն զգացումը զոր կը տածէիք ինձի նկատմամբ, ես ուրիշին հանդէպ կը տածէի։ Կը սիրէի։

— Այո՛, կը սիրէիք ու տակաւին կը սիրէք զայն։ Իմ ընդհակառակն յայտս, կեանքս ձերինին միացընելու համար, անուրջ մըն էր միայն, ըսաւ օրիորդ Հարմանդուանուհեամբ։

— Օրիո՛րդ դուք և հայրերնիդ ձեռնկախուած ունեցած ամէն բան ըրիք, չքացնելու համար այդ սէրը, որով լեցուած էր իմ սիրտս... Գիտեմ որ տառապեցուցի ձեզ, կը յաւիմ ատոր համար, բայց անարգար պիտի ըլլար սխ ուշնենալ ինձի դէմ, երբ կը սիրէի։

— Ու այսօր կուգաք ինձի իմաց տալու թէ սեւէ յոյս չկայ ինձի համար, այնպէս չէ՞, հարցուց Մէրի։ Յանցանքը իմս է որ ձեզ սիրեցի։ Ես կրնա՞յ զուշակել թէ ուրիշ մը կը սիրէք և ուրիշ մըն ալ ձեզ կը սիրէ։ Ձեր ներշնչած սիրոյն մէջ կը գտնէի բավանդակ կեանքս, կը հասկնա՞ք։ Այսօր, սիրտս մաս կը կազմէ իմ ինքնութեանս։ Չեմ կրնար ինձ հետս վառնել զայն։ Ներեցէք ինձի, ևթէ ոճիր մըն է սա։ Այլեւս բան մը չպիտի ընեմ ձեր սիրոյն դէմ, բայց ո՞վ պիտի տալոգային զազանիքները։ Զգեցէ՛ք որ յուսամ, զգեցէ՛ք որ ապրիմ... կ'ապաչեմ... ծնրադիր կը խնդրեմ ձեզմէ։

Ու Մէրի իսկապէս ծնրադրեց Լիւսիէնի առջեւ, ապերջապին, թախանձագին, անդադար, հեւասպառ։ Ու միաժամանակ թոթովեց.

— Ես չատ երիտասարդ եմ, մեռնելու համար...։ Ես կ'ուզեմ ապրիլ... Ու պիտի ապրիմ, եթէ երբեք ինձի ըսէք թէ յուսալքիկային իմ քովս պիտի գաք ու քիչ մը պիտի սիրէք զիս...։ Անհաւանական, սակայն կարելի է...։ Թերեւս օրին մէկը զիս ուելի սիրէք քան այն ալջիկը, որ այսօր ձեր սիրտը կը գրաւէ...։

— Այսօրուընէ իսկ պէտք չէ սիրեմ զայն, չեմ կրնար ալեւս սիրել, մրմնջեց Լիւսիէն հառաչագին։

Մէրի մէկ ոտտումով անկէն ցատկեց։ Վայրագ յաղթութեան արտայայտութիւն մը կը ճառագայթէր իր գեղեցիկ դիմագծերուն վրայ։

— Ի՞նչ բսիք, գոչեց ան։ Պէտք չէ՞ որ սիրէք, ալեւս չէ՞ք կրնար սիրել զայն։

— Այո՛, պատասխանեց Լիւսիէն խուլ ձայնով մը։

— Ի՞նչ անգութ զարհուրանք։ Այդ սիրամբարտը անարժա՞ն եղած է ձեզի։ Ըսածիս պէս է...։

— Այո՛։

— Բայց ո՞վ է ան։ Այդ թշուառական աղջիկը ի՞նչ ըրած է։ Անոր պատճառով արքան ատելացած, արտասուած եմ անքուն անցուցած գիշերներուս մէջ...։

— Մե՛ն, զգուշացէ՛ք զայն նախատանքէ։ Լիւսի պարկեշտ աղջիկ է։ Հրեշտակներու պէս անբիծ է ան...։

— Կ'ըսէք թէ չէք սիրեր ու այդ խօսքերով կը պնշտպանէք զայն, գոչեց Մէրի բարկութեան։

— Պարտիմ արտս խլել այն սէրը, որ զայն կը լեցնէր...։ Իրաւունք չունիմ հօրս ապօրինի աղջիկը սիրելու։

— Ինչ, Լիւսին։

— Լիւսի աղջիկն է Ժանն Ֆօրթիէի, որ եղեւ-նաձառ Աստուծին կողմէ դատապարտուած է, հայրս սպաննած ըլլալուն համար։

— Կարելի՞ բան է, յարեց օրիորդ Հարման գրեթէ վայրագ չեչտով մը։ Այս առտուընէ կը յուզուիմ, ինծի սա յոյսը ներշնչելու համար թէ օրին մէկը իմ քոյս պիտի վերադառնայ...։

— Օրիո՛րդ, ոտնատակ անվիճելի ապացոյց մը, եթէ պէտք կ'ըլլայ ապացոյցի...։

Ու Լիւսիէն մանկամարդ աղջկան երկարեց ապա-տանարանին տեղեկագիրը։ Մէրի առաւ ու անյապօրէն կարդաց։

— Ա՜հ, վրէժս լուծուեցաւ, յարեց Մէրի, ուրա-խութեամբ լեցուած։

Այդ ուրախութիւնը սեղմուած պատճառեց Լիւ-սիէնի։

— Ո՛չ, չէք կրնար սիրել այդ աղջիկը։ Պէտք է տեղք զայն։ Ա՜հ, այսուհետեւ կրնամ ապրիլ...։ Պիտի ապրիմ, որովհետեւ յոյս ունիմ։

Լիւսիէն եւս առած էր ազիտալի թուղթը։

— Օրիո՛րդ, մարիկ ըրէ՛ք պիտ, յարեց։ Բոլոր ըսելիքներս չյայտնեցի ձեզի։ Ես չեմ տեր Լիւսին, որովհետեւ ան չի կրնար պատասխանատու համարուիլ մօրը յանցանքներուն համար, բայց պատիւը կը հրա-մայէ ինծի մոռնալ զայն։ Կսկիծը դառն է, վէրքը խորունկ ու արիւնոտ, բայց պէտք է տանի տաք, որ-պէս զի սպիանայ ան...։ Ահա ձեռնէ խնդրածս, մինչեւ կատարեալ ապաքինումս...։

Մէրի աչքերը իր խօսակիցին վրայ դամած, մարիկ կ'ընէր։

— Խօսքիս չպիտի հաւատայիք, եթէ ձեզի ըսէի թէ բնաւ չեմ տառապիր, յարեց Լիւսիէն։ Շատ կը տառապիմ, բայց կը պայքարիմ տառապանքիս դէմ։ Կ'ուզեմ մոռնալ ու պիտի մոռնամ։ Երբ մուսացումը գայ, սիրտս ազատ պիտի ճնայ։ Անտարակոյս, ձեր ներշնչած յարգալիր սէրը, խորունկ երախտագիտու-թիւնը ուժգին քնքոյշ զգացումի մը պիտի փոխուին, բայց մինչեւ այն ատեն թոյլ տուէք որ իմ վշտիս մէջ մնկուսանամ։ Յոյսով մը գոնացէք ու ձեզ սիրող հօր համար ապրեցէ՛ք։ Կը խոստանա՞ք։

— Լա՜ւ, թող ձեր կամքը ըլլայ, մրմնջեց Մէրի տխրօրէն։ Պիտի սպասեմ...։ Պիտի փորձեմ սպասել...։

Լիւսիէն յուզուեցաւ մանկամարդ աղջկան չեչտէն։

— Ինձ աղջիկը պիտի մեռնի, խորհեցաւ, Մէրիի երեսը նայելով։ Բայց չեմ կրնար անկարելին ընել։

Այդ պահուն Բօլ Հարման ներս մտաւ։ Մէկ ակ-նարկով հասկցաւ անցած դարձածը։ Մէրի կարմրած աչքերը կը սրբէր, ուրեմն լացած էր ան։ Լիւսիէն ծանրախոհ ու չատ գուշաւոր երեւոյթ մը ունէր։ Ան-տարակոյս Մէրիէն յետադարձ մը պահանջած ու ձեռք բերած էր զայն։

— Կը խօսակցի՞ք, զաւակներս, ըսաւ գործա-րանատէրը, ողջագուրելով իր աղջիկը։

Այո՛, հայր, պատասխանեց Մէրի։

— Ի՞նչ էր խօսակցութեան նիւթը։

Լիւսիէն միջամտեց.

— Պարո՛ն ձեր գուշակած նիւթը։

— Ի՞նչ որոշում տուիք երկուքնիդ։

— Սպասել, թոթովեց Մէրի խեղդուկ ձայնով մը։

Բօլ Հարման չկրցաւ բարկութեան չարժուձեւ մը զսպել։ Մանկամարդ աղջիկը տեսաւ այդ չարժուձեւը ու փութաց ասելցնել, հեծկլտուքը զսպելով.

— Հա՛յր, անհամբերութեամբ պիտի սպասեմ։ Պարոն Լիւսիէնի առաջ բերած պատճառները պատուաբեր են իրեն համար և կ՚ապացուցանեն թէ ուղիղ հոգի մը ունի ան։

— Պարո՛ն, ինչ կախուած ունեցող ամէն բան պիտի ընեմ, ձեր երջանկութիւնը ապահովելու համար, ըսաւ Լիւսիէն։ Ժամանակի խնդիր է։

Մէրի, որ նորէն սկսած էր արտասուել, դէմքը ծածկեց հօրը թեւերուն մէջ։ Բոլ Հարման արտաճմլիկ նայուածք մը ձգեց Լիւսիէնի վրայ։ Այդ նայուածքը կը նշանակէր.

— Սպասելու համար պէտք է սպրիլ, իսկ դուք կ՚սպաննէք զայն...։

Մանկամարդ աղջիկը, որ վեր առած էր գլուխը, հասկցաւ այդ նայուածքին նշանակութիւնը։

— Հա՛յր, մի՛ վախնար բնաւ, կը խոստանամ որ պիտի սպրիմ։ Այո՛, պիտի սպրիմ, երկուքնիդ սիրելու համար...։ Պէտք է ձգել որ սպիտան անոր վէրքերը։

ՎԵՐՋ Բ. ՀԱՏՈՐԻ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм.ССР
Ա. ԻՄ. Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0311530

6775